FUNDAȚIA
"ALBA IULIA 1918 PENTRU UNITATEA ȘI INTEGRITATEA ROMÂNIEI"

DACOROMANIA

MIHAI EMINESCU

NR. 112
ALBA IULIA – 2024

România este patria noastră și a tuturor românilor.
E România celor de demult și-a celor de mai apoi
E patria celor dispăruți și a celor ce va să vie.
Barbu Ştefănescu Delavrancea

DACOROMANIA, NR. 112/2024

PASTORALA SFÂNTULUI SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE LA PRIMA DUMINICĂ A POSTULUI NAŞTERII DOMNULUI DIN ANUL 2023

privind însemnătatea „Anului omagial al pastorației persoanelor vârstnice” și „Anului comemorativ al imnografilor și cântăreților bisericești”, în Patriarhia Română

Preacuviosului cin monahal, Preacucernicului cler și preaiubiților credincioși din Patriarhia Română,

Har, bucurie și pace de la Dumnezeu Tatăl, Fiul și Sfântul Duh, iar de la noi părintești binecuvântări!

Preacuvioși și
Preacucernici Părinți,
Iubiți frați și surori în Domnul,

Urmând o frumoasă rânduială statornicită în anul 2008, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a proclamat anul 2023, în Patriarhia Română, ca ***Anul omagial al pastorației persoanelor vârstnice și Anul comemorativ al imnografilor și cântăreților bisericești***, îndemnându-ne, astfel, să reflectăm asupra grijii pe care Biserica o are față de toate generațiile, deci inclusiv față de bătrâni.

Pentru ierarhii, clerul și credincioșii Patriarhiei Române, omagierea vârstnicilor este un moment de recunoștință adusă celor care ne-au născut, crescut și educat, celor cărora s-au jertfit pentru ca noi să fim liberi în țara și credința noastră strămoșească.

Este prilej să ne aducem aminte și de familiile sfinte din Vechiul și Noul Testament, precum și de familiile sfinte din istoria Bisericii Ortodoxe, care au adus în lume pe marii sfinți ai Bisericii, modele pentru noi cei de astăzi.

Nu uităm nici de vârstnicii cărturari care au format multe generații de oameni de cultură, oferind țării noastre lumină pentru suflet. Nu în ultimul rând, ne aducem aminte de părinții și bunicii noștri care, cu bunătatea, înțelepciunea și dragostea lor, au lăsat moștenire lumii o nouă generație de oameni, viețuitori pe acest pământ.

Dacă anul 2022 a fost consacrat rugăciunii și isihasmului, ca lucrare duhovnicească de propovăduire a rugăciunii neîncetate a minții și a inimii, în anul comemorativ 2023, rugăciunea este observată în relație cu frumusețea cântării bisericești, psalmodierea însăși devenind, în viața liturgică a Bisericii, rugăciune comunitară.

Dreptmăritori creștini,

Comunitatea umană tradițională s-a preocupat dintotdeauna de persoanele vârstnice, considerându-le pe acestea un izvor de binecuvântare și înțelepciune, dar și de iubire milostivă, prin participarea lor la educația copiilor și a tinerilor.

Sfânta Scriptură ne vorbește despre respectul pe care comunitatea evreiască îl arăta bătrânilor. În Vechiul Testament, respectul pentru bătrâni a fost transformat într-o poruncă pe care toți aveau datoria să o împlinească: *„Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta”* (Ieșirea 20, 12) sau *„Înaintea celui cărunt să te ridici, să cinstești fața bătrânului și să te temi de*

Domnul Dumnezeul tău. Eu sunt Domnul Dumnezeul vostru" (Leviticul 19, 32).

Cel care nu-și respecta părinții vârstnici era văzut ca un blasfemiator: *„Ca un hulitor este cel care părăsește pe tată și blestemat de Domnul este cel care mânie pe mama sa"* (Ecclesiasticul 3, 16).

Noul Testament ne arată lămurit că înțelepciunea celor vârstnici ține de apropierea lor de Dumnezeu prin rugăciune și de viața virtuoasă pe care aceștia o trăiesc. Astfel, Dreptul Simeon nu era doar un om învățat, ci și un permanent rugător, luminat de Duhul Sfânt pentru a-L recunoaște pe Mesia în Pruncul Iisus: *„omul acesta era drept și temător de Dumnezeu, așteptând mângâierea lui Israel, și Duhul Sfânt era asupra lui"* (Luca 2, 25). Dreptul Simeon L-a purtat în brațele sale pe Cuvântul lui Dumnezeu înomenit și L-a prezentat ca fiind *„Lumină spre descoperirea neamurilor și slavă poporului Tău Israel"* (Luca 2, 32). Astfel, înțelegem de ce, în Tradiția creștină, *Dreptul Simeon devine model și ocrotitor al persoanelor vârstnice: era învățat, drept, temător de Dumnezeu, răbdător, plin de credință și nădejde.*

Slăbiciunea trupească a bătrâneții este acoperită de tăria înțelepciunii, de bogăția cunoașterii, de frumusețea blândeții și a bunătății. În acest sens, Sfântul Ioan Gură de Aur învață: *„Slăbiciunea trupului nu vatămă cu nimic tăria credinței. Podoabă a Bisericii e căruntețea gârbovă unită cu credința întraripată. De ea se bucură în mod deosebit Biserica"*[1]. Bătrânețea trebuie înțeleasă ca fiind mai ales vârsta la care ne apropiem de sfârșitul călătoriei pământești, când Domnul Iisus Hristos ne conduce la casa Tatălui ceresc (cf. Ioan 14, 2).

Astăzi, din nefericire, sunt foarte mulți bătrâni care trăiesc în multă însingurare, în izolare de comunitate, simțindu-se cumva inutili acesteia sau, mai mult, traumatizați de propria îmbătrânire, ajungând chiar la deznădejde.

Statisticile, la nivel mondial, arată faptul că procesul de îmbătrânire este unul foarte accelerat, 9,6% din populația lumii fiind vârstnică, adică aproximativ 800 milioane de persoane. În România, din 19,2 milioane de locuitori, trăiesc 3,7 milioane de persoane a căror vârstă depășește pragul de 65 de ani (aproape 20% din populația țării), conform raportului *Institutului Național de Statistică.*

În societatea secularizată individualistă, politicile sociale sunt contradictorii: pe de o parte, se face un efort considerabil de investiție materială și resurse umane pentru creșterea longevității vieții omului, pe de altă parte, vârstnicii sunt văzuți de populația activă a unei societăți ca fiind o povară.

În acest context, **Biserica este chemată să gândească noi forme și metode pastorale actuale, apropiindu-se mai mult de nevoile și așteptările bătrânilor.**

O prioritate în pastorația persoanelor vârstnice este implicarea acestora în creșterea și educarea copiilor, mai ales în ceea ce privește rugăciunea. Vârstnicii, prin maturitatea lor duhovnicească, pot ajuta mult la cultivarea vieții liturgice și la păstrarea valorilor creștine în cultura noastră, pentru binele societății și al familiei.

În unele zone ale țării, copiii îi numesc pe bunici bunul și buna, pentru că ei simt mai mult bunătatea sufletească a celor vârstnici. Se constată că și bunicii au preferințe pentru nepoți și nepoții pentru bunici, de aceea faptul acesta trebuie folosit spre o bună creștere a copiilor.

O altă prioritate pe care Biserica trebuie să o aibă în vedere în pastorația vârstnicilor este aceea de a considera perioada bătrâneții drept un privilegiu, o perioadă de creștere și îmbogățire duhovnicească prin rugăciune. **Bătrânețea nu este o povară, ci un dar al lui Dumnezeu**. Bătrânețea este o perioadă a vieții omului când acesta are șansa să se apropie mai mult de Dumnezeu. **Rugăciunea bătrânilor este izvorul înțelepciunii lor, dar și binecuvântare pentru întreaga comunitate.**

Astăzi, **Biserica Ortodoxă Română desfășoară o amplă activitate privind sprijinirea concretă a persoanelor vârstnice**. Această activitate se concretizează în serviciile sociale, proiectele și programele social-filantropice dedicate bătrânilor.

Astfel, funcționează un număr de **27 de centre de zi, 53 de centre rezidențiale, 30 de servicii de îngrijire la domiciliu și 21 de servicii de îngrijiri socio-medicale la domiciliu. Pe lângă aceste instituții special dedicate vârstnicilor, există și 61 de birouri de asistență socială, 120 de cantine sociale și masă la domiciliu** care au ca beneficiari majoritari persoanele vârstnice.

Totodată, amintim cu bucurie că **s-au organizat tabere de vară pe tot cuprinsul Patriarhiei Române, în care copiii și tinerii au realizat prin intermediul preoților coordonatori ateliere intergenerаționale, multiple activități între vârstnici și tineri, în care înțelepciunea și experiența de viață s-au întâlnit într-un mod armonios și fericit cu elanul, spontaneitatea și inocența copiilor,** ambele generații realizând schimburi de valori.

1. Sf. Ioan Gură de Aur, *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, trad. din lb. greacă și note Pr. Prof. Dumitru Fecioru, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2002, p. 559.

Organizații caritabile din Federația Filantropia oferă servicii licențiate în sistem rezidențial, în centre de zi și la domiciliu, unui număr zilnic de peste 1.000 de vârstnici. Sute de specialiști ai acestor instituții sociale din cadrul Bisericii Ortodoxe Române, furnizori acreditați de Ministerul Muncii și Solidarității Sociale, oferă suport specializat vârstnicilor prin servicii licențiate, respectând legislația națională în vigoare.

În contextul acestui An omagial, în ziua de 11 aprilie 2023, **a fost semnat un *Protocol de colaborare în domeniul incluziunii și asistenței sociale* între Patriarhia Română și Ministerul Muncii și Solidarității Sociale, cu scopul intensificării cooperării în domeniul social,** atât în ceea ce privește îngrijirea de lungă durată, cât și celelalte programe și proiecte sociale care vizează toate categoriile sociale dezavantajate.

Dintre campaniile cele mai importante la nivel național, amintim: **campania „Sănătate pentru sate", prin care medici creștini ortodocși se deplasează în zonele rurale și oferă consultații gratuite mai ales persoanelor vârstnice**, având în acest moment peste 12.000 de beneficiari; **campania „Donează sânge, salvează o viață!", care în cei 10 ani de la inițiere a înregistrat ca rezultat recoltarea a peste 23.000 de litri de sânge, cu ajutorul voluntarilor Paraclisului Catedralei Naționale** și, nu în ultimul rând, **programul de telemedicină (screening și diagnosticare) implementat de mai multe organizații din Federația *Filantropia*, prin care se asigură servicii de medicină pacienților preponderent vârstnici,** care nu au posibilitatea fizică sau financiară de a accede la consultații de specialitate.

Iubiți credincioși,

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a proclamat anul 2023 și ca *Anul comemorativ al imnografilor și cântăreților bisericești*, oferind, astfel, prilej de comemorare a celor ce s-au ostenit prin munca lor, inspirați de Dumnezeu, să compună cântări bisericești și să le interpreteze, spre înaintarea noastră în cunoașterea lui Dumnezeu. Cântările cuprinse în cărțile de cult ale Bisericii noastre sunt creații ale unor imnografi inspirați de Duhul Sfânt și ne ajută în înțelegerea textului scripturistic, ca parte a Sfintei Tradiții. Textele imnurilor care se cântă în slujbele Bisericii Ortodoxe aprofundează și explică bogăția teologică a Cuvântului lui Dumnezeu. Muzica bisericească este Evanghelia cântată.

În acest sens, Părintele Dumitru Stăniloae spunea despre limbajul imnografic că: „*Dumnezeu este atât de mare, că singură poezia poate încerca să-L exprime"*[2]. Profunzimea teologică și spirituală a textelor liturgice este dată de adăparea lor permanentă din Sfintele Scripturi și din scrierile Sfinților Părinți ai Bisericii care au meditat îndelung și profund la Cuvântul lui Dumnezeu.

Teologia exprimată în imnografia bisericească este una dintre cele mai bogate în sensuri și, în același timp, lămuritoare pentru credincioșii Bisericii noastre, de aceea trebuie valorificată mai mult în predicile și catehezele din zilele noastre.

Imnografi precum Sfinții Efrem Sirul, Roman Melodul, Ioan Damaschinul, Andrei Criteanul, Cosma de Maiuma, Teofan Mărturisitorul și Iosif Imnograful, Mitrofan de Smirna, Ștefan Savaitul, Casiana și alții sunt alcătuitori de cântări bisericești de o mare frumusețe, din punctul de vedere al formei, dar și de o inspirată profunzime teologică.

Imnurile liturgice au fost cântate pe teritoriul țării noastre încă de la începuturile creștinismului, iar arta cântării psaltice a fost predată de către mari dascăli și imnografi (compozitori) atât în școlile domnești, precum școala Sfântul Sava de la București, cât și în școlile mănăstirești, așa cum au fost școlile de la Mănăstirile Putna și Cozia.

Ne amintim cu recunoștință și de psalții sau cântăreții bisericești care au fost și compozitori sau creatori de cultură și limbă națională, precum: Filotei Monahul de la Cozia, Eustatie Protopsaltul de la Putna, Filothei Sin Agăi Jipei, Macarie Ieromonahul, Anton Pann, Ștefanache Popescu, Ion Popescu-Pasărea și alții.

Iubiți frați și surori în Domnul,

Cu ajutorul lui Dumnezeu, ne aflăm la începutul Postului Nașterii Domnului, cunoscut și ca Postul Crăciunului. Această perioadă este, în primul rând, o pregătire, o sfințire a sufletelor și a trupurilor noastre, prin Spovedanie și Împărtășanie, dar și prilej de întrajutorare și milostenie.

Faptele milosteniei creștine, privite ca roade ale dreptei credințe, sunt expresia concretă a iubirii smerite față de Dumnezeu și de oameni.

În contextul actual, marcat de violență și multă suferință, este necesară înmulțirea rugăciunii pentru încetarea războiului și pentru întărirea spirituală a celor ce suferă din cauza acestuia.

---

2. Pr. Dumitru Stăniloae, Marc-Antoine Costa de Beauregard, *Mică dogmatică vorbită. Dialoguri la Cernica*, trad. Maria-Cornelia Oros, Ed. Deisis, Sibiu, 1995, p. 143.

Astăzi, când în jurul nostru vedem semne ale morții fizice și spirituale: lăcomie și violență, suferință și nesiguranță, sărăcie și indiferență, să ne rugăm Domnului Iisus Hristos să ne întărească în lucrarea noastră de ajutorare a bolnavilor, bătrânilor, orfanilor, săracilor și a celor îndoliați și întristați.

De aceea, și în acest an ne adresăm preoților și credincioșilor mireni ai Sfintei noastre Biserici cu îndemnul părintesc **de a organiza, la parohii, mănăstiri, protopopiate și la centrele eparhiale, colecte de alimente, haine și medicamente. Acestea vor fi distribuite celor aflați în suferință și în lipsuri, familiilor defavorizate, cu mulți copii, bătrânilor și persoanelor singure, fără copii sau rude, cu precădere celor care locuiesc în mediul rural.**

Fiind încredințați că veți arăta și în acest an dărnicie creștină și veți răspunde cu dragoste chemării noastre părintești în această lucrare sfântă de binefacere și ajutorare, vă mulțumim pentru generozitatea arătată în anii precedenți și vă reamintim cuvintele Domnului Iisus Hristos: „*Fericiți cei milostivi, că aceia se vor milui”* (Matei 5, 7).

Ne rugăm Preamilostivului Dumnezeu să-i binecuvânteze pe toți românii, din țară și din străinătate, de toate vârstele, dăruindu-le sănătate și mântuire, ocrotindu-i de tot răul și întărindu-i în tot lucrul bun, spre bucuria Bisericii noastre și a poporului român de pretutindeni.

Cu multă bucurie, vă îmbrățișăm părinteşte și vă împărtășim binecuvântarea apostolică: „*Harul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu Tatăl și împărtășirea Sfântului Duh, să fie cu voi cu toți!”* (2 Corinteni 13, 13).

† D A N I E L - Arhiepiscopul Bucureştilor,
Mitropolitul Munteniei şi Dobrogei,
Locţiitorul tronului Cezareei Capadociei şi
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

† TEOFAN, Arhiepiscopul Iaşilor şi Mitropolitul Moldovei şi Bucovinei
† LAURENŢIU, Arhiepiscopul Sibiului şi Mitropolitul Ardealului
† ANDREI, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului şi Clujului şi Mitropolitul Clujului, Maramureşului şi Sălajului
† IRINEU, Arhiepiscopul Craiovei şi Mitropolitul Olteniei
† IOAN, Arhiepiscopul Timişoarei şi Mitropolitul Banatului
† PETRU, Arhiepiscopul Chişinăului, Mitropolitul Basarabiei şi Exarhul Plaiurilor
† IOSIF, Arhiepiscopul Ortodox Român al Europei Occidentale şi Mitropolitul Ortodox Român al Europei Occidentale şi Meridionale
† SERAFIM, Arhiepiscopul Ortodox Român al Germaniei, Austriei şi Luxemburgului şi Mitropolitul Ortodox Român al Germaniei, Europei Centrale şi de Nord
† NICOLAE, Arhiepiscopul Ortodox Român al Statelor Unite ale Americii şi Mitropolitul Ortodox Român al celor două Americi
† NIFON, Arhiepiscopul Târgoviştei, Mitropolit onorific şi Exarh Patriarhal
† TEODOSIE, Arhiepiscopul Tomisului
† CALINIC, Arhiepiscopul Sucevei şi Rădăuţilor
† IRINEU, Arhiepiscopul Alba Iuliei
† VARSANUFIE, Arhiepiscopul Râmnicului
† IOACHIM, Arhiepiscopul Romanului şi Bacăului
† CALINIC, Arhiepiscopul Argeşului şi Muscelului
† CIPRIAN, Arhiepiscopul Buzăului şi Vrancei
† CASIAN, Arhiepiscopul Dunării de Jos
† TIMOTEI, Arhiepiscopul Aradului
† IGNATIE, Episcopul Huşilor
† LUCIAN, Episcopul Caransebeşului
† SOFRONIE, Episcopul Ortodox Român al Oradiei
† IUSTIN, Episcopul Ortodox Român al Maramureşului şi Sătmarului
† NICODIM, Episcopul Severinului şi Strehaiei
† ANTONIE, Episcopul de Bălţi
† VENIAMIN, Episcopul Basarabiei de Sud
† VINCENŢIU, Episcopul Sloboziei şi Călăraşilor
† ANDREI, Episcopul Covasnei şi Harghitei
† GALACTION, Episcopul Alexandriei şi Teleormanului
† AMBROZIE, Episcopul Giurgiului
† SEBASTIAN, Episcopul Slatinei şi Romanaţilor
VISARION, Episcopul Tulcii
† PETRONIU, Episcopul Sălajului
† NESTOR, Episcopul Devei şi Hunedoarei
† IERONIM Episcopul Daciei Felix
† SILUAN, Episcopul Ortodox Român al Ungariei
† SILUAN, Episcopul Ortodox Român al Italiei
† TIMOTEI, Episcopul Ortodox Român al Spaniei şi Portugaliei
† MACARIE, Episcopul Ortodox Român al Europei de Nord
† MIHAIL, Episcopul Ortodox Român al Australiei şi Noii Zeelande
† IOAN CASIAN, Episcopul Ortodox Român al Canadei
† VARLAAM PLOIEŞTEANUL, Episcop-vicar Patriarhal
† TIMOTEI PRAHOVEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Bucureştilor
† NICHIFOR BOTOŞĂNEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Iaşilor
† ILARION FĂGĂRĂŞANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului
† BENEDICT BISTRIŢEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului şi Clujului
† PAISIE LUGOJEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Timişoarei
† MARC NEMŢEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Europei Occidentale
† SOFIAN BRAŞOVEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Germaniei, Austriei şi Luxemburgului
† DAMASCHIN DORNEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sucevei şi Rădăuţilor
† EMILIAN CRIŞANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Aradului
† TIMOTEI SĂTMĂREANUL, Arhiereu-vicar al Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureşului şi Sătmarului
† GHERONTIE HUNEDOREANUL, Arhiereu-vicar al Episcopiei Devei şi Hunedoarei
† ATANASIE DE BOGDANIA, Arhiereu-vicar al Episcopiei Ortodoxe Române a Italiei
† TEOFIL DE IBERIA, Arhiereu-vicar al Episcopiei Ortodoxe Române a Spaniei şi Portugaliei

Şi nu uita când eşti voios, Creştine, să fii bun!

Din an în an

Din an în an sosesc mereu
La geam cu Moş Crăciun,
E ger cumplit, e drumul greu,
Da-i obicei străbun.
Azi cu strămoşii cânt în cor
Colindul sfânt şi bun,
Tot Moş era şi-n vremea lor
Bătrânul Moş Crăciun.

E sărbătoare şi e foc
În casa ta acum,
Dar sunt bordeie fără foc
Şi mâine-i Moş Crăciun.
Acum te las fii sănătos
Şi vesel de Crăciun.
Dar nu uita când eşti voios
Creştine să fii bun.

Florile Dalbe

Scoală gazdă din pătuţ, florile dalbe,
Şi ne dă un colăcuţ, florile dalbe;
Că mămuca n-o făcut, florile dalbe,
Sâtă deasa n-o avut, florile dalbe;
Pă când sât-o căpătat, florile dalbe,
Covata i s-o crăpat, florile dalbe;
L-o sfădit mama pă tata, florile dalbe,
Di ce n-o lipit covata, florile dalbe;
Când covata o tomnit, florile dalbe,
Cuptoru'nu o urnit, florile dalbe;
Când cuptorul o pornit, florile dalbe,
Anul Nou o şi zânit, florile, florile dalbe.

Moş Crăciun cu plete dalbe

Moș Crăciun cu plete dalbe,
A sosit de prin nămeți
Și aduce daruri multe
La fetițe și băieți.
Moș Crăciun, Moș Crăciun.
Din bătrâni se povestește,
Că-n toți anii negreșit
Moș Crăciun pribeag sosește
Niciodată n-a lipsit.
Moș Crăciun, Moș Crăciun.
Moș Crăciun cu plete dalbe,
Încotro vrei să apuci?
Ți-aș cânta florile dalbe,
De la noi să nu te duci.
Moș Crăciun, Moș Crăciun.

Astăzi s-a născut Hristos

Astăzi s-a născut Hristos,
Mesia chip luminos.
Lăudaţi şi cântaţi, şi vă bucuraţi.
Mititel şi-nfăşăţel,
În scutec de bumbăcel.
Lăudaţi şi cântaţi, şi vă bucuraţi.
Vântul bate nu-L răzbate,
Neaua ninge nu-L atinge.
Lăudaţi şi cântaţi, şi vă bucuraţi.
Şi de-acum până-n vecie,
Mila Domnului să fie.
Lăudaţi şi cântaţi, şi vă bucuraţi.
Lăudaţi şi cântaţi, şi vă bucuraţi.

Redactia ART-EMIS

Marea Adunare Naţională de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918

Marea Adunare Naţională de la Alba Iulia, convocată pentru data de 1 Decembrie 1918, a fost considerată decisivă pentru „*unitatea naţională a tuturor românilor*”.

Toate apelurile au subliniat importanţa istorică a actului ce urma să se decidă la Alba Iulia: „*Veniţi cu miile, cu zecile de mii - se scria în apelul Consiliului Naţional din Blaj. E ziua când se va hotărî asupra sorţii noastre pentru o veşnicie. Veniţi şi juraţi că nedespărţiţi vom fi şi uniţi rămânem de aici înainte cu fraţii noştri de pe cuprinsul pământului românesc, sub una şi nedespărţită cârmuire*”.

Pe lângă cei 1.228 de delegaţi, la Alba, au venit, după cum menţionează contemporanii, peste 100.000 de români din toate colţurile Transilvaniei: „*cât cuprindea ochiul numai om şi om în continuă mişcare, producând un vuiet de parc-ar fi fost talazurile mării în vreme de furtună*”.

În timp ce, pe Câmpul lui Horea, mulţimea aştepta cu înfrigurare, în sala cazinei ofiţerilor din Alba Iulia delegaţii se adunaseră.

Lucrările şedinţei au început la ora 10.30.

Dintr-un colţ al sălii izbucneşte cu energie vechiul cântec patriotic „*Pe-al nostru steag e scris unire*”. Întreaga asistenţă îl cântă cu o însufleţire deosebită. El este practic lozinca sub care se va desfăşura întreaga zi. Rând pe rând, îşi fac apariţia membrii Consiliului Naţional Român Central primiţi cu ropote de aplauze. Ultimul soseşte George Pop de Băseşti - preşedintele Consiliului Naţional Român Central, ultimul în viaţă dintre memorandişti.

În sală se aflau 680 de delegaţi aleşi în cele 130 de circumscripţii electorale ale Transilvaniei, Banatului, Crişanei, Maramureşului şi Sătmarului. Alături de ei participau reprezentanţii episcopiilor româneşti, societăţilor culturale, institutelor de învăţământ superior şi şcolilor medii, reuniunilor învăţătoreşti, reuniunilor de meseriaşi şi femei, delegaţii Partidului Social Democrat Român, gărzilor naţionale şi ai societăţilor studenţeşti; în total 1.228 de delegaţi.

În discursul său, George Pop de Băseşti a amintit marile momente ale luptei naţionale a românilor conchizând: „*Vrem să zdrobim lanţurile robiei noastre sufleteşti prin realizarea marelui vis al lui Mihai Viteazul: Unirea tuturor celor de o limbă şi de o lege, într-un singur şi nedespărţit stat românesc*”.

A urmat la cuvânt Vasile Goldiş care a spus: „*Naţiunile trebuiesc eliberate. Între aceste naţiuni se află şi naţiunea română din Ungaria, Banat, Transilvania. Dreptul naţiunii române de a fi eliberată îl recunoaşte lumea întreagă, îl recunosc acum şi duşmanii noştri de veacuri. Dar odată scăpată din robie, ea aleargă în braţele dulcei sale mame. Nimic mai firesc în lumea aceasta. Libertatea acestei naţiuni înseamnă: Unirea ei cu Ţara Românească*”.

În finalul discursului său, Vasile Goldiş a dat citire textului *Rezoluţiei Marii Adunări Naţionale*:

„I. Adunarea Naţională a tuturor românilor din Transilvania, Banat şi Ţara Ungurească adunaţi prin reprezentanţii lor îndreptăţiţi la Alba Iulia în ziua de 18 noiembrie/1 decembrie 1918, decretează unirea acestor români şi a tuturor teritoriilor locuite de dânşii cu România. Adunarea Naţională proclamă îndeosebi dreptul inalienabil al naţiunii române la întreg Banatul, cuprins între râurile Mureş, Tisa şi Dunăre.

II. Adunarea Naţională rezervă teritoriilor sus-indicate autonomie provizorie până la întrunirea Constituantei aleasă pe baza votului universal.

III. În legătură cu aceasta, ca principii fundamentale la alcătuirea noului stat român, Adunarea Naţională proclamă următoarele:

1. Deplina libertate naţională pentru toate popoarele conlocuitoare. Fiecare popor se va instrui, administra şi judeca în limba sa proprie prin indivizi din sânul său şi fiecare popor va primi drept de reprezentare în corpurile

legiuitoare şi la guvernarea ţării în proporţie cu numărul indivizilor ce-l alcătuiesc.

2. Egală îndreptăţire şi deplină libertate confesională pentru toate confesiunile din stat.

3. Înfăptuirea desăvârşită a unui regim curat democratic pe toate tărâmurile vieţii publice. Votul obştesc, direct, egal, secret, pe comune, în mod proporţional, pentru ambe sexe, în vârstă de 21 ani la reprezentarea în comune, judeţe ori parlament.

4. Desăvârşită libertate de presă, asociere şi întrunire, libera propagandă a tuturor gândurilor omeneşti.

5. Reformă agrară radicală. Se va face conscrierea tuturor proprietăţilor, în special a proprietăţilor mari. În baza acestei conscrieri, desfiinţând fidei-comisele şi în temeiul dreptului de a micşora după trebuinţă latifundiile, i se va face posibil ţăranului să-şi creeze o proprietate (arător, păşune, pădure) cel puţin atât cât o să poată munci el şi familia lui. Principiul conducător al acestei politici agrare e, pe de o parte, promovarea nivelării sociale, pe de altă parte, potenţarea producţiunii.

6. Muncitorimii industriale i se asigură aceleaşi drepturi şi avantagii, care sunt legiferate în cele mai avansate state industriale din Apus.

IV. Adunarea Naţională dă expresie dorinţei sale, ca congresul de pace să înfăptuiască comuniunea naţiunilor libere în aşa chip, ca dreptatea şi libertatea să fie asigurate pentru toate naţiunile mari şi mici, deopotrivă, iar în viitor să se elimine războiul ca mijloc pentru regularea raporturilor internaţionale.

V. Românii adunaţi în această Adunare Naţională salută pe fraţii lor din Bucovina scăpaţi din jugul Monarhiei austro-ungare şi uniţi cu ţara-mamă România.

VI. Adunarea Naţională salută cu iubire şi entuziasm liberarea naţiunilor subjugate până aici în Monarhia austro-ungară, anume naţiunile: cehoslovacă, austro-germană, iugoslavă, polonă şi ruteană şi hotărăşte ca acest salut al său să se aducă la cunoştinţa tuturor acestor naţiuni.

VII. Adunarea Naţională cu smerenie se închină înaintea memoriei acelor bravi români, care în acest război şi-au vărsat sângele pentru înfăptuirea idealului nostru, murind pentru libertatea şi unitatea naţiunii române.

VIII. Adunarea Naţională dă expresiune mulţumitei şi admiraţiunei sale tuturor Puterilor Aliate, care prin strălucitele lupte purtate cu cerbicie împotriva unui duşman pregătit de multe decenii pentru război au scăpat civilizaţiunea de ghiarele barbariei.

IX. Pentru conducerea mai departe a afacerilor naţiunii române din Transilvania, Banat şi Ţara Ungurească, Adunarea Naţională hotărăşte instituirea unui Mare Sfat Naţional Român, care va avea toată îndreptăţirea să reprezinte naţiunea română oricând şi pretutindeni faţă de toate naţiunile lumii şi să ia toate dispoziţiunile pe care le va afla necesare în interesul naţiunii".

Laurențiu Oancea, Notar al Adunării Naționale

Ștefan C. Pop, Vicepreședinte al Adunării Naționale

Rezoluția Adunării Naționale de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918 a fost votată în unanimitate de cei 1228 delegați ai adunării într-o atmosferă de un entuziasm de nedescris în cuvinte, *Rezoluţia* a devenit, astfel, documentul istoric prin care se înfăptuia visul de veacuri al poporului român: România Mare.

Pentru ca mulţimea să poată fi informată simultan de hotărârea luată s-au înălţat, ca şi la 1848, în cele patru puncte cardinale ale platoului lui Horea, patru tribune. De aici au vorbit mulţimii liderii mişcării naţionale.

„În ziua aceasta poporul român din tot cuprinsul plaiurilor de dincoace de Carpaţi şi-a rostit voinţa nestrămutată de a se uni cu fraţii lui de un sânge din România. *Prin această rostire înţeleaptă unitatea neamului nostru e desăvârşită. Dacia lui Traian şi România unită pe timp scurt de Mihai Viteazul şi-a luat fiinţă pentru toate timpurile cât va trăi neamul românesc pe pământ*", scria ziarul "*Libertatea*".

La 24 decembrie 1918, Regele Ferdinand emite Decretul-lege de unire a Transilvaniei cu vechea Românie.

În cursul anului 1919, Regele Ferdinand şi Regina Maria au întreprins un lung turneu prin Transilvania.

Solemnitatea încoronării Regelui Ferdinand I şi a Reginei Maria a avut loc la 15 octombrie 1922 la Catedrala Reîntregirii din Alba Iulia. Însemnele Basarabiei, Bucovinei şi Transilvaniei au fost adăugate coroanei regale de oţel a regelui Carol I, ce amintea de Plevna, fapt ce a simbolizat actul unirii tuturor provinciilor istorice româneşti sub sceptrul aceluiaşi monarh.

Cu acest prilej, Regele Ferdinand se adresează tuturor românilor cu o proclamaţie:

„*Mă închin cu evlavie celor cari, în toate vremurile şi de pretutindeni, prin credinţa lor, prin munca şi jertfa lor, au asigurat unitatea naţională şi salut cu dragoste pe cei care au proclamat-o într-un glas şi simţire de la Tisa până la Nistru şi până la Mare*".

În următoarea zi au fost organizate o serie de manifestări la Arcul de Triumf din Bucureşti, la care au participat reprezentanţi din peste 20 de state europene, din SUA şi Japonia, acest fapt demonstrând recunoaşterea internaţională a noului stat unitar român

Istina SIMA

Asociaţia Pro Gârbova de Sus

Samoilă Mârza, în uniformă militară, 1918

Aparatul de fotografiat folosit de Samoilă Mârza, la imortalizarea marelui eveniment.

Samoilă Mârza
(1886-1967)
fotograful Unirii de la 1 Decembrie 1918 de la Alba Iulia

S-a născut la 18 septembrie 1886 în familia Ana și Ștefan Mârza, țărani români, gospodari și creștini din satul Galtiu, comuna Sântimbru, județul Alba, alături de alți 3 copii. Mama, Ana, moare de tânără. Tatăl, Ștefan, se recăsătorește cu Raveca, născută Crișan din Galtiu, cu care mai are 6 copii. Ștefan Mârza, cu cele două soții, Ana și Raveca a avut 9 copii. A fost o familie frumoasă, de oameni vrednici, cu numeroși nepoți și strănepoți. Dintre toți, Samoilă Mârza se remarcă în mod deosebit, prin arta fotografică.

Samoilă Mârza face șase clase primare la Școala poporală greco-catolică confesională din Sântimbru și Galtiu și șase clase de liceu la Alba Iulia. Între anii 1909-1911 a fost ucenic la fotograful sibian Iainek, unde se califică în meseria de fotograf pe care o practică cu pasiune până la sfârșitul vieții.

În anul 1914, după declanșarea primului război mondial, Samoilă Mârza a fost mobilizat în armata austro-ungară, ca de altfel majoritatea tinerilor români din Transilvania, și a fost trimis pe frontul din Galiția. În acțiunile militare a ajuns până la Riga.

Trecerea României de la starea de neutralitate, la starea de război, alături de Antantă, a determinat Puterile Centrale să transfere regimentele formate în majoritar din militari români, de pe frontul din Galiția, pe cel din Italia, deoarece românii din armata austro-ungară nu doreau să lupte împotriva fraților de peste munți. În aceste împrejurări Samoilă Mârza a ajuns pe frontul din Italia, făcând parte din serviciul topografic și fotografic al armatei austro-ungare.

În toată această perioadă de război și-a practicat și profesiunea de bază, fotografiind aspecte de pe front alături de chipuri de ostași.

Sfârșitul primului război la găsit la Trieste.

Consiliul Național Român Central a organizat pe lângă principalele acțiuni pregătitoare unirii

românilor și acțiunea de retragere a militarilor români din armata austro-ungară, de pe frontul din Italia, în mod disciplinat, cu staționare pentru un timp scurt la Viena.

În această perioadă scurtă, în prezența lui Iuliu Maniu reprezentantul CNR la Viena și a generalului Boieriu s-au desfășurat o serie de manifestări în favoarea unirii românilor într-un singur stat unitar național, manifestări care au avut ecou în toate țările Europei..

Cu această ocazie, la Viena, s-a organizat o slujbă religioasă de sfințire a primului drapel tricolor al Consiliului Național Român Militar , momente care au fost imortalizate în trei secvențe de către Samoilă Mârza și care au rămas singurele poze-document de la această acțiune importantă pentru istoria noastră națională.

După această etapă, Samoilă Mârza, a ajuns acasă în ultimile zile din luna noiembrie 1918 și a participat la organizarea plecării delegației din satul său natal Galtiu la Alba Iulia, momente care au fost fotografiate în trei clișee.

Ajuns la Alba Iulia, la Marea Adunare Națională de la 1 Decembrie 1918, fotograful Samoilă Mârza a reușit și a executat cinci clișee înfățișând trei scene cu mulțimea de pe Platoul Romanilor și două cu tribunele oficiale de pe care au vorbit episcopul Iuliu Hosu și Dr. A. Vlad.

Stegarul delegației satului Agris (Iara-Turda), Ioan Arion în drum spre Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, a fost împușcat în gara Teiuș de către garda maghiară.

Corpul neînsuflețit a fost depus în biserica ortodoxă din Maieri I (Alba Iulia) iar a doua zi după unire a avut loc funerariile primului martir al mărețului act istoric de la 1 Decembrie 1918 la care au participat toate personalitățile aflate la Alba Iulia.

Prezența neobositului fotograf Samoilă Mârza la acest eveniment (trist) este confirmată de fotografia-document rămasă pentru posteritate.

Aceste fotografii sunt singurele, care înfățișează aspecte de la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia care a consfințit Unirea Transilvaniei cu România.

Consiliul Național Român din Alba Iulia a angajat pe fotograful Bach (german) din localitate să imortalizeze momentele importante ale acestui măreț act istoric al românilor, însă acesta nu s-a prezentat din motive lesne de înțeles, după cum a afirmat dr. în istorie Ghe. Anghel.

Din această cauză lipsesc fotografiile cu aspectele mai importante din interiorul sălii unirii.

Samoilă Mârza nu a avut posibilitatea de a efectua fotografii în interiorul Sălii Unirii deoarece nu a avut permis de intrare sau credențional (mandat scris).

Numărul redus de fotografii de la acel mare eveniment a fost motivat de Samoilă Mârza, și de timpul nefavorabil, dar mai ales de faptul că trebuiau "cărate": aparatul, trepiedul, clișeele de sticlă, sursele de lumini etc. care erau f. grele.

În continuare, în timp, Samoilă Mârza cu aparatul său cu "burduf" legat pe port-bagajul nelipsitei sale biciclete a participat și la alte manifestări naționale din județul nostru, precum și la unele acțiuni similare din Transilvania (ex. A imortalizat vizita regelui Ferdinand I din anul 1919 de la Alba Iulia, Abrud și Câmpeni; precum și momente de la încoronarea regelui Ferdinand I cu regina Maria la data de 22 octombrie 1922; La fel a participat la Ţebea în anul 1924 când s-au desfășurat serbările comemorative privind împlinirea a 100 de ani de la nașterea lui Avram Iancu, precum și în anul 1929 la Alba Iulia la serbările Unirii organizate cu prilejul împlinirii a 10 ani de la unirea Transilvaniei cu România.

La începutul anului 1919 Samoilă Mârza a întocmit un album numit "Marea Adunare de la Alba Iulia în chipuri".

Importanța și valoarea acestui album documentar a fost sporită și de faptul că un exemplar a fost depus de către delegația română la Conferința de pace de la Versailles.

Alte albume documentare au fost trimise unor personalități ale perioadei respective, printre care, regelui Ferdinand I, primului ministru I.C. Brătianu, N. Iorga, Iuliu Maniu, generalului francez Berthelot etc.

Regele Ferdinand I pe lângă felicitările cuvenite, l-a acceptat printre furnizorii curții regale iar gen. Berthelot i-a trimis un permis de călătorie gratuită pe căile ferate franceze.

Activitatea desfășurată de Samoilă Mârza l-au făcut cunoscut în țară ca un bun patriot, dovadă fiind relațiile foarte bune care au existat cu Iuliu Maniu, Octavian Goga, Aurel Vlad, Valer Pop etc.

În anul 1924, cu ocazia audienței la I.C. Brătianu, a intervenit și a obținut fondurile necesare pentru terminarea lucrărilor de pictură de la Catedrala Ortodoxă din Alba Iulia, începute de pictorul Costin Petrescu și întrerupte nejustificat după încoronarea regelui Ferdinand I din anul 1922.

Viena, 14 noiembrie 1918. Sfinţirea drapelului tricolor al Consiliului Naţional Român Militar

Viena, 14 noiembrie 1918. Sfinţirea drapelului tricolor al Consiliului Naţional Român Militar

1 Decembrie 1918. Tineri din satul Galtiu în preajma plecării la Adunare de la Alba Iulia

Prof. dr. Ghe. Anghel în perioada cât a fost directorul Muzeului Național al Unirii din Alba Iulia, fiind în relații bune cu fotograful Samoilă Mârza a reușit și a achiziționat ca obiecte de valoare istoricã, aparatul și anexele respective care pot fi văzute la acest muzeu.

Samoilă Mârza a decedat la data de 19 decembrie 1967 în urma unei boli incurabile și a fost înmormântat în cimitirul Maieri din Alba Iulia. Alături de cei apropiați, conducerea și personalul Muzeului Național al Unirii din Alba Iulia i-a adus un ultim omagiu.

Recent, prin grija unor oameni cu multă dăruire față de faptele înaintașilor, printre care dl. Popa Ioan Iancu, primarul comunei Sântimbru alături de dl. ing. Aurel Sântimbreanu, prin eforturi deosebite au reușit să prefațeze serbările unirii din anul 2003, cu dezvelirea unui bust a lui Samoilă Mârza opera, talentatului și tânărului sculptor albaiulian Borteș Narcis Dumitru, care s-a "dezvelit" în ziua de 23 noiembrie în satul natal - Galtiu odată cu lansarea cărții "Samoilă Mârza - 1886-1967 - Fotograful Unirii Transilvaniei cu România".

În același an, la propunerea Fundației "Alba Iulia - 1918 - Pentru Unitatea și Integritatea României" primarul municipiului Alba Iulia, ing. Mircea Hava, împreună cu viceprimarul Dr. Potor Călin au fost receptivi și operativi în ceea ce privește amenajarea mormântului lui Samoilă Mârza și sfințirea acestuia în cadrul acțiunilor ce s-au desfășurat în municipiul Alba Iulia cu ocazia aniversării a 85 de ani de la Marea Unire de la 1 Decembrie 1918.

Pe crucea mormântului se află poza sa și o fotografie semnificativă de la Marea Adunare de la Alba Iulia, ca un gest modest de recunoștință pentru cel care a fost Samoilă Mârza.

ing. Aurel SÂNTIMBREAN

1 Decembrie 1918. Aspect de la Marea Adunare Naţională de la Alba Iulia

1 Decembrie 1918. Dr. Vlad vorbind poporului de la tribuna oficială

1 Decembrie 1918. Poporul din preajma tribunei oficiale din timpul Marii Adunări Naţionale de la Alba Iulia

1 Decembrie 1918. Episcopul Iuliu Hosu citind actul Unirii poporului. În faţă Miron Cristea, episcop al Caransebeşului, devenit primul patriarh al României

Ziua de 1 Decembrie 1918 văzută de cei care au trăit măreţia acelei zile

Adunarea de la Alba Iulia din ziua de 1 Decembrie 1918, s-a ținut într-o atmosferă de sărbătoare. Alba Iulia, a fost aleasă de către Consiliul Național Român Central, pentru a adăposti între zidurile ei pe reprezentanții poporului românesc în cea mai mare zi din istoria acestui popor, din două motive istorice: la 1 noiembrie 1599, Mihai Viteazul își făcuse intrarea triumfală în Alba Iulia, cetatea fiind capitala domnitorului pe scurta perioadă cât a durat Unirea celor trei principate - Muntenia, Moldova și Transilvania; în 1784, la Alba Iulia, în ”Cornul Podeiului”, Horia și Cloșca erau frânți cu roata, în urma condamnării lor.

Iată cum a fost văzută ziua de 1 Decembrie 1918, de către cei care au trăit măreția acelei zile:

TIRON ALBANI – Jurnalist, scriitor, membru al Consiliului Naţional Român Central, născut în anul 1886 la Gârbova de Sus – Aiud, județul Alba. La 1 Decembrie 1918 avea 32 de ani.

„Alba lulia, îmbrăcată în strai de mare sărbătoare, intra - pentru a câta oară? - în istoria acestui popor.

Nu vreau să fac poetizări forţate, dar ţin minte că după o noapte de viscol şi ger, natura ne-a dăruit un soare strălucitor. Albul zăpezii de pe clădiri şi străzi scotea şi mai mult în evidenţă miile de steaguri tricolore.

Ca într-o procesiune solemnă, coloanele fără sfârşit ale poporului se îndreptau spre Câmpul lui Horea sau spre sala Unirii, trecând prin poarta lui Mihai Viteazul.

Din imensa mulţime adunată ca să participe la marele eveniment se desprindeau cete de deputaţi şi invitaţi, care aveau nobilul mandat de a hotărî pentru totdeauna soarta poporului român, de curând eliberat de sub crunta stăpânire a unei împărăţii absolutiste. Sala Cazinoului militar s-a dovedit prea mică pentru a cuprinde pe toţi invitații. Mulţi au trebuit să rămână pe dinafară.

Fundalul sălii era decorat cu drapelele statelor eliberate din fostul Imperiu austro- ungar. La mijloc, mai sus, strălucea figura impunătoare a lui Mihai Viteazul, iar mai jos cei trei martiri din 1785 - Horea, Cloşca şi Crişan. În faţă, mesele prezidiului, la care au luat loc membrii Consiliului Naţional Român Central, ca niște generali care aveau în față armata victorioasă.

… Ziua de 1 Decembrie 1918 a fost o zi de mare sărbătoare, în care a existat un singur popor, cum zice ţăranul „tot o apă și un pământ“, care nu a avut în faţa ochilor săi decât realizarea fericirii lui, pentru totdeauna.

Dacă în trecut poporul a vărsat atâtea lacrimi de durere și de amărăciune, atunci, trimişii săi au vărsat lacrimi de bucurie. Având în faţa lor marele scop al fericirii întregului popor, muncitorii, țăranii, intelectualitatea, împreună au alcătuit forţa care a dus la împlinirea idealului unităţii întregului popor român.

Am fost şi eu la Alba Iulia. Anii s-au adăugat unul după altul. Am trecut prin momente şi bune şi grele de atunci. Acel decembrie 1918 va rămâne puternic întipărit în memorie”.

LUCIAN BLAGA – Poet, filosof, jurnalist, profesor universitar, academician, născut în anul 1895 la Lancrăm-Sebeș, județul Alba. La 1 Decembrie 1918 avea 32 de ani.

„Pentru marea, istorica Adunare Națională de la Alba Iulia unde s-a hotărât alipirea Transilvaniei la patria-mumă n-a fost nevoie de o deosebită pregătire a opiniei publice. Pregătirea se făcuse vreme de sute de ani. În dimineaţa zilei de

1 decembrie, ca la un semnal, lumea românească a purces spre Alba Iulia (spre Bălgrad, cum îi spuneam noi, cu vechiul nume) pe jos şi cu căruţele. A renunţat la călătoria cu trenul, căci până la Alba Iulia nu erau decât 16 km. Era o dimineaţă rece de iarnă. Respiraţia se întrupa în invizibile cristale. Pe o parte a şoselei se duceau spre Alba Iulia, scârţâind prin făgaşele zăpezii, căruţele româneşti, buchete de chiote şi bucurie, alcătuind un singur şir, iar pe cealaltă parte se retrăgea în aceeaşi direcţie, armata germană, ce venea din România, tun după tun, ca nişte pumni strânşi ai tăcerii. Soldaţii germani, fumegând liniştiţi din pipe, se uitau miraţi după căruţele noastre mai grăbite. Ei îşi luau răgaz. Nu s-a produs nici un accident. „Uite, îi spun lui Lionel, aşa - prin ger şi zăpadă - se retrăgea pe vremuri Napoleon din Rusia".

… În ziua aceea am cunoscut ce înseamnă entuziasmul naţional, sincer, spontan, irezistibil, organic, masiv. Era ceva ce te făcea să uiţi totul, chiar şi stângăcia şi totala lipsă de rutină a oratorilor de la tribună.

Seara, în timp ce ne întorceam, cu aceeaşi trăsură, la Sebeş, atât eu, cât şi fratele meu ne simţeam purtaţi de conştiinţa că "pusesem temeiurile unui alt Timp", cu toate că n-am făcut decât să "participăm", tăcuţi şi insignifianţi, la un act ce se realiza prin puterea destinului. Faptul de la răscrucea zilei, cu tăria şi atmosfera sa, ne comunica o conştiinţă istorică.

Atunci cînd am trecut prin Lancrăm, satul natal, drumul ne ducea pe lângă cimitirul unde, lângă biserică, tata îşi dormea somnul sub rădăcinile plopilor. Zgomotul roţilor pătrundea, desigur, până la el şi-i cutremura oasele. "Ah, dacă ar şti tata ce s-a întîmplat", zic eu fratelui meu, întorcând capul spre crucea din cimitir. Şi cât a ţinut drumul prin sat n-am mai scos un cuvînt (…). O emoţie ne strânsese gâtul ca o mână care, încetul cu încetul, se înmuia, după ce voise aproape să ne sufoce. (…) Când dăm să ieşim din sat, numai ce auzim dintr-o curte, neaşteptat, în noapte, un strigăt de copil: *Trăiască România dodoloaţă!* "

EUGEN HULEA – Profesor, istoric, născut în anul 1899 în comuna Galda de Jos, judeţul Alba. La 1 Decembrie 1918 avea 19 ani.

„În vreme ce în sala pătrată a hotelului „Dacia" în tot cursul zilei de 30 noiembrie s-au purtat discuţii, uneori aprinse, pînă la definitivarea declaraţiei de a doua zi, o seamă dintre noi am fost convocaţi pentru a cunoaşte atât sarcinile ce ne reveneau în ziua adunării, cât şi dispozitivul de apărare împotriva unui atac din afară şi măsurile de ordine interioară. O grijă deosebită s-a acordat sălii în care aveau să se întrunească cei 1 288 delegaţi, paza fiind asigurată de un triplu cordon de gardişti şi un detaşament de rezervă mobil, care depindea exclusiv de ordinele personale ale comandantului Florian Medrea. Se dispunea de un total de 3 000 de gardişti, 14 mitraliere, amplasate strategic şi de un singur tun utilizabil, din acelea patru capturate în gara din Stremţ, de la nemţii în retragere".

ŞTEFAN MANCIULEA – Profesor, istoric, preot, născut în anul 1894 în Straja, comuna Berghin, Judeţul Alba La 1 Decembrie 1918 avea 24 de ani.

„Plecarea noastră la Bălgrad am stabilit-o pentru noaptea de 30 noiembrie spre 1 decembrie. Îmbrăcaţi în haine de sărbătoare urma ca după miezul nopţii să ne strângem cu toţii în capul satului spre Hăpria. Cred că nimeni n-a prins somnul în ochi în această noapte. Data adunării şi plecării avea să fie vestită prin tragerea clopotului cel mare al bisericii. „Măciucaşul", pristavul satului, auzind cocoşii cântând de miezul nopţii, s-a urcat în turn şi pe cele patru ferestre a slobozit glas puternic peste sat, păstrând formula obişnuită: „La tot omul se dă de ştire. Sculaţi-vă măi, să mergem la Bălgrad la adunare". Cine să mai doarmă în sat? Erau treziţi bătrânii, femeile şi copiii.

Ne-am coborât în Hăpria, unde ne-am întâlnit cu sătenii de aici, împreună cu cei din Dumitra, Henig şi Ghirbom, plecând în cântece şi urale de bucurie spre Alba Iulia. O dată eu zorile am ajuns la marginea oraşului".

DUMITRU D. ROŞCA – Filosof, membru al Academiei Române, născut în anul 1895 la Sălişte – Sibiu. La 1 Decembrie 1918 avea 23 de ani.

„Mi-aduc aminte că după ce se anunţase data Marii

Adunări Naţionale, toată Mărginimea Sibiului fremăta de dorinţa de a descinde la Alba Iulia. Se punea însă problema transportului, pentru că războiul care dăinuia de patru ani consumase aproape toate mijloacele de locomoţie. Unul dintre cumnaţii mei care se pricepea la „mecanică" a propus împreună cu alţi câţiva să se ducă să rechiziţioneze o garnitură de tren din gara Sibiu, ceea ce au şi reuşit.

Ningea. Era zăpadă mare. Nu eram siguri că linia care lega Săliste de Alba Iulia nu e înzăpezită, ori marele nostru noroc a fost că n-a fost înzăpezită şi trenul s-a umplut. Erau şase sau şapte vagoane cu săteni numai din Sălişte. La Alba Iulia bineînţeles că, la vârsta pe care o aveam, nu a venit nimeni să mă invite în sala unde se dezbătea hotărârea de a ne rupe de Austro-Ungaria şi de a ne lega de acum încolo destinul de destinul României".

ALEXE PROCOPOVICI - Lingvist și filolog român, născut în anul 1884 la Cernăuți. La 1 Decembrie 1918 avea 23 de ani.

. . . „Am primit misiunea să fiu la Alba Iulia, din partea bucovinenilor martorul încoronării României Mari cu aurul munţilor transilvăneni. M-am smuls din delirul entuziasmului ce copleşea sufletele la Cernăuţi, (ca urmare a Unirii Bucovinei cu România) cu un grup de prieteni care veniseră să participe la congresul nostru şi cărora în mare parte, de-abia le făcusem cunoştinţă […]

Cu trenul, în sănii şi pe jos, am ajuns până la Prundu Bârgăului. De acolo înainte trenul circula regulat. Societatea noastră sporea mereu. Noi grupuri de ţărani şi intelectuali ni se adăugau la toate gările. Toţi ţineau să treacă prin compartimentul nostru, ca să vadă pe întâiul general român (Leonte) venit acum în Ardealul liber. Pretutindeni am fost întâmpinaţi cu muzici, cu coruri şi steaguri tricolore. Clocotea Ardealul de bucurie şi fericire".

DOMINIC STANCA – Medic, profesor universitar, născut în anul 1892 la Petroșani. La 1 Decembrie 1918 avea 26 de ani.

„**La Alba Iulia**!, strigătul acesta magic trecea din gură în gură, de la inimă la inimă, mobilizând la moment toată suflarea şi conştiinţa românească cu o forţă uimitoare. Trenuri speciale aduceau la Alba Iulia mulţimea de oameni îmbrăcați în straie de sărbătoare.

Din Valea Jiului vine la sărbătoare mulţime mare. Cu noi vin şi delegaţii muncitorilor minieri cu un drapel roşu în frunte. Sfatul muncitorilor minieri, în cadrul unor înflăcărate discuţii, şi-a fixat atitudinea pozitivă faţă de unire, legând de ea dezideratul libertăţii complete şi al garantării drepturilor muncitorilor minieri. În fruntea delegaţiei e Ciser Iosif. Sântem cu toţii într-un vagon de clasa a treia. Pretutindeni vezi oameni veseli, plini de nădejde; chiote de veselie se aud.

Vorbesc cu Ciser în coiful băncii. „Ziua de azi - îmi spune el în şoaptă - ar trebui să fie ziua de bucurie a tuturor neamurilor conlocuitoare şi a noastră, a muncitorilor".

În ferestrele vagoanelor fâlfâie drapele tricolore în bătaia vântului de iarnă. În vagonul vecin, un clarinet şi o goarnă îşi ţipă vioi acordurile unui marş naţional. Oamenii cântă, chiotesc vesel. În gări alte mulţimi urcă în trenul supraîncărcat şi împodobit cu brad verde şi cu drapele naţionale.

Intrăm în Simeria. În gară mulţime uriaşă de oameni aşteaptă sosirea trenului dinspre Arad. Cântece naţionale, pălării, braţe se ridică în aer. În faţa peronului, flăcăi tineri joacă dansuri populare. Se zguduie pământul sub bătaia ritmică a picioarelor.

Urcăm apoi în garnitura de la Arad. Cu trenul acesta vine şi delegaţia socialiştilor români din Budapesta. În uşa compartimentului lor este înfipt un steguleţ roşu, brodat la margini cu fire de aur.Seara ajungem la Alba lulia. Gardă puternică formată din moţi ţine rânduiala sub comanda căpitanului Medrea.

Trenurile care sosesc din toate colţurile Ardealului şi Banatului varsă mulțime mare de oameni pregătiți de sărbătoare.

Zăpada proaspătă, căzută astă-noapte, este călcată în picioare. Nici un loc nu se mai află în tot oraşul. Mulțime nesfârşită de țărani în straie albe şi curate, împodobiți cu ramură de brad, cu panglici tricolore şi cu steaguri.

Consiliile se ţin lanţ în camerele de la etaj ale hotelului. Seara, târziu, intră şi delegaţia socialiştilor. Socialiştii recunosc unirea Transilvaniei cu România, punând însă condiţia ca muncitorilor să li se garanteze libertăţi şi drepturi.

Noaptea nimeni nu doarme.

1 decembrie 1918. ...Oraşul e numai om şi drapele. Mai mult de una sută de mii de oameni au grăbit să se adune, la sunetul goarnei de chemare, pentru marea sărbătoare a libertăţii.

Drumul care duce în cetatea lui Mihai este păzit de moţii lui Iancu, îmbrăcaţi în straie albe. Deasupra porții de intrare a cetății, un uriaş drapel tricolor îşi fâlfâie faldurile în vânt, atingând în jocul lui mica deschizătură a celulei în care a vegheat ultimele ceasuri Horea.

Oraşul este un furnicar de oameni. Cântece, fanfare, chiote străbat de pretutindeni.

...Sfatul Naţional s-a sfârşit. Mulţimea pleacă spre case, cu vraja celor nouă puncte ale adunării. Plecăm şi noi spre munţii înalţi, în Valea Jiului, unde în măruntaiele pământului sclavi frânţi şi supţi de robota grea despică şi fărâmiţează diamantul negru.

Abia începem în garnitura ticsită de lume. Vuiesc vagoanele de cântece. Pe şoseaua naţională coloane de oameni mărşăluiesc cântând şi chiotind spre noi.

Am ajuns în Simeria. Coborâm. Mulțime de oameni furnică pretutindeni. Garnitura de Budapesta stă pe linia a treia. Acum vine încet spre ea, pufăind, locomotiva. Parângul, Retezatul strălucesc în raze de argint în ochii sufletului meu.

Locomotiva pleacă gâfâind şi aruncând suluri de fum negru. Cântece, chiote, sunete de fanfară străbat în afară. Din ferestrele larg deschise şi din uşile vagoanelor, ciorchini de oameni fâlfâie năframe albe şi steaguri tricolore.

Mă impresionează acest tablou. Privesc îndelung cum se pierde în zare trenul."

VASILE V. BARBU - General în rezervă, născut în anul 1889 la Geoagiu de Sus, comuna Stremț,

județul Alba. La 1 Decembrie 1918 avea 29 de ani.

... „La 23 noiembrie, Consiliul Naţional din Alba Iulia a cerut Consiliului Naţional din Sibiu o companie a gărzii naţionale, care, începând cu 28 noiembrie, să se stabilească la Alba Iulia şi să ajute garda naţională din localitate la menţinerea ordinii şi siguranţei în vederea desfăşurării marii adunări.

Preşedintele Consiliului naţional din Sibiu, A Bîrseanu, m-a însărcinat pe mine cu această misiune. Sosit la 28 noiembrie în Alba Iulia, am luat legătura cu cpt. FI. Medrea, comandantul gărzii naţionale locale, cu care am stabilit măsurile ce trebuie să le luăm.

S-au constituit două centuri de gardişti, una, interioară, formată din plutoanele locuitorilor din comunele Miceşti, Bărăbanţ, Drâmbar, Ciugud, Limba, Oarda de Jos şi Pîclişa, întărită cu alte grupe; alta, exterioară, formată din gardiştii comunelor Şard, Sîntimbru, Totoi, Dumitra, Hăpria, Straja, Oarda de Sus, Lancrăm şi Vinţul de Jos.

Gărzile au fost repartizate cu ordinea în cele două staţii de căi ferate (haltă şi gară), cele 3 intrări în oraş, în jurul celor 8 tribune de pe câmpul lui Horea şi la intrarea în sala Unirii.

S-au organizat şi gărzi mobile, care aveau misiunea de a conduce coloanele de participanţi pe locurile dinainte stabilite de pe Câmpul lui Horea: în partea de vest - moţii ; spre nord - someşenii şi clujenii; spre răsărit - delegaţii Mureşului şi Târnavelor, în sud - celelalte regiuni.

Se intenţiona o aşezare ca pe Câmpia de !a Blaj, dar nu s-a reuşit menţinerea coridoarelor, mulţimea amestecându-se.

Începând cu 30 noiembrie, trenurile au început să sosească. Din 45 în 45 de minute sosea un alt tren care era întâmpinat de gărzile naţionale, delegaţii fiind îndrumaţi unde să se ducă.

Am avut mult de lucru cu cazarea oamenilor sosiţi. De această problemă s-a ocupat lt. Ovidiu Grita.

...Toată ziua de 30 noiembrie şi noaptea spre 1 decembrie au sosit numeroase trenuri, lungi convoaie de căruţe, iar din satele mai apropiate oamenii veneau chiar pe jos.

Coloane interminabile de muncitori, țărani şi intelectuali îmbrăcaţi în haine de sărbătoare, cu drapele tricolore se îndreptau spre Câmpul lui Horea cântând „Deşteaptă-te, române", „Pe-al nostru steag... " şi scandând : „Unire".

Datorită misiunii ce am avut-o, am fost în diverse locuri din oraş, în sala adunării, pe Câmpul lui Horea... Am văzut multe. Am simţit şi eu, la fel ca toţi participanţii, că trăiesc o mare zi".

Istina SIMA

Asoc. Pro Gârbova de Sus

Ştim cine, când şi în ce împrejurări au fost duse osemintele pământeşti ale Domnitorului Mihai Viteazul din Mitropolia Ortodoxă a Bălgradului şi Arhiepiscopia Ardealului, la Mănăstirea „Sfântul Mihail" de la Plăviceni din Ţara Românească

„O viaţă avem români, deşteptaţi-vă, că am dormit destul!"
Mihai Viteazul, domn al Ţării Româneşti, Ardealului şi Moldovei

(continuare din revista Dacoromania nr. 111/2023)

Argumente convingătoare

Istoricul albaiulian, prof. dr. Gheorghe Anghel, a fost cercetător timp de 40 de ani la Muzeul Unirii din Alba Iulia, din care peste 20 ani a deţinut funcţia de director la acest important muzeu din România. Împreună cu specialiştii şi colegii acestui muzeu au desfăşurat permanent o activitate intensă de cercetări arheologice şi istorice pe meleagurile Albei, având în vedere, personalităţile şi evenimentele istorice existente de peste 2000 ani.

În cadrul lucrărilor bine documentate şi editate se află şi cele privind pe domnitorul Mihai Viteazul - primul unificator al neamului românesc, care a contribuit în primul rând la alegerea oraşului Alba Iulia, pentru Marea Unire a românilor de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918.

Din cadrul acestor lucrări, bine documentate, privind tema prezentată, redăm în continuare din lucrarea istoricului - prof. dr. Gheorghe Anghel:

Corpul lui Mihai Viteazul a fost reînhumat în Biserica Mitropoliei ctitorită de el la Alba Iulia

Izvoare istorice din a doua jumătate a secolului XVII atestă faptul că trupul voievodului a fost reînhumat în Mitropolia Ortodoxă a Bălgradului şi Arhiepiscopia Ardealului din Alba Iulia

La 9/21 august 2001 se împlinesc 400 de ani de la asasinarea, de către creştini, a celei mai mari personalităţi a istoriei evului mediu românesc, cel care a fost voievodul unificator, Mihai Viteazul.

Realizarea sa politică - unificarea celor trei ţări române - deşi de scurtă durată, a avut adânci şi favorabile urmări atât în evoluţia ideii de unitate la români cât şi în realizarea acestui mare deziderat naţional.

Din analiza activităţii lui în plan politico-diplomatic şi spiritual-cultural, Mihai Viteazul a întrunit toate calităţile unei mari personalităţi europene a timpului său. A fost, în primul rând, un mare creştin demonstrând aceasta prin întreaga sa activitate, garant şi apărător al credinţei ortodoxe în toate ţările române. Pentru românii din Transilvania a ctitorit la Alba Iulia o nouă biserică mitropolitană, în anul 1597. Doresc „să am şi eu un loc şi un nume în creştinătate" mărturisea în memoriul său către Ducele de Toscana.

O seamă de personalităţi de marcă ale timpului l-au considerat între ultimii cruciaţi care au luptat efectiv împotriva păgânilor, respectiv a Imperiului Otoman. Ideile sale politice au fost într-o deplină concordanţă cu cele ale reprezentanţilor renaşterii europene. Ele urmăreau crearea unui stat centralizat, prin unirea celor trei ţări române, după modelul monarhiilor absolute din Spania, Franţa, Anglia, Imperiul Habsburgic etc, condusă de o dinastie care trebuia să fie ereditară „pre feciori şi pre fete", pentru a se realiza o stabilitate politică de lungă durată, înlăturându-se sistemul eligibil al domnului şi evitându-se luptele dintre partidele boiereşti, pentru ocuparea tronului.

Toate aceste idei ale voievodului au fost cuprinse în documentele înaintate împăratului Rudolf al II-lea,

în vara anului 1600, şi întitulate sugestiv „Dorinţele lui Mihai Vodă, Măria Sa Domnul Ardealului şi Ţării Româneşti, la Înălţimea Sa Rudolf împăratul Râmului”.

Îndrăzneţele deziderate ale voievodului erau în contradicţie cu interesele Imperiului Habsburgic şi au constituit cauza asasinării sale de către creştinii înşişi, de la care a aşteptat numai ajutor.

După 417 de ani de ani de la răpunerea de pe Câmpia Turdei a voievodului unificator Mihai Viteazul, sursele de documentare cunoscute şi altele mai puţin cunoscute, vin să adâncească enigma privitoare la soarta corpului marelui voievod ucis mişeleşte.

Istoriografia noastră a acceptat, cu puţine rezerve, informaţia conţinută în textul de pe placa de piatră cu inscripţie de la Mănăstirea Dealu, pusă de Radu Buzescu şi soţia sa Preda, peste mormântul ce adăposteşte capul voievodului în care se precizează că: „cinstitul trup zace în Câmpia Turdei, când l-au ucis nemţii, ani au fost 7109/1601 luna lui august, 8 zile”.

Cronicarul transilvan Szamosközy a acordat în lucrările lui o atenţie specială momentului uciderii lui Mihai Viteazul, având printre altele şi motive personale să-l urască şi să-l denigreze, dedicându-i şi un epitaf insultător. El dă însă cele mai multe informaţii despre uciderea lui Mihai Viteazul, precizând în detaliu modul viclean de pregătire, precum şi personajele ce au dus la îndeplinire actul asasinării. Conspiraţia a avut loc în cortul generalului Basta, sâmbătă 8/20 august 1601, urmând ca duminica, căpitanul valonilor Iacobus de Beauri, în cronică Bori, să încerce să execute acţiunea numai, după ce va vedea steagul cel mic (cornetul) ridicat deasupra cortului generalului.

Oastea pregătită, de 300 de valoni şi germani, a înconjurat cortul domnitorului duminică dimineaţa, 9 august, la răsăritul soarelui. Mai departe, iată cum povesteşte Szamosközy desfăşurarea acestei tragedii: „Unul din căpitani cu numele de Bori (Beauri şi Mortagne, după unele izvoare) dacă a intrat în cort împreună cu încă câţiva a pus mâna pe Mihai zicând: eşti prins! Mihai i-a zis BA (cuvântul în textul cronicii maghiare este scris în româneşte) şi cu aceasta pus-a mâna pe sabie s-o scoată. Un valon ţintind cu puşca a slobozit-o şi l-a lovit în mâna stângă cu care a căutat să scoată sabia, căci Mihai Vodă era stângaci. Alt valon i-a străpuns îndată pieptul cu sabia, al treila valon l-a împuşcat în spate şi astfel prăbuşindu-se i-au tăiat capul cu propria sabie. Şi jefuindu-l şi împărţindu-i toată prada ce o avea în cort şi vitele de afară, i-au tăiat capul în cort şi a zăcut trei zile gol, la marginea drumului. Capul, cu barbă cu tot, l-au pus pe hoitul unui cal, care murise acolo, tot atunci şi astfel a stat capul acolo mult timp. Tăiat-au nemţii bucăţi mari de piele din trupul voivodului despuindu-i spatele şi coastele, umerii şi le-au oprit ca amintire (obicei practicat în evul mediu de unii care aveau convingerea că cel care-l poartă va moşteni însuşirile celui dispărut). În cele din urmă, aşa scârbos cum era, l-au înmormântat nişte sârbi într-o groapă mică ca să nu-l mânce câinii”.

Cu această relatare pe cronicarul Szamosközy nu l-a mai interesat altceva, ura sa a fost răzbunată şi, în consecinţă, fie că nu ştia, fie că nu dorea să istorisească celelalte evenimente în legătură cu soarta capului şi a corpului lui Mihai Viteazul.

Asasinarea marelui voievod a fost evidenţiată atât în cronicile interne, cât şi în cele externe, dar mai ales într-o bogată corespondenţă ce a circulat între personalităţi importante ce au avut legătură cu eveniment. Între relatările provenite din surse străine, se distinge cea a lui Iacob Thanus care menţionează că trupul voievodului a fost înmormântat în acelaşi loc din ordinul lui Ioan Schnekenhaus, comandantul oştii sileziene. El nu crede în zvonurile răspândite de Basta că în cortul domnului român s-ar fi găsit scrisori care să ateste trădarea lui faţă de imperiali. Dimpotrivă, spune că aceasta este o scornitură a lui Basta, făcând în acelaşi timp o paralelă între soarta voievodului român şi cea a cardinalului Martinuzzi, asasinat şi el cu o jumătate de secol în urmă, după ce a ajutat pe generalul imperial Castaldo să ocupe Transilvania. Tot o descriere sumară despre uciderea lui Mihai Viteazul ne-a lăsat şi Giovani Beducino cu precizarea că între cei ce au condus asasinatul alături de Beauri, cel care l-a lovit pe domnitor cu halebarda, au mai participat şi căpitanii imperiali Rotonet, Veselino şi căpitanul Scharfenek.

Celelalte documente se mărginesc să relateze sumar asasinarea lui Mihai Viteazul şi, în cel mai bun caz, insistă asupra decapitării sale. Detalii în legătură cu ceea ce s-a întâmplat după uciderea voievodului le aflăm doar din câteva relatări mai ample ce se constituie în trei surse mai importante ce redau tot atâtea variante în ceea ce priveşte soarta capului marelui nostru voievod. Din acestea reiese un fapt sigur că n-au lipsit iniţiativele româneşti şi străine de a se curma profanarea corpului domnitorului, lăsat trei zile după unele relatări, mai multe după altele, despuiat acolo în Cîmpia Turdei. În cele din urmă, el a fost înhumat acolo de nişte sârbi, într-o groapă mică, probabil în timp de noapte. Capul a fost dus şi

înhumat în Mănăstirea Dealu, după cum precizează inscripţia de pe lespedea de piatră pusă de Radu Buzescu şi soţia sa: „Aici zace cinstitul şi răposatul capul creştinului Mihai, marelui voievod ce au fost domn al Ţării Româneşti şi Ardealului şi Moldovei”.

Trebuie să remarcăm modul deosebit în care a fost formulată inscripţia în cuvinte de preţuire pentru cel dispărut: „cinstitul cap” al „credinciosului”, neomiţându-se faptul că a fost „voievod şi domn” al celor trei ţări române.

Nicolae Iorga, citând un izvor italian, care nu se confirmă, scrie în 1935 că după uciderea voievodului pe Cîmpia Turdei: „soţia unuia dintre căpitanii lui Mihai Viteazul putu să fure frumosul cap.... pentru a-l strecura în Mănăstirea Dealu”. Ulterior, el a abandonat această teză, acceptând ca şi C.C. Giurescu, şi după ei toată istoriografia românească varianta prin care-l indică pe Radu Florescu comisul, ca fiind personajul care a luat capul lui Mihai Viteazul şi l-a dus în Ţara Românească încredinţându-l spre a fi înhumat lui Radu Buzescu. O relatare asemănătoare ne-a transmis-o şi cronicarul sârb Gheorghe Brancovici în cronica sa din a doua jumătate a secolului al XVII-lea evidenţiind acest episod în felul următor: „capul ascuns a fost dus în taină de un oarecare căpitan numit Izbaşa în Mănăstirea de la Târgovişte ce se află pe o colină ridicată, numită Mănăstirea din Deal şi a fost înmormântat acolo”.

Ciro Spontoni, secretarul generalului Basta, descrie în a sa „Istorie a Transilvaniei” cu totul altfel acest episod trist privitor la soarta capului lui Mihai Viteazul. Din relatările sale putem cunoaşte că după asasinarea voievodului român, oştile sale devotate au început să murmure împotriva lui Basta, acesta reuşind să le liniştească: „După aceasta s-a ţinut sfat, unde au participat principalii comandanţi ai ambelor armate unde s-a stabilit şi s-a supus aprobării lui Basta hotărârea de a trimite capul principelui Mihai în Valahia, apreciindu-se că dacă nu l-ar fi trimis, armata sa pe care o ţinea acolo nu ar fi crezut că el este mort, iar boierii vor trebui să-şi aleagă alt domn... Capul fu deci îmbălsămat şi încredinţat cavalerului principelui Mihai, care îl cerea cu multă stăruinţă pentru a-l duce în Valahia. Acesta plecă şi duse cu el o scrisoare de la Basta către baronii şi cavalerii valahi...”. Basta le cerea boierilor din Ţara Românească să nu fie trişti de moartea voievodului, ci să-şi aleagă alt domn care să fie credincios împăratului, recomandându-l totodată pe Marcu Vodă, fiul lui Petru Cercel. Prietenii cei mai credincioşi ai lui Mihai au refuzat propunerea generalului spunând că lor le trebuie un „voievod mai degrabă viteaz, obişnuit sub arme”, de aceea l-au ales pe Radu Şerban care era de asemenea din os domnesc.

Din istoria lui Spontoni reiese clar că unii comandanţi ai oştirii româneşti şi mai ales unul dintre „cavalerii principelui” au cerut cu insistenţă capul lui Mihai fără ca acestuia să i se menţioneze numele. Acesta trebuie căutat între cei 30 de boieri credincioşi care l-au însoţit pe voievod la Viena şi la Praga. Printre ei nu se afla comisul Radu Florescu pe care-l găsim menţionat în această vreme în Ţara Românească. Aflăm, de asemenea, din registrul de socoteli al oraşului Cluj că se aflau acolo boieri români, unii închişi, alţii veniţi în solie la Basta, ale căror nume de asemenea nu au fost menţionate.

Cunoaşterea numelui cavalerului care a luat capul lui Mihai Viteazul de pe Câmpia Turdei şi l-a dus la Mănăstirea Dealu de lângă Târgovişte o datorăm istoricului C. Razachevici, iar personajul căutat de atâta vreme era, puţin cunoscutul boier Turturea Paharnicul. Într-una din multele versiuni ale „Letopiseţului cantacuzenesc”, din secolul al XVIII-lea, un anonim a adăugat la sfârşitul „Istoriei lui Mihai Vodă” o poveste despre un boier care a fost la Mihai Vodă şi anume Turturea Paharnicul; „Atunci au fost legat Mihai Vodă cu Turturea Paharnicul jurământ tare şi mare cum să se caute unul pe altul până la moartea lor. **Şi dă se va prinde lui Mihai Vodă să pieie într-altă ţară să nu-i lase Mihai Vodă oasele ci să le aducă la Ţara Românească şi să le îngroape. De aceea dacă văzu Turturea Paharnicul că tăiară pe Mihai Vodă mult s-au nevoit pentru jurământul ca să ducă oasele lui Mihai Vodă. Ci n-au putut, ci au luat numai capul şi l-au dus în Ţara Românească şi l-au îngropat la mănăstirea Den deal de la Târgovişte”**. Această relatare a fost considerată mult timp o simplă legendă, care a avut o anumită răspândire în secolele XVII şi XVIII şi chiar în secolul XIX. **Legenda care pare a fi de tradiţie populară sau cronicărească a fost confirmată documentar.**

Este vorba de un document emis de Radu Mihnea, voievodul Ţării Româneşti, în 7 decembrie 1612, prin care întăreşte lui Turturea Paharnicul, satul Găuriciu, cumpărat de Mihai Viteazul şi dăruit lui: „pentru multă şi bună credincioasă slujbă cu care a slujit lui multă vreme neîncetat, cu multă trudă şi încă în alte ţări străine până în Ţara nemţească. Şi apoi răposatu Mihai Voievod s-a întâmplat acolo moarte de au pierit. Într-u acela sluga domniei lui, mai sus zis, Turturea Paharnic el a furat capul lui şi l-au adus în ţară, de l-au slujit şi l-au îngropat cu multă cinste

ca pe un domn". Prin urmare Turturea Paharnicul a fost acel „cavaler al principelui", după relatările lui Spontoni, care a cerut capul domnitorului, de la Basta ca să-l ducă în Ţara Românească. Prin aceasta, Turturea şi-a îndeplinit jurământul făcut faţă de marele voievod, după cum precizează cronicile. El a salvat în acele momente deosebit de tensionate doar capul voievodului. Dacă l-a furat, după cum relatează cronicile şi documentul emis de Radu Mihnea, sau l-a obţinut cu consimţământul lui Basta, după cum precizează Spontoni, nu suntem în măsură să cunoaştem încă adevărul.

Ceea ce se poate afla din izvoarele citate este faptul că în acele zile de august 1601 în preajma domnului român se aflau o seamă de boieri, dintre cei 30 care l-au însoţit la Viena şi Praga. Între aceştia se remarcă figurile banului Mihalcea şi a Paharnicului Turturea.

Istoria capului marelui voievod nu s-a oprit în anul 1601, când a fost înhumat la Mănăstirea Dealu prin grija lui Radu Buzescu şi a soţiei sale. În timpul domniei lui George Bibescu (1842-1848), cu ocazia lucrărilor de restaurare a bisericii, capul voievodului Mihai a fost scos din mormânt şi s-a păstrat în continuare la Mănăstirea Dealu într-o raclă de sticlă alături de craniul lui Radu cel Mare (1508), ctitorul bisericii. După unirea principatelor, Dimitrie Bolintineanu a iniţiat un proiect „de sicriu cu piedestal de marmură", la Bucureşti, pentru aducerea şi păstrarea capului lui Mihai Viteazul în capitala României. Domnitorul Al. I. Cuza a aprobat acest proiect acordându-i-se suma de 31.00 lei vechi. În cele din urmă, nu se ştie din ce cauze, proiectul a fost abandonat. Ulterior „Liga pentru unitatea culturală a tuturor românilor" a iniţiat în anul 1901 o colectă pentru obţinerea unui fond în vederea ridicării unui monument funerar la Mănăstirea Dealu, spre a cinsti în mod deosebit: „capul celui mai mare voievod al Românilor". După cum se poate constata nici această iniţiativă nu a fost realizată.

Cu ocazia marii retrageri în Moldova, în timpul primului război mondial (1916), craniul lui Mihai Viteazul, spre a nu fi pângărit de duşmani, a fost adăpostit la Iaşi. După război, readucerea craniului la Mănăstirea Dealu a avut loc în luna august 1920 într-un cadru festiv. În programul iniţial a fost prevăzut ca în decursul acestor manifestări, craniul să treacă prin Turda şi Alba Iulia, locuri de glorie şi sacrificiu ale marelui voievod. În cele din urmă, el a fost adus cu opriri în unele oraşe ale Moldovei şi Munteniei, la Mănăstirea Dealu şi depus în prezenţa regelui Ferdinand I şi a unor mari personalităţi ale vieţii politice şi culturale ale României. Nicolae Iorga relatează că suveranul ţării a pronunţat cu această ocazie un emoţionant discurs.

Despre soarta corpului voievodului român ucis pe Câmpia Turdei se profilează un nou capitol.

Majoritatea surselor documentare se opresc la momentul asasinării lui Mihai Viteazul şi la înhumarea corpului pe Câmpia Turdei. Cu toate acestea, alte informaţii, mai puţin numeroase, dar semnificative, istorisesc faptul deosebit de important că după ce a trecut un oarecare timp, corpul voievodului a fost adus şi reînhumat în Mitropolia zidită de el în capitala Transilvaniei, la Alba Iulia. În 1939 istoricul Silviu Dragomir atrăgea atenţia asupra unei foarte importante informaţii cuprinsă în cronica sârbească a lui Gheorghe Brancovici ce se referea la reînhumarea corpului lui Mihai Viteazul în Catedrala ortodoxă din Alba Iulia. El a consacrat domniei marelui voievod român un lung capitol, mai ales evenimentelor care se refereau la cucerirea Transilvaniei şi la tragicul lui sfârşit, continuând astfel: „apoi cu îngăduirea lui Basta capul lui a fost îngropat împreună cu trupul şi mai jos grăiesc că după ce a trecut câtva timp a fost adus şi înmormântat în Mitropolia din Bălgrad". Ulterior, corectând textul cronicii sale, el adaugă episodul referitor la ascunderea capului şi înmormântării lui la Mănăstirea Dealu, din Ţara Românească. Această informaţie a cunoscut-o şi Nicolae Iorga, dar nu i-a acordat importanţa cuvenită, cum de altfel nici lucrarea lui Silviu Dragomir nu a schimbat părerea istoricilor români despre acest moment al istoriei noastre naţionale.

Iată însă că un alt izvor documentar vine să confirme cele scrise de Gheorghe Brancovici. În ampla „Cronică a Transilvaniei", a lui Wolfgang de Bethlen, întâlnim o informaţie de-a dreptul surprinzătoare cu privire la soarta corpului neînsufleţit al voievodului ucis pe Câmpia Turdei din ordinul generalului Basta. Cu toate că cea mai mare parte a cronicii lui Bethlen este o compilaţie după cea a lui Szamosközy, găsim în textul ei multe informaţii noi, culese de la contemporani şi din alte surse, după cum reiese din pasajele referitoare la asasinarea lui Mihai Viteazul, pe care le redăm în întregime: „O vreme mijlocitorul (Iacobus Beaurius) lui Basta cercetează aici şi acolo şi pe neaşteptate trupa valonilor înconjoară cortul lui Mihai, Beaurius şi alţi câţiva subalterni de-ai săi au intrat în cortul lui Mihai pe care l-au găsit liniştit şi stând întins (unii povestesc că atunci şi-a spălat faţa şi mâinile).

Beaurius adresându-i-se acestuia, spune: Eşti prizonier, la care acesta răspunde: Nicidecum! şi spunând aceasta Mihai a încercat să scoată sabia care era atârnată de propteaua cortului în timp ce era lovit de Beaurius cu halebarda şi capul îi este tăiat cu sabia proprie a lui Mihai, iar unul dintre valoni l-a împuşcat la încheietura de la mâna stângă despre care se ştia că obişnuia să o folosească şi cu care încerca chiar atunci să-şi scoată sabia (de unde ungurii după relatările lui Balog Mihai îl numesc stângaciul Mihai). Capul acestuia l-au pus pe coapsa propriului cal alb mort... corpul lui Mihai a fost scos din cort, despuiat de haine şi a zăcut timp de trei zile în apropierea drumului public, iar soldaţii i-au tăiat pielea de pe spate, coaste şi umeri, i-au tăiat-o ca să o păstreze ca amintire pentru faptele sale nemaipomenite. **După aceea, totuşi, corpul acestuia, ca să nu fie sfâşiat de câini, câţiva sârbi (traci) l-au înmormântat din ordinul lui Basta într-o groapă, pentru ca în cele din urmă, cu trecerea timpului să fie adus la Alba Iulia unde a fost înmormântat în biserica sfântă după cum relatează acelaşi nobil şi apoi după o vreme a fost dus în Valahia Transalpină**. „Şi după cum s-a spus, când Beaurius a intrat în cort Mihai discuta cu Ludovic Rakoczi şi Matheas Peresihtius, în timp de Beaurius l-a străpuns în învălmăşeală, însuşi Ludovic Rakoczi a fost rănit la gât. A fost tăiat capul lui Johannes Bekény, celebrul soldat ungur şi chiar alţii dintre slujitorii voievodului au fost răniţi. Matheus Peresithius a desprins agrafa din căciula lui Mihai (care era ornată cu safire albastre) şi şi-a pus-o sieşi spre amintire veşnică".

Înainte de a analiza aceste informaţii, trebuie să precizăm condiţiile în care au fost consemnate evenimentele de către cei doi cronicari. În primul rând trebuie să remarcăm că ambii cronicari au trăit timp îndelungat la Alba Iulia, au fost contemporani şi şi-au scris cronicile în capitala Transilvaniei, unde au avut un mediu propice şi posibilitatea să cunoască evenimentele mai bine ca alţii.

Gheorghe Brancovici şi-a petrecut copilăria, de la vârsta de 12 ani, la Alba Iulia pe lângă fratele său, mitropolitul Sava Brancovici (1656-1680), chiar în incinta mitropoliei şi nu ne îndoim că acolo istoria despre Mihai Viteazul era încă vie în a doua jumătate a secolului al XVII-lea. Pe Gheorghe Brancovici îl găsim la Alba Iulia până în 1669, când pleacă la Constantinopol pentru a îndeplini o slujbă diplomatică pentru principele Mihai Apafi. Revine la Alba Iulia pe lângă fratele său şi stă până în 1680, ca în cele din urmă să se stabilească în Ţara Românească până în 1689. În această perioadă şi-a adunat şi scris

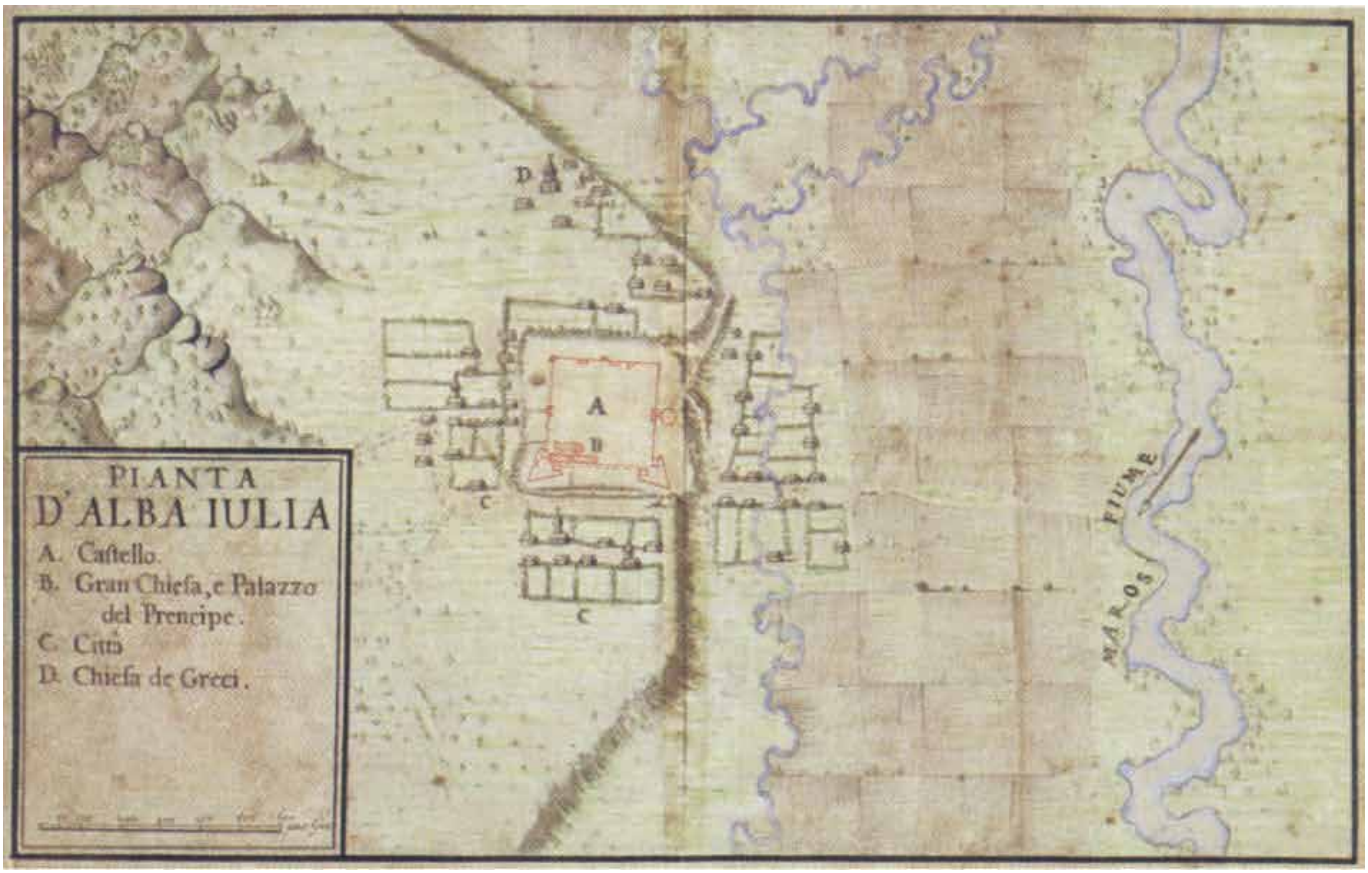

** Mitropolia Ortodoxă a Bălgradului, secolul XVI*
Mitropolia Ortodoxă a Bălgradului şi Arhiepiscopia Ardealului, construită de Mihai Viteazul în anul 1597

probabil o parte din cronică, având legături apropiate cu stolnicul Constantin Cantacuzino şi alţi demnitari ai Ţării Româneşti care l-au apreciat ca „om de cinste şi cu cunoştinţă şi iubitor a şti multe”.

Celălalt cronicar, Wolfgang Bethlen, a fost o mare personalitate a vieţii politice a Transilvaniei în a doua jumătate a secolului al XVII-lea. Descendent dintr-o renumită familie nobiliară, a îndeplinit funcţia de consilier şi diplomat pe lângă principii Transilvaniei: Gheorghe Rakoczi al II-lea, Kemeny şi Apafi. În cronică el se intitulează „consilier intim al principelui Mihai Apafi” şi între altele poartă şi titlul de „comite suprem de Alba”. În anul 1678 a fost trimis de principele Apafi în solie la Constantinopol.

Vasta sa operă, în 16 volume, şi-a elaborat-o începând din anul 1674, compilând cronicile mai vechi dar aducând şi el o mare contribuţie la perioada cuprinsă între anii 1626-1679. Lucrarea lui a fost tipărită prima dată la Sighişoara în 1690, iar apoi o altă ediţie la Sibiu, publicată de Benkö Ioszef în anii 1792-1793 în 6 volume.

Comentând pasajele marilor cronicari referitoare la soarta corpului lui Mihai Viteazul, constatăm cu surprindere identitatea informaţiilor. Ei afirmă că înhumarea corpului voievodului în Câmpia Turdei a fost executată din ordinul lui Basta şi numai după „scurgerea unui oarecare timp”, corpul a fost adus şi reînhumat în Mitropolia din Alba Iulia. Wilfgang Bethlen este şi mai precis în această problemă indicându-l pe nobilul Balog Mihai ca sursă principală de informaţie, adăugând că apoi corpul a fost dus după o vreme în Ţara Românească. Chiar dacă Bethlen a compilat cronica lui Szamosközy referitor la acest episod, aduce totuşi informaţii noi în ceea ce priveşte persoanele ce se aflau în garda voievodului, indicând cu precizie pe cei răniţi şi chiar pe cel care a desprins agrafa de aur de la căciula voievodului. Aceste amănunte el le-a putut afla din anturajul curţii princiare de la Alba Iulia şi credem că nu pot fi contestate.

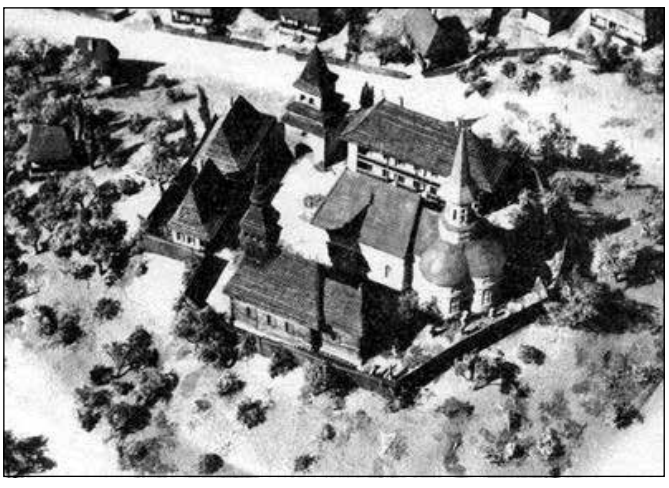

Dacă cronicarul Brancovici cunoaşte realitatea faptelor privitoare la Mihai Viteazul stând în anturajul călugărilor români de la Mitropolia din Alba Iulia, mediu românesc prin excelenţă, Bethlen şi-a cules informaţiile din arhivele şi mai ales din anturajul nobilimii curţii princiare, poate chiar de la unii contemporani cu evenimentul, care mai trăiau încă pe la 1650, sau de la persoane din a doua generaţie de nobili care puteau cunoaşte încă bine evenimentele întâmplate în anul 1601. Cu siguranţă, evenimentele care au dus la unirea ţărilor române de către Mihai Viteazul au fost deosebit de importante pentru contemporanii lor, lăsând acestora o puternică impresie, mai ales duşmanilor lui şi în primul rând în memoria nobilimii maghiare din Transilvania.

(prof. dr. Gheorghe ANGHEL)

Readus în pagina de ec. Ioan STRĂJAN

Continuare în revista DACOROMANIA, nr. 113

Bibliografie

N. Iorga, „Istoria lui Mihai Viteazul”, Bucureşti, 1937, vol. II.

Ioachim Crăciun, „Cronicarul Szamosközy şi însemnările privitoare la români”, Cluj, 1928.

N. Iorga, „Un nou izvor cu privire la Mihai Viteazul şi Radu Şerban” în „Memoriile Academiei Române”, vol. XII.

Ciro Spontoni, „Historia de la Transilvania”, Veneţia, 1638

A. Papiu-Ilarian, „Tesauru de Monumente istorice pentru România”, Bucureşti, 1862, vol. I, relatările lui Bisseli, Iacob Thanus şi Stavrinos; vol II

Wolfgang de Bethlen, „Historia de rebus Transilvanicis...”, Cibini, 1789, tom. V

Andrei Veress, „Documente privind istoria Ardealului, Moldovei şi Ţării Româneşti”, Bucureşti, 1933, vol. VI.

N. Iorga, „Inscripţii”, vol. I, capitolul „Dealu”.

C.C. Girescu, „Istoria românilor”, Bucureşti, 1940.

Silviu Dragomir, „Mormântul lui Mihai Viteazul şi vechea catedrală din Alba Iulia”, în „Memoriile Academiei Române”, seria III, tomul XXI, 17.

Ştefan Meteş, „Domni şi boieri români în Cluj”, Cluj, 1935.

C. Razachevici, „Cine a dus la Târgovişte capului lui Mihai Viteazul”, în „Magazin Istoric”, III, nr. 6, 1969.

Dimitrie Onciu, „Ştefan cel Mare şi Mihai Viteazul”, Bucureşti, 1904, p. IV-X.

N. Iorga, „Memorii”, III.

V. Bianu, „Însemnări din războiul României Mari”, Cluj, 1926, vol. II.

Silviu Dragomir, „Fragmente din cronica sârbească a lui George Brancovici”, în AIIN - Cluj, vol. II, „Introducere”.

Ştefan Meteş, „Istoria bisericii şi a vieţii religioase a românilor din Transilvania şi Ungaria”, Sibiu, 1935, vol. I.

Şt. Ionescu şi Panait I. Panait, „Constantin vodă Brâncoveanu”, Bucureşti, 1969.

Prezentul studiu a fost reprodus cu adăugirile şi omisiunile, făcute de autor, din Apulum XXVII-XXX, 1990-1993.

Cloşca, Preotul Martir

În luna februarie a anului 2019 publicam în *Tribuna* Învățământului un text închinat lui **Horea Martirul**[1]. O mare împlinire sufletească s-a ivit în urma declarării de către Parlamentul României, prin Legea nr. 138/ 21 iulie 2020, a lui Horea, Cloșca și Crișan ca *„martiri și eroi ai națiunii române”, „pentru rolul, curajul, eroismul și sacrificiul lor din timpul răscoalei țărănești din anul 1784”*[2].

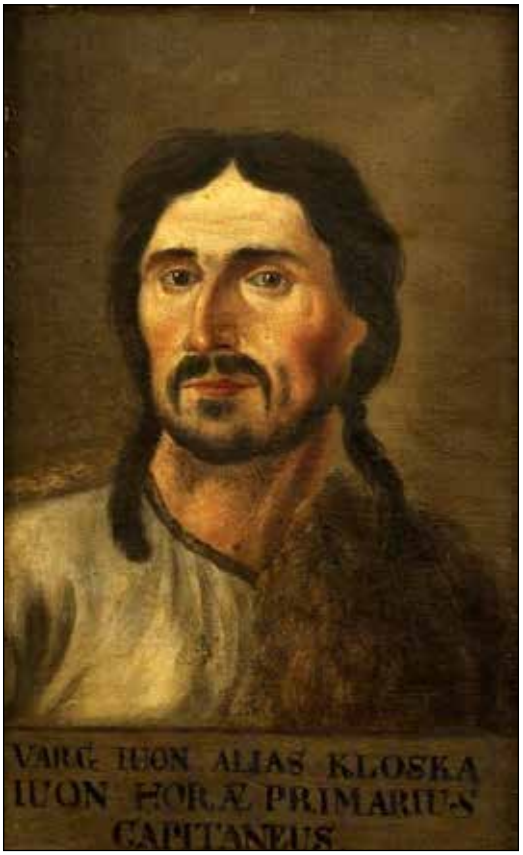

În 27 decembrie 2021 s-au împlinit 237 de ani din momentul prinderii lor - Horea și Cloșca - în pădurea Scorușetului, în urma mișcării pe care au condus-o. De aceea consacrăm studiul acesta celei de-a doua căpetenii a răscoalei moților – Ion Oargă – cunoscut popular cu numele Cloșca.

Acesta era originar din satul Ponorel, cătunul Orgești[3] și s-a născut în anul 1748, fapt confirmat prin testamentul său din care rezultă că în anul 1785 avea 37 ani. Era cel mai tânăr dintre cei trei conducători ai mișcării din Transilvania anului 1784. El dobândise încă de tânăr încrederea țăranilor din localitățile Cărpiniș (azi integrată în comuna Roșia Montană, județul Alba), Abrud și Bucium, care l-au trimis, în trei rânduri, la Viena ca reprezentant al lor. Prima dată în anul 1779, la vârsta de 31 ani, deodată cu Horea, a fost în audiență la Împărăteasa Maria Tereza, iar în celelalte două dăți la împăratul Iosif al II-lea.

În Cărpiniș a ajuns prin căsătorie. Pe soția sa, potrivit testamentului, o chema Marinca (sau Marina). Împreună aveau un băiat, Vasile, născut în anul 1782 (potrivit unor alte surse a avut 5 copii[4]). De asemenea, avea un frate, Todor Oargă și o soră al cărei nume era Achimie.

Potrivit *Cronicii germane de la Sibiu* Cloșca era un om „de statură mică și îndesată, cu fața plină, rotundă și arsă de soare; are nasul destul de mare, dar puțin cârn, noduros și turtit, părul castaniu închis, mustața brună roșiatică, ochii mari, dar cu puțină scânteiere într-înșii, o privire mai mult interiorizată decât fascinatoare; are osatura puternică, o voce mai mult sonoră decât voalată, la mers și la stat are o ținută dreaptă; purta de obicei același port ca și Horea. Obișnuia însă să poarte uneori și un cojoc scurt valah, cu mâneci scurte cu blană de oaie în afară. Călărea un roib de munte. Purta căciulă de oaie obișnuită în acel ținut și câteodată și un coif cu șireturi de aur”[5], iar Geisler afirma despre moți: „... *Cea mai mare parte a acestor oameni sunt bărbați frumoși, tari, bine făcuți și de un gen foarte prolific, care fiind de viță romană nu ușor pot ascunde sângele cel înfocat al lor. Setea lor de libertate este neînvinsă și dorul măririi strămoșești strălucește învederat în ochii lor, chiar și sub apăsarea cea crudă a sistemei feudale și sub vălul neștiinței și rudității ce urma din această sistemă*”[6].

A rămas în conștiința românilor drept al doilea mare conducător al răscoalei, fiind diplomatul care a încheiat armistițiile, într-un limbaj prea puțin

1 https://bit.ly/HoreaMartirul
2 https://bit.ly/Lege138
3 Prof. Dr. Ioan I. Todea, *Transilvania Vatra Neamului Românesc, Horea Jertfa Românilor Ardeleni pentru Țară, Neam și Credință*, Cluj-Napoca, Casa de editură Dokia, 2020, p. 230, nota 44.
4 https://bit.ly/CloscaWiki
5 Prof. Dr. Ioan I. Todea, *Op. cit.,* p. 229, nota 23.
6 Ștefan Pascu, *Revoluția populară de sub conducerea lui Horea*, Ed. Militară, București, 1984, p. 433.

ţărănesc, dovedind, aşa cum reiese din declarațiile vicecolonelului Schultz, o bună cunoaștere a peisajului politic contemporan, o apreciere realistă a situației și o stranie familiarizare cu *Declaraţia de Independenţă a SUA* (4 iulie 1776): „*Noi ştim, afirma el, la Tibru, în 12 noiembrie 1784, că pasul nostru va fi puternic dezaprobat, dar noi ne mângâiem că va fi un îndemn să fie examinată purtarea acelora care ne-au înşelat atât de crud. Oricum, noi preferăm moartea unei vieţi pe care o îndurăm. Noi vom muri fericiţi că exemplul nostru va garanta urmaşilor noştri drepturile umanităţii*”[7].

„Cum e posibil ca un țăran român, fie el și foarte înțelept, să evoce așa de clar, cu cinci ani mai înainte de apariţie (26 august 1789), *Declaraţia Drepturilor Omului şi ale Cetăţeanului,* care era un document programatic al Revoluţiei burgheze din Franţa, desfăşurată între anii 1789-1794, care proclama egalitatea politică şi socială, respectarea proprietăţii, rezistenţa împotriva asupririi, egalitatea în faţa legii, libertatea cuvântului şi a presei, dreptul de a alege şi de a fi ales? Acestea erau idei revoluționare marcante într-o țară în care împilarea habsburgică și maghiară se definea prin cele mai grotești expresii ale asupririi, cunoscute în lume. Așa grăia Cloşca, un suflet de român, plămădit din inima neamului românesc, aflat sub vremuri asupritoare, cu puțin timp înainte de a fi osândit la moarte.

Şi totuşi, în iureşul revoluţiei Cloşca a comis o mare eroare: în momentul în care ţărănimea cucerise o mare parte din Transilvania şi se afla în plină ofensivă, fără a-l consulta pe Horea, a încheiat cu trimisul comandamentului imperial austriac, vicecolonelul Schultz, în 12 noiembrie, armistițiul de la Tibru, fapt care a contribuit decisiv la înfrângerea mișcării.

Istoricul maghiar Francisc Szilágyi îl aprecia pentru faptul că în interogatoriul său a scos în evidenţă adevăratele cauze ale răscoalei şi anume nepăsarea autorităţilor austriece şi maghiare faţă de cererile românilor care, deşi au venit la Sibiu şi Galda de nenumărate ori, după multiple amânări, au primit un răspuns negativ.

Cloşca este de apreciat, de asemenea, şi pentru atitudinea pe care a avut-o la interogatoriu faţă de Horea, pe care nu l-a trădat. Au fost împreună în luptă, în suferinţă şi în martiriu. Iar după execuţie, trupul lui a avut aceeaşi soartă ca şi al lui Horea”[8].

7 Mircea Dogaru, *Necunoscuții „Horea”, „Cloșca” și „Crișan”,* București, Editura Glycom & Fortuna, 2003, p. 55.

8 Prof. Dr. Ioan I. Todea, *Op. cit.,* pp. 221-223.

Contextul istoric internațional

Pe plan intercontinental, Răscoala lui Horea a început la scurt timp după Războiul de Independență din America (19 aprilie 1775 – 3 septembrie 1783), iar pe plan continental Imperiul Habsburgic se afla deja în conflict cu Țările de Jos (Olanda) pentru Gurile Sheldei, care se situau din punct de vedere geografic în partea opusă a Imperiului față de Transilvania. Ulterior răscoalei lui Horea, Cloșca și Crișan s-a declanșat Revoluția Franceză, în anul 1789[9].

De aceea Academicianul Nicolae Edroiu afirma că răscoala lui Horea a avut un „caracter de europenitate”[10].

Contextul istoric național din momentul declanșării răscoalei (organizatori și participanți)

În anul 1764, Curtea de la Viena a înființat două regimente grănicerești, primul la Orlat și al doilea la Năsăud.

După douăzeci de ani din acel moment Împăratul Iosif al II-lea a poruncit o conscripție: recrutări în armata imperială. Duminică, 31 octombrie 1784, la biserica din Mesteacăn (azi încorporată în localitatea Brad), preotul Ioanăș Căzan a rostit „*rugăciuni pentru buna reușită a acestei porniri*”[11], binecuvântând izbânda acțiunii întregii comunități (preoți și credincioși), care sub auspiciile Sfintei Cruci, la îndemnul lui Crișan, se îndrepta spre Alba-Iulia, pentru a primi arme prin înrolarea în armata Imperiului,și pentru a scăpa astfel de iobăgie. Nobilimea maghiară a împiedicat înrolarea țăranilor români, pentru că pierdeau forța de muncă a iobagilor, ceea ce a constituit scânteia care a declanșat răscoala.

Răscoala a început marți, 2 noiembrie 1784, la Curechiu, localitate lângă Brad. Anterior izbucnirii răscoalei, preotul Dumitru Marcu din Certege, jud. Alba, îl însoțise pe Horea în cea de a treia călătorie la Viena[12].

Între conducătorii răscoalei a existat o înțelegere potrivit căreia dintre nobilii unguri scăpau cu viață

9 George Cristea și Nicolae Edroiu*, Izvoare Istorice Suedeze privind Răscoala lui Horea*, Cluj-Napoca, Centrul de Studii Transilvane-Fundația Culturală Română, 2001, pp. XII-XIII.

10 *Ibidem*, p. XXIII.

11 Ioan Lupaș, *Răscoala țăranilor din Transilvania la 1784*, Cluj, 1934, p. 91.

12 Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, 2000, p. 321.

doar cei care se botezau în religia românilor și deopotrivă femeile care acceptau să se căsătorească cu români ortodocși. Aici a avut loc și prima căsătorie a fiicei unui nobil cu un iobag român, după ce a fost mai întâi botezată în „legea românească". Mulți nobili și mai ales soțiile și fiicele lor au fost botezați în „legea ortodoxă".

Între preoții care au botezat la „legea românească" pe nobilii maghiari de alte confesiuni îi amintim pe: Constantin Turcin, numit și Popa Costan, Popa Petru zis și Popa Rotogol, Popa Lazăr din Abrud-sat, etc.[13]

Luni, 8 noiembrie 1784, țăranii care ocupaseră Abrudul au publicat în mijlocul pieței următorul anunț: „*Porunca lui Dumnezeu și a împăratului este că cine nu trece la religia românească și cine nu se îmbracă în haine românești va fi tras în țeapă în fața casei sale sau i se taie capul*"[14].

Marți, 9 noiembrie 1784, „țăranii luară cocoșul de pe biserica reformată și-i puseră cruce românească în loc. Tot așa și pe biserica unitariană. Ungurii din Abrud trebuiau să asculte în bisericile lor de acum slujbă românească"[15].

Referitor la tot contextul, Părintele Academician Mircea Păcurariu, într-un studiu publicat în „*Telegraful Român*" de la Sibiu[16], cu privire la *Răscoala lui Horia, Cloșca și Crișan*, prezenta o listă a preoților români ortodocși participanți la răscoală în număr de 33, iar în cartea profesorului Ioan Todea se regăsesc, pe lângă o parte dintre cei 33 de preoți ortodocși, care au participat la răscoală, alți 19 preoți. Totuși, academicianul David Prodan aduce în atenția noastră un număr de 167 de preoți români[17] participanți la acest eveniment de importanță majoră în istoria națională.

Deci, peste 160 de preoți ortodocși au participat la acea răscoală. Acesta a fost motivul pentru care Împăratul Iosif al II-lea îi scria, la 15 noiembrie 1784, guvernatorului Samuel Brukenthal, printr-un bilet, ca: „*preoțimea de religie grecească să pună rapid capăt revoluției*"[18]. Tot acesta a fost motivul pentru care episcopului ortodox Ghedeon Nichitici, numit anterior în această funcție (6 noiembrie 1783) de Împăratul Iosif al II-lea, i s-a cerut să meargă în Munții Apuseni și să lucreze pentru „*potolirea răscoalei*"[19]. Pentru faptul că răscoala a fost înfrântă, iar căpeteniile ei au fost prinse, arhiereul sârb a fost recompensat de către Curtea vieneză cu 1000 de florini[20].

Același a fost motivul pentru care, ulterior răscoalei, nobilimea maghiară, prin mai multe memorii adresate contelui Jankovici, cerea pedepsirea preoților români socotiți ca instigatori la răscoală[21].

Așadar, nu numai țăranii s-au răsculat, ci împreună cu ei preoțimea satelor românești din Ardeal: „*Răsăriți din aceeași turmă cuvântătoare, împărtășind aceeași soartă cu iobagii încredințați păstoririi și îndrumării lor duhovnicești, preoții satelor necăjite le cunoșteau de-aproape suferințele și nu puteau lipsi nici de la cea mai riscantă încercare de a le-o ușura*"[22].

Una dintre măsurile luate de autoritățile Imperiului habsburgic în timpul răscoalei a fost aceea de a închide granițele către Țara Românească și Moldova, astfel încât capii răscoalei să nu poată fugi în celelalte două țări valahe, dar nici să nu poată primi ajutor de acolo. Tot așa au procedat și în anul 1821, în timpul Revoluției condusă de Tudor Vladimirescu și ulterior în timpul Războiului de Independență, când foarte mulți ardeleni au trecut munții cu riscul de a muri executați de maghiari sau austrieci pentru trecerea ilegală în Țara Românească. În schimb, și-au dat viața, luptând și murind în sudul Dunării pentru România, în folosul întregii țări și al „tot norodului românesc" din care ei proveneau și se revendicau. În plus, habsburgii au cerut Constantinopolului să nu acorde azil răsculaților transilvani.

Atât Curtea vieneză, cât și Constantinopolul cunoșteau deopotrivă legătura de neam și de credință a valahilor de o parte și de cealaltă a Carpaților. De asemenea, știau despre faptul că, în Țara Românească și în Moldova, erau hirotoniți preoți pentru românii ardeleni.

În urma înfrângerii răscoalei căpeteniile acesteia au fost prinse, întemnițate, judecate și condamnate la

13 David Prodan, *Răscoala lui Horea*, vol. 1, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1984, p. 404.

14 Ion Rusu Abrudeanu, *Moții, calvarul unui popor eroic dar nedreptățit,* București, „Cartea Românească", 1928, p. 272, apud Ioan I. Todea, *Transilvania, Vatra Neamului Românesc Horea – jertfa românilor ardeleni pentru țară, neam și credință în 1784-1785,* Cluj-Napoca, Casa de Ed. Dokia, 2020, p. 247;

15 D. Prodan, *Răscoala lui Horea*, vol. I, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1984, p. 395

16 Mircea Păcurariu, *Telegraful Român*, Sibiu, nr. 43-44/15.11.1974.

17 David Prodan, Răscoala lui Horea, II, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1979, reeditată de aceeași editură în 1984, cu prilejul bicentenarului, pp. 747-749.

18 N. Densușianu, *op. cit.,* p. 301.

19 Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. 2, p. 506.

20 Prof. Dr. Ioan I. Todea, *Op. cit.,* p. 339.

21 Mircea Păcurariu, *Răscoala lui Horia, Cloșca și Crișan, în Telegraful Român*, Sibiu, nr. 43-44/15.11.1974.

22 Ioan Lupaș, *Op. cit.,* p. 84-85.

moarte. În drumul spre execuție, Horea și Cloșca au fost însoțiți de preotul „schismatic", adică ortodox, Nicolae Rațiu, iar în urma răscoalei nobilimea ungară i-a oprit pe preoți să mai umble cu crucea pe la poporeni[23].

În timpul răscoalei, dar mai ales după înăbușirea ei, mai mulți preoți au fost uciși: Popa Ioanăș Căzan din Mesteacăn, popa Mihai din Ghelmar, decapitat la Deva, popa Costan din Crișcior, preotul din Sârbi, popa Lupu din Zam, popa Antonie din Lupșa, popa Gligor din Bedeleu-Cluj; iar alții au fost întemnițați: popa Dumitru din Cinciș, popa Mihai din Băcia, popa Ion din Bârsău, popa Anghel din Săcărâmb (sate din jud. Hunedoara), apoi: popa Dumitru din Ocolișul Mare-Alba, popa Vasile din Cucerdea, popa Costan din Decea (toate în jud. Alba), popa Petru din Niraștеu-Mureș, popa Ioan din Micăsasa, preotul din Adămuș pe Târnave și mulți alții din județul Arad[24].

Pe Popa Constantin Turcin întâi l-au torturat, supunându-l la tot felul de cazne: „cu fierul roșu, cu smulgerea bărbii fir cu fir, cu bătaia cu corbaciul; avea săracul spatele numai vergi și sânge. Apoi l-or așezat cu capul pe butuc și cu o sabie i-o tăiat gâdea grumazul. După aceea cu roata l-or făcut dăraburi, că nici nu se mai cunoștea ce-i, om ori vită înjunghiată și belită"[25]. Ion Secărean din Vurpăr a fost tras în țeapă; tot la fel și Popa Ioan din Bedeleu, jud. Turda. Preoții Simion din Cricău, Matei Petru și Flor(e)a din satul Hepria și alții au fost arestați, apoi eliberați, unii pe cauțiune, alții după ce au fost pedepsiți cu douăzecișicinci de bețe.

Popa Hagi Crișănuț din Bistra, om învățat, cunoscut în Munții Apuseni, a fost condamnat la moarte prin tragerea pe roată; sentința nu a fost executată. Apoi a mai fost condamnat la moarte, încă o dată, împreună cu Popa Constantin din Crișcior prin tragerea în țeapă. Nici această sentință nu a fost executată. Popa Ioan din Bistra a fost deportat în Banat.

Într-o scrisoare a unui nobil ungur, din februarie 1785, se găsește următoarea mărturie: „*pe hoțul de popă valah pe care Horia l-a trimis solie cu scrisori în Maramureș, la întoarcere, la începutul acestui an, a fost prins în Cluj și-au aflat la el scrisorile lui Horia*"[26].

„Preoți cu Crucea-n frunte, căci oastea e creștină" – Andrei Mureșanu.

În biserica din Mesteacăn, Crișan le arătase țăranilor o cruce de aur a lui Horea despre care spunea că a primit-o de la Împăratul, care astfel ar fi încuviințat acest demers. Acolo și atunci Crișan le-a vorbit despre sfințenia crucii, iar părintele Ioanăș Căzan a confirmat cele spuse de Crișan.

Crișan a jurat pe cruce și i-a pus și pe cei adunați în biserică să facă asemenea, atât acolo, cât și ulterior în celelalte localități pe unde treceau. Țăranii depuneau jurământul pe crucea românească în cadrul adunărilor obștilor sătești, care aveau loc în biserici.

Asemenea Împăratului Constantin cel Mare, care în urma vederii Sfintei Cruci pe cer, a pus-o pe steagurile de luptă ale ostașilor, tot astfel simbolul cel mai reprezentativ al răscoalei a fost Crucea mare, ortodoxă, de lemn aurit, înfățișată pe steagurile roșii purtate de moții care se avântau în răscoală.

În fine, primul punct din *Ultimatum*-ul lui Horea (care arată caracterul de Revoluție al mișcării) prevedea jurământul pe cruce al nobililor și al odraslelor acestora că vor respecta și vor împlini programul cuprins în el.

Toate acestea arată caracterul confesional al Răscoalei.

•

Dar răsculații au procedat așa și pentru faptul că acesta era „modelul" oferit lor anterior de autorități, într-o istorie de opt secole:

în primul rând, în cadrul Regatului Maghiar și în Voievodatul Transilvaniei românii ortodocși care voiau să-și păstreze titlurile nobiliare și averile trebuiau să treacă la catolicism. Astfel ei au fost maghiarizați, iar românii nu au mai avut o elită a lor, care să-i reprezinte. Așa se face că preoții, ei înșiși fiind iobagi, au fost cei care ulterior i-au reprezentat pe țăranii români iobagi[27]. Cuprinderea treptată, prin cucerire, în administrația Ungariei nu a însemnat de la început o schimbare substanțială de statut pentru români. Treptat însă, destinul de popor cucerit și supus cu forța, alături de componenta sa bizantino-slavă și de credința răsăriteană aveau să-i conducă pe români spre marginalizare și inferioritate. Românii erau numiți schismatici, iar marginalizarea avea drept cauză nu atât etnia, cât mai ales confesiunea

23 Aurel V. David, *Psiho-Sociologia Măreției și Tragediei lui Horia*, p. 27; text nepublicat, primit prin bunăvoința autorului.

24 Mircea Păcurariu, *Telegraful Român*.

25 David Prodan, *Răscoala lui Horea*, vol. II, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1984, p. 525.

26 Ștefan Meteș, *Lămuriri noi privitoare la Revoluția lui Horia,* Sibiu, 1933, pp. 21-22.

27 Vezi la Ioan-Aurel Pop, *Scurtă Istorie a Românilor*, p. 280.

de origine bizantină[28]; în contextul în care până la invazia mongolă din anul 1241 exista o majoritate ortodoxă, întrucât sunt consemnate în Ungaria circa 600 de mănăstiri răsăritene (adică ortodoxe, n. n.), faţă de cele 170-180 latine, apusene (catolice, n. n.)[29], Sinodul de la Buda, din anul 1299, a hotărât ca românilor să le fie interzisă zidirea de biserici sau alte lăcașuri de rugăciune ori să ia parte la slujbele religioase oficiate în bisericile existente, iar în anul 1428 regele Sigismund de Luxemburg (1387-1437) a decis, să fie despuiați de avere toți nobilii și cnezii care țin pe moșiile lor preoți ortodocși, iar preoților care vor boteza vreun copil în religia ortodoxă, să li se confișteaverea[30].

În al doilea rând, au existat decizii ale Papilor şi ulterior ale calvinilor *de expulzare a schismaticilor* români din Transilvania în cazul în care aceştia nu treceau la catolicism, dar aplicarea acestei măsuri ar fi dus la depopularea şi la pustiirea unor regiuni întregi, care şi-ar fi pierdut forţa de muncă[31], iar românii erau *„buni de exploatat*"[32].

O astfel de decizie a luat Dieta din 1556, care „*decreta exterminarea tuturor preceptelor religioase contrare doctrinelor luterană şi calvină. Se prevedea distrugerea Bisericii Româneşti, suprimarea ierarhilor şi confiscarea bunurilor ei. Biserica Românească era declarată tolerată şi lăsată la bunul plac al Principelui Transilvaniei şi al Dietei Ungare*"[33].

Apoi, Dieta Transilvaniei, întrunită la Sibiu în anul 1566 a hotărât ca „*erezia ortodoxă"* să fie înlăturată, iar slujitorii Bisericii Ortodoxe (episcopi, preoţi, călugări) care „*nu vor să treacă la religia cea adevărată* (calvină - n.n.) să fie alungaţi din ţară"*[34];* iar în anul 1568 Dieta de la Turda constata că „*sunt încă foarte mulţi români care nu se supun episcopului calvin, ci ascultă pe popii lor cei vechi şi cerea pedepsirea acestora*"[35].

În al treilea rând, Imperiul Habsburgic a încercat să impună românilor din Transilvania propria lui confesiune – catolică – iar prin actul uniației din 1698 a fost desființată Mitropolia Transilvaniei pentru ca românii să nu mai aibă nici „legea" (religia /confesiunea) lor, nici propria lor organizare prin Biserică și nici propriii lor conducători, arhierei și preoți; apoi, inclusiv cel care fusese Mitropolitul Transilvaniei, Atanasie Anghel, hirotonit inițial ca arhiereu ortodox, la 22 ianuarie 1698, la București, de către Mitropolitul Teodosie al Țării Românești și de Patriarhul Dositei al Ierusalimului (aflat în exil în Țara Românească), a fost hirotonit preot pentru a doua oară în 24 martie 1701, iar în ziua următoare ca episcop „unit cu Roma", în capela Sfânta Ana a iezuiților din Viena, de către cardinalul catolic Kollonich și de către episcopii catolici din Gyor și Nitra.

În fine, prin cele trei diplome leopoldine din aprilie 1698, februarie 1699 și martie 1701, se prevedea („se garanta") că aceia care treceau la catolicism (sau la una dintre celelalte religii „recepte", adică recunoscute legal) se bucurau de privilegiile religiei respective; cei care nu treceau, rămâneau în „apăsarea" de până atunci. Astfel, din perspectiva Vienei convertirea la catolicism sau la unirea cu Roma presupunea fidelitatea românilor față de Împărat și implicit față de Biserica Romei. Însă, ceea ce românilor li se „garanta" prin diplomele leopoldine nu a fost niciodată respectat.

Ulterior actului uniației, autoritățile imperiale habsburgice au interzis românilor dreptul de a mai construi biserici ortodoxe[36]. Apoi, lăcașurile de cult ale ortodocșilor au fost date „uniților" cu scopul de a-i trece pe cât mai mulți dintre români la unirea cu Biserica Romei[37].

Aceste măsuri abuzive ale Curții Vieneze au determinat reacții în rândul românilor iobagi. Astfel, în primăvara anului 1760, reprezentanți ai românilor ortodocși din comitatele Hunedoara, Alba și Zarand, în numele țăranilor din Principatul Transilvaniei, au adresat un memoriu autorităților comitatului Hunedoara. Prin acesta arătau că sunt gata să suporte orice dare, dar să nu li se ia bisericile cu forța, întrucât erau făcute de ei: „*bieții de noi, le-am ridicat cu cheltuiala și cu mâinile noastre*"[38]. Când românii

28 Vezi la Ioan-Aurel Pop, *Din mâinile valahilor schismatici – Românii și puterea în Regatul Ungariei medievale (secolele XIII-XIV)*, București, Editura Litera, 2011, pp. 4-14.

29 *Ibidem*, p. 78-79.

30 Prof. Dr. Ioan I. Todea, *Transilvania Vatra Neamului Românesc, Horea Jertfa Românilor Ardeleni pentru Țară, Neam și Credință*, Cluj-Napoca, Casa de editură Dokia, 2020, p. 166.

31 Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. I, București, E. I. B. M. B. O. R., 1991, p. 288.

32 Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, București, Univers Enciclopedic, 2002, p.181.

33 George Bariţiu, *Părţi alese din Istoria Transilvaniei*, Sibiu, 1889, p. 129.

34 Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. I, București, E. I. B. M. B. O. R., 1991, p. 505.

35 *Ibidem*

36 Vezi pe larg Teodor Damșa, *Biserica Greco-Catolică din România în perspectivă istorică*, Timișoara, Editura de Vest, 1994.

37 A. Bunea, *Episcopii Petru Paul Aaron și Dionisie Novacovici sau istoria românilor transilvăneni de la 1751 până la 1764*, Blaj, 1900, pp. 161-170.

38 *Ștefan Meteș,* Mânăstirile românești din Transilvania și Ungaria, Sibiu*,* 1936, 138 pp. XLI-XLII.

au opus rezistență la cedarea lăcașurilor de cult și la adoptarea uniației, Împărăteasa Maria Tereza, în iunie 1761, a poruncit ca „*toate mănăstirile de lemn să fie arse, iar cele de piatră să fie distruse, iar cei ce se opun să fie spânzurați sau să li se taie capul ca nesocotire a poruncii regale, ca tulburători ai păcii și ordinii publice*”[39]. Porunca a fost executată întocmai de Generalul Buccow (secondat de episcopul unit Petru Pavel Aron), care a distrus peste 300 de biserici de lemn, dându-le foc, iar mănăstirile le-a dărâmat cu tunul[40].

Acestea au fost motivele pentru care la rândul lor răsculații din anul 1784 au dărâmat din temelii o biserică a romano-catolicilor din Zarand[41] și au pustiit altele[42]. Înainte ca răsculații să oblige nobilimea maghiară să treacă la legea românească, ei au fost cei care au fost obligați să treacă la catolicism pentru a-și păstra drepturile; tot românii au fost cei care au fost amăgiți cu promisiuni de bine, cu ușurarea situației, dacă își vor lepăda credința. Dar, pentru că nu s-au lepădat de credința lor, li s-au luat locașurile de cult cu forța, iar dacă s-au opus, le-au fost arse. Așadar, înainte ca ei să ardă bisericile catolicilor, calvinilor ori reformaților, lor li s-au ars locașurile de cult de către stăpânire.

Pe lângă faptul că românilor ardeleni li s-au luat drepturile și li s-au furat brațele de muncă pentru a fi folosite spre bunăstarea nobilimii maghiare, li s-au luat și cele care țineau de suflet: bisericile.

Așadar, înainte ca poporul să se răscoale împotriva nobilimii maghiare[43], el a fost cel care a fost oprimat și apăsat, nedreptățit și batjocorit, muncit până la epuizare și exploatat, înfometat și umilit, bătut și ucis.

Acestea erau realitățile acelor vremuri și românii le percepeau ca atare: oropsirea lor venea prin străini – habsburgi, maghiari, sași, secui – pe filieră confesională, adică prin intermediul calvinismului și al romano-catolicismului, promovat în mod direct de Vatican, care a plămădit uniația sau greco-catolicismul, ca „*un instrument de dominare mai eficace a Transilvaniei*”[44] și care a sfâșiat spiritual (și nu numai) neamul românesc intracarpatin. Însă, majoritatea covârșitoare a românilor a rămas în legea strămoșească: „*religia nu ne-o părăsim până când trăim – ziceau românii. Toate neamurile își au legea lor și au pace în legea lor. Și proorocul Moise a dat lege evreilor și o țin în pace, iar noi suntem prigoniți neîncetat pentru legea noastră. De ce nu ne dați pace să ne odihnim?*”[45]

De aceea lupta românilor ardeleni era împotriva abuzurilor Curții vieneze, ale nobilimii maghiare și a patriciatului săsesc, cu tot ce aduseseră acestea rău, inclusiv impunerea confesiunii. Deci acesta era „modelul” oferit de autoritățile vremii și pe care îl aveau la îndemână. Țăranii, în naivitatea lor, credeau că „*părăsirea religiei catolice sau reformate înseamnă și renunțarea la starea nobiliară, iar îmbrățișarea religiei ortodoxe ar transforma nobilii în țărani*”[46], după cum odinioară cei care trecuseră de la „legea românească” la catolicism și-au păstrat starea nobiliară ori au dobândit drepturi[47].

Aceasta este motivația pentru care, în timpul răscoalei, conducătorii ei ofereau posibilitatea salvării vieții celor care treceau prin Botez la „legea românească” de la „legea latină” a uniaților, în care românii simțiseră „legea nemțească”. Astfel cei convertiți primeau o „țidulă” prin care erau confirmați a fi ortodocși: „Ăsta-i creștin bun”[48].

39 I. Pușcariu, *Documente pentru limbă și istorie,* vol. I., Sibiu, 1890, p. 233.

40 David Prodan, *Supplex Libellux Valachorum*. *Din istoria formării națiunii române*, Ed. Enciclopedica, 2013, pp. 244-255.

41 George Cristea și Nicolae Edroiu, *Op. cit*. p. 95.

42 *Ibidem*, p. 92

43 George Cristea și Nicolae Edroiu*, Op. cit.,* p. 96; Daniel Wessenyei din Keretsejora, în scrisoarea sa către Daniel Cornides (bibliotecar regal la Universitatea din Buda), din 26 ianuarie 1875, relatând despre prinderea și închiderea lui Horea și a lui Cloșca, afirma: „Este de mirare că aceștia s-au înverșunat numai împotriva ungurilor, însă deloc împotriva germanilor și a sașilor, cărora nu le-au adus nicio ofensă”; de asemenea, „rebelii prădau și ardeau pe oriunde ajungeau, numai zidirile împărătești le cruțau” (ș. 220), pe de o parte; pe de altă parte, răscoala a fost îndreptată numai contra nobililor care s-au purtat cu duritate față de supușii lor (p. 117), iar Horea a cruțat un nobil ungur pentru comportamentul bun mărturisit de supușii săi (p. 172).

44 Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii românești din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș, până în 1918,* Cluj-Napoca, 1992, p. 107

45 Șt. Meteș, Mânăstirile românești din Transilvania și Ungaria, Sibiu, 1936, p. XLI-XLII.

46 Ștefan Pascu, *Războiul țăranilor din 1784 de sub conducerea lui Horea, Cloșca și Crișan*, București, 1957, pp. 22-23.

47 Istoria operează numai cu evenimentele și nu contrafactual; și totuși nu e greu de imaginat că situația s-ar fi putut schimba total, în sensul dorit de români, dacă țăranii ar fi izbândit prin răscoală.

48 D. Prodan*, Răscoala lui Horea*, vol. I, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1984, p. 395

Așa au trecut la legea românească un număr de 1122 de unguri, dintre care 548 unitarieni, 468 reformați, 65 catolici și 41 luterani[49].

Perceperea de către români a iobăgiei și a uniației ca doi factori ai aceleiași realități, adunarea oamenilor în biserica din Mesteacăn, începerea acțiunii prin rugăciunea preotului Ioanăș Căzan, cuvântarea lui Crișan despre Sfințenia Crucii, confirmată de același preot Ioanăș, jurământul pe Cruce al lui Crișan, apoi al tuturor participanților la această mișcare și înfățișarea Crucii pe steagurile roșii ale moților, prima cerere din *Ultimatum*-ul lui Horea care prevedea jurământul pe Cruce al nobililor că vor respecta celelalte prevederi cuprinse în el, participarea masivă a preoțimii la răscoală, apoi considerarea lor de către autorități ca principalii instigatori ai răscoalei și pedepsirea exemplară a lor, în diferite moduri, trecerea la „legea românească" prin Botez a celor de alte confesiuni pentru a-și salva viața, punerea crucii pe lăcașurile de cult ale refomaților și ale unitarienilor – cum făcuse și Mihai Viteazul la intrarea în Brașov – toate acestea arată **caracterul confesional al răscoalei** și implicit **martiriul pentru credință al lui Horea și Cloșca**.

Preotul Cloșca

Există documente istorice clare, elocvente, din cel puțin trei surse diferite, independente, care ne descoperă calitatea (statutul ori vocația) lui Cloșca de preot. Apartenența la preoție a lui Cloșca a fost menționată de o publicație maghiară, la scurt timp după ce acesta a fost executat înaintea lui Horea.

Mai precis: pe eșafod fiind doar o cruce orizontală în formă de X, Horea a fost silit să vadă supliciul și execuția lui Cloșca. În urma execuției amândurora, **ziarul unguresc „*A Magyar Hirmando*"** (*Vestitorul Maghiar* sau **Știri maghiare** – n.n.), din ziua de miercuri, 16 martie 1785, deci la șaptesprezece zile de la execuție, când memoria colectivă, populară, era proaspătă, **scria**: „*Horia, principele imaginar și de neuitat al Daciei, care a vărsat mult sânge inocent, în ziua de 28 a lunii trecute a fost uns pentru îndelungata veșnicie la Alba Iulia. Pentru această sărbătoare princiară au trebuit să vină și să fie prezenți câte 2 saşi și 4 români din fiecare localitate unde locuiesc români sau saşi. Precum dovedește o relatare a unui martor ocular, pe când Horia și tovarășul său de tulburări* ***Cloșca Ion Popa*** *au fost duși la locul pedepsei lor de mii de ori meritate, Cloșca și-a pierdut întreaga sa vitejie de dinainte, lepădându-și cu totul înfățișarea omenească (care îl făcea asemănător unui om) în spaimele tremurătoare ale morții; Horea, în schimb, s-a dus fără a fi schimbat deloc, cu inima curajoasă*[50]*, la locul desemnat ca punctul final al ceasului de chin al vieții sale. Aici Cloșca și-a sfârșit primul viața lui nemeritată în chinuri groaznice, el fiind zdrobit cu roata din tălpi până la vârful capului, iar Horea a sfârșit în chip mult mai milos, căci după o lovitură cu roata care i-a zdrobit femurul drept, a primit imediat lovitura de grație în piept, astfel încât, precum sufletu-i din trup, tot așa i s-au risipit atât furia, cât și aspirația la coroana maghiară din sufletul său. În sfârșit, ambilor răzvrătiți luându-li-se capul cu o secure, ei au fost tăiați în patru bucăți și trimiși astfel spre a fi expuși în acele locuri unde răscoala lor a pricinuit cele mai mari primejdii"*[51].

Constatăm că publicația menționată anterior conține o provocare: ***Cloșca Ion Popa*.**

De ce ziarul **„*A Magyar Hirmando*"** numește pe cea de a doua căpetenie a răscoalei: Cloșca Ion Popa, dacă aceasta se numea Ion Oargă?

Dacă în cazul „numelui" Cloșca se poate afirma că așa era el cunoscut, cu acest supranume, după cum și Vasile Ursu Nicula era cunoscut cu supranumele Horea, totuși rămâne întrebarea: de ce Popa? Oare nu cumva Ion Oargă era preot?

După cum s-a putut constata mai sus, la vremea aceea, preoții erau numiți **popa**: Popa Ioanăș Căzan din Mesteacăn, popa Costan din Criscior, popa Hagi Crișănuț din Bistra, popa Nicolae Rațiu, care i-a spovedit și împărtășit cu Sfintele Taine înainte de execuție. În cazul în care Cloșca a fost preot, atunci am avea și explicația acestui supranume. Potrivit

49 Ioan I. Todea, *Transilvania, Vatra Neamului Românesc Horea – jertfa românilor ardeleni pentru țară, neam și credință în 1784-1785,* Cluj-Napoca, Casa de Ed. Dokia, 2020, p. 247;

50 Referitor la faptul că Horea s-a dus spre martiriu „*cu inima curajoasă, fără a fi schimbat deloc*", arată că „*Duhul Sfânt îi întărește atât de mult pe martiri, încât mulți dintre ei primesc moartea cu seninătate și bucurie, trezind mirarea și chiar admirația*" celor care priveau, pe de o parte; pe de altă parte, „*martirii ne arată credința lor puternică în Învierea de obște prin legătura lor vie cu Hristos Cel răstignit și înviat, Care zice:* ***Eu sunt Învierea și Viața. Cel care crede în Mine chiar de va muri viu va fi*** *(In. 11, 25)*"; Daniel Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Învierea lui Hristos – Întărirea Martirilor, **Pastorala de Sfintele Paști** - 2014

51 *https://j.mp/executiaLuiHorea;* Știri Maghiare, Scrisoarea 21 publicată în ziua de Miercuri 16 Martie, p. 163. Sursa traducerii: Ștefan Pascu și colaboratorii, *Izvoarele Răscoalei lui Horea*, seria B. Izvoare narative, vol. III. Presă, Broșuri. 1784-1785, București, 1984.

unei tradiții lui Ion Oargă i se spunea Cloșca întrucât ar fi fost un om gospodar și strângător[52]. Această interpretare, însă, este nesatisfăcătoare.

Mai degrabă, dacă lui Vasile Ursu Nicula i s-a spus Horea, întrucât horea[53], cânta frumos, atunci popa Ion Oargă era pentru credincioșii săi asemenea unei cloști care-și adună puii săi sub aripi, după cuvântul Mântuitorului: „*Ierusalime, Ierusalime care omori pe prooroci și ucizi cu pietre pe cei care vin la tine; de câte ori am vrut să adun pe fiii tăi, după cum adună cloșca puii săi sub aripi*" (*Mt*. 23, 37).

Acesta a fost și motivul pentru care Cloșca dobândise încă de tânăr încrederea țăranilor din comunele Cărpiniș, Abrud și Bucium și care l-au trimis, în trei rânduri, la Viena ca reprezentant al lor la împăratul Iosif al II-lea. Prima dată în anul 1779, la vârsta de 31 ani, deodată cu Horea, a fost în audiență la Împărăteasa Maria Tereza, pe de o parte.

Pe de altă parte, un proverb vechi românesc afirmă „cine se aseamănă se adună". Cine să fi fost în anturajul imediat al lui Horea-Cantorul? Și cu cine să se fi sfătuit Horea dacă nu cu preoții?

Atât Horea, cât și Cloșca l-au avut duhovnic pe preotul Nicolae Rațiu din Alba-Iulia, care i-a spovedit și împărtășit cu Sfintele Taine. Preotul Nicolae l-a sărutat pe Horea înainte de execuție, zicându-i: „*prin mine te sărută tot neamul*"[54].

Al doilea argument în susținerea tezei că Ion Oargă a fost preot îl constituie un portret al lui Cloșca, aflat în arhivele Ministerului Culturii din Spania, localitatea Simancas.

Primul care a făcut referire la acest portret a fost avocatul și istoricul Nicolae Densușianu în „*Raportul înaintat Academiei Române*" în 1880[55]. La fila 78 din lucrare, punctul 735, este descris un portret al lui Cloșca, color, în care „*rebelul"* este prezentat în haine preoțești: „*Cloșca, figură completă, în costumu preoțescu și agîtându, la sânu o carte, iar în mâna drepta* (e de fapt în mâna stângă – n.n.) *unu bastonu cârligatu*". În 1922, un portret aproape identic este publicat în două variante, una color și alta alb-negru, de către Ioan C. Băcilă într-o lucrare ce a apărut la Sibiu[56]. Portretul este descris la paginile 22 și 23 sub numerele 30 și 31. Descrierea este asemănătoare cu cea făcută de Nicolae Densușianu, indicându-se același fapt, anume că „*rebelul*" Cloșca este *preot*. În plus, explicația dată de autorul portretelor, aflată sub imagine, ne arată și confesiunea creștină pe care o reprezenta Cloșca și anume: „Closka, Sacerdot al ritului greco schismatic"[57], adică ortodox.

Ceea ce este foarte important, în această scurtă prezentare, este anul în care a fost făcută gravura, și anume „*cca. 1785*", iar numele gravorului este I. Mangot. Ioan C. Băcilă, la fila 23, punctul 31, unde este descrisă gravura alb negru, care îl reprezintă pe Cloșca în haine preoțești și care a fost făcută tot pe la *1785*, ne indică și faptul că o imagine similară, color, se găsește și în Arhiva Muzeului Național din Pesta. Este posibil ca și Densușianu să fi văzut aceeași imagine, dar descrierea lui Densușianu este ceva mai reținută în detalii. Oricum, asemănarea dintre cele două prezentări (Densușianu-Băcilă), însoțite de imaginile oferite de Băcilă, este izbitoare, cu precizarea că descrierea făcută de Densușianu este în oglindă, față de ceea ce prezintă Băcilă. O mică deosebire există între cele două gravuri oferite de I. Băcilă – una color și una alb-negru – și ea constă în dimensiunile celor două imagini. Una are dimensiunea de 10,5 x 15cm și cealaltă de 12 x 15,5cm. Cu toate că I. Băcilă afirmă, la pagina 22, punctul 30, că imaginea cu Cloșca îmbrăcat în preot al „*ritului creștin greco-schismatic*" „*este o fantezie*" (ceea ce nu este exclus), totuși suntem datori să luăm în seamă câteva aspecte foarte importante ale documentelor anterior prezentate. În primul rând, jurnalul maghiar publică informația (*Ion Cloșca Popa*) la șaptesprezece zile de la execuție, perioadă de timp în care memoria colectivă este proaspătă, mai ales la un asemenea eveniment care zguduise un imperiu întreg, iar răsunetul răscoalei se propagase ca un fulger în toată Europa.

52 Prof. Dr. Ioan I. Todea, *Transilvania Vatra Neamului Românesc, Horea Jertfa Românilor Ardeleni pentru Țară, Neam și Credință*, Cluj-Napoca, Casa de editură Dokia, 2020, p. 221.

53 George Cristea și Nicolae Edroiu, *Izvoare Istorice Suedeze privind Răscoala lui Horea (1784-1785),* Cluj-Napoca, Centrul de Studii Transilvane-Fundația Culturală Română, 2001, p. VIII; Ion Ursu „horea" este imperfectul de la verbul „a hori". Pentru a se substantiva și a deveni nume, acestei forme de la imperfect i s-a deplasat accentul de pe „a" pe „o", ceea ce a dat Horea.

54 Dr. Ioan Lupaș, *Revoluția lui Horia*, București, Cartea Românească S.A., 1924, p. 81

55 Nicolae Densușianu, *Cercetări istorice în Arhivele și Bibliotecile Ungariei și Transilvaniei*, București, Tipografia Academiei, 1880; mulțumiri Prof. Mihai Lungu care mi-a semnalat existența acestor portrete și Av. Adrian Iscru cu care am colaborat la redactarea acestui (al doilea) argument.

56 Ioan C. Băcilă, *Portretele lui Horea, Cloșca și Crișan, Retipărire din Transilvania,* Sibiu,Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, 1922, pp. 22-23 și planșele MPD,26,054 și MPD,26,055.

57 Atașăm cele două portrete textului de față.

În al doilea rând, denumirea de Ion Cloșca *Popa* apare prezentată într-un mod firesc în text, ceea ce ne indică faptul că era de notorietate această realitate, anume calitatea de preot a „*rebelului*".

În al treilea rând, gravurile executate, se pare de același meșter I. Mangot, sunt datate cca 1785, deci tot la scurt timp după execuția lor. Apoi, precizările făcute sub aceste gravuri, cu privire la calitatea de preot a lui Cloșca, sunt clare, fără dubii: „*sacerdot al ritului greco-schismatic*". Faptul că Ion Oargă-Cloșca nu a fost prezentat până la Densușianu (și nici după aceea) ca fiind preot ortodox valah, este posibil să fie o maculare a imaginii sale din cauza impactului uriaș pe care l-a avut evenimentul în epocă[58]. Având în vedere cele de mai sus, nu poate fi exclusă posibilitatea ca „*rebelul"* Cloșca să fi fost preot ortodox. Probabil că alte cercetări mai aprofundate vor fi lămuritoare asupra acestor *imagini* inedite ale lui Cloșca, reproduse după o realitate posibilă, deloc de neglijat.

În fine, a treia sursă istorică, cu valoare de document, ne este dezvăluită din arhivele suedeze de către cercetătorul George Cristea[59].

Documentul se află în Biblioteca Regală din Stockholm și a fost emis de Lars von Engström (n. 24 dec. 1751, Stockholm – d. 19 aug. 1826, Polonia), Ambasadorul Suediei la Viena **între anii 1782-1787**, care trimitea rapoarte diplomatice Regelui Suediei, Gustav al III-lea.

În cadrul acestei „*Corespondențe diplomatice suedeze*" – care se află în dosarul „*Diplomatica Germanica*" (vol. 529 și 535) – **într-o scrisoare tr**imisă în 5 aprilie 1785, către Președintele Consiliului de Stat al Suediei (sosită la destinație în 11 mai), Lars von Engström prezintă Transilvania și locuitorii ei din punct de vedere istoric, social, religios, etc. În puține pagini autorul condensează cu obiectivitate multe informații. Una dintre acestea prezintă interes pentru tema de față: *„Omul nu este în stare <să afirme> că acele trei portrete ale celor trei conducători ai răscoalei care se vând <peste tot> la Viena sunt întru totul reale, dar eu le accept pentru îmbrăcăminte.* ***Cloșca era un popă****. Horea purta la gât ceva ca un motiv al unui ordin, ceva care la început s-a crezut că era sigiliul lui...."*[60].

De la Memorialistică și gazetărie și de la gravuri și documente la INEDIT

După aducerea în Țara Românească, în anul 1907, în mod incognito, de către Ion I. C. Brătianu a bisericuței de lemn din Albac și după înălțarea ei la Florica-Argeș, acesta și-a scris memoriile cu privire la acest eveniment în cartea sa: *Din Țara Moților. Amintiri*, în care afirmă că pentru a nu despărți amintirile privitoare la cei „*care au fost uniți în credință și în luptă până la martiriu, părintele Piso din Brad, a dăruit bisericii lui Horea*[61] *porțile împărătești de la biserica lui Cloșca din Cărpiniș și potirul de lemn de cireș de la biserica din Mesteacăn, unde jurase Crișan*".

Constatăm că Brătianu mărturisește nu numai lupta pentru drepturi a celor trei pentru neam, ci și lupta acestora în „*unitate de credință*" până la martiriu. Dar pe lângă această mărturisire e faptul că Brătianu scrie despre „***biserica lui Cloșca din Cărpiniș***".

Oare ce înseamnă **„*biserica lui Cloșca din Cărpiniș*"?**

Dacă în cazul lui Crișan, Brătianu e lămuritor, menționând „*biserica din Mesteacăn*", în cazul lui Cloșca nu e la fel de limpede. Clar ar fi fost dacă Brătianu ar fi scris: „biserica din Cărpiniș, satul lui Cloșca" sau „biserica din satul lui Cloșca".

Un posibil răspuns ar fi acela că și Cloșca a construit o biserică, după cum a făcut și Horea: biserica lui Horea și biserica lui Cloșca. Dar despre Horea se știe că a fost dulgher; există inscripții cu „semnătura" lui Horea, care sunt încrustate în bârnele de lemn ale caselor și ale bisericilor construite de el, pe când cu privire la Cloșca nu există astfel de date.

Așadar, **„*biserica lui Cloșca din Cărpiniș*"** era biserica unde slujea el în calitate de „*popă*", iar Brătianu a cunoscut faptul că Ion Oargă, zis Cloșca, a fost preot.

Concluzii

Biserica a fost acuzată de pasivitate. Totuși, în Răscoala devenită Revoluție prin amploarea, cerințele și urmările ei, constatăm rolul activ al Bisericii românești (Ortodoxe) din Transilvania, mai exact al preoțimii la eliberarea poporului din robie și emancipare socială. Cei care acuză Biserica de

58 Gheorghe Bartoș, *Horea, Cloșca și Crișan în iconografia vremii*, în *Acta Musei Napocensis* VIII, extras, Cluj, 1971, pp. 267-273. A se vedea și Nicolae Edroiu, *Răsunetul European al Răscoalei lui Horea (1784-1785).*

59 George Cristea și Nicolae Edroiu*, Izvoare Istorice Suedeze privind Răscoala lui Horea*, Cluj-Napoca, Centrul de Studii Transilvane, Fundația Culturală Română, 2001.

60 *Ibidem*, p. 51.

61 În anul 1954, Patriarhul Justinian Marina a mutat biserica în localitatea Olănești, jud Vâlcea.

medievalism nu cunosc faptul că în Biserică (în Evul mediu) au apărut primele manuscrise, apoi primele tiparnițe și tipărituri, primele școli, primele abecedare (cărți, ziare), primele spitale (bolnițe) în mănăstiri, primele fortărețe împotriva cotropitorilor.

La noi, Biserica s-a identificat cu neamul, iar preoțimea l-a apărat și l-a ocrotit, păstrându-i ființa, nu ca în Apus, unde Biserica Romano-Catolică a exploatat poporul și l-a supus Inchiziției, torturilor și taxelor financiare suplimentare ale papalității. De aceea, la noi nu a fost Renaștere, pentru că noi nu am murit (spiritual); de aceea, la noi nu a fost Iluminism, pentru că Biserica Ortodoxă românească a oferit permanent lumină credincioșilor ei. Dacă în Apus trecerea la Evul Modern a fost tributară, într-o proporție covârșitoare, afluxului de valori provenite din orientul „schismatic", în Țările Române trecerea s-a făcut prin contribuția fundamentală a Bisericii, prin slujitorii ei și deopotrivă cu deplinul sprijin al Voievozilor începutului de veac XVI.

Părintele Profesor Mircea Păcurariu afirma într-un studiu publicat în Telegraful Român că „*cei mai mulți preoți, fiind de multe ori ei înșiși iobagi și ducând aceeași viață grea ca și păstoriții lor, au fost alături de răsculați*" [62].

Însă, ca mărturia anterioară să nu pară a fi una subiectivă, din cauza faptului că Academicianul Mircea Păcurariu a fost preot ortodox român, adăugăm acesteia mărturia lui Daniel Wessenyei; „*un popor atât de numeros, atât de crunt tratat și atât de s***ărac, care nu se bucură** *de drepturile niciunei națiuni și care, expunându-se, nu riscă decât o viață nenorocită, care de altfel este în continuu atâțat de preoții săi, în care are o încredere oarbă, un astfel de popor poate fi împins la disperare la cea mai mică speranță de îmbunătățire a sorții sale, căci tirania stăpânilor lor, care i-a dus la exces, nu se va sfârși niciodată. Cei care au refuzat iertarea și amnistia generală, ce le-a fost oferită, au făcut-o cu această tristă consolare că – deși prevedeau că vor pieri aproape toți – măcar copiii lor, cel puțin se vor bucura de roadele încercării lor*"[63].

În 24 nov 1874, ziarul, mai sus amintit, **„*A Magyar Hirmando*"** relata: „*La adunarea de la Mesteacăn a venit <fiecare sat cu preotul său> sau <fiecare popă cu satul său>*"[64].

Caracterul confesional al răscoalei lui Horea, Cloșca și Crișan (ca și în cazul mișcării lui Atanasie Todoran din 1763) nu a fost sesizat dintru început de istoriografie, întrucât aceasta – istoriografia – a pus accentul pe caracterul social al mișcării. Dar „în focul răscoalei, chemările sociale devin etnice, adică țăranii sunt numiți mai peste tot români (valahi), iar nobilii sunt numiți unguri. Ca urmare mișcarea socială capătă coloratură națională, căci nu mai este doar o luptă a țăranilor contra nobililor, ci și una a românilor supuși contra ungurilor stăpâni"[65]. Totodată, țăranii români erau ortodocși, iar nobilii erau catolici, calvini, luterani sau unitarieni. De aceea, „*nobilii prinși de răsculați erau puși să îmbrace veșminte românești, să se boteze ortodox, iar fetele nobile să se căsătorească cu țărani români*"[66]; acest caracter confesional era îmbinat cu lupta pentru drepturile sociale ale națiunii române.

Așadar, toate cele trei (patru) documente istorice – **ziarul unguresc „*A Magyar Hirmando*", gravurile cu portretul lui Cloșca, aflate în arhivele Ministerului Culturii din Spania, localitatea Simancas și în Arhiva Muzeului Național din Pesta și în fine, scrisoarea diplomatică a lui Lars von Engström către Regele Suediei Gustav al III-lea** – ni-l descoperă pe Cloșca preotul/„*sacerdotul*". Această realitate ne deschide o nouă perspectivă asupra răscoalei de la 1784 și anume că preoții nu au fost doar participanți la această mișcare, ci au fost inițiatorii, catalizatorii, organizatorii, strategii și conducătorii ei, întrucât doar ei mai constituiau clasa elitelor, care reprezentau interesele românilor ardeleni. Preoții au fost reazemul și călăuzitorii neamului în acele vremuri de apăsare. **Așa se explică, de fapt, cererea lui Iosif al II-lea: „***preoțimea de religie grecească să pună rapid capăt revoluției*" și trimiterea episcopului sârb Ghedeon Nichitici în Munții Apuseni pentru „*potolirea răscoalei*", întrucât în calitatea lui de episcop avea influență asupra preoților; acesta, deși de „aceeași lege" cu românii, totuși nu era de același neam și astfel neputând simți „apăsarea" și suferința în care trăiau valahii, a devenit un „instrument" (bine răsplătit) în mâinile imperialilor. Tot așa se explică atât cererea nobilimii maghiare ca preoții să fie pedepsiți, întrucât erau considerați inițiatorii și vinovații ei, cât și interdicția ulterioară a autorităților adresată preoților de a merge cu crucea pe la credincioși.

Pr. Marian SAVA

62 Pr. Prof. Mircea Păcurariu, *Telegraful Român*.
63 George Cristea și Nicolae Edroiu, *Op. cit*., p. 106.
64 Ștefan Pascu, *Revoluția populară de sub conducerea lui Horea*, Ed. Militară, București, 1984, p. 417.
65 Ioan-Aurel Pop, *Scurtă istorie a românilor, p. 297*
66 *Ibidem*

Manifestări dedicate omagierii poetului Mihai Eminescu la 174 de ani de la naştere şi a Zilei Culturii Naţionale

Luni 15 ianuarie 2024, printr-o mobilizare fără precedent a ONG-urilor cultural-patriotice din Alba Iulia, în frunte cu Fundația „Alba Iulia 1918 pentru Unitatea și Integritatea României” și a Revistei „Dacoromania”, principalii organizatori, s-au adunat pe Aleea Scriitorilor, din parcul Mihai Eminescu, în jurul bustului acestuia, peste 200 de simpatizanți a „Luceafărului ” poeziei românești, poetul național Mihai Eminescu. Printre participanți amintim, membrii tuturor ONG-urilor în frunte cu președinții acestora, membrii Clubului de lectură de la Centrul de Zi pentru Persoane Vârstnice Alba Iulia, primarul municipiului Alba Iulia Gabriel Pleșa, viceprimarii și mai mulți consilieri, elevi ai unor instituții de învățământ și alți iubitori de poezie, cultură și românism.

Într-un climat neprietenos din cauza, gălăgiei provocate de claxoanele utilajelor agricole cu care manifestanții protestatari din domeniul agricol, cerând guvernului unele revendicări pentru a-și putea continua activitatea de producție, cei prezenți la dublu eveniment: omagierea la 174 de ani de la nașterea celui mai mare poet român Mihai Eminescu și a sărbătoririi Zilei Culturii Naționale, și-au continuat programul activităților propuse pentru aceste evenimente culturale nestingheriți.

Astfel la bustul lui Mihai Eminescu aflat în centrul salbei de busturi a personalităților românești de pe Aleea Scriitorilor, flancat de drapele tricolore, au fost depuse coroane, jerbe și flori, care au dat aspectul sărbătoresc acestor momente de bucurie.

Momentul sărbătoresc a fost deschis de teologul Rimo Vlonga, reprezentantul Fundației „Alba Iulia 1918 pentru Unitatea și Integritatea României”, prim-vicepreședinte al acestui ONG, care a salutat și mulțumit tuturor celor prezenți pentru interesul de

a da o amploare firească prin prezența lor a acestor evenimente, asigurând desfășurarea în continuare a evenimentului.

Manifestările au cuprins: cântece pe versurile eminesciene, interpretate de: formația corală a elevilor din clasele 9-12 aparținând Liceului de Muzică și Artă „Regina Maria" Alba Iulia, coordonată și dirijată de prof. Daniela-Fivi Rus, cu care s-a deschis momentul cultural.

În continuare programul a cuprins evocarea referitor la viața, activitatea și opera poetului Mihai Eminescu, expuse și subliniate prin recitarea versurilor acestuia sau prin propriile versuri a vorbitorilor închinate lui Eminescu. Dintre cei care și-au adus contribuția în modul acesta la importantul moment sărbătoresc, amintim pe scriitorul albaiulian Ion Mărgineanu, primarul Gabriel Pleșa, prof. Viorica Medrea, prof. Elena Anghel-Coman, ec. Ioan Străjan, prof. Lucia Jimborean etc.

Evenimentul a continuat cu o suită de piese corale pe versurile lui Eminescu, cu acompaniament de chitare, interpretate cu suflet curat și măiestrie de membrii formației corale de copii „Glas de îngeri", pregătiți și coordonați de prof. Sorina Matei, ce activează la Parohia Ortodoxă „Platoul Romanilor" cu hramul „ Pogorârea Sfântului Duh" Alba Iulia, preot paroh Grigore Buda.

Momentul poetic a continuat cu un buchet de recitări de către mai vechii prieteni și participanți la astfel de evenimente a unui grup de elevi de la Școala Generală „Mihai Eminescu" din Alba Iulia, împreună cu elevi de la școala din Micești, conduși de prof. Jimborean Lucia și fiica acesteia.

Evenimentul atât de înălțător s-a încheiat într-o notă optimistă, cu sufletele încărcate de duhul iubirii de neam românesc, de patrie și de frumos, ce emană din fiecare vers a lui Eminescu, prin interpretarea vocală a unui calup de cântece de către solistul Nicolae Voicu, la care au contribuit și o parte din participanți.

Reușita evenimentului ce a avut loc să fie un început bun și model de participare pentru următoarele evenimente ale anului, încununate cu manifestările cultural patriotice dedicate „Anului omagial Avram Iancu".

Dragomir VLONGA

Manifestări dedicate lui Mihai Eminescu şi a Zilei Culturii Naţionale

Organizate la Centrul de Zi pentru Persoane Vârstnice Alba Iulia, cu o largă participare a membrilor Clubului de lectură a pensionarilor

Vineri 12 ianuarie 2024, conform programului lunii ianuarie, a avut loc Cercul literar, în cadrul căruia au fost evocate viețile, activitățile și operele literare a principalilor poeți și scriitori născuți în luna ianuarie de-a lungul anilor. Printre aceștia s-au regăsit poetul Ion Minulescu (n. 06. 01. 1881, București - d. 11. 04. 1944, București), poetul Mihai Eminescu (n. 15. 01. 1850, Ipotești-Botoșani - d. 15. 06. 1889, București) și dramaturgul, scriitorul ironist Ion Luca Caragiale (n. 30. 01. 1852, Haimanale, jud. Prahova - d. 22. 06. 1912, Berlin).

Evenimentul, ce face parte din activitățile specifice Centrului de Zi, organizat și condus de teolog Rimo Vlonga (voluntar) cu participarea unui mare număr de pensionari cititori fideli ai bibliotecilor, membrii Clubului de lectură a Centrului de Zi, la care s-au alăturat în calitate de invitați din partea Bibliotecii Județene „Lucian Blaga" Alba, bibliotecarele Daniela Floroian, Mariana Bolca și Răzvan Dumitru, care au amenajat o mini expoziție de carte cuprinzând o parte din operele personalităților evocate. Evenimentul a constituit un preludiu la cele două evenimente care vor avea loc în data de 15 ianuarie, omagierea celor 174 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu și Ziua Culturii Naționale, evenimente care vor avea loc la bustul lui M. Eminescu de pe Aleea Scriitorilor, din parcul Eminescu, la școlile, biserici, instituții de cultură, biblioteci și case de cultură din municipiul Alba Iulia. Vor fi evenimente maraton, cum de altfel o să aibă loc în toată țara dar și în comunitățile românești de peste granița României.

La cercul literar la care fac referire, a fost citit mesajul directorului Bibliotecii Județene Alba, prof. Silvan Stâncel, prin care a fost apreciată și felicitată activitatea Cercului literar de la Centrul de Zi pentru Persoane Vârstnice Alba Iulia, membrii Clubului de lectură și pe organizatori, urându-le noi succese în domeniu. În continuare au fost prezentate date biografice ale celor trei poeți și scriitori nominalizați, urmat de citirea, recitarea și interpretarea muzicală a unor cântece pe versurile acestora, precum și interpretarea unor secvențe din piesa de teatru „Năpasta", a lui I.L. Caragiale.

Activitatea a fost antrenantă și relaxantă, răspândind provocarea de a reciti operele autorilor omagiați.

Dragomir VLONGA

Mihai Eminescu: NETREBNICII CARE NE CONDUC

Din ciclul: „Altii mai prosti ca noi… mai rar!” sau „Tampiti am fost si tot asa am ramas!”

Un articol scris de Mihai Eminescu in ziarul „Timpul”, A.D. 1877!

Ce caută aceste elemente nesănatoase în viata publică a statului? Ce caută acesti oameni care pe calea statului voiesc să câstige avere si onori, pe când statul nu este nicaieri altceva decât organizarea cea mai simplă posibilă a nevoilor omenesti? Ce sunt aceste păpusi care doresc a trai fără muncă, fără stiintă, fără avere mostenită, cumulând câte trei, patru însărcinări publice dintre care n-ar putea să împlinească nici pe una în deplina constiintă? Ce căuta d. X profesor de universitate, care nu stie a scrie un sir de limbă românească, care n-are atâtea cunostinte pozitive pe câte are un învătător de clase primare din tările vecine si care, cu toate acestea, pretinde a fi mare politic si om de stat? Ce caută? Vom spune noi ce caută.

Legile noastre sunt străine; ele sunt făcute pentru un stadiu de evolutiune socială care în Franța a fost, la noi n-a fost încă. Am făcut strane în biserica natiunalității noastre, neavând destui notabili pentru ele, am durat scaune care trebuiau umplute. Nefiind oameni vrednici, care să constituie clasa de mijloc, le-au umplut caraghioșii și haimanalele, oamenii a căror muncă și inteligență nu plătește un ban roșu, stârpiturile, plebea intelectuală și morală. Arionii de tot soiul, oamenii care riscă tot pentru că n-au ce pierde, tot ce-i mai de rând și mai înjosit în orașele poporului românesc. Căci, din nefericire, poporul nostru stă pe muchia ce desparte trei civilizații deosebite: cea slavă, cea occidentală și cea asiatică și toate lepădăturile Orientului și Occidentului, grecești, jidovești, bulgărești, se grămădesc în orașele noastre, iar copiii acestor lepădături sunt liberalii noștri. Și, când lovești în ei, zic că lovești în tot ce-i românesc și că ești rău român…

Liberalii sunt smântâna și temeiul României, noi suntem niște rămășițe din vechile populațiuni autohtone, care nu merită să fie băgate în seamă. De! iertați-ne, boieri Arionești și Caradești, că ni s-a părut și nouă, biet, că trăim în țara noastră și avem de zis o vorbă. Iertați-ne pentru că nu băgasem de seamă că suntem în Bulgaria, iertați-ne apoi că n-am voit să ne batem pentru bieții greci și bulgari.

Dar acum, de ne veți fi iertat sau nu, să stăm de vorbă gospodărește și să vă întrebăm ce poftiți d-voastră? Și, ca să știm că aveți dreptul de a pretinde, să întrebăm ce produceți? Arătați-ne în Adunările d-voastră pe reprezentanții capitaliilor și fabricelor mari, pe reprezentanții clasei de mijloc care să se deosebească de fabrica de mofturi ale „Telegrafului”, și ale „Românului” și de fabrica d-voastră de palavre din Dealul Mitropoliei?…

Ciudată țară, într-adevăr! Pe cei mai mulți din acești domni statul i-a crescut, adică i-a hrănit prin internate, ca după aceea să-și câștige, printr-un meșteșug cinstit, pâinea de toate zilele.

Dar statul a ajuns la un rezultat cu totul contrar. După ce acești domni și-au mântuit așa-numitele studii, vin iar la stat și cer să-i căpătuiască, adică să-i hrănească până la sfârșitul vieții. Dar nu-i numai atâta.

Domnia lor vor să facă pe boierii. 3–4–500 de franci pe lună nu-i liniștesc și nu-i fac să se puie pe muncă pentru a deveni folositori nației de pe spinarea căreia trăiesc. Sunt născuți pentru lucruri mai înalte, pentru deputății, ministerii, ambasade, catedre de universitate, scaune în Academie, tot lucruri mari la care cinstiții lor părinți, care vindeau bragă și rahat cu apă rece sau umblau cu patrafirul și sfistocul din casă-n casă, nici nu visaseră și nici n-aveau dreptul să viseze, căci nu dăduseră naștere unor feți-frumoși cu stele-n frunte, ci unor băieți groși la ceafă și târzii la minte, de rând, adesea foarte de rând.

Căci, din două una: sau acești oameni sunt toți genii și, prin „calitatea" muncii lor intelectuale, merită locul pe care-l ocupă, sau, neproducând nici o valoare, nereprezentând nici un interes general decât pe al stomacului lor propriu, trebuie reîmpinși în întunericul ce li se cuvine.

Țărani? Nu sunt. Proprietari nu, învățați nici cât negrul sub unghie, fabricanți – numai de palavre, meseriași nu, breaslă cinstită n-au, ce sunt dar? Uzurpatori, demagogi, capete deșarte, leneși care trăiesc din sudoarea poporului fără a o compensa prin nimic, ciocoi boieroși și fudui, mult mai înfumurați decât coborâtorii din neamurile cele mai vechi ale țării.

De acolo pizma cumplită pe care o nutresc aceste nulități pentru orice scânteie de merit adevărat și goana înverșunată asupra elementelor intelectuale sănătoase ale țării, pentru ca, în momentul în care s-ar desmetici din beția lor de cuvinte, s-ar mântui cu domnia demagogilor.

Într-adevăr, cum li s-ar deschide amenilor ochii când unul le-ar zice:

„Ia stați, oameni buni! Voi plătiți profesori care nici vă învață copiii, nici carte știu; plătiți judecători nedrepți și administratori care vă fură, căci nici unuia dintr-înșii nu-i ajunge leafa. Și aceștia vă amețesc cu vorbe și vă îmbată cu apă rece. Apoi ei toți poruncesc și nimeni n-ascultă. Nefiind stăpân care să-i ție în frâu, ei își fac mendrele și vă sărăcesc, creându-și locuri și locușoare, deputății, primării, comisii și multe altele pe care voi le plătiți pește, pe când ei nu vă dau nimic, absolut nimic în schimb, ci din contră vă mai și dezbracă, după ce voi i-ați înțolit. N-ar fi mai bine ca să stăpânească cei ce n-au nevoie de averile voastre, având pe ale lor proprii? Sau cel puțin oameni care, prin mintea lor bine așezată, vă plătesc ce voi cheltuiți cu dânșii?

De aceea, alungați turma acestor netrebnici care nu muncesc nimic și n-au nimic și vor să trăiască ca oamenii cei mai bogați, nu știu nimic și vreau să vă învețe copiii, și n-au destulă minte pentru a se economisi pe sine și voiesc să vă economisească pe voi toți.

Mihai EMINESCU,
din ciclul "Icoane vechi si icoane nouă"

MIHAI EMINESCU
- Contemporanul nostru -

* Naţionalitatea trebuie să fie simţită cu inima şi nu vorbită numai cu gura.
Ceea ce se simte şi se respectă adânc se pronunţă arareori.

* Calităţile morale ale unui popor atârnă abstrăgând de clasă şi de rasă, de starea sa economică.

* Deci condiţia civilizaţiei statului este civilizaţia economică.

* Iubeşte acest popor blând, omenesc pe spatele căruia diplomaţii croiesc hărţi şi războaie, zugrăvesc împărăţii despre care lui nici prin gând nu-i trece.

* Dacii sau romanii, romanii sau dacii, e indiferent, suntem români şi punctum. Nimeni n-are să ne înveţe ce am fost sau ce-am trebui să fim, voim ceea ce suntem "ROMÂNI".

* Ţăranul este într-o țară clasa cea mai pozitivă din toate cea mai conservatoare în limbă, port, obicei, purtător al istorei unui popor, naţia în înţelesul cel mai adevărat al cuvântului.

* Stejarul nu crește pretutindeni, buruienile în tot locul.

* E pietroasă şi încovoiată calea dreptăţii dar e sigură.

* Munca este legea lumii modeme, care nu are loc pentu leneşi.

* Fiecine şi mare şi mic datorește un echivalent de muncă societăţii în care trăiește.

* Românii au nenorocirea de a nu avea încredere în puterile lor proprii, noi nu ne-am convins încă că puterea şi mântuirea noastră în noi este.

* Trebuie să simţim şi să ne înţelegem cu acurateţe, unul pe altul, pentru ca să facem de ruşine viclenia inamicilor noştri comuni, a căror ţintă rămâne totdeauna aceeaşi şi care nu vor nimic mai putin decât de a ne dezbina totdeauna.

* Oare să fim un popor atât de bătrân încât să fi pierdut memoria trecutului, să nu ştim că numai în trecut şi în păstrarea elementelor educative ale istoriei române e rădăcina spornică a viitorului *

* Ideea statului e ideea armonizării intereselor.

* Politica lingăilor trebuie lăsată pe seama lingăilor pe flamura românilor trebuie scrise pur şi simplu vinetele noastre.

* Oare un popor care vede guvernul reprezentat de indivizi atât de venali şi atât de mojici poate să mai aibă conştiinţă de stat şi respect de lege, în existența cărora nici nu crede.

* Patria un otel, poporul o amestecătură, biserica un teatru pentru politicieni, țara teren de exploatare pentru străini, viața noastră publică o ocazie pentru ilustrarea şi ridicarea în sus a "imigraţinii din câteşi patru unghiurile lumii"

* Izvorul întărior al istoriei naţionale, iubirea de limbă, de datini şi de popor sunt înlocuite la tinerime şi ceilalţi prin romane frantuzeşti şi cântăreţe pribege ale cafenelelor străinităţii. Un aer bolnăvicios de corupţie, de frivolitate, de câştig fără muncă a cuprins plebea noastră roşie şi infectează chiar sfera ce rămăsese neatinsă de acest spirit. A crede că o reacţie puternică, în sensul naţional şi istoric al cuvântului, ar mai cu putinţă la noi în țară, ar însemna a se face jertfa unei deşarte iluzii.

Patriotismul, cu toate acestea, nu este iubirea tărânei, ci cu iubirea trecutului, fără cultul trecutului nu există iubire de tară.

* Cu cât țara se saturează cu elemente străine cu atât ea decade economic, intelectual şi moral.

* Pretutindeni demagogia avidă după putere şi după voturile alegătorilor, exagerează foarte chestiunile în paguba tării şi a populaţiei respective şi c-o superficialitate vrednică de inferioritate intelectuală a acestui soi de oameni crede a putea seca, mări şi pustii ţări printr-o trăsătură de condei.

* Mizeria materială şi morală a populaţiunilor, destrăbălarea administraţiei, risipa banului public, cumulul păsurilor, corupţia, toate acestea n-au a face, la dreptul vorbind, cu cutari sau cutari principii de guvernământ.

* E condamnat acest popor ca paginile istoriei lui să fie mânjite de indivizi străini, fără ca aceştia să justifice prin muncă sau inteligență o asemenea suplaritare.

* Statul demagogic devine o unealtă în mână politicienilor.

Statul demagogic nu are respect pentru popor, pentru sănătatea lui, pentru tradiţiile lui, e statul egoismului. Statul demagogic e un mecanism fără imoralitate, fără suflet, fără ideal.

* În statul nostru demagogic, o oligarhie istorică nu se mai poate stabili la noi: țara a ajuns pe mâna unor declasaţi din pricina cărora rasa degenerează, parazitismul e în floare, intriga şi minciuna sunt mijloacele de ajungere oricât de sus.

* O naţiune din sânul căreia nu se ridică oameni de muncă ci paraziţi ce debitează fraze, e o naţiune pe care o aşteaptă ruina şi demoralizarea.

* E curios într-adevăr de-a vedea cum un popor ca al nostru căruia Dumnezeu i-a dat oase destul de proporţionate şi o istociune îndestul de vie, și-a prefăcut tocmai, adunarea în care ar fi trebuit să trimită tot ce are mai bun, într-un fel de menajerie de curiozităţi etnologice şi zoologice, a cărei exemplare gândesc şi vorbesc tot atât de ciudat pe cât de ciudat arată.

* Conducerea țării e pe mâna stâlpilor de cafenele, partidele au ajuns stat în stat, oamenii lipsiţi de merit trăiesc din politică şi prin politică, o clasă dominantă sa format din oameni neproductivi, clasele pozitive sunt doar o masă impozabilă şi exploatabilă.

* Aceşti oameni declasaţi sunt totodată instrumentele cele mai bune, pentru că sunt cele mai coruptibile cu care se servesc străinii pentru a exploata țara, populaţiile ei autohtone.

* Înaintea negrei străinătăţi, care împănzeşte ţara, cad codrii noştri seculari si, împreună cu ei, toată istoria, tot caracterul nostru. Moartea, descreşterea populaţiei îndeplineşte apoi restul: stârpirea fizică a neamului românesc.

E deci... iubirea de adevăr din partea feluriţilor monştri adversari politici de-a nu mai vedea altă cauză de rele în țară, decât reacţiunea.

Şi cu toate acestea ar trebui să ştie toţi că dac-am fi închipuiţi şi dacă n-am şti bine că nu există nici putinţa unei adevărate reacţiuni în ţară am trebui să fim măguliţi de acest epitet.

* Popoarele condamnate la nefericire precum pare a fi cel al nostru ajung a renunţa la individualitatea lor, ajung la dorința de a scăpa de ele însele.

Scrieri cosmopolite şi nihiliste din pene române încearcă a dovedi deja că sentimentele de patrie şi naţionalitate sunt mofturi.

* O țară care ar apuca căile americanismului deplin, devine indiferentă pentru român şi devine cel mult o expresie geografică, o firmă, un hotel, nu o patrie, nu un stat naţional.

* Fără a vărsa o picătură de sânge, fără muncă, fără inteligență, fără inimă, străinii pun mâna pe un pământ sfânt a cărui apărare ne-a costat pe noi râuri de sânge, veacuri de muncă, toată inteligența noastră trecută, toate mişcările cele mai sfinte ale inimii noastre.

* Românii nu mai sunt o naţiune, ci o adunătură de naţionalităţi, negoţ, funcţii publice, proprietate funciară toate foiesc de numiri străine, cărora li-i de România cum ni-i nouă de China.

* Să nu ne mirăm dacă organele noastre de publicitate au devenit în timpul din urmă şi mai împăcioase, căci cum zice mai sus campionul presei boeme, contrarii vor şti să ameţească capetele oamenilor până şi a conducătorilor noştri cu promisiuni lucii dar etern M-I-N-C-I-N-O-A-S-E.

Culese de ec. Ioan STRĂJAN

din cartea „Eminescu ziarist şi scriitor politic”

Casa memorială „I.L.Caragiale ” din fostul sat Haimanale vă aşteaptă

Printre locurile ce trebuie vizitate, spre a vedea și a simți acei fiori pe care doar creația originală îi poate da, se află și Casa Memorială „Ion Luca Caragiale” din fostul sat Haimanale (acum satul Ion Luca Caragiale”), din comuna Ion Luca Caragiale (fostă Ghirdoveni) din județul Dâmbovița. Comuna este formată din satele Ghirdoveni (reședința), I.L. Caragiale și Mija. Este locul de naștere al scriitorului Ion Luca Caragiale, purtând numele acestuia din anul 1952, la aniversarea a 100 de ani de la nașterea scriitorului. Actualul sat „I.L.Caragiale” cunoscut și sub denumirea de „Haimanale”, după unii autori s-ar fi numit înainte „Boboci”, fiind un sat vechi, existând încă de la sfârșitul secolului XV (1482-1495). Denumirea atestată documentar este de Mărgineni, ca urmare a construirii pe această moșie a unei mănăstiri, de către domnitorul de atunci Vlad Călugărul (1492-1495). De fapt, istoria satului de azi I.L Caragiale fostul Haimanale, este strâns legată de istoria Mănăstirii Mărgineni. La sfârșitul secolului al XIX-lea, comuna purta numele de Haimanale, făcea parte din plasa Filipești a județului Prahova și era alcătuită din satele Haimanale și Braniștea, cu 790 de locuitori. În comună funcționau o moară cu aburi, o biserică, o școală cu 34 de elevi și fosta mănăstire Mărgineni transformată în penitenciar, unde condamnații practicau tăbăcăria și cizmăria. Tot atunci, pe teritoriul actual al comunei funcționa și comuna Ghirdoveni, înființată pe la anul 1700 prin reunirea satelor Răşinari, Ştefănoaioa, Ciorinești și Ghira; comuna era alcătuită din satele Ghirdoveni și Cricoveni, cu 1531 de locuitori. Aici funcționau o biserică zidită la 1870 și o școală cu 72 de elevi (dintre care 8 fete). În 1925, cele două comune sunt consemnate tot în plasa Filipești. Comuna Ghirdoveni avea doar satul de reședință cu 1896 de locuitori, în vreme ce comuna Haimanalele avea în satele Braniștea și Haimanalele 1096 de locuitori. În 1950, comunele au trecut în administrarea raionului Târgoviște din regiunea Prahova și apoi (după 1952) au făcut parte din regiunea Ploiești. În 1968, la desființarea raioanelor, comunele nu au reveni t la județul Prahova, fiind transferate județului Dâmbovița. Tot atunci, comuna Ghirdoveni a fost desființată și comasată cu comuna I.L. Caragiale, care a căpătat structura actuală, satul Ghirdoveni devenind noua reședință a comunei.

Adăpostită într-o frumoasă casă cu pridvor de la începutul secolului al XX-lea, situată la circa 250 de metri de zidurile care protejau incinta vechii ctitorii monastice a Cantacuzinilor (Mănăstirea Mărgineni), pe D.N. 72, expoziţia muzeală caragialeană reuneşte o serie de obiecte, cărţi şi mobilier care au aparţinut marelui clasic, precum şi o serie de scrisori, facsimile, fotografii, afişe şi alte

documente dedicate, în special, activităţii de dramaturg şi ziarist a lui I.L. Caragiale. Casa Memorială „Ion Luca Caragiale" din fostul sat Haimanale ce găzduiește astăzi muzeul a fost amenajată într-o casă ridicată în aceeași perioadă, dar nu în casa în care s-a născut și a trăit scriitorul. Aceasta s-a pierdut în negura timpului. Reînființată în anul 1979, într-o casă construită în stil rustic cu o suprafață de 550 m^2, prin efortul profesorilor și oamenilor de cultură Ion Gavrilă si Mihai Oproiu, Casa Memorială „Ion Luca Caragiale" redă frânturi din viața scriitorului. Turistul trebuie să se mulțumească cu faptul că totuși a călcat pe urmele marelui artist, că a aflat mai multe lucruri despre viața lui, că a admirat astfel o casă muzeu, cu o arhitectură veche românească, cu stâlpi sculptați și interior simplu, împodobit doar cu obiecte tradiționale. Începând cu anul 2007, Casa Memorială Ion Luca Caragiale a fost trecută din domeniul public al statului și administrarea Ministerului Culturii și Cultelor în domeniul public al județului Dâmbovița și în administrarea Consiliului Județean Dâmbovița. Expoziția a fost reorganizată în cursul anului 2022, luna iunie marcând redeschiderea muzeului pentru public. Casa Memorială din comuna Ghirdoveni aparține de Complexul Muzeal „Curtea Domnească" din Târgoviște și poate fi vizitată zilnic, între 09.00 - 17.00, luni închis.

Unul din importanţii oameni de cultură contemporani din judeţul Dâmboviţa - Ştefan Ion Ghilimescu -, într-un articol publicat la 160 de ani de la naşterea scriitorului, descria demersurile făcute pentru a identifica şi marca locul unde a venit acesta pe lume, precum şi modul în care a apărut casa – muzeu destinată lui Caragiale. Identificarea cu precizie a locului din incinta fostei Mânăstirii Mărgineni în care s- a aflat casa în care s-a născut I.L. Caragiale se va dovedi de real folos pentru Comitetul de Cultură şi Artă al Regiunii Prahova (devenită ulterior, prin Decretul 331 din 19 septembrie 1952, Regiunea Ploieşti) care, împreună cu Uniunea Scriitorilor din R.P. România (preşedinte în exerciţiu: Zaharia Stancu), cu ocazia aniversării a 100 de ani de la naşterea scriitorului, va aşeza acolo o „placă memorială" din beton de circa 130 cm înălţime şi cincisprezece grosime (amplasată la nivelul debleului Drumului Judeţean 710, executat la o adâncime de circa 3-4 metri sub nivelul „ridicăturii de teren" sau „dâmbului" menţionate în configuraţia locului descrisă de G. Zagoriţ). Văruită şi cu slovele înviorate cu catran, an de an, de forurile locale de partid şi de stat, ciudatul obiect de tristă amintire s-a păstrat ca atare pe locul respectiv până în 1992. El acredita cu litere de o şchioapă nu atât faptul că în acel loc fusese într-adevăr casa în care s-a născut scriitorul, ci concepţia realist-socialistă incipientă ce trebuia inoculată cu orice preţ omului nou, anume că I.L. Caragiale a fost nici mai mult nici mai puţin decât „*cel mai mare critic al regimului burghezo-moşieresc*". Aniversarea Caragiale din 1952 a avut poate, totuşi, şi o latură pragmatică: jignite de stigmatul de „Haimanale" al numelui localităţii, resimţit, mai mult sau mai puţin acut, ca un blam moral, întreprinzătoarele organe locale şi judeţene s-au mobilizat şi au reuşit să determine forurile de stat centrale să schimbe oficial numele localităţii. Potrivit sau nu, cert este că, din 1952 şi până astăzi, locurile natale ale lui I.L. Caragiale îi poartă numele.

Imediat după revoluţia din Decembrie 1989, în climatul de efervescentă emulaţie din toate domeniile vieţii social-culturale, s-a înlocuit aşa-zisa placă memorială plantată în pofida bunului-simţ de propaganda dejistă, în 1952, cu un mic obelisc (proiectat de sculptorul Liviu Brezeanu), monument comemorativ placat cu travertin pe care, cu litere de bronz, executate cu migală în Atelierul U.A.P. din Bucureşti, a fost inscripţionat poate cel mai simplu text de caldă şi reculeasă aducere aminte: „Pe acest loc a fost casa în care s-a născut I.L. Caragiale (1852-1912)." Amintirile completează acest înscris și apar ca din memorie casa cu acareturi, cu păsări, câini și copii care se joacă în praf, cu zgomotele specifice, cu soare, ploaie și vânt… Așa a pornit „la pas", un om mic către un destin mare…Dramaturgul nostru național Ion Luca Caragiale!

Conf. Univ. dr.
George V GRIGORE

Surse: wikipedia.org; muzee-dambovitene.ro; muzeedelasat.ro; destepti.ro; reporterpenet.ro; satulbanului.ro; femeiastie.ro; planiada.ro, radioromaniacultural.ro; humanitas.ro; skytrip.ro; cniptmoreni.ro

Pelasgii > Valàhii – „marii anonimi“ prin imperii şi prin istorii

(partea a doua)

V) Primul val de populaţii-kurgan în Pelasgia ca Old European Civilization (4400 – 4200 î. H.). „Edenul“ ***Pelasgimii*** > ***Valahimii***, în mirabilă cristalizare, a fost perturbat nu numai de cataclismele geo-climaterice şi tectonice, ci şi – din orizontul anului 4400 î. H. încoace – de „valuri“ de populaţii migratoare. Între anii 4400 şi 4200 î. H., în stepele nord-pontice şi în Valea Dunării, şi-a făcut apariţia *primul val de populaţii-kurgan*, originar dintre Volga şi Munţii Urali. „Unda de şoc“ a primului val-kurgan s-a oprit la confluenţa râurilor Sava şi Drava cu Dunărea. Călăreţii războinici din primul val de migratori-kurgan erau foarte mobili ; impactul a fost puternic ; o parte a populaţiei pelasge > valahe din Valea Dunării a cunoscut dezrădăcinarea, această parte fiind împinsă în ariile „laterale“ / „izolate“, în Italica Peninsulă şi dincolo de Alpi, reînvigorând fondul demografic euro-pelasgic. Totuşi, civilizaţia din Pelasgia de Centru «a supravieţuit primului val kurgan […] datorită mărimii şi caracterului compact al comunităţilor, care uneori aveau peste 1000 de locuitori, pe o suprafaţă de 300 – 400 de acri ; în orice caz, sosirea populaţiei kurganelor coincide cu dezvoltarea şanţurilor defensive în formă de pâlnie...» (GCiv, 205).

VI) Dincoace de primul val-kurgan (4400 / 4200 – 3900 î. H.). Primul val de populaţii-kurgan a determinat autohtonii Pelasgi > Valahi din bazinul Dunării să se organizeze mai bine administrativ-militar-religios, spre a întâmpina / lupta împotriva noilor valuri de populaţii migratoare, spre a-şi apăra sacrele pământuri fertile cu sanctuarele divinităţilor fundamentale, între care şi So-Ares (Soare-Tânăr / Războinic). *Cultul Soarelui / So-Ares* („fiul Soarelui-Moş / Tatălui-Cer“) se afla de-aproape două milenii în panoul central de credinţe / idei religioase ale Pelasgilor < Valahilor din bazinul Dunării. Valorificând potenţialul de apărare naturală oferit de aria nord-vest-pontică şi de aria bazinului Dunării (munţi / dealuri, râuri, văi, mlaştini etc.), confreriile războinic-religioase şi-au arătat puterea / „strategia“ în „ţările“ / provinciile „de râuri / munţi“ ale triburilor / neamurilor autohtone, înrudite şi bine sedentarizate. Idealul comun, *apărarea*, a antrenat producţia de arme „tot mai perfecţionate“ (din centrele metalurgice intracarpatice), „superioare armelor din dotarea inamicilor“, sub inspirarea divinităţii războiului, So-Ares. Primul val-kurgan infiltrat în Valea Dunării a fost asimilat în două-trei generaţii. După câteva secole, către orizontul anului 3900, masa Pelasgilor > Valahilor nord-vest-pontici şi ai întregului bazin dunărean devenise *un popor de războinici*, *un popor capabil să poarte destoinice războaie de apărare*, *un popor pregătit să înfrunte o furtunoasă şi dramatică istorie*.

Au proliferat centrelele religioase ale lui **So-Ares** (Soare-Tânăr / Războinic) şi ale „tatălui“, **Samasua** > **Samoş** („Soarele-Moş“ / „Tatăl-Cer“), îndeosebi, din zonele montane, subordonate centrului din sacrul Munte Mare, din *Cogaion*, ori (puţin mai târziu) din „muntele-pereche“, Muntele Mic al celor zece terase, de la Sarmisegetusa Religioasă (ale cărei ruine se văd şi astăzi la Grădiştea Munceluli din Dacia Nord-Dunăreano-Pontică. Este vorba despre confreriile **războinic-religioase** de *Lupachi* (cucutenieni / „moldavi“), de *Gaeţi* (din Câmpia Dunării de Jos, a Gaetiei > Geţiei), de *Masa-Gaeţi* > *Masageţi* (din „câmpia-masă dintre Marea Getică / Neagră şi Marea Hârcană / Caspică), de *Ursini* (din aria intracarpatică) etc.

„Micro-valuri“ de populaţii-kurgan dintre fluviul Volga şi Munţii Urali, ivite în bazinul Dunării între anii 4200 şi 3400, chiar dacă au fost „slabe“ / „efemere“, au avut marele rol de a menţine şi întări „vigilenţa“ autohtonilor în Pelasgia-de-Centru, în fertilele pământuri ale Bazinului Dunării, au determinat „perfecţionarea“ structurilor administrativ-militar-religioase, au contribuit la cimentarea unităţii *confreriilor războinic-religioase* etc.

După cum certifică Marija Gimbutas, *primul val de kurgan-populaţii a fost absorbit / asimilat*

de autohtoni (cf. GCiv, 205), adică de Pelasgii > Valahii din Bazinul Dunării, din stepele nord-est-pontice, nord-caucaziene şi din vest-caspice, între orizonturile anilor 4400 şi 3900 î. H., ceea ce a permis fiinţarea unei structuri statale arhaice, administrativ-războinic-religioase, *Pelasgia,* cu capitala în Cogaion / Sarmisegetusa (Sarmizegetusa), unde se afla marele „imperator“ / „rex-zeu-medic“, „mediatorul“ între Pământ şi Cer, căruia i se subordonau „regii“-de-arme din „ţările de râuri / munţi“ din bazinul sacrului fluviu, Dunărea. Îndeosebi, Pelasgii > Valahii din Bazinul Dunării au descoperit încă din vremea complexelor culturale Gumelniţa-Karanovo (A2 / V) şi Cucuteni A : *secera* – un soi de cuţit curbat, încovoiat, de silex, atingând 30 de centimetri lungime (cf. DVDac, 37), devenind în epoca metalelor armă tipic pelasgo- > valaho-dacă / tracă ; *sabia încovoiată*, utilizată deopotrivă la seceratul grâului cât şi la „seceratul“ duşmanilor ce încercau să le pângărească pământurile sacre ; *plugul* cu „brăzdar“ din corn de cerb, ori de silex (mai târziu, perfecţionat, turnat în bronz / fier) ; *jugul* (pentru folosirea la tracţiune a boilor) ; *toporul de cupru turnat în tipar de lut ars* (perfecţionat apoi în bronz / fier, „cu două tăişuri, în cruce“ etc.) ; *roata pentru olărit şi roata pentru car* (invenţie atribuită Pelasgo- > Valaho-Cucutenienilor) ; dar şi *cotiga / carul (căruţa)* – cu două, trei, sau patru roţi etc.

VII) Al doilea val de migratori-kurgan (3400 – 3200 î. H.) şi al treilea val-kurgan (3000 – 2800 î. H.). În mileniul scurs de la infiltrarea în Pelasgia de Centru (Old European Civilization) a primului val-kurgan şi până în orizontul anului 3400 î. H., elementul demografic europelasg a înregistrat un „spor“ considerabil ; pare-se că un „pol“ demografic al Eurasiei se afla atunci în aria dunăreano-pontică. Şi în stepele dintre Volga şi Ural s-au înmulţit populaţiile seminomade de păstori „de herghelii“. Ca şi „înaintaşii lor“ din „valul I“ – cei ce s-au constituit în al II-lea val-kurgan şi al III-lea val-kurgan – au fost atraşi de prosperitatea / bogăţia vecinilor din dreapta Niprului, Pelasgo- > Valaho-Dacii cucutenieni, de „vestul de aur“ – din centrele metalurgice ale Arutelei > Ardealului. Cu forţe invadatoare / devastatoare fără precedent, al doilea val-kurgan (3400 – 3200 î. H.) a atacat Pelasgimea > Valahimea de Centru, pe două direcţii : *ponto-dunăreană*, şi *nipro-carpato-tisiană*. Chiar dacă Lupachii cucutenieni şi-au arătat eroica rezistenţă, totuşi, nenumărate aşezări din dreapta Niprului, din nord-vestul Mării Negre / Getice, dinspre gurile Bugului, Nistrului, Prutului, Siretului, Dunării, au fost distruse în mare parte ; Kurganieni invadatori după ce pustiit-au Câmpia Dunării de Jos continuatu-şi-au atacurile bifurcat :

a) unii au înaintat la Dunărea de Mijloc, joncţionnând cu năvălitorii kurgan din ramura nipro-carpato-tisiană şi continuând devastările pe Dunărea Superioară şi dincolo de Alpi (în văile Rinului şi Elbei), ori chiar peste Munţii Pirinei (grupuri-kurgan s-au aventurat până în Câmpia Guadalquivirului);

b) alţii au trecut în sudul Dunării, prădând aşezările Pelasgimii > Valahimii de dincolo de Munţii Hemus, Rodopi, Pind, oprindu-se în insulele Mării Adriatice, Mării Thracice / Egee, sau, peste Dardanele / Bosfor, în Anatolia ; odată ajunşi la Alpii Dinarici, la izvoarele Savei / Dravei, Kurganienii au pătruns şi în Italica Peninsulă. La scurt timp (dacă se face raportarea la perioada scursă între primul val-kurgan şi cel de-al II-lea val-kurgan), pe la anul 3000 î. H., a pornit şi a pătruns în Pelasgia > Valahia-de-Centru, tot pe traseele secundului val-kurgan, ***cel de-al III-lea val-kurgan*** (3000 – 2800 î. H.), având la origini aspectele culturale Yamna, răspândite la triburile-kurgan cu înrudiri în bazinul inferior al Volgăi şi în spaţiul dintre Volga şi Ural, ori chiar de dincolo, dinspre Baikal.

În aria Pelasgiei > Valahiei-de-Centru, s-au format două „creuzete asimilatoare“ : „creuzetul nord-vest-pontic“ (sau „creuzetul nipro-nistrean / dunărean“) şi „creuzetul pannonic“ (sau „creuzetul dunăreano-tisian“). „Intrările“ populaţiilor migratoare euro-asiatice în aceste „creuzete“ ale Pelasgiei > Valahiei-de-Centru, se făceau prin „est / nord-est“, pe „culoarul“ de la Sabatinovka la Coslogeni, şi prin „nord / nord-est“, pe „culoarul pannonic“ ; „ieşirile“ – în caz că respectivele valuri erau foarte puternice, succedându-se rapid, fiind deci „imposibil de asimilat“ pe respectivele segmente temporale – se făceau prin „sud“ („sud-est“ / „sud-vest“) : din „creuzetul nipro-dunărean“, migratorii erau împinşi dinspre Câmpia Nord-Vest-Pontică şi dinspre Câmpia Dunării de Jos, peste Munţii Balcani / Rodopi, în zonele aride ale Anatoliei şi în nefertilele insule est-mediteraneene – din Marea Thracică / Egee ; din „creuzetul pannonic“, migratorii erau „respinşi“ fie dincolo de Carpaţii Nordici şi de Alpi, fie – dacă mai rămâneau neasimilaţi – erau împinşi peste Munţii Dinarici, în insulele sărace ale Mării Adriatice, ori în regiunile sterpe ale Peninsulei Italice.

Pelasgimea > Valahimea a fost mereu tulburată de invadatorii euro-asiatici

(între anul 4400 î. H., al primului val-kurgan, şi anul 896 d. H., al migraţiei Ungurilor / Maghiarilor),

mai bine de 5296 de ani, într-un demografic-impresionant „flux-reflux“, din *Matcă*

(bineînţeles, **matca Dunării** < *Don-* „doamna“ / „mama“ + *-Ares / aretsi* > *ereţi / gaeţi* ; vectorizare semantică : „Muma-lui-Ares, zeul războiului“ / „Dona / Mama ereţilor / găilor-psihopompe“ aidoma celei pictate în Peştera Chindiei),

în *Munte*

(sacrele centre-de-tip-Cogaion, din Carpaţi, Dinarici, Pind, Balcani, Rodopi etc.).

VIII) Valurile migratoare luvite, **nesite**, **hittite**, **aheene etc**. În orizontul anilor 2300 şi 2200 / 2100 î. H., teritoriile Pelasgimii > Valahimii au fost traversate de considerabile valuri de populaţii **migratoare** : *luvite*, *nesite*, *hittite* şi altele (cf. PGet, 506) ; şi acestea au fost împinse de războinicii pelasgi în Anatolia centrală (unde a avut loc „etnogeneza Hittiţilor“, aproximată între orizonturile anilor 2200 / 2100 şi 1900 î. H., şi unde s-a format Imperiul Hittit). Aceste valuri de populaţii migratoare au dus în Anatolia nu numai **securea pelasgo-dacă / toporul pelasgo-dac de luptă**, **încovoiata sabie** şi **carul de război**, ci şi zeităţi cogaionic-dunărene : *Muma-Pământ / Baba Dakia* (*Dochia*) din Cogaion a devenit în panteonul hittit *Ku-Baba*, adică „muma-mumelor“, *zeiţa-Lună / Utu* („Sora Soarelui“ / „Spuma Laptelui“, protectoarea războinicilor) a ajuns *zeiţă patronatoare a oraşului Arina*, având „locotenent pe regele Hat[t]usas“ (cf. PTDIH, 2).

Valurile luvito-nesito-hittite au determinat sporirea numărului de confrerii războinic-religioase de tip zalmoxian-henoteist

(intrate, din orizontul anului 1600 î. H., anul *Reformei lui Salmas* > *Zalmas* > *Zalmoxis I*, în „ordinul“ *Cavalerilor Zalmoxianismului*, ori „Cavalerii Dunăreni“, „Cavalerii Thraci / Cabiri“ etc.) ;

ori au solicitat o mai mare „producţie de arme“ metalice, au dus la declanşarea marilor construcţii de fortificare, în cercuri concentrice, jur-împrejurul Cogaionului / Sarmizegetusei, extinzându-se peste întregul bazin al Dunării, peste nord-vestul Mării Negre, de la Nipru la Alpi, de la nordul Carpaţilor, până la sudul lanţului muntos Balcano-Dinaric.

Pe la anul 1600 î. H., în complexul cultural Coslogeni-Sabatinovka s-a infiltrat valul de migratori Aheeni, în trei faze :

«în primele două faze, aria sa de răspândire s-a limitat la Dobrogea şi la sudul Munteniei (până în preajma Bucureştilor) ; aria s-a extins însă în ultima fază până la Olt, înglobând în jurul Dunării fosta arie a culturii Zimnicea-Plovdiv [...] ; în aria sa de răspândire s-au descoperit şi depozite de bronzuri, cum cel de la Oinac (lângă Giurgiu)» ; «ceramica specifică fazei a III-a a culturii Coslogeni şi de tip Zimnicea, descoperită în stratul al VII-lea de la Troia, este dovada pătrunderii unei populaţii danubiano-balcanice în nord-vestul Anatoliei, începând din secolul al XIII-lea şi până în secolul al XI-lea î. H.» (DVDac, 73).

Varianta răsăriteană a topoarelor pelasgo- > valaho-ardelene şi extinderea culturii Coslogeni, de la Sabatinovka la Pulpudava (> Pulpudeva) / Plovdiv, în faza a III-a, se explică printr-un nou val de populaţii migratoare din stepele dintre Nipru şi Volga / Urali. A fost un val puternic şi mişcarea lui spre sud s-a ţinut de ţărmul Mării Negre, după cum evidenţiază flux-refluxul cultural, între Sabatinovka şi Pulpudava / Plovdiv. Este culoarul cultural / civilizatoriu în care valul de noi-veniţi din stepele nord-pontice capătă încrâncenatul chip de Aheean – căci despre valul migraţiei aheene e vorba la mijlocul mileniului al II-lea î. H. Aheenii „se revarsă“ în spaţiul pontic al Pelasgimii > Valahimii, de unde sunt alungaţi de războinicii Pelasgo- > Valaho-Daci în sud, prin Pelasgo- > Valaho-Tracia şi, de aici, sunt împinşi în Arhipelagul Egeean şi în Anatolia. Aheenii au grăbit sfârşitul civilizaţiilor pelasgo- > valaho-micenianã, pelasgo- > valaho-minoică, pelasgo- > valaho-troiană şi hittită. Din Anatolia acelor anotimpuri de „înfurtunări demografice“ s-a organizat „coaliţia popoarelor mării“ împotriva Egiptului.

IX) Reforma Zalmoxianismului şi divizarea religioasă a Pelasgilor > Valahilor din orizontul anului 1600 î. H. În spaţiul **Pelasgiei > Valahiei-de-Centru**, sau **Old European Civilization**, între orizonturile anilor 3400 şi 2500 î. H., elementele celui de-al II-lea şi ale celui de-al III-lea val-kurgan au fost asimilate „total“. Arheologii / istoricii evidenţiază – între extremităţile segmentului temporal precizat mai sus – existenţa culturilor : *Petreşti*, *Cucuteni A*, *AB*, *B*, *C*, *Bubanj*, *Karanovo V*, *VI*, *Sălcuţa I – IV*, *Herculane*, *Gumelniţa, Cernavodă, Tisa-Polgar, Bodrogkereştur, Tripolie B, C, Balaton, Ezero, Coţofeni*, *Horodiştea*, *Folteşti*, *Erbiceni*, *Glăvăneşti*, *Gorodski*, *Ussatovo*, *Iamna*, *Boleraz*, *Baden*, *Niyrseg*, *Vucedol*, *Glina etc.* (cf. GCiv, 262 / DVDac, 22 sqq.).

Pelasgii > Valahii creatori ai culturii Cernavodă I au opus o puternică rezistenţă ; «datările cu C14 din faza a doua a fortificaţiei de la Cernavodă indică perioada Ussatovo, deci cca. 3400 – 3200 î. H. [...] ; pe cursul Dunării de Jos, acest complex este denumit Cernavodă II ; complexul cultural ulterior, Cernavodă III, pare a fi evoluat din faza I», consideră cu temei M. Gimbutas (GCiv, 215).

Căci Pelasgii > Valahii, după cum au dovedit de nenumărate ori prin „istorii“, au apelat la o specifică strategie : rezistenţă în faţa invadatorilor câtă vreme populaţia aşezărilor periclitate putea să-şi pună la loc sigur bunurile, sau să şi le ducă în adăposturile pădurilor,

dealurilor / munţilor, pseudo-retragearea luptătorilor / războinicilor autohtoni şi totodată atragerea invadatorilor în zone convenabile, până la scoaterea inamicilor din „ţara lor de râuri / munţi“, de unde erau trecuţi în seama altor luptători autohtoni avizaţi.

După trecerea „undei de şoc“ a războinicilor-invadatori, îşi făcea apariţia masa-migratoare (bărbaţi, femei, copii, familii din triburile valului migrator), mai mult ori mai puţin „belicoasă“. Urma aşa-zisa „co-existenţă“ – dacă invadatorii erau foarte numeroşi, neputând fi alungaţi – ce, în cazul respectivei culturi, a avut rezultat cultura Cernavodă II. Asimilarea ori alungarea migratorilor şi re-aşezarea / re-venirea la matcă sunt atestate de faza a III-a a culturii Cernavodă, când Pelasgii > Valahii, făuritori ai acestei culturi, au reînnodat firele tradiţiei cu faza I. Această revenire la matcă este caracteristică şi celorlalte culturi din aria Pelasgiei > Valahiei-de-Centru.

Cultura Coţofeni are o mare răspândire în aria Pelasgiei > Valahiei, desfăşurându-se în timp, potrivit datărilor C14, între orizonturile anilor 3515 (Ostrovul Corbului) / 3470 (Herculane) şi 3050 / 2860 î. H. (cf. GCiv, 230), adică în perioada celor două valuri-kurgan.

În faza ultimă a acestei culturi, începând de pe la anul 3000 î. H., îndeosebi prin complexele culturale Ezero, Vucedol, spaţiul cultural / civilizatoriu al Pelasgimii > Valahimii a intrat în *era bronzului*.

În prima fază, „nucleul“ culturii Coţofeni s-a constituit în Oltenia ; s-a extins apoi, în fazele a II-a şi a III-a, în Muntenia, în Banat, în Crişana, în Ardeal, în Maramureş, în Moesia, în Pannonia etc.

S-au remarcat în jumătatea de mileniu de dăinuire a acestei culturi pelasge > valahe : „aşezări întărite“, „locuinţe mai solide“, dezvoltarea metalurgiei (diferite „tipuri de pumnale“), „26 tipuri de vase“ cu ornamentare «incizată, imprimată, canelată şi în relief, dar şi pictată, după arderea vaselor în cuptor» (DVDac, 55), «uneltele, armele şi podoabele de aramă» şi de bronz.

„Temele“ / „motivele“ sacre de pe ceramica de Coţofeni relevă dominanta ideilor / credinţelor religioase ale Pelasgimii > Valahimii, în maniera „realismului“ abstract / simbolic. *Spirala dublă a zeilor-balauri-afrontaţi* apare în aramă, în «pandantive spiralice în formă de ochelari» (cf. DVDac, 55). Se distinge prin frecvenţă «motivul ramurilor de brad», grăindu-ne despre autohtonul, permanentul *cult al Bradului – axis mundi.* Este practicat ritul incineraţiei, dovadă a credinţei în Samos („Soare-Moş“). Imitând Perechea Primordială, în societatea arhaică din spaţiul Pelasgiei > Valahiei, este atestat – prin numeroasele morminte tumulare de perechi, bărbat-femeie, prin «locuinţele-bordei în care nu putea locui decât o singură familie» (cf. DVDac, 57) – ca generalizat *cultul familiei* (*al perechii soţ-soţie*), rolul dominant fiind al bărbatului.

Analiza statuetelor antropomorfe ale culturii Coţofeni, cu capul «ca un disc plat, decorat cu incizii şi crestături»

– deci un mod «neobişnuit de modelare a capului» (DVDac, 58), sediu al sufletului de la Samas (Tatăl-Cer / Dumnezeu) –

certifică în „panoul central“ al credinţelor religioase

(prin schimbarea romboedrului stilizat ca un cap de Gaie cu discul / cercul „Tatălui-Cer“ / „Soarelui-Moş“)

dominanta urano-solară în spaţiul spiritual al Pelasgiei > Valahiei de la începutul mileniului al III-lea î. H.

În Pelasgia > Valahia acestui segment temporal, o mare dezvoltare a cunoscut metalurgia aramei, aurului şi bronzului, în cele trei etape : a **bronzului timpuriu** (3000 2200), a **bronzului mijlociu** (2200 – 1500) şi a **bronzului târziu** (1500 – 1200), datorită tot mai marilor solicitări de unelte (pentru agricultură – ale cărei suprafeţe s-au extins în funcţie de creşterea numărului de locuitori), de arme, de obiecte sacre metalice din aurul „Soarelui-Moş“, din argintul „Sorei-Soarelui, Luna“, din aramă, bronz etc.

Principalele culturi ale bronzului din aria Pelasgimii > Valahimii acestui segment temporal au fost : *Glina-Schneckenberg*, *Periam Mokrin-Pancevo*, *Otomani-Nyir-Fuzesabony*, *Verbicioara*, *Sighişoara-Wietenberg*, *Monteoru*, *Juto Brdo*, *Costişa*, *Tei-Sud-Vest-Pontică*, *Suciu*, *Cruceni-Belegis*, *Vatina-Gârla Mare-Cârna*, *Zimnicea-Pulpudava / Plovdiv*, *Noua* etc.

Despre capacitatea centrelor metalurgiei din aria Pelasgiei > Valahiei grăieşte peste milenii enorma cantitate de obiecte de bronz, de aur, de argint, de cupru etc., depăşind zece tone. Cele mai importante centre metalurgice au fost (avem doar lista celor din Dacia-de-România şi din Dacia Sud-Dunăreană / Bulgaria) : *Maramarisia* > *Maramureş* (Bătarci, Săpânţa, Sarasău, Sighet, Vadu Izei, Borşa, Ieud, Breb, Satu Mare, Baia Mare etc. – cf. DVDac, 148), *Marisia* > *Mureş* (Valea Largă, Gheja, Târgu Mureş, Ocna de Jos, Corund, Aiud, Alba Iulia, Sibiu, Orăştie etc.), *Sarmisegetusa* (Grădiştea de Munte, Baia de Aramă, Slatina-Timiş, Dalci etc.), *Arutela / Oltul de Sus* (Crăciunel, Brăduţ, Augustin, Arcuş, Ţufalău, Turia, Miercurea Ciuc, Cristian etc.), *Moldadava* > *Moldova* (Lungoci, Băleni, Ciorani, Poiana Tecuci, Mândrişca,

Tomeşti, Bozia, Duda, Moşna, Borleşti, Ulmi etc.), *Dynogaetia* / *Dobrogea* (Măcin, Tomis / Constanţa, Gura Dobrogei etc.), *Pulpudava* / *Plovdiv* (în Bulgaria de azi : Peruştiţa, Aibunar, Ezero, Dolno Levski, Capul Caliacra, Braţigovo, Cercovo-Burgas) etc.

Ateliere de turnare a metalelor existau nu numai în zonele de extracţie a minereurilor de cupru, aur, argint etc., ci şi în aşezări mai dezvoltate de pe reţeaua de „drumuri ale metalelor", reţea pornind din Arutela > Arudela> Arudeal > Ardeal, adică din aria intracarpatică a Daciei Nord-Dunărene, spre Eurasia, după cum dovedesc matriţele / tiparele de lut, de piatră, pentru turnarea topoarelor cu disc, ori cu „creste paralele", descoperite la Căscioarele (mileniul al IV-lea î. H., cultura Gumelniţa – Dacia Nord-Dunăreană / România), la Cândeşti (cultura Monteoru – Dacia Nord-Dunăreană / România), ori matriţa bivalvă, pentru lamă de halebardă, descoperită în fortăreaţa de la Sarvaş (mileniul al III-lea î. H., cultura Baden – Dacia Sud-Dunăreană / Serbia) etc. (cf. GCiv, 169 / OTr, 55).

Despre faptul că metalurgicele centre din Arutela > Arudela > Arudeal > Ardeal au deţinut „monopolul aurului" în lumea antică euroasiatică aduc mărturie obiectele de aur din tezaurele descoperite la Ţufalău, Săcueni, Grăniceri, Şmig, Firiteaz, Sarasău etc. Arheologul / istoricul Vl. Dumitrescu, apelând la realităţile statistice, subliniază că «dintre cele 137 de descoperiri de obiecte de aur semnalate în Transilvania şi Crişana, 73 – inclusiv 30 de tezaure – conţin peste 3000 de piese...» (DVDac, 61). Arta decorativă a metalelor este original-pelasgă > valàhă, de mare rafinament. Vl. Dumitrescu a mai subliniat revenirea «pe primul plan a motivelor spiralice» (*ibid*.). Prin dominanta *spiralei lui Samos* (*Soare-Moş* / *Tatăl-Cer*) se atestă şi pe acest segment temporal faptul că în panoul central de credinţe / idei religioase din Pelasgo- > Valaho-Dacia, se află marele (Dumne) zeu, **Samasua** > **Samoş**.

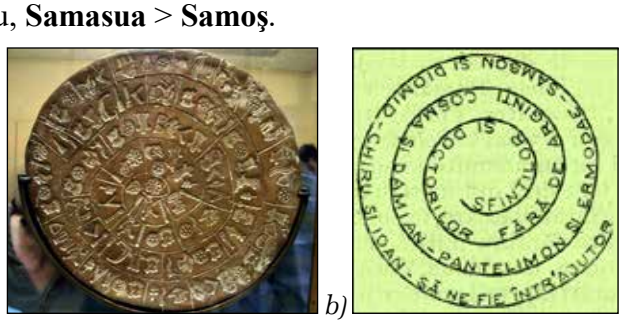

a) *b)*

Fig. 16. Scriere pelasgă > valàhă în spirală magic-tămăduitoare pe Discul de la Phaistos-Creta (a), din orizontul anului 1600 î. H., și (b) Răvașul în spirală de leac pentru întors brânca, din orizontul anului 1985 d. H., din Dacia Nord-Dunăreană / România (VMR, 320).

Societatea Pelasgo- > Valaho-Daciei de pe acest segment temporal se diferenţase profund, înregistrând o „clasă" a păstorilor „transhumanţi" – bine dezvoltată în Câmpia Dunării, din Pannonia până în Bărăgan, în câmpiile râurilor Sava, Drava, Morava, Tisa, Someş, Criş, Mureş, Timiş, Jiu, Olt, Timoc, Ogosta, Iskăr, Iantra, Argeş, Ialomiţa, Siret, Prut, Nistru, Bug, Nipru, în lanţurile muntoase ale Carpaţilor, Dinaricilor, Balcanilor, Rodopilor, Şarului, Pindului etc. ; exista şi o clasă puternică a agricultorilor, o clasă remarcabilă a meşteşugarilor („armurierilor"), o clasă a „metalurgiştilor" (extractori / prelucrători de cupru, aur, fier etc.), o clasă a pescarilor-navigatori dunăreano-pontici, o clasă a negustorilor ponto-dunăreni (de metale, de arme, de unelte agricole, de sare, grâne, miere, bovine, cai), o clasă a micilor / marilor preoţi şi învăţători din „şcolile oralităţii zalmoxian-culte" (mergând până la turnarea în vers chiar şi a legilor spre a fi uşor-memorate – cf. Aristotel, *Problemata*, XIX, 28 / Fontes, I, 113), utilizatori rafinaţi ai scrierii pelasgo->valaho-dace, de evoluase multimilenar, din orizontul temporal al *mito-textului incizat pe falanga de evideu de la Cuina* (8175 î. H.), ori al celui din *Tăbliţa-Soare* (5300 î. H.), la **scrierea pelasgă > valàhă în spirală magic-tămăduitoare** ca pe *Discul de la Phaistos-Creta*, din orizontul anului 1600 î. H. (v. *supra*, fig. 16-a), disc nelipsit din „trusa războinicului-medic-zalmoxian"

(practică „tămătuitoare" şi în secolul al XX-lea la Valàhii din Dacia Nord-Dunăreană / România, certificată de acad. Romulus Vulcănescu – v. *supra*, fig. 16-b – prin *Răvaşul în spirală de leac pentru întors brânca*, din orizontul anului 1985 d. H. – cf. VMR, 320),

ori la scrierea cu alfabetul pelasgo- > valaho-dac „iniţiatic" / „misteric" de 23 de litere, aplicându-se principiul fonetic, alfabet transmis / folosit până la Aethicus Donares (Ister), ce l-a transmis prin celebra sa *Cosmografie* din orizontul anului 466 d. H. (cf. PTAeth-2009, 71 – 84 DoCos, 28 − 48).

Exista în Pelasgo- > Valaho-Dacia / Tracia din orizontul anului 1600 î. H. şi o puternică „aristocraţie războinic-zalmoxiană"

(având ca exponenţi „regii de arme" din fruntea provinciilor / „ţărilor de râuri / munţi" subordonate Cogaionului / Sarmisegetusei),

provenind din rândurile Cavalerilor Zalmoxianismului (cunoscuţi şi sub numele de Cavaleri Dunăreni / Danubieni, Thraci, Cabiri etc.). Aceşti adepţi ai Zalmoxianismului de tip arhaic admiteau ca sublimă jertfă întru Dumnezeul Cogaionului a celui mai bun / cinstit, a celui mai

războinic / viteaz dintre ei, dar nu admiteau în vreun chip sclavia celor de aceeaşi credinţă, de acelaşi neam, căci Pelasgo- > Valaho-Dacul căzut în sclavie nu se mai poate bucura de nemurire.

Fig. 17. Pelasgo- > Valaho-Dacia / Tracia epocii neolitice (ca Old European Civilization – cf. GCiv, 57 sqq.), a epocii metalelor şi în orizontul anului 1600 î. H., al Reformei Zalmoxianismului, când Pelasgimea > Valahimea se divide în Dax > Daci („cei sfinţi / dumnezeieşti"), şi Thrax > Traci („închinătorii la zeii vechiului Cogaion").

Nemuritorul pelasgo- > valaho-dac (reprezentant al acestei aristocraţii), potrivit doctrinei Zalmoxianismului, se considera **parte** din **sacrul Întreg Cosmic care este Dumnezeu**. Şi ca **parte pură**, **sănătoasă**, prin *ştiinţa de a deveni nemuritor*, avea dreptul de a participa la marea ordine cosmică. Raiul conferit de Zalmoxianism era desemnat prin sintagma *Împărăţia / Ţara-Tinereţii-fără-Bătrâneţe-şi-Vieţii-fără-Moarte*. În orizontul anului 1600 î. H., „omul lui Dumnezeu pe pământ, întru înrăzărirea Pelasgimii > Valahimii", adică *Salumasua* (5300 î. H.) > *Salmas* > *Zalmas* (ca în *Analele lui Suppiluliuma* din orizontul anului 1380 î. H.) > *Zalmoxis* (ca în „receptarea greco-herodotică" din orizontul anului 450 î. H.), sau regele-zeu-medic ce urma să fie jertfit după tradiţie, descoperă un scenariu „misteric" / „iniţiatic" al trimiterii Solului / Mesagerului Celest la Dumnezeu, prin „aruncarea în trei suliţe", din incinta sacră a Templului / Sanctuarului Mic-Rotund de la Sarmisegetusa, de pe Soarele de Andezit (al celor zece raze), scenariu „misteric" / „iniţiatic" în care intra şi Peştera Sacră din Muntele Mare (de sub vârful Gugu), sau *peştera ocultării / epifaniei*

(Solului / Mesagerului Celest, în al cincilea an, Sol ce se ivea „în carne şi oase", cu „cereştile legi de la Dumnezeu", ceea ce îi dădea dreptul de a domni cinci ani peste Pelasgo- > Valaho-Dacia, „Grădina lui Dumnezeu").

Prin **Reforma** / **Reformatorul Zalmoxianismului**, regele-zeu-medic din orizontul anului 1600 î. H., **Zalmas** / **Zalmoxis I**, întemeietor şi al *Dinastiei Zalmoxienilor* din Cogaion / Sarmisegetusa, **Pelasgii** > **Valahii** se împart, după cum s-a mai subliniat (*supra*), în credincioşii în unicul / singurul Dumnezeu, în adepţii Zalmoxianismului monoteist-tetradic (având în „panoul central", nu Sfânta Treime / „Triadă" cum Creştinismul, ci Sfânta Tetradă a „primelor patru conducătoare" ce se constituie în Perechea Primordială, **Dumnezeu** / **Samos** („Soare-Moş") – **Dacia** („Dochia") şi în perechea sacră secundă, **So-Ares** / (Soare-Tânăr / Războinic) – **Luna** („Sora Soarelui", „Spuma Laptelui", sau Dochiana), adică **Pelasgii-** > **Valahii-Dax** / **Daci** („oamenii-sfinţi", „oamenii dumnezeieşti", cum sunt cunoscuţi, în *Iliada* / *Odiseea*, de Homer, ori „cei mai drepţi / cinstiţi", ca în *Istorii*, de Herodot), organizaţi statal în **Pelasgo-Dacia**, sau pur şi simplu, **Dacia**, şi în credincioşii în Vechiul Cogaion, în panteonul politeist-cogaionic, adică **Pelasgii-Thrax** / **Traci** (cu semantismul de „închinători la vechii idoli"), organizaţi statal în **Thracia** / **Tracia**

(divizare certificată din orizontului anului 1600 î. H. şi de inscripţiile ce conţin toponimul pelasg > valah, *Thre-ke-wi-ja* > *Thracia*, inscripţii descoperite în Creta Antică – v. *supra*, fig. 17).

În rest, atât Pelasgo- > Valaho-Dacii cât şi Pelasgo- > Valaho-Tracii poartă nume diferite după provincia, ori „ţara de râuri / munţi" în care locuiesc.

X) „Ordinul" Cavalerii Zalmoxianismului (Cavalerii Thraci, Cavalerii Dunăreni / Danubieni, Cavalerii / Zeii Cabiri etc.). Nesiguranţa drumurilor bronzului şi aurului, ale comerţului cu arme, cu obiecte sacre, cu grâne, vite etc., atât pe uscat cât şi pe fluvii / mări, ce duceau din Pelasgo- > Valaho-Dacia / Pelasgo- > Valaho-Tracia spre celelalte vetre de civilizaţie din Eurasia, Africa şi chiar din America, a solicitat „protecţia" negustorilor autohtoni. Confreriile războinic-religioase au răspuns solicitărilor – mai ales după invaziile luvito-nesito-hittite şi aheene – printr-un „ordin" cavaleresc / eroic-religios, promovând înaltul spirit justiţiar, potrivit cutumelor Daciei, potrivit celebrelor *legi pelasge* > *pelagine* > *belagine* > *valàhine*, mai ales în acele vremuri de cumplită tâlhărie / piraterie. Pelasgo-Dacia / Tracia făcuse faţă noilor şi considerabilelor valuri de migratori euroasiatici de la sfârşitul mileniului al II-lea î. H., ori din orizontul anului 1600 î. H., fiindcă în centrele metalurgice ale principalelor „ţări de râuri / munţi", subordonate Cogaionului / Sarmisegetusei, fusese descoperit fierul şi îşi făcuseră apariţia armele de fier cu care erau înzestraţi *Cavalerii Zalmoxianismului*, arme superioare celor de bronz, din „dotarea" inamicilor.

Echidistant, pe reţeaua de drumuri, erau zalmoxiene hălţi („oracole“ / „temple“), vestita reţea de drumuri sigure şi din Dacia, „în sistem / regim de rapidă poştă / poştie“, cunoscând „apogeul“ în vremea regelui pelasgo- > valaho-dac, Burebista (82 – 44 î. H.).

XI) **Orizonturi temporal-homerice** : **Pelasgo- > Valaho-Dacii „dumnezeieşti“ de la Dunărea de Jos şi din nord-vestul Mării Negre** (**ori**, **mai exact spus**, **Pelasgii-abioi**), **în «Iliada», de Homer** (**aprox. 1135 – 1060 î. H.**). Cântul al XIII-lea din *Iliada* (versurile 1 – 7) surprind pe stăpânul Olimpului politeist, Zeus, scârbit de război, luându-şi privirile de la aria asediului cetăţii lui Priam şi căutând «cu ochi luminoşi mai departe», în Dacia, cu Sarmizegetusa / Cogaionul unicului Dumnezeu, cu **Dacii-abioi** / cu **Abii** (pomeniţi şi de Eschil – în *Prometeu eliberat / dezlănţuit*, ori de Q. Curtius Rufus – în *Istoria lui Alexandru cel Mare*) «cei plini de dreptate» (HIl, 284 sq.; DZal, 5 sqq.).

Exista la Pelasgo-Daci, în mileniul al II-lea anterior lui Iisus Hristos, *o elită sacerodală,* cea *a Abioilor-zalmoxieni*, distingându-se prin vegetarianism, viaţă morală excepţională, desemnând pe „cei mai drepţi dintre oameni“, despre care se ştia încă din orizontul cultural / civilizatoriu troian, al anului 1194 î. H., prin Homer (cf. *Iliada*, XIII, 4 – 6). Eruditul cercetător al religiilor / civilizaţiilor antice, Constantin Daniel, a demonstrat că în *Iliada* se relatează despre o elită sacerdotală zalmoxiană, care era „vegetariană“, alcătuită din oameni cinstiţi şi cu înalt spirit justiţiar (apreciere preluată din eposul homeric de către Herodot), posedând «caracterele esenţiale ale spiritualităţii» lui *Salumasua > Zalmas > Zalmoxis* (*Salmoxis* / *Zalmoxe* – „*omul lui Dumnezeu pe pământul Daciei*“). O tălmăcire de mare fidelitate a stihurilor lui Homer despre *Abioi* sună astfel : **Zeus** «dă roată cu privirea sa scânteietoare, departe de el, şi se uită în Ţara Thracilor, iscusiţi călăreţi, în Ţara Dacilor, cu Mysienii ce ştiu să lupte piept la piept, cu acei oameni semeţi, ce mulg iepele (hippemolgoi) şi se hrănesc cu lăpturi (galaktophagoi), Abioii (Pelasgo > Valàho-Dacii nord-dunăreni şi nord-vest-pontici) cei mai drepţi dintre oameni» (*ibid*.). Comunitatea Pelasgo- > Valaho-Dacilor-Abioi «era fără îndoială [...] cârmuită din punct de vedere spiritual de preoţii lui Zalmoxis» (DZal, 5).

XII) **Orizonturi temporal-homerice** : **Pelasgii „dumnezeieşti“ din Creta în «Odiseea» lui Homer** (**aprox. 1135 – 1060 î. H.**). Importanta insulă mediteraneeană a Pelasgimii > Valahimii Antice, Creta, de vreo 250 km lungime şi de vreo 50 km lăţime (v. *infra*, fig. 18), s-a constituit în „Edenul Eurasiei“, îndeosebi, în vremea celor trei valuri ale infiltraţiei „kurgan“ în *Pelasgia > Valahia-de-Centru = Old European Civilization*, dintre orizonturile anilor 4500 şi 2500 î. H. (cf. GCiv, 197 sqq.).

Săpăturile arheologice efectuate în Creta, din anul 1893 şi până în 1931, de către Arthur Evans (1851 – 1941), au permis „o periodizare a istoriei străvechi“ :

«a Cretei de dinainte de venirea Grecilor ; Evans a împărţit această istorie în trei perioade, pe care le-a numit minoiene, după numele legendarului rege Minos ; limitele perioadelor au fost stabilite de acest cercetător pe baza unor obiecte importate din Mesopotamia şi Egipt, descoperite în Creta şi datate destul de exact,» (SKGA, 19).

Potrivit cronologiei lui Evans, Creta a cunoscut o perioadă Pelasgo- > Valaho-minoiană „veche“ – cu trei etape : (I) «anii 3000 – 2800 î. H.», (II) «anii 2800 – 2500 î. H.», (III) «anii 2500 – 2200 î. H.», o perioadă Pelasgo- > Valaho-minoiană „mijlocie“ – tot cu trei etape : (I) «anii 2200 – 1750 î. H. ; pentru insula întreagă, la Cnossos şi la Phaistos se încheie aproximativ în anul 2000», (II) «anii 2000 – 1750 î. H. ; numai la Cnossos şi Phaistos», (III) «anii 1750 – 1600 î. H.» –, adăugându-li-se şi o perioadă Pelasgo- > Valaho-minoiană „recentă“ – cu etapele : (I) «anii 1600 – 1400 î. H. ; începutul ei coincide» cu înfăptuirea Reformei Zalmoxianismului din orizontul anului 1600 î. H. al Pelasgimii > Valahimii şi «cu începutul Regatului Nou din Egipt», (II) «anii 1450 – 1400 î. H. ; numai la Cnossos», (III) «anii 1400 – în jurul anului 1250 î. H.» (SKGA, 19; cf. GEAT, 267 sqq.).

După cum se ştie, în orizontul anului 1600 î. H., în Cogaion / Sarmisegetusa, are loc Reforma Zalmoxianismului. Pe calea-spirală „teluric-celestă“ a Solului către Dumnezeu, cale-spirală ce ducea din Sarmisegetusa, spre sud, până în Egipt, şi-apoi, „tot la dreapta“, până făcea ocolul Pământului (cf. PTAeth-2009, 17 – 84 / DoCos, 48 sqq.), revenind, în cel de-al cincilea an (de la aruncarea în trei suliţe a Mesagerului Celest), în capitala Pelasgo- > Valaho-Dacilor, desigur, Creta era o foarte importantă „haltă“, cu mulţi adepţi ai Zalmoxianismului. Şi în orizonturile anilor 1194 şi 1184 î. H., între care se datează războaiele Troiei, orizonturi temporale secundate de cele ale zămislirii epopeilor *Iliada* şi *Odiseea*, de Homer (aprox. 1135 – 1060 î. H.), Pelasgilor-Dax / Daci – adică adepţi ai Zalmoxianismului –, din Creta, ca şi semenii lor din bazinul Dunării şi din Stepele Nord-Pontice (v. *supra*, fig. 1) – li se dusese faima de oameni sfinţi, „dumnezeieşti“. Tocmai despre astfel de Pelasgo- > Valaho-Daci ai Cretei grăieşte prin milenii *Odiseea* – cântul XIX (172 – 177) :

«I-o ţară / Ce-i zice Creta, mândră, roditoare, / ce are-n jur, că e-n mijlocul mării, / şi oamenii foiesc în ea puzderii. / Pe-al ei întins sunt nouăzeci de-oraşe / cu fel de fel de limbi : Ahei şi mândri / Eteocraţi, Cidonieni alături / De Dorieni războinici şi de **oameni** / **Dumnezeieşti-Pelasgi**. Între oraşe, / E unul mare, Cnossos...» (*apud* SKGA, 83 / HOdis, 382).

Fig. 18. Creta Pelasgă > Valàhă în secolele XXI – XVIII î. H. (apud SKGA, 19).

Academicienii moscoviţi, V. V. Struve şi D. P. Kallistov, întemeiaţi pe o impresionantă documentare arheologic-istorică, subliniază – într-una dintre cele mai strălucite lucrări de helenologie / grecologie din secolul trecut, *Drevniaia Greţiia* (*Древняя Греция*) / *Grecia antică* (Moscova, Editura Academiei de Ştiinţe, 1956) – atât procesul de asimilare a Pelasgilor > Valahilor din Creta cât şi originile pelasgo- > valaho-macedoneano-thracice ale Dorienilor ce ocupă / înrobesc mai întâi Creta Răsăriteană :

«Aşadar din „Odiseea“ reiese că încă din cele mai îndepărtate vremuri ale antichităţii, într-o perioadă când în centrul insulei, la Cnossos, mai erau încă temeinic aşezaţi predecesorii Grecilor, Pelasgii [Valahii], Dorienii pătrund în insulă şi înlătură cu timpul pe foştii ei locuitori sau sunt asimilaţi de aceştia. Primii colonişti dorieni au ocupat – după unii cercetători – partea răsăriteană a Cretei. Faptul acesta ni-l arată atât datele arheologice (descoperirea unor săbii de tip nordic în această regiune a insulei) cât şi nomenclatura geografică. Aşezările Hierapydna şi Dia din această regiune corespund localităţilor Dia şi Pindos din sudul Macedoniei, învecinate cu Hestiaoitida. S-ar putea ca tocmai aici, în sudul Macedoniei, să fi fost patria primitivă a Dorienilor. Adepţii acestei ipoteze (Wade-Gerry şi alţii) pot explica astfel destul de bine de ce Dorienii nu sunt amintiţi în cântul II din *Iliada*. Triburilor care locuiau la nord de Olimp şi la apus de Tracia nu li se acorda atenţie pentru simplul motiv că ele nu făceau parte nici dintre Ahei şi nici dintre Troieni.» (SKGA, 83).

Privitor la „descoperirea unor **săbii de tip nordic**“ în Creta Pelasgă > Valahă, reamintim că pe calea spirală-planetară, Mesagerul Celest (Solul la Dumneze-ul Unic) şi însoţitorii săi, Cavalerii Zalmoxianismului

(cunoscuţi în *Analele lui Suppiluliuma*, din orizontul anului 1380 î. H. – cf. GHT, 227, 264 sqq. / CASub, 237 sq. –, sub numele de Cavaleri Lupachi / Lupakkis – sub comanda bazileului Zalmas –, sau de Cavaleri Dunăreni / Danubieni, sau Cavalerii Thraci, Cabiri etc.),

făceau comerţ nu numai cu nestemate şi obiecte de aur, ori de argint, ci şi cu arme (lănci / sighine, săbii încovoiate, sici, arcuri etc. – cf. VAeth, 9) din centrele metalurgice intracarpatice ale Daciei – mai exact spus, din provincia cogaionică / sarmisegetusană Ardeal.

În legătură cu aserţiunea academicienilor moscoviţi, V. V. Struve şi D. P. Kallistov, potrivit căreia «s-ar putea ca tocmai aici, în sudul Macedoniei, să fi fost patria primitivă a Dorienilor» (*supra*), trebuie să observăm :

(1) numele „seminţiei rătăcitoare prin multe locuri“, *Dorienii*, vine de la numele distinsului lor rege, **Dor** – substantiv propriu în limba pelasgă > valàhă, de genul masculin (ca onomastic apare frecvent şi astăzi, în limba valàhă contemporană), fapt ce a determinat ca şi în antica limbă elenă / greacă, la nominativ-singular, să primească „masculina desinenţă“ *-os* : **Doros** ;

(2) apelativul pelasg > valàh *dor*, de genul neutru, aparţine tezaurului lexical principal pelasg > valàh, fiind aproape intraductibil în alte limbi, după cum se ştie, desemnând :

«dorinţă puternică de a vedea sau de a revedea pe cineva, ori ceva drag, de a reveni la o îndeletnicire preferată ; nostalgie» (DEX-75, 277) ;

(3) între „valul migrator“ de „strămoşi“ ai Dorienilor (ce-au cucerit Creta – cf. SKGA, 83), ivit dinspre Volga între Pelasgii > Valahii din Peninsula Balcanică (îndeosebi, în zona muntoasă a Pindului), pe vremea războaielor troiene (1194 – 1184 î. H.), adică în orizonturi temporale homerice, şi „seminţia rătăcitoare“ a Dorienilor din vremea regelui Lydiei, Cresus (aproximativ 560 – 546 î. H.), despre care vorbeşte Herodot, s-au aşternut vreo şapte sute de ani ;

(4) din amestecul migratorului val din orizonturile temporale homerice cu Pelasgii > Valahii din aria balcanică, a Pindului (firește, cu preponderenţa elementelor autohtone Pelasge > Valahe) –, în cele şapte secole de etnogeneză (*macedoneană*, nu elenă / greacă) – au rezultat *macedni / macedoneni*, nicidecum eleni / greci, după cum certifică şi *Istoriile* (I, 56) lui Herodot :

«Cei din Attica [*Pelasgo- > Valaho-atenienii*, n. n.] nu s-au strămutat niciodată din locul lor de baştină, în schimb **Dorienii** au fost o seminţie rătăcitoare prin multe locuri (firește, ca seminţie de păstori, în arhicunoscutul / multimilenarul, specific-pelasgul > valahul proces al **transhumanţei**) ; în timpul regelui Deucalion, **Dorienii** locuiau pe plaiurile Phthiotidei – iar sub **Doros**, fiul lui Helles, [locuiau în] ţinutul de la poalele munţilor Ossa şi Olympos, cunoscut sub numele de Histiaiotida ; alungaţi de aci de Cadmeeni, **s-au aşezat în Pind**, **sub numele de „Macedni**“.» (HIst, I, 87; s. n.).

De la anticul *macedn* > *macedon* se iveşte în istorii toponimul **Macedonia** (mai departe, textul herodotic este „intenţionat-confuz“, nu dinspre carianul Herodot, ci mai mult ca sigur, dinspre „politica expansionist-greacă“ ajunsă între zidurile tardivelor şcoli de copişti ai *Istoriilor*).

XIII) **Pelasgo- > Valaho-Abioii.** Din vremurile homerice, *Pelasgo- > Valaho-Abioii* exercitându-se în spiritul Zalmoxianismului, şi la Dunărea de Jos, şi în nordul Mării Negre, şi în Masagaeţia (Masageţia), sunt Pelasgo- > Valaho-Dacii-Geţi din acelaşi spaţiu, menţionaţi, apreciaţi şi de părintele *Istoriilor* : «…cei mai drepţi (*dikaiotatoi*) între [Pelasgo- > Valaho-] Traci» (HIst, I, 345).

Epitetul sincretic *dikaiotatoi*, întâlnit şi la Homer (aprox. 1135 – 1060 î. H.) şi la Herodot (484 – 425 î. H.), după cum se ştie, este un superlativ al adjectivului *dikaios*, cu vectorizarea semantică de „cel ce recunoaşte şi face întocmai ce este drept înaintea zeilor şi oamenilor“ (DZal, 5). Mai mult, *Pelasgo- > Valaho-Dacii-Abioi* se făcuseră vestiţi prin ţinerea perioadelor de post „din porunca lui Zalmoxis“, hrănindu-se „cu miere, lapte şi brânză“, şi supunându-se unui „vegetarianism ritualistic / iniţiatic“ (cf. DZal, 3 sqq.). Apelativul *Abioi* (*Abii* – cf. HIl, 284) duce gândul la o disimilare totală în etnonimul Pelasgo- > Valaho-illyric ***Abroi*** (ori la rădăcina antroponimică *Abre / Abrozes* – cf. REtn, 82 sqq.), fie la un semantism sincretic arhaic (vizavi de „*a* privativ şi *bios* / viaţă“, ori de licenţa poetică a lui Homer, „oi ta abia phagontai“ / „cei ce mănâncă alimente neînsufleţite, lipsite de viaţă“ – cf. DZal, 4), greu detectabil în straturile „aheiene“ ale elinei (greacăi homerice), un semantism sincretic vectorizat în „cei mai presus de viaţa oamenilor (obişnuiţi)“, „nemuritorii“. Nu poate fi vorba despre „o sorginte scitică“ a *Abioi*-lor din orizonturile temporale troian-homerice (1194 – 1184), invocată de glosografii grăbiţi / nedocumentaţi, de vreme ce în ţinuturile Pelasgo- > Valaho-Dacilor-***Abioi*** (cf. PGet, 506; DZal, 4 sq.), „Scoloţii“ – adică „Sciţii“, după cum i-au „rebotezat“ Grecii – au pătruns aici abia „în secolul al VI-lea î. H.“. Oricum, **Solul** (*Mesagerul Celest*) la Samasua > Samos („Soare-Moş“ / „Tatăl-Cer“, adică la **Dumnezeul Daciei** / **Cogaionului**), în interiorul scenariului misteric / iniţiatic, şi în afara acestuia, încă de dinainte de vremurile homerice, din orizontul anului 1600 î. H., îşi făcuse cunoscut „statutul de nemuritor“, de *Ethicus / Aethicus* („cinstitul“ / „drept-dumnezeiescul“), graţie „ştiinţei de a se face nemuritor“ pe calea monoteist-tetradică a Zalmoxianismului.

XIV) **Şi tot în orizontul anului 450 î. H**. În *Istoriile* lui Herodot, Pelasgo- > Valaho-Dacii-Abioi din timpurile homerice nu sunt altceva decât Gaetii / Geţii din marea masă a Pelasgo- > Valaho-Thracilor ce-şi luau numele şi după provinciile („ţările de râuri / munţi“) în care erau înrădăcinaţi. După vreo şapte secole şi jumătate, Herodot – prin *Istoriile* sale ce se datează, după cum s-a mai precizat, în orizontul anului 450 î. H. – certifică existenţa urmaşilor Pelasgo- > Valaho-Dacilor-Abioi, ai adepţilor Zalmoxianismului, ai „ştiinţei de a se face nemuritori“, în acelaşi spaţiu al Pelasgo- > Valaho-Daciei Dunării de Jos, al nordului şi estului Mării Negre, în provinciile („ţările de râuri / munţi“) Gaeţia > Geţia şi Masagaetia / Masageţia.

XIV-a) **Zalmoxianismul Masageţiei proiectează în „istoriile“ anului 529 î. H. pe fiul reginei Tomyria, un Pelasgo- > Valaho-Dac având *ştiinţa de a se face nemuritor* şi cunoscând acelaşi destin cu al nemuritorului rege-erou de peste 635 de ani, Decebal**. Herodot scrie admirativ despre dorinţa „marelui rege“ persan, Cyrus (558 – 529 î. H.), de a aduce «sub ascultarea sa şi pe **Massageţi**». Seminţia / Neamul Massageţilor se bucură cam de aceleaşi atribute acordate Geţilor Zalmoxianismului de la Dunăre (asemănările privesc şi fluviile : **Dunărea Geţilor**, vărsându-se în Marea Neagră, şi **Araxes** [> **Erask**]**-ul Massageţilor**, vărsându-se în Marea Caspică :

«[...] **Neamul Massageţilor** se spune că **este şi mare şi viteaz**, locuind spre partea unde răsar zorile şi soarele, dincolo de fluviul Araxes [...]. Araxes, după unii se zice că ar fi mai mare decât Dunărea, după alţii, mai mic [...]. Araxes-ul se varsă prin patruzeci de guri [ce] se pierd în mlaştini şi smârcuri [...] ; una din gurile Araxes-ului dă însă fără nici o piedică în Marea Caspică.» (I, 101 sq. / HIst, I, 109 sq.; s. n.).

Regina massageţilor, Tomyria, angajează un război cu vicleanul rege persan, Cyrus :

«Pe vremea aceea, după moartea soţului ei, peste Massageţi domnea o regină ; Tomyris îi era numele. Cyrus trimise crainici s-o peţească, sub cuvânt că doreşte să-i fie soţie. Dar Tomyris, simţind numaidecât că Cyrus n-o dorea pe ea, ci domnia asupra Massageţilor, nu-i îngădui să intre în ţară. Cyrus, după aceasta, când văzu că nu i se prinsese vicleşugul, înaintând spre Araxes, porni pe faţă război cu Massageţii [...]» (I, 205 / HIst, I, 111).

Chiar în noaptea trecerii armatei persane peste fluviului Araxes, în Massageţia, Cyrus are visul măririi Imperiului Persan deopotrivă peste Asia şi Europa Massagetă :

«[...] în vis, se făcea că-l vede pe cel dintâi născut al lui Hystaspes cu aripi crescute la umeri, dintre care una îşi arunca umbra peste Asia, iar cealaltă peste Europa.» (I, 209 / HIst, I, 113).

În acest război, din anul 529 î. H. (cf. HIst, I, 426), tânărul, viteazul fiu al reginei Tomyria, nu poate evita o ambuscadă persană şi – potrivit religiei sale şi a neamului său Pelasgo- > Valaho-Dac-Massaget, Zalmoxianismul – alege calea de a deveni nemuritor, curmându-şi zilele cu sica-i, pe câmpul de luptă, în încleştarea cu inamicul persan, aidoma urmaşului său din vara anului 106 d. H., regele Decebal (despre care ne grăieşte de-aproape două milenii „cronica“ săpată în piatra *Columnei Decebalo-Traiane din*

Roma). Regina Pelasgo- > Valaho-Daco-Masagetă, Tomyria, îşi mobilizează majoritatea forţelor armate şi zdrobesc armata persană ce invadase Massageţia, regele Cyrus fiind prins şi decapitat :

«Tomiris, umplând un burduf cu sânge de om, puse să fie căutat leşul lui Cyrus printre mormanele de perşi morţi şi, când îl găsi, îi muie în burduf capul ; şi ocărând mortul, îi vorbea aşa : „Deşi sunt încă în viaţă şi te-am biruit în luptă, tu totuşi m-ai ucis, prinzându-mi fiul prin înşelăciune ; acuma însă, precum te-am ameninţat, mi-a venit mie rândul să te satur de sânge !“» (I, 214 / HIst, I, 115).

XIV-b) Pelasgo- > Valaho-Dacii / Pelasgo- > Valaho-Geţii ponto-dunăreni în eroismul lor ivit din Zalmoxianism, declară război regelui persan, Darius. Pelasgo- > Valaho-Dacii / Geţii ponto-dunăreni − ce au curajul să-şi măsoare forţele / puterile militare cu armatele „de uscat“ şi „marine“ ale Perşilor şi ale aliaţilor regelui Darius (înaripatul din visul regelui persan, Cyrus, *supra*), în anul 514 / 513 î. H. – sunt consideraţi «cei mai viteji şi cei mai drepţi dintre Traci» (IV, 93 / HIst, I, 345; s. n.). A se reţine că Herodot nu face distincţia între **Pelasgii-** > **Valahii-Dax / Daci** („oamenii-sfinţi / dumnerzeieşti“ ce – dincoace de *Reforma Zalmoxinismului* din orizontul anului 1600 î. H. – cred într-un singur Dumnezeu) şi **Pelasgii- > Valahii-Thrax / Traci** (adică politeiştii închinători la vechii idoli / zei ai Cogaionului) ; pentru el, în întreaga Eurasie cunoscută în secolul herodotic, **Tracii** (ce desemnează şi Pelasgo- > Valaho-Dacii Gaeţiei şi ai Masageţiei = „Gaeţia de câmpie / stepă“ etc.) constituie cel mai mare popor după Poporul Indienilor (confundat cu Poporul Chinezilor) :

«După Indieni, Neamul Tracilor este cel mai mare dintre toate popoarele ; dacă ar avea o singură conducere şi ar fi uniţi în cuget, ei ar fi, după părerea mea, de neînfrânt şi cu mult cei mai puternici dintre toate seminţiile pământului. Dar unirea lor este cu neputinţă şi nu-i chip să se înfăptuiască, de aceea sunt ei slabi. Tracii poartă multe nume[10], fiecare după ţinutul în care locuieşte...» (V. 3 / HIst, II, 29 sq.).

Prof. dr. Ion PACHIA-TATOMIRESCU

BIBLIOGRAFIA SIGLATĂ şi nota semnalată prin asterisc

(cifra romană de după siglă indică volumul, unde-i cazul, şi cifra arabă relevă pagina de referinţă) :

CASub = Cavaignac, E., «Les Annales de Subbiluliuma», articol în «Revue des Études Anciennes», Année 1930, 32-3, pp. 299-244.

DEX-75 = «Dicţionar explicativ al limbii române», Bucureşti, Editura Academiei Române, 1975.

DoCos = Drept-Zalmoxianul Donares > Dunăre din Dacia (Aethicus Ister), «Cosmografie», ediţie, studiu introductiv, tabel cronologic, note şi traducere din limba latină în limba pelasgă > valahă (dacoromână), de prof. dr. Ion Pachia-Tatomirescu, Timişoara-România, Editura Waldpress (ISBN 978-606-614-239-7), 2019.

DVDac = Vladimir Dumitrescu, Alexandru Vulpe, «Dacia înainte de Dromihete», Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1988.

DZal = Constantin Daniel, «Când a trăit Zalmoxis ?», în «Almanul Coresi ‘85» (coord. Dan Tărchilă, V. Copilu-Cheatră, M. N. Rusu, N. Stoie), Braşov, Editura Asociaţiei Scriitorilor, 1985 (pp. 3 – 7).

Fontes, I = «Fontes ad historiam Dacoromaniae pertinentes, I – Ab Hesiodo usque ad Itinerarium Antonini» / «Izvoare privind istoria României, I – De la Hesiod la Itinerarul lui Antoninus» (Ediderunt : / Comitetul de redaţie : Vladimir Iliescu, Virgil C. Popescu, Gheorghe Ştefan), Bucureşti, In Aedibus Academiae Reipublicae Popularis Dacoromanae / Editura Academiei Republicii Populare Române, 1964.

GCiv = Marija Gimbutas, «Civilizaţie şi cultură» (traducere de Sorin Paliga ; prefaţă şi note de Radu Florescu), Bucureşti, Editura Meridiane, 1989.

GEAT = «Gândirea egiptenă antică în texte», Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1974.

GHT = «Gândirea hittită în texte» (cu un studiu introductiv de Constantin Daniel, traducere, notiţe introductive şi note : Athanase Negoiţă), Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1986.

HIl = Homer, «Iliada» (traducere de G. Murnu ; studiu introductiv, note şi glosar de L. Franga), Bucureşti, Editura Univers, 1985.

HIst, I = Herodot, «Istorii», I (traducere de Adelina Piatkowski şi Felicia Vanţ-Ştef), Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 196l.

HOdis = Homer, «Odiseea» (traducere de George Murnu), Bucureşti, Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, 1956.

OTr = Manfred Oppermann, «Tracii între arcul carpatic şi Marea Egee», Bucureşti, Editura Militară, 1988.

PGet = Vasile Pârvan, «Getica» (ediţie, note, postfaţă de R. Florescu), Bucureşti, Editura Meridiane, 1982.

PTAeth-2009 = Ion Pachia Tatomirescu, «Filosoful / exploratorul Pelasgo-Dac, Aethicus Donares (Ister), primul european care descoperă America, făcând ocolul Pământului cu 1057 de ani înaintea lui Magellan, „Cosmografia“ şi alfabetul dacic / dacoromânesc-arhaic», studiu introductiv la antologia «Cosmografii de martie» Timişoara, Editura Aethicus (ISBN 978-973-85262-6-6), 2009, pp. 17 – 84.

PTDIH = Ion Pachia Tatomirescu, «Dacia şi Imperiul Hittit», în revista «Clio» (Timişoara, ISSN 1223-0944), anul II, nr. 6 − 7 / iulie − august 1993, p. 2.

REtn = I. I. Russu, «Etnogeneza Românilor - fondul autohton traco-dacic şi componenta latino-romanică», Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1981.

SKGA = V. V. Struve, D. P. Kallistov, «Grecia antică», (traducere din limba rusă de Maria Gornstein, după ediţia din anul 1956 a Academiei din Moscova), Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1958.

VAeth = Dr. Nestor Vornicescu, «Un filosof străromân de la Histria dobrogeană – Aethicus Histricus – autorul unei „Cosmografii“ şi al unui alfabet (sec. IV – V)», Craiova, Editura Mitropoliei Olteniei, 1986.

VMR = Romulus Vulcănescu, «Mitologie română», Bucureşti, Editura Academiei Române, 1985.

* Variante ale acestui studiu − ori fragmente − au fost publicate în diferite ziare, reviste, volume etc. : (1) în suplimentul «Paralela 45» al cotidianului «Renaşterea bănăţeană» (Timişoara, ISSN 1221-4051), nr. 2393, din 23 decembrie 1997, p. 7 ; (2) în revista «Caietele Dacoromâniei» (Timişoara, ISSN 1224-2969), anul II, nr. 6 / 23 decembrie 1997 – 21 martie, 1998, pp. 1 – 24 ; (3) în cartea lui Ion Pachia-Tatomirescu, «Istoria religiilor», vol. I / «Din paleolitic / neolitic până în mitologia pelasgo-daco-thracică sau valàhică / dacoromână», Timişoara, Editura Aethicus (ISBN 973-97530-3-5 / 973-97530-5-1), 2001, p. 122 sq ; (4) în «Anuarul de martie» (Timişoara, ISSN 1842-0974 / ISBN 978-606-8125-03-9), anul al IV-lea, nr. 4, martie, 2009, pp. 358 – 364 ; (5) în cartea lui Ion Pachia-Tatomirescu, «La început fost-au sâga, sîgetul, siginii, apoi Sarmisegetusa...», Timişoara, Waldpress (ISBN 978-606-614-014-0), 2012, pp. 57 – 108 ; (6) în revista «Scrisul bănăţean» (Timişoara, ISSN / ISSN-L 2284-6956), serie nouă, anul al II-lea, nr. 3 (7) / iulie-august-septembrie, 2013, p. 7 ; etc.

(Continuare în numărul 113 al revistei «Dacoromania».)

Restituiri - Orfeu/ Orpheus, un geniu şi un zeu al Daciei Mari

Mărturii antice atestau muzicalitatea tracilor şi prin urmare a geto-dacilor, care îşi rosteau recitările, soliile, legile şi rugăciunile cântând acompaniaţi de citeră, fluier ori nai (I. C. Drăgan, 1976, p. 82). I. Acsan (1981, p. 21), R. Vulcănescu (1985), G. D. Iseru (2010) citând autorii antici din sec. I î.C., precum *Vergiliu* şi *Diodor din Sicilia,* se referă la Tracia patria legendară a muzicii antice şi la creatorii traci ai acesteia: ***Linos*** fiul lui Apollo, care a avut drept învăţăcei pe ***Heracles, Thamyris, Orfeu*** cu discipolii săi ***Musaios*** şi ***Terpandru.*** Origina tracă a aedului Orfeu nu este consemnată mai devreme de sec. VII-V î.C. (I. Todorov, p.47; C. Daniel, p. 197). **Homer** (850 î.C.) în *Iliada* şi *Odiseea* (C. Daniel, ,C. VIII, p. 193), îl arată pe Orfeu drept iniţiat şi rege al tracilor *Kikoni,* iar **Pliniu** (sec. I d.C.) îl localiza la nordul Munţilor Balcani lângă Marea Neagră, ca aparţinând triburilor de *Moriseni* şi *Sitonieni.* Tradiţia antică îl indică vieţuind mai ales în câmpia tracă udată de fluviul Hebros/ Evros/ Mariţa izvorât din Munţii Rila. V. Lovinescu (p. 20), citând *Georgicele* (cânturile IV, V, 517) lui **Vergiliu,** ne dezvăluie că Orfeu „singuratic cutreiera gheţurile hiperboreene şi Donul acoperit de gheţuri, precum şi câmpiile niciodată fără zăpadă din jurul Munţilor Riphei/ Carpaţi". Orfeu, figură mitică emblematică pentru Peninsula Balcanică, fusese fiul muzei poeziei şi elocinţei ***Calliope*** şi al regelui Traciei ***Oeagros/ Meleagru.*** După alţi autori tatăl acestuia era ***Apollo*** zeu solar al profeţiei, păstorilor, vindecării, muzicii, poeziei, dansului, patronul artelor şi conducătorul muzelor - *„Musagetes",* ce poate fi socotit mai curând un părinte iniţiatic decât unul biologic. Tracul Apollo (Homer, *Odiseea,* c. IX), petrecea câte o vară la 19 ani în ţara Hiperboreenilor din nordul Dunării, de unde bătea vântul Boreas. Acolo el sosea într-un car tras de lebede albe, păsări sacre. Bizantinul **Suidas** (sec. X), menţionează că Orfeu, care trăise aproximativ în sec. XVI î.C. cu 11 generaţii înainte de căderea Troiei (C. Daniel, C. VIII, p. 197), se născuse în Leibethra/ Libethra (azi Leptokarya), unde a fost ulterior înhumat (I. Acsan, p. XV). Centrele tracice *Dion* şi *Pimpleia* îşi dispută aceiaşi onoare, deoarece oraşul lui natal a fost distrus la un moment dat. Leibethra se află în vecinătatea Pieriei din sudul Macedoniei, lângă Olimp şi Thesalia, la golful Thermail, Cele 9 muze trace se numeau Leibethride/ Pieride (I. Acsan, p. XIII).

Primele însemnări despre Orfeu îl descriu ca un personaj nobil de o mare frumuseţe fizică şi spirituală, care îşi folosea darurile de cântăreţ vocal şi instrumental pentru a convinge şi captiva, talente care i-au asigurat în lume o faimă perenă. Muzica lui îmblânzea animalele sălbatice, arborii şi stâncile care îl urmau, iar râurile se întorceau înapoi ca să-l asculte. Versurile poemului ***Agonauticele*** atribuit lui Orfeu, tradus de I. **Acsan** (1981, p. 61, v. 393-443), evocă sugestiv impresia pe care o lăsa cântecul său acompaniat de liră în timpul unui concurs muzical cu centaurul Chiron: *„A lirei dulce melodie îşi răspândea departe vraja. li Iar Pe/ion cu mândre creste şi-mpădurite văgăuni li Viu tresălta; când viersu-ajunse la falnicii stejari, aceştia li Se desrădăcinară singuri, zorind în pâlc spre vatra noastră. li Vuia puternic orice stâncă; de cântec ispitite fiare li Veneau la peşteră* şi-n faţa-i stăteau adânc înfiorate, li *Ci peste staulul lui Chiron, în uriaşe stoluri păsări li Băteau din aripi ostenite, căci toate îşi uitară cuibul".* V. Lovinescu (p. 40) consideră că numele ***Orpheu*** are aceiaşi rădăcină ca şi ***Riphei*** munţi hiperboreeni şi dacici. E. Schure (p. 230) menţionează că etimologic ***Orpheu*** sau ***Arpha,*** indică pe ***cel ce vindecă prin lumină. Arpha*** este un cuvânt fenician compus din ***aour/*lumină** şi ***rophael*** **vindecare.**

Timp de 20 de ani omul Orfeu a fost instruit religios de preoţii dedicaţi misteriilor zeilor cabiri din **Insula Samotrace** (Marea Egeei M. Tracică), populată de pelasgi înainte de sosirea grecilor (N. Denşuşanu,

p. 449), şi, ulterior de sacerdoţii templelor egiptene din_ **Memfis,** unde a fost discipolul Dactyliilor, din cortegiul zeiţei Cybela. Acolo a cunoscut cântările sacre, ceremoniile- de iniţiere şi misteriile dionysiace (Diodor din Sicilia, V, 64; I. Acsan, p. XV; p. 18). Acesta a revenit în Tracia cu numele de iniţiat **Orfeu** sub care a rămas în istorie fiind zeificat drept îndrumător religios în riturile şi legendele sacre, ca reformator, vindecător şi terapeut al psihicului cu ajutorul muzicii şi ritmului poeziei în cadrul unor ceremonii purificatoare. El a predicat o concepţie mai curată şi mai nobilă a relaţiei cu divinitatea, a introdus reguli comportamentale legate de sobrietate, detaşare de lucrurile terestre, post şi abţinere de la consumul cărnii considerate impure. **Horatiu** în *Ars poetica* (v. 391-393; I. Acsan, p. X) arată că Orfeu a convins oamenii să renunţe la canibalism. Rapsodul, care i-a învăţat pe greci agricultura, medicina. scrierea, semnele zodiacale. virtuţile cristalelor si agatelor. îşi trăgea puterea din artă si nu din fortă. încarnând religia salvării prin artă. Orfeu iniţiat, poet şi cântăreţ itinerant aidoma menestrelilor medievali, a fost totodată şi întemeietorul ***orfismului*** (sec. VII-VI î.C.), un cult religios masculin al misteriilor, în centrul căruia erau zeii ***Apollo*** şi ***Dionysos,*** ultimul reînviase după ce fusese ciopârţit de Titanii geloşi. Specifice tracilor misteriile lui Dionysos, ortografiat ***Di-wo-nu-sajo*** conform unei tăbliţe redactată în alfabetul linear B descoperită la Pilos, fuseseră introduse în Grecia înaintea războiului troian (M. Eliade, p. 379). Respectiva doctrină a supravieţuirii sufletului după moarte considera corpul drept o temniţă temporară a sufletului, răspunzând astfel dualismului suflet-corp. Orfismul, care păstrase caractere trace chiar şi sub înrâurirea grecească ulterioară, conţinea un set de învăţături pe bază religioasă, ce susţineau: moralitatea strictă, ascetismul, puritatea, relaţiile fraterne, empatia şi dragostea faţă de semeni şi animale, abţinerea voluntară de la etalarea luxului. Normele respective au influenţat curentele religioase şi filozofice din bazinul mediteraneean începând cu pitagoriceenii, zamolxienii, platonicienii, esenienii şi terminând cu creştinismul (I. Todorov, p. 47; C. Daniel, p. 202). Cărţile sacre orfice indicau adepţilor calea spre lumea nemuritorilor fericiţi (M. Al. Orescu, p. 133). Prin talent, ştiinţă şi entuziasm Orfeu a antrenat şi convertit pe tracii adepţi ai zeului vinului şi viţei de vie ***Dionysosl Bacchus*** (la romani), şi a domolit pe ***menadei baccanate,*** slujitoare lascive şi crude ale acestuia, care consumând mari cantităţi de vin, organizau frecvente orgii – ***dionisii/baccanale.*** Curând influenţa lui a pătruns în toate sanctuarele Greciei, unde a consacrat domnia lui Apollon la Delfi, care locuia acolo împreună cu Dionysos. În Tracia, Orfeu devenit pontif dedicat domniei lui Zeus Olimpianul în cer şi pe pământ, a descoperit un alt aspect al lui Dionysos celest, fiul şi purtătorul de cuvânt a lui Zeus (E. Schure, p. 231-235). Orientalistul C. Daniel (p. 199) arată că etapa finală similară misteriilor la orfici şi pitagoricieni era izolarea într-o cameră întunecoasă subpământeană, ce amintea de coborârea în Infern a celor doi, unde comunicau cu sufletele marilor dispăruţi şi făceau preziceri. Acelaşi comportament s-a întâlnit şi la Zamolxis, discipolul lui Pitagora. Cerchez Cr. (p. 153), la capitolul *Domniile spirituale şi materiale ale Daciei,* consideră pe Orfeu printre primii zei si regi ai Tării Sfinte Dacia, ,alături de Saturn, Uranus, Atlas, Cronos, Hermes, Apollo, Marte, Cybele, Osiris, Ianus, fii Olimpului Carpatic.

Tracii şi grecii, trăind în vecinătate şi uneori amestecaţi, aveau relaţii strânse, idealuri, prototipuri religioase şi tangenţe culturale, care se regăsesc şi în mitologie.

Din echipajul celor 50 de nobili argonauţi, plecaţi să caute „lâna de aur" în regiunea Caucazului ori Carpaţilor - numiţi în trecut de asemenea Caucaz, făceau parte printre primii Jason, Orfeu, Hercule, Castor şi Polux, Theseu, Zete şi Calais - fii regelui get Boreus ş.a. Cântecele lui Orfeu trebuiau să dea cadenţă vâslaşilor, să le domolească neînţelegerile şi să acopere vocile sirenelor dornice să captiveze pe navigatori.

Una din temele centrale ale mitologiei lui Orfeu este căsătoria lui cu frumoasa nimfă tracă driada Euridice. Nimfele erau spiritele naturii, ce sălăşluiau în arbori; în greacă *dryas/ stejar.* Euridice moare a treia zi după nuntă muşcată de un şarpe veninos. Disperatul soţ coboară în regatul subpământean al morţilor, sperând ca prin cântecele sale acompaniate de liră să-l înduplece pentru a intra pe Cerber, câinele cu multe capete, paznicul porţii Infernului, apoi pe Hades stăpânitorul acestuia şi pe soţia lui Persefona să i redea viaţa lui Euridice. Condiţia impusă de Hades era ca Orfeu să nu privească înapoi spre Euridice decât o dată ajunşi la suprafaţă. Din nefericire, grăbit să-şi vadă soţia iubită, el s-a uitat în urmă chiar la poarta Infernului, ocazie cu care a pierdut-o a doua oară definitiv. Zguduit psihic ca urmare a acestei dispariţii ireparabile, Orfeu, retras de lume şi venerând doar pe Apollo, cutreiera cântând teritoriile geto-dace. Afrodita zeiţa frumuseţii şi dragostei pentru a se

răzbuna pe Orfeu şi pe mama lui, a insuflat menadelor/ *femei frenetice* trace o dragoste nebună pentru acesta. Furioase că nu le bagă în seamă, considerându-se dispreţuite, practicantele vechilor rituri dionisiace, ce implicau dansuri extatice sub influenţa vinului şi consumul animalelor vii tăiate în bucăţi *(omofagia),* l-au sÎaşiat, i-au tăiat capul, l-au aşezat pe liră şi l-au aruncat în fluviul Mariţa. Acesta, continuând să o evoce pe Euridice, a plutit pe mare pînă în Insula Lesbos, unde l-au îngropat muzele. Apollo după ce îi curmase cântecul i-a aruncat lira pe cer, unde a devenit constelaţia lirei. **Lesbos/ Mytilene/ Pelasga,** a treia ca mărime dintre insulele greceşti era locuită cu 3000 de ani î.C. Când apăruse orfismul (sec V î.C.) acolo fiinţa un oracol sacru în cinstea sa. Din Insula Lesbos provin filozofii - *Pittac, Theophrast, Phanis;* istoricii - *Hellanic, Theophane;* cântăreţii -*Arion, Terpandru;* poeţii -*Alceu, Sapho* (N. Densuşanu, p. 449).

Moartea lui Orfeu seamănă cu cea a lui Dionysos, ambii fondatori ai misteriilor din Eleusis. Citând pe Herodot, care menţionează pe sciţii, ce îşi descăpăţânau dşmanii învеrşunaţi, R. Vulcănescu (p. 170) abordează tema decapitării rituale, craniul fiind sediul forţei fizice şi spirituale. Concomitent mitului despre Orfeu s-a păstrat pe o tălbliţă de lut altul similar privitor la unul din zeii Cabiri. R. Vulcănescu (p. 457) a găsit în regiunea Turda - Arieş o veche doină ardeleană, ce prezintă drama unui flăcău, care îşi recuperează iubita din Iad, ambii luptând împreună pentru reuşită. Doina parodiază coborârea lui Orfeu în Infern, loc cu atribute oarecum diferite de Iad. I. Acsan (p. VIII) subliniază câteva aspecte esenţiale ale mitului celor doi soţi, a căror fidelitate a străbătut istoria, literatura şi arta universală. Basmele românilor cu diverse variante narează plecarea lui Făt Frumos pe un alt tărâm în căutarea alesei lui frumoasa Ileana Cosânzeana, răpită de zmeu, pe care după încercări grele şi lupte cu zmeul/ balaurul cu 7 capete, asemănător dragonilor preistorici şi cu alte spirite malefice, o readuce pe Pământ. Povestea cultă a marelui poet român ***Mihai Eminescu*** - *Făt Frumos din Lacrimă* este o aluzie transparentă la mitul orfic, unde eroul pornit să-şi caute iubita prin cântecele sale acompaniate de fluier îmblânzea natura. Mitologii multimilenare referitoare la diverşi iniţiaţi - şamani în extaz, magi, preoţi, regi şi nobili, ce aparţineau bazinului mediteraneean (Hercule, Tezeu, Odiseu, Enea), stepelor Asiei, Indiei, Chinei, Japoniei până în preeriile nord americane conţin prefigurări ale lui Orfeu şi coborârii sale în Infern pentru a reînvia pe cineva drag. Literatura vedică indiană în epopeea *Mahabharata* (cartea a III-a), prezintă confruntarea dintre devotamentul conjugal al soţiei şi zeul morţii *Yama.* Din cele de mai sus se observă circulaţia valorilor culturale colportate de societatea umană de-a lungul timpului şi a traseelor migratorii, a căror semnificaţie generală a rămas neschimbată. Realizând o paralelă între întâmplările călătoriei lui Orfeu în Infern, textele funerare ale *Cărţii morţilor* din Egipt şi aceiaşi deplasare povestită de Dante călăuzit de poetul Vergiliu, remarcăm sensul ocult iniţiatic al lumii de dincolo, unde conform zicalei româneşti există „După faptă şi răsplată”.

O **altă legendă** posibilă legată de moartea lui Orfeu, puţin cunoscută internaţional există în Judeţul Orhei din **Republica Moldova. Rezervaţia şi situl arheologic Orheiul Vechi** de pe malul drept, înalt al râului Răut/ Reut la confluenţa cu Nistrul are vestigii umane din Paleolitic, Neolitic - cultura Cucuteni-Tripole, Epoca Bronzului, ruinele unor cetăţi geto-dace din blocuri de calcar şi pământ (sec. XII î.C.) la Tipova, Horodişte, Lalova şi Saharna, un oraş din perioada Hoardei de Aur (sec. XIV), un altul medieval (sec. XIV-XVI) etc. În vecinătatea Mănăstirii Tipova/ Tipăt (sec. VI) se află 500 de semne, desene şi inscripţii rupestre străvechi, numeroase sanctuare, precum şi nişe troglodite locuite de eremiţi până la începutul sec. XX. Acolo, la baza stâncii unde se prăvăleşte cascada Răutului înaltă de 10-16 m, într-o nişă este ***mormântul lui Orfeu,*** acoperit de o lespede de piatră cu 7 găuri. Deoarece există 7 note muzicale, iar lira lui Orfeu avea 7 coarde, cifră sacră *(Lucian din Samosata,* sec. II î.C, I. Acsan, p. 53), presupunem că respectivelor orificii le corespunde intenţia crerii unui instrument muzical hidraulic, ce folosea căderea apei pentru obţinerea unor efecte sonore, aidoma orgilor de apă antice şi medievale. Etimonul ***Orhei*** denumeşte ***un deal întărit, o cetăţuie, o curte boierească părăsită*** (Lexiconul termenilor antropici din limba română în Basarabia; extras din Arhivele Basarabiei, 1931, nr.l-4, Chişinău). În România există acelaşi oiconim ***Orheiul Vechi*** {jud. Bistriţa Năsăud) cu diverse variante - ***Odorhei*** (jud. Harghita), ***Odrihei*** (jud. Mureş) considerate de I. Iordan *(Toponimie românească,* 1963, Ed. Acad. R.P.R., Bucureşti, p. 309), şi C. Suciu *(Dicţionar istoric al localităţilor din Transilvania,* 1966, Ed. Acad. R.S.R., Bucureşti, vol. II, p. 19), de origine maghiară, provenite din *„var”* cu sensul de „cetate, locul unei vechi cetăţi sau staţiuni preistorice”; dezbaterile pot continua.

Orfeu a pierit ca un martir în conflictul dintre conservatorism şi un cult inovator. Doctrina lui,

perpetuată de către discipoli şi alte personaje purtând numele de Orfeu, a căutat să răspundă întrebărilor legate de relaţia om-infinit, putere şi necunoscut. *Catarsisul/ purificarea* a devenit tendinţa religioasă a tracilor din nordul Bulgariei, Dobrogea etc. Zamolxis însuşi a predicat sobrietatea la geţi (I. Todorov, p. 47). ***Imnurile Orfice transmise oral,*** aidoma celor homerice scrise ulterior, au suferit pe parcurs modificări datorită barzilor frăţiei orfice, care le recitau ocazional. Ele pot fi considerate în mare măsură opere colective, culte, anonime, pseudo-orfice. E. Schure (p. 238) citează câteva titluri de cărţi orfice pierdute, atribuite acestui iniţiat: ***Argonauticele; Demetriadele*** - poem asupra mamei zeilor, căreia îi corespundea o Cosmogonie; ***cântecele sacre ale lui Bacchus; Vălul/ Plasa sufletelor*** - arta misterelor şi a ritualurilor, ***Cartea mutaţiilor*** - chimie, alchimie, ***Coribantele*** - misterele terestre şi cutremurele de pământ; ***Anemoscopia*** - ştiinţa atmosferei; o botanică naturală şi magică. Postum figura, destinul şi învăţăturile orfice au impresionat omenirea în varii domenii culturale. El este considerat creatorul lirei cu 7 coarde, preluate de la Apollo. Orfeu a intrat în cultura universală drept: poet recitator, cântăreţ, instrumentist prestigios, psihoterapeut, iniţiatorul grecilor în astrologie şi în calităţile sacre ale pietrelor rare, un civilizator şi un îndrăgostit nefericit. În continuare, vom prezenta succint câţiva oameni de cultură inspiraţi de viaţa şi opera nemuritoare a dacului Orfeu.

LITERATURĂ, FILOZOFIE ŞI ISTORIE

Imperiul Roman - ***Publius Vergilius Maro*** (sec. I î.Ch.), în poemul *Georgicele* (37-30, î.C.) arată că Orfeu a incarnat religia salvării prin artă. ***Publius Ovidius Naso*** (43 î.Ch - 17/ 18 d. Ch.), în compendiul{ersificat de legende greco-romane *Metamorfozele (cărţile X-XI)* evocă călătoria lui Orfeuî_n lumea umbrelor şi revenirea pe pământ. Acestor autori li se adaugă operele şi meditaţiile pe această temă ale latinilor ***Seneca, Lucan, Martial, Boethius.*** Italia - în *Divina Comedie* (1307-1327) poetul ***Dante Aligheri,*** vizitând Infernul condus de Vergiliu, întâlneşte în *Cercul I - Limbul* pe Orfeu alături de Homer, Horaţiu, Ovidiu, Platon ş.a. Poetul şi umanistul ***Angelo Poliziano,*** plasând subiectul în contemporaneitate, narează mitul lui Orfeu şi Euridice în *Povestea lui Orfeu* (1480). În sec. XV ***Constantin Lascaris*** autorul poemului ***Prolegomenele*** (Introducere) ***despre Orfeu,*** tradus din greacă în latină de filozoful florentin ***Marsillio Ficino,*** se preocupa de problema destinului uman. Franţa - *Hugo de Orleans* (sec. XI) dedică semizeului Orfeu un poem de 53 de versuri; *Pierre de Ronsard* (sec. XV), *Orfeu* în formă *de elegie;* ***Leconte de Liste*** a tradus *Imnurile lui Pseudo-Orfeu* (1868); ***Pierre Emmanuel,*** *Mormântul lui Orfeu* (1941); ***Victor Segalen,*** *Orfeu Rege* (1927); ***Jean Cocteau,*** *Orfeu* (1933); ***Paul Valery*** (1871-1945), sonetul *Orfeu;* ***Marcel Camus,*** *Orfeu Negru* (1959). Poetul şi criticul de artă ***Guillaume Apollinaire,*** autorul *Bestiarului* sau *Cortegiul lui Orfeu* (1911), boteza cu numele de *orfism* (1913) tendinţa picturală legată de armonia culorii pure la Robert Delaunay; piesele suprarealiste ale lui ***Jean Cocteau,*** *Orfeu* (1925) şi ***Jean Anouilh,*** *Euridice;* ***Margueritte Yourcenar*** (sec. XX), *Noua Euridice.* Germania- Austria - ***Rainer Maria Rilke,*** *Sonetele lui Orfeu* (1928); ***Gottfried Benn*** (1886-1956), *Moartea lui O,feu;* ***Oskar Kokoscha,*** *Orfeu şi Euridice* (1918) Marea Britanie - balada anonimă *Sir Orpheo* (sec. XIV); ***Robert Henryson*** (sec. XV) - *Orfeu* şi *Eurydice;* ***Francis Bacon*** (1561-1626), *Orfeu sau filozofia* (1610); ***A. D. Hope,*** *Orfeu,* poem; ***Percy B. Shelley*** (1792-1822), *Orfeu;* ***Russel Hoban,*** în *The Medusa Frequency* (1987) transpune legenda lui Orfeu în lumea publicistică londoneză. Spania - Catalonia - ***Bernat; Metge*** (sec. XIV), *Visul;* ***Lope de Vega,*** (1630), *Soţul cel mai statornic;* ***Pedro Calderon de la Barca*** (sec. XVII), *Divinul Orfeu.* România - printre poeţii şi exegeţii lui Orfeu (sec. XX) se numără: ***M. Eminescu,*** *Memento mori* (1872); ***Vasile Voiculescu,*** sonetul *Orfeu* (1944), ***Radu Boureanu,*** *Orfeu în Rodopi* (1961); ***Romulus Vulpescu,*** *Orfeu* (1965); ***A. E. Baconsky,*** Înceţoşatul *Orfeu din Echinoxul nebunilor* şi *alte povestiri* (1967); ***Istvan. Horvath,*** *Euridice* (1967); ***T. George,*** *Orfeu* (1970); ***Laurenţiu Fulga,*** *Moartea lui Orfeu* (1970); Şt. Aug. Doinaş, *Sonete către Euridice* (1975); ***Octavian Pater,*** *Orfeu* (1975); *I.* ***Brad,*** *Orfeu* (1976); ***Cornel Căpuşan,*** *Orfeu: motivul permanenţei în lirica Renaşterii* (1978); ***L. Călin,*** *Cu Orfeu* (1979); ***Gr. Constantinescu,*** *Cântecul lui Orfeu* (1979); ***IonAcsan,*** *Imn către Orfeu* (1932), *Orfeu şi Euridice în lirica universală* (1981), unde prezintă o listă tematică de lucrări şi traduceri proprii; ***George Călinescu,*** *Doina lui Orfeu* (1963); ***Lucian Blaga,*** *Epitaf pentru Euridike* (1962); ***Nichita Stănescu,*** *Euridice.* (1965. Canada - ***Davies Robertson,*** *Lira lui Orfeu* (1988), lucrare alegorică cu teme filozofice. ***D. G. Jones,*** poemul *Fraze de la Orfeu.* S.U.A. - ***Tennessee Williams,*** *Coborârea lui Orfeu* în *Infern,* dramă legată de violenţă şi injustiţia din comunităţile sudiste. ***Horace Gregory*** (1962) - poemul *Orfeu,* care

a îmblânzit Cerberul cu lira pentru a intra în Infern. Brazilia - ***V. Mel/o de Moraes,*** *Orfeu da Concei<;ao* (1956) din Rio de Janeiro, ecranizat ca *Orfeu negru* de ***M. Camus.*** Legendele orfice au fost abordate şi de literatura ştiinţifico-fantastică.

MUZICA

Dintre cele peste 50 de lucrări cu această temă, inspirate din vechile mituri, spicuim opere din: Italia - ***Ottavio Rinuccini*** (1562-1621), *Dafne, Euridice şi Ariana.* ***Jacopo Peri*** şi ***Giulio Caccini*** (1601), *Euridice;* ***Claudio Monteverdi*** (1607), *Orfeu,* în care pentru prima dată în istorie exista o unitate între dramă şi muzică; ***Luigi Rossi,*** *Orfeu* (1647), prima operă italiană scrisă pentru publicul din Paris. Germania - ***Chr. Willibald Gluck,*** *Orfeu şi Euridice* (1762) etalează grandoare, demnitate şi calitate dramatică. Rusia, ***Igor Stravinski,*** *Orfeu* (1947/ 8). Franţa - ***Georges Aurie,*** *Orfeu,* muzică de film (1949) pe un libret de J. Cocteau. ***Austria-Krenek Ernst,*** *Orfeu şi Euridice* (1923) după libretul pictorului poet Oskar Kokoschka. Marea Britanie - ***Harrison Birtwisle,*** *Masca lui Orfeu* (1962). România- ***Gh. Dumitrecu,*** *Orfeu prinţul trac* prezintă arta stimulată de iubire, care la rândul ei se înalţă prin artă. Muzica polifonă produsă de harfe, lire şi flaute, valorizează colindele şi tragismul funerar al bocetelor (R. Vulcănescu, p. 627/8). ***George Enescu,*** *Suita lirică* are referiri la misiunea sacră a muzicii în sensul promovat de Orfeu (M. Al. Orescu, p. 134). Spania-Barcelona, ***Corul Orfeo Catalana*** creat în 1891, pentru care a fost construit Palau de la Musica Catalana de arh. Domenech I Montaner. Printre dirijorii faimoşi ai corului s-a numărat şi românul Sergiu Comisiona. S.U.A. - ***Clubul Orfeu*** înfiinţat la Philadelphia (1759) este una din primele organizaţii muzicale mondiale. Brazilia - ***Jobin Antonio Carlos,*** *Orfeu da Concei9ao* (1959).

ARTE PLASTICE

Mozaic - Roma antică - *Orfeu cu lira; Orfeu vrăjind fiarele,* Muzeul din Palermo.

Sculptură - Grecia - ***A/camene,*** *Orfeu,* basorelief (sec. V. î. C.). Suedia - ***Carl Miles,*** *Fântâna lui Orfeu* (1936), Stockholm. Franţa - ***Auguste Rodin,*** *Orfeu* (1892), Muzeul Rodin, Paris; *Orfeu şi Euridice,* Muzeul de Artă Metropolitan, New York, S.U.A., lucrarea face parte din panoul „Poarta Infernului", o interogare asupra destinului. Spania - ***Lluis Millet,*** *Orfeu,* basorelief la Palau de la Musica Catalana, Barcelona. S.U.A. - ***R. Lippold,*** *Orfeu şi Apollo,* New York, Filarmonica Avery Fischer Hali; ***James Hunter,*** *Orfeu,* Muzeul de Artă Metropolitan, New York.

Pictură - Grecia - *Vase antice.* Franţa tablourile tematice aparţin neoclasicismului - ***Nicolas Poussin,*** *Orfeu şi Euridice* (1689), Muzeul Luvru, Paris; romantismului - ***Eugene Delacroix,*** *Orfeu;* simbolismului - ***Gustave Moreau,*** desene în peniţă şi tuş ce au precedat tabloul *Orfeu* (1865) în care o tânără tracă poartă pe liră capul poetului, Muzeul de Artă Orsay, Paris; *Orfeu la mormântul lui Euridice* (1891), Muzeul G. Moreau, Paris şi ***Odilon Redon,*** *Orfeu* (l 903), pastel, Muzeul de Artă Cleveland, S.U.A. Brazilia - ***Jobin _Antonio Carlos,*** *Orfeu negru* (1959). România - operele sculptorului ***Constantin Brâncuşi*** şi pictorului ***Sabin Bălaşa*** au interpretări simboliste ale mitului Orfeu

Legenda lui Orfeu a fost adoptată şi perpetuată mai curând de greci decât de geto dacii recunoscuţi prin modestia lor, care de-a lungul timpului au considerat că un lucru evident nu trebuie repetat până la saţietate. Mitologia elenă bogată şi nuanţată, niciodată trecând sub tăcere personajele proeminente sub aspect cultural, religios şi eroic cu care a venit în contact, şi-a însuşit multe figuri importante din arealele ei de interferenţă. Acestea au devenit treptat prin reluarea şi colportarea povestirilor de către barzii greci, reprezentative pentru istoria proprie, înnobilate cu titlul de zei, semizei şi eroi. Permanentul contact socio-economic dintre greci şi populaţiile unor noi teritorii s-a tradus prin aculturaţie, asimilare şi contopire mai ales în folosul primilor, care şi-au îmbogăţit eposul, motivându-şi astfel superioritatea. Această osmoză, începută în perioada expansiunii coloniale comerciale, a favorizat avântul cultural extraordinar şi experienţa poporului grec, ce a propagat şi a impus propria limbă şi elenismul, care au dobândit titluri milenare de eleganţă, pecetluite de cuceririle lui Alexandru Macedon pe trei continente. Deoarece limba şi cultura greacă au fost cele mai răspândite în imperiul roman, origina reală a multor personaje istorice, de cele mai multe ori eludată, a fost preluată ca atare. O învăţătură deductibilă este că popoarele care nu-şi promovează personalităţile marcante din ţară sau din afara hotarelor, riscă să le piardă definitiv. Totodată, multe figuri proeminente în varii domenii, originare din spaţiul traco-getic, au fost omise eronat de superficialitatea şi girul unor cercetători reputaţi, grăbiţi să-şi ofere serviciile.

Dr. Simona CONDURĂŢEANU

BIBLIOGRAFIE

Acsan, I., 1981, *Orfeu şi Euridice în literatura universală,* Edit. Albatros, Bucureşti.
Daniel, C., 2011, *Misteriile lui Zamolxis,* Edit. Harald, Bucureşti.
Densuşanu, N., 2000, *Dacia preistorică,* Edit. Mentor, Bucureşti.
Drăgan, I. C., 1976, *Noi tracii,* Edit. Scrisul Românesc, Craiova.
Eliade M.,1981, *Istoria credinţelor şi ideilor religfoase,* Edit. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti.
Iscru, G. D., 2010, *Strămoşii noştri reali geţii-dacii-tracii-illirii,* Edit. N. Bălcescu, Edit. Mica Valahie, Bucureşti.
Lovinescu, V,, 1994, *Dacia hiperboreană,* Edit. Rosmarin, Bucureşti.
Orescu, Al. Michaela, 201O, *Soarele Carpaţilor,* Edit. Amurg sentimental, Bucureşti.
Sârbu Antonina, Ladaniuc, V., 1995, *Mănăstiri Basarabene,* Edit. Ziarul Moldova Suverană, Chişinău.
Schuré, Eduard, 1935, *Les grands inities,* Edit. Libraire Acad. Perrin, Paris.
Todorov, Y., 1987, *Thracian cu/ture,* Edit. Sofia Press.
Vulcănescu, R., 1985, *Mitologie românească.* Edit. Academiei R.S. România, Bucureşti.

RESTITUTIONS - *ORPHEUS* A GENIUS ANDA GOD OF GREAT DACIA

Summary

Ancient proofs certify the Thracian musicality and consequently of Getae and Dacian populations, which sang their recitations, missions, laws and prayers playing at cither, pipe or syrinx. The most important of their singer Orpheus was bom in Thracian plain near Hebrus/ Maritsa river (act. Bulgaria). This son of Thracian Muse Calliope and King Oeagrus, was educated during 20 years in the mystical field by the priests of Cabiri religious cult from Samothrace island and later in Memphis by Egyptian priests. After this tenn, he became himself a great initiate of a new cult- ***Orphism.*** In this tradition, he was promoted as religious refonner, physician and psychotherapist. His doctrine about spirit survival after death grouped together knowledges on religious base sustaining strict moral conduct, austerity, purity, brotherhood, empathy and Iove toward people and nature, voluntary luxury abstinence. These nonns influenced the religious and philosophical trends from Mediterranean basin countries starting with Pithagorean, Zamolxian, Platonician, Essenian and Christian ones. Orpheus tried to convert the religion of Thracian god of vine Dionysos in a good sense and calm down his Maenades/ Bacchantes, a savage group of female devotes. Beautiful songs of Orpheus gathered around him wild animals, trees, stones, mountains and the rivers stopped also to hear him. His journeys included travels so far as on Don river plains across Dacia, searching Gold Fleece together with Argonaut ship's crew or his dramatic descent in underworld trying to bring back alive his dead beloved wife Eurydice. A fierce band of Maenadas came upon the gentle musician, killed him and threw his head and lyre in Maritsa river. His head floated on sea to the shore of Lesbos island, where Muses buried him. Another legend from Rep. Moldova (Orhei county) told us that near Tipova/ Tsipova Monastery there is Orpheus gravestone at the base of Răut/ Reut waterfall. This gravestone has 7 holes - holy number of musical notes and Orpheus own lyre chords too. It could bea primitive hydraulic instrument made for a strange music similarly to "a scream/ ţipăt" (Romanian language), what means the monastery name, where there was a permanent life from Paleolithic time. Orpheus and his closed followers *pseudo-Orpheus* created several poems and books, fragmentary transmitted to us. This God learned Greeks the sacred virtues of stones and astrological zodiacal signes. Lyre constellation is connected with him too. The second part of this paper records some cultural aspects and their authors, impressed by Orpheus life and his moral teachings.

Arhitectul Cristofi P. Cherchez (1872-1955) – promotor al stilului naţional românesc în artă

Arhitectul Cristofi (Hristea) P. Cherchez s-a născut în comuna Băneasa Herăstrău în familia agentului agricol Pavel Cerchez; mama se numea Anica Cerchez. Părinții de etnie armeană proveneau din zona orașului Botoșani, unde există de secole o colonie armeană considerabilă cu vechi tradiții culturale. Deoarece tatăl său lucra în preajma orașului Alexandria (jud. Teleorman) angajat la stat pentru colectarea frunzelor de tutun, Cristofi și-a petrecut acolo o parte din copilărie alături de cei 16 frați și surori. Din nefericire la una dintre epidemiile de holeră, ce afectau periodic țara, 11 dintre frați au decedat, durere imensă, greu de uitat. Adesea familia P. Cerchez era vizitată de scriitorii Al. Vlahuță, Barbu Ștefănescu Delavrancea și I.L. Caragiale, a căror fotografie de grup am văzut-o odinioară. În afara schimburilor de idei, cu acele ocazii cânta și orchestra de copii ai familiei cântece folclorice și religioase, care luaseră lecții de muzică de la localnici.

În Alexandria, Cr. Cerchez a absolvit cursurile primare și gimnaziale ale școlii „Al. Ghica” (1879-1885) după care a urmat Liceul „Mihai Viteazul” din București. Pentru a afirma atașamentul etern al său față de oamenii și locurile respective ce i-au marcat existența. Între anii 1891-94 a studiat la „Școala de Poduri și Șosele” (actuala Politehnică din capitală) lucrând concomitent pentru a se întreține. În 1894 s-a angajat ca subinginer la Salina Doftana (jud. Prahova), unde remarcându-se profesional și educațional a fost recomandat drept mire Smarandei Scodrea, nepoata amiralului Vasile Scodrea. Ambii soți, beneficiind de o bursă privată a filantroapei Elena Turnescu, au plecat să studieze în Italia la Milano. Smaranda a urmat pictura la Școala de Arte Frumoase, iar Cristofi arhitectura (1895-98) la Academia de Arte Frumoase, pe care a absolvit-o cu medalia de bronz (locul al II-lea), lucru meritoriu într-o țară străină, a cărei limbă a deprins-o acolo. Vacanțele le-au petrecut călătorind prin Italia, iar la Roma bunicul meu a fost fascinat de Columna Traiană, opera lui Apolodor din Damasc, ce reflecta în basoreliefuri numeroase și pictate războaiele daco-romane. Cercetând Columna Cr. Cerchez a descoperit printre altele imaginea „Primei icoane creștine”, al cărei subiect l-a tratat ulterior.

Revenind în țară C. Cerchez – arhitect și inginer apreciat a fost numit arhitectul șef al orașului Constanța (1900-1901). Încă de la începutul carierei sale, Cr. Cerchez a devenit adeptul curentului neoromânesc în artă, inițiat de predecesorul său marele Ion Munci, unui dintre promotorii vechii arhitecturi și al afirmării specificului nostru național adaptat unui mediu străvechi și variat bioclimatic. Sursele de inspirație i-au fost sugerate de numeroasele călătorii prin țară, când

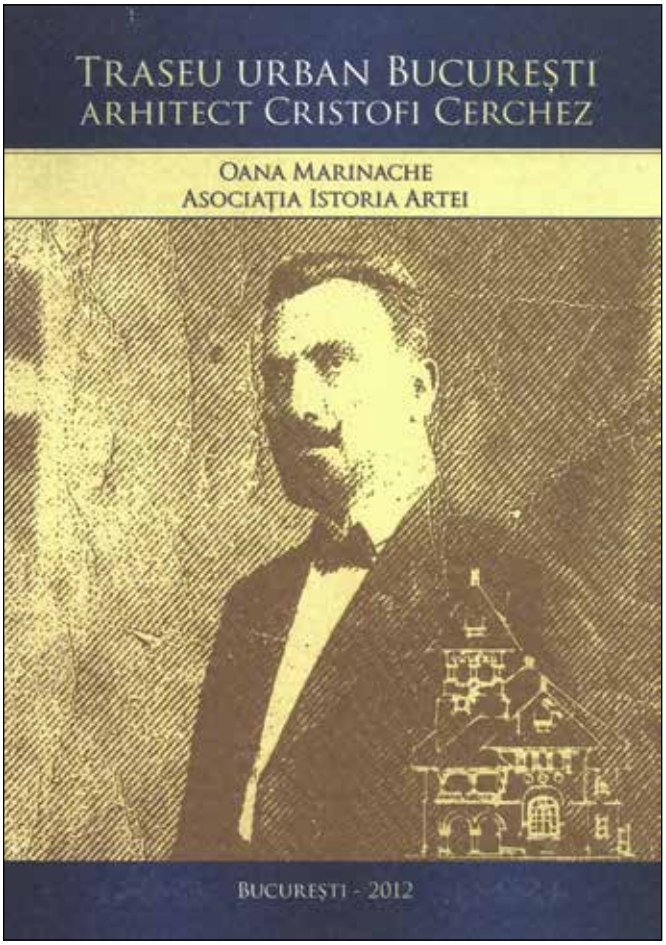

a vizitat sate, orașe, biserici, mănăstiri etc. În 1900 a intrat în Societatea Arhitecților Români (S.A.R.) la activitatea căreia a participat cu numeroase conferințe și publicații.

Lucrările sale au vizat clădiri de locuit și de utilitate publică din capitală și alte locații. O parte dintre acestea au dispărut în perioada celui de al Doilea Război Mondial – ec. „Palatul Administrativ din Chișinău", Societatea de Salvare" (1921-22) din București; la cutremurele din 1940 și 1977, prin demolările efectuate de regimul comunist în deceniul '80 „Arhivele Statului " de la Mănăstirea Mihai Vodă din capitală, unde realizase Poarta-turn și aripile laterale, Biserica Popa Nan și Institutul Medico-Legal (I.M.L.).

Au persistat: „Maternitatea Polizu" (1924-26); Casa parohială a Bisericii „Sfinții Apostol", „Banca Franco-Română", actuala Ambasadă Cehă (1926-27); „Halele Comerciale" din Câmpulung Muscel (1929); „Mausoleul" celebrului magistrat Istrate Micescu la Ciumești (1928), jud. Argeș, ș.a. În orașul Alexandria și vecinătăți, arh. Cr. Cerchez a restaurat Catedrala „Sf. Alexandru" și Biserica „Sf. Apostoli Petru și Pavel" grav afectate de cutremur (1940); a proiectat Biserica „Sf. Nicolae" (1909-10) din Țigănești pentru familia Capră. El s-a implicat în reconstrucția Mănăstirii de la Vălenii de Munte afectată de cutremur (1940). Printre numeroasele schițe și proiecte care nu s-au materializat, cea mai valoroasă a fost cea a Primăriei capitalei, ce primise premiul I la concurs, dar care în final a fost înlocuită de proiectul arh. Petre Antonescu. Respectivul proiect etala în centru motivul Turnului Colței, ce fusese anterior demolat. Mult mai numeroase au fost vilele realizate de arh. Cr. Cerchez în București. Printre ele citãm: Vila dr. N. Minovici (1904-1905), (actual Muzeu), șos. Kiseleff; Casa dr. Mina Minovici (1913); Vila I.C. Argetoianu (1920-21); Vila Sofia Candiano-Popescu (1912), str. Rabat, nr. 19; Vila proprie, str. Sf. Ștefan nr. 13A; Vila Zentler (1911), str. Mântuleasa nr. 10; Vila Stanovici (1914), str. Remus nr. 6; Vila Ionescu Brăila (1926), Aleea Alexandru nr. 37; ș.a. A construit Casa Parohială a Bisericii Mântulescu (1920), Școala Primară de băieți „Al. Sconțeanu" (1905-1906). În anul 1910 în urma divorțului de prima soție a făcut un șoc nervos soldat cu tremurul pe viață al capului și mâinilor. Cu tot handicapul nu prea vizibil, bunicul a continuat cu abnegație și succes să-și exercite profesia. El s-a recăsătorit în 1911 cu bunica mea Valeria Cocăneanu absolventă a Școlii de Arte și Meserii din capitală. Ambii au avut 2 gemene Valeria și Cristina, mama mea; ambele titrate ale Universității din București. Din prima sa căsătorie a avut o fiică Elena, absolventă la Milano a secțiilor de canto și pian, ce s-a căsătorit cu arh. G. Negoescu, colaboratorul bunicului.

De câteva ori Cr. Cerchez s-a mutat cu familia în vecinătatea lucrărilor pe care le construia pentru a urmării îndeaproape realizarea proiectului – ex. locația de vizavi de Biserica Mihai Vodă.

Iubirea necondiționată față de țară și studiile din Italia l-au motivat în cercetarea istorică a trecutului neamului. Cu aceste preocupări a participat la săpăturile arheologice, a scris lucrări și-a ținut conferințe, a scris lucrarea „Dacia preistorică și istorică", redactată în manuscris de Cristina Cerchez fiica lui și arh. N. Georgescu. Publicarea ei s-a făcut la Editura Ararat (2002) de către subsemnata.

În atelierul său de creație s-au perfecționat numeroși arhitecți valoroși precum C. Joja, G. Negoescu, Henriette Jibory, Delavrancea, N. Georgescu ș.a., care i-au fost fideli până la sfârșitul vieții. La biblioteca Academiei Române din București se află valsul „Camelia" dedicat idilei sale dinaintea căsătoriei./ valsul a fost interpretat la Radio București de către pianista Florela Geantă.

Admirația față de arta românească a lui Cr. Cerchez s-a materializat și în proiectarea mobilierului din lemn cu motive naționale – rozete cu crestături geometrice, torsade, funii răsucite etc. Au fost sculptate mai ales la atelierul Mănăstirii Cozia – măsuțe octogonale, banchete sau jilț bisericesc etc.

Arhitectul Cristofi Cerchez - o personalitate multiculturală nu a fost răsfățat în viață, dar și-a păstrat demnitatea și humorul care l-au ajutat să reziste în momentele de grea cumpănă.

El figurează la loc de cinste în următoarele lucrări:

- "Dicționarul Enciclopedic Român", vol. I, A-C, pg. 582; București, 1962, Edit. Politică, R.P.R.;

- „Mari arhitecți", lucrare colectivă, coautori Cristina Cerchez Colbază și arh. N. Georgescu, Ed. Meridiane, 1971, București;

- Cristofi Cerchez, Oana Marinache, Edit. ACS, 2012, București;

- "Arta 1900 în România", P. Constantin, pg. 66, Edit. Meridiane, 1972, București;

- „Arhitecți de origine armeană din România", arh. Vasile Țeleu, pg. 11, Ed. Arorat, 2020, București;

- „Armenii din Arhitectura Românească", arh. Ileana Tureanu și Vasile Țelei, pg. 50, 2023, Edit. Ararat.

Simona CONDURĂȚEANU
nepoata maestrului

Preziceri ce se adeveresc

Într-un alt context, mi-am permis, cândva, să-l citez pe Albert Einstein cu o (pre)zicere (se pare nemuritoare) care continuă să se adeverească pas cu pas. Și dacă această prezicere mi-a oferit, atunci, o confirmare mai generală și la un nivel semidoct (ca să mă exprim eufemistic) de manifestare, de această dată este vorba de peste 20 de comentarii aparținând unor oameni cu școală, referitor la **„Cele patru metacompetențe de care avem nevoie pentru ceea ce ne așteaptă în viitor”,** conferință susținută de către reputatul psiholog prof. univ. dr. Mircea Miclea, din Cluj-Napoca (din care jurnalista Cristiana Sabău postează pe internet, la data de 6 Oct. 2019, respectivele metacompetențe, în **Timp Online. ro**, publicație fondată de domnia sa în anul 2011).

Dar să revin la citatul din Einstein: „În momentul în care mijloacele tehnologice de comunicare între oameni le vor depăși pe cele nemijlocite, pe cele naturale, va apare o generație de cretini!”

Despre confirmările „de piață” (ale respectivei predicții) am mai scris. De această dată fiind vorba de o conferință găzduită de Complexul Muzeal Bistrița – Năsăud cu prilejul Zilei Mondiale a Educației, mă voi rezuma doar la o succintă analiză a comentariilor aferente, comentarii aparținând, logic, unor oameni (sau viitori oameni) de meserie. Tot în intenția decelării unor confirmări ale genialului fizician citat, evident.

Înainte de a trece la cele 4 metacompetențe și la comentariile cu pricina, pentru a evita confuziile (sau a le certifica pe cele deja existente), niște precizări semantice se impun. Astfel:

1/. Competent: care este bine informat într-un anume domeniu, care este în măsură să judece un anumit lucru (DEX);

2/. Competență: capacitatea cuiva de a se pronunța asupra unui lucru pe temeiul unei cunoașteri adânci a problemei în discuție (DEX);

3/. Meta: element de compunere însemnând „după” (tars-metatars, carp-metacarp etc – n.m.) sau ideea de transformare, de schimbare, folosit la formarea unor substantive și a unor adjective (DEX); (De pildă – metamorfoză).

4/. Oportunitate: situație prielnică, ocazie (DEX);

5/. Oportunism: atitudine lipsită de principialitate a unei persoane care, pentru a-și satisface interesele personale, adoptă și aplică, după împrejurări, principii și păreri potrivite momentului (DEX);

6/. Algoritm: succesiune de operații necesare în rezolvarea unor probleme oarecare (DEX);

7/. Algoritmic: care se bazează pe algoritmi (DEX);

8/. Algoritmizare: stabilirea și realizarea succesiunii de operații (necesare în rezolvarea unor probleme). Este o formă verbală, o verbalizare atât de evidentă încât nu era cazul să apară în dicționare!

Acestea fiind spuse, ar mai fi, înainte de a intra în miezul chestiunii, lămurirea unui viciu de abordare de care suferă aproape toți comentatorii. Marea lor majoritate vorbește de „Rapacitatea viitorului dorit (?!) de autor”. Oameni buni, este vorba nu despre „un viitor dorit de autor”, ci despre unul previzibil (care ne poate găsi dezarmați!!!). Este așa de greu de înțeles??? D-voastră citiți pe sărite? Păi, iată cum începe articolul în discuție: „Într-o lume în care viitorul este aproape imposibil de anticipat și se estimează că 40% dintre ocupațiile actuale vor dispărea, familia și școala trebuie să formeze patru metacompetențe copiilor care, la rândul lor, vor produce ad hoc competențe de care au nevoie pentru a fi adaptați la ceea ce îi așteaptă în viitor, a spus la Bistrița, cu ocazia Zilei Educației, prof. univ. Mircea Miclea, cercetător și manager general la Cognitrom, fost ministru al Educației. Timp Online redă în continuare afirmațiile sale despre cele 4 metacompetențe”

DISCIPLINA/AUTODISCIPLINA

Rezumăm: „ de la un anumit nivel mediu de inteligență în sus nu inteligența este principalul predictor al reușitei, ci (auto) disciplina” (...) „un copil nu e autodisciplinat, ci hedonist: vrea să-și maximizeze plăcerea.” (...) „Adesea părinții confundă plăcerea și utilitatea”. Copilului trebuie să-i dai niște reguli – pe care, cu timpul, și le va asuma. Altfel este dezarmat în fața provocărilor viitorului.

MENTALITATEA DE ANTREPRENOR

Un antreprenor nu este un mare rezolvator de probleme, ci un descoperitor de oportunități. Rezolvarea problemelor date la școală îți asigură note mari. Dar în acest fel devii doar un bun rezolvator de probleme. Nu e suficient. În viață trebuie să descoperi oportunitățile pe care alții nu le văd și să le folosești

(dându-le, spre rezolvare, rezolvatorului potrivit). Asta înseamnă mentalitate antreprenorială (care, din păcate, nu se învață, încă, la școală!). Este vorba, în ultimă analiză, de aptitudinea de a-ți valorifica cunoștințele!

AUTONOMIA

„Este o modalitate de a gândi critic asupra limitelor și valorilor instrumentelor pe care le utilizezi (...) Fii independent de instrument și utilizează-l tu, nu te lăsa influențat de el." (...) „Oamenii cer libertatea, dar o suportă foarte greu fiindcă atunci când ești liber trebuie să ai responsabilitatea deciziilor. (...) „Pe de altă parte, dacă nu știi limitele instrumentului folosit vei deveni o anexă a acestuia, mintea ta își va pierde creativitatea".

GÂNDIREA DE TIP DESIGNER

„Un designer este o persoană care utilizează cunoștințele existente spre a produce cu ele ceva nou. (...) Problema nu mai e accesul la cunoștințe, ci exploatarea lor. Ca la resursele naturale. Problema nu mai e accesul la ele, ci cum le valorifici. (...) România are multe resurse naturale, dar nu le știe exploata. (...) Japonia are puține, dar știe ce să facă cu ele."

Acestea fiind spuse, a sosit vremea să ne ocupăm, în cunoștință de cauză (sper), de amintitele comentarii. Care, cu câteva excepții (ce invederează cunoștințe, orientare, logică și, nu în ultimul rând, bun simț), ne amintesc, prin opacitate, ignoranță, suficiență, tupeu, prostie (fudulă și agresivă – evident) de prezicerea lui Einstein.

Nu mai revin la chestiunea (ineptă) cu „viitorul dorit de autor" – care, *ab ovo,* ne trimite în lumea „analfabetismului funcțional"! Mă voi ocupa, cu precădere, de „fleacuri" (gramatică, semantică, etimologie etc.) și de amintita opacitate.

Mai mulți comentatori acuză greșeli în text (atribuite autorului – atunci când, fiind vorba de o conferință înregistrată, acolo a mai existat un lanț întreg: stenogramă – tehnoredactare – postare pe internet...). Dar acuzele, la rândul lor, sunt pline de greșeli gramaticale!

Alții arată că „metacompetențele" nu pot fi regăsite în întreg aparatul de stat (atunci când tema, mesajul, viza este cultivarea acestora la copii, pentru a face față provocărilor viitorului previzibil!)

Un „Cineva" comentează de așa manieră încât oricine poate pricepe că respectivul n-a înțeles absolut nimic.

Alți câțiva demonstrează aceeași totală neînțelegere a mesajului și a țintei acestuia.

Alex: „Dar de algoritmizabil ce ziceți"? (Doar atât că termenul lipsește cu desăvârșire din text)!

Vali: „Slăbuț"!

Nici Anca n-a înțeles nimic! Cât privește „psychiatrie" ce să mai spunem?

Ștefan îl acuză pe autor că propovăduiește disciplina, dar e indisciplinat în felul cum scrie! *Non plus ultra!* Bravos pigmeule!!! Cel cu care te iei la harță este o somitate cunoscută și recunoscută internațional!

Livia și Maria sunt singurele care îl pun la punct pe denigrator.

Anuța bate câmpii, dar confundă oportunismul cu oportunitatea, antreprenor cu escroc etc. (De altfel, ea e cea cu „Rapacitatea viitorului dorit de autor"!)

Alex este penibil și ridicol, dând lecții unei somități (despre softuri, inteligență artificială) și citând, între ghilimele, pasaje ce nu există în articol. Pe de altă parte, dânsul găsește contradicții între metacompetențe: autonomie versus mentalitate de antreprenor, versus gândirea de tip designer. Dragule, chiar nu realizezi că între acestea există nu contradicție, ci complementaritate? După care rostești magistrala: „Dle profesor, nu e cam greu să le regăsim pe toate în aceeași persoană?" Genialule, aici nu este vorba de regăsire – ci de cultivare!!!

John și Gigel bat câmpii pe lângă subiect.

Iar Radu vorbește de „creiere sfârâinde" (apropo de comentarii!). Dragul meu drag, dacă sfârâie ceva – fenomenul se produce în nici un caz în cortex, ci undeva mai jos (talamus, hipotalamus, tija pituitară, hipofiză, medulara suprarenală etc.)

Felicitări Georgiana! Ești singura care mai gândește logic și leagă lucrurile între ele. Felicitări!

Și, ca să termin tot cu Einstein, o altă zicere: „Cred în două lucruri infinite: universul și prostia, dar în ceea ce privește primul mai am ceva îndoieli!

Dragii mei dragi, prostia n-are leac – dar măcar tăceți din gură!

Iar ignoranța nu poate fi compensată prin suficiență, aroganță și impertinență!!!

Zeno MILLEA

P.S. *Ce legătură au cele de mai sus cu istoria? Au, în speță cu cei ce vor asigura, în viitor, pompoasa sintagmă „România Educată"! (Care presupune și niscaiva relații cu istoria, precum și capacitatea de a gândi și înțelege!)*

P.P.S. *Și încă ceva (că tot sunteți zilnic cu „adrenalina" în gură): voi știți, stimați comentatori (și nu numai!), că aceasta nu este cauză, ci efect?! Adrenalina este un mediator chimic menit să întrețină, în timp, tonusul necesar echilibrului (reactivității) neuro-vegetative a organismului și, în egală măsură (astăzi), tonusul necesar „gândirii" subcorticale a celor ce se încadrează în generația prevestită de Einstein!*

EXPRESII în limba română şi ORIGINEA lor

Limba română este încărcată de expresii, care mai de care mai ghiduşe.

Printre ele, se numără şi **"ce are Sulla cu prefectura".**

Unii spun **"ce treabă are Sulla cu prefectura"**, dar mesajul este acelaşi şi îşi are bazele în cultura romană.

Dintre expresiile şi zicalele pe care le folosim în fiecare zi, semnificaţia sau sensul original al multor dintre ele s-a pierdut. Chiar şi mulţi dintre cei care abuzează de ele în fiecare zi nu au nici cea mai vagă idee de unde au pornit.

Revenind însă la expresia din titlu, lucrurile sunt un pic mai clare când vine vorba de destinul lui Sulla şi, implicit, de legătura sa cu prefectura.

Conform Wikipedia, **„Lucius Cornelius Sulla Felix (138 î.Hr.–78 î.Hr.)** a fost un general şi om politic roman, care, ca dictator, prin încercările lui de a constitui o formă nouă de stat, a contribuit de fapt la destrămarea Republicii Romane.

Printre altele, Cornelius Sulla a fost subiectul unei răscoale din partea senatorilor romani, în ultima perioadă a vieţii sale.

Problemele au plecat de la o serie importantă de greşeli cu repercusiuni grave realizate de omul politic al vremii.

În final, fundamentul expresiei "ce treabă are Sulla cu prefectura" constă în funcţia pe care, după numeroase, eforturi, a ajuns să o ocupe fostul general roman.

Printr-un abuz de putere, Sulla s-a autointitulat dictator peste întreaga Romă. **Dictator în latină se spune Praefectus sau Prefect** în limba noastră. În contextul în care oamenii au fost nemulţumi de numirea sa în funcţie, au strigat în numeroase contexte:***"Ce are Sulla cu Prefectura."***

12 expresii româneşti şi originile lor

Cât de sus e al 7-lea cer, care e piatra de încercare şi unde a fost codrul Vlăsiei? Iată o listă cu 12 expresii româneşti folosite în limbajul curent şi originile lor:

1. S-a dus pe apa Sâmbetei (a dispărut).

Apa sâmbetei era, într-o veche credinţă, **un râu care se vărsa în Infern**, deci tot ce cădea în acea apă nu se mai putea găsi.

2. Banul n-are miros

Împăratul **Vespasian** i-a urmat lui Nero şi a găsit visteria goală. El **a pus multe dări, chiar şi pe closete.** De atunci, closetele se numesc şi vespasiene. Într-o zi, fiul său Titus (viitor împărat) i-a spus că poporul râde şi îl bârfeşte pentru că **a scos bani din o sursă murositoare.** Vespasian i-a pus sub nas fiului său o monedă şi i-a spus: **„Uite, banu n-are miros".**

3. Îi face capul calendar

Este o expresie veche şi a pornit de la faptul că, demult, **în calendare apăreau multe cifre, date astronomice, istorice, geografice care nu puteau fi ţinute uşor minte.**

4. Nici în clin, nici în mânecă

Ştim că mâneca este partea hainei care acoperă braţul, iar un clin este o fâşie oarecare de material. **Nu este nici o legătură între aceşti termeni** şi expresia românească „a nu avea nici în clin, nici în mânecă cu ceva sau cu cineva". Expresia este veche şi se trage din **Transilvania. Acolo, ţăranii spun „în mânec" când urcă cu carul un deal şi „în clin", când coboară la vale.** Când căruţa şi căruţaşul stau pe loc, va fi nici în clin, nici în mânec. Expresia a pătruns în toate regiunile ţării şi s-a păstrat până azi nu cu sensul primar, ci aşa cum am spus **să nu ai de-a face cu ceva sau cu cineva în nicio împrejurare.**

5. Mă aflu în al 7-lea sau al 9-lea cer

Expresia e bazată pe **credinţa celor vechi că cerul este alcătuit din mai multe bolte**. În boltele de **sus, ajungeau cei fericiţi**, aşa că **expresia înseamnă că te afli in culmea fericirii, desfătării şi bucuriei.**

6. In vino veritas - în vin este adevărul

Expresie veche de peste 2000 de ani, este atribuită poetului grec Alceu, care a trăit cu 6 secole înainte de Hristos. Pe vremea lui, **celor bănuiţi de fapte rele li se dădea să bea vinuri tari pentru a spune adevărul. Omul la băutură devine vorbăreţ şi atunci dezvăluie taine pe care le-ar ascunde dacă ar fi treaz.**

7. Muncă de Sisif

Sisif a fost un rege legendar, pe care Zeus l-a osândit pentru nesupunere să urce un deal din infern ducând în spinare o stâncă uriaşă. Dar cum ajungea în vârf, **stânca aluneca şi Sisif trebuia să o ia de la început**. Expresia se referă la **o strădanie istovitoare şi inutilă**, un efort spre un obiectiv imposibil de atins.

8. Piatră de încercare

Este o piatră foarte dură de culoare neagră. Piatra este **folosită de bijutieri pentru a verifica dacă o bijuterie este din aur şi din ce fel de aur.** Bijutierul freacă obiectul pe piatra neagră, şi pe fâşia subţire de metal rămasă pe piatră **se toarnă apă tare (acid nitric). Dacă metalul nu este aur, urma dispare,** dacă este aur, culoarea căpătată de urma galbenă indică felul şi caratele aurului. Expresia „piatră de încercare" se **foloseşte când este vorba de o probă foarte grea pe care cineva trebuie să o treacă.**

9. Codrul Vlăsiei

Se întindea din nordul Bucureştilor până la Cernica, Snagov, chiar aproape de Ploieşti. A trece prin această

pădure era un act de mare curaj pentru că **tâlhăriile acolo se ţineau lanţ**. Vorba „ca-n codru Vlăsiei" **se aplică şi azi celor care fură fără ruşine din avutul public.** Expresia mai înseamnă **un loc fără control**, unde domneşte jaful şi frauda.

10. Pielea ursului din pădure

Expresia provine **dintr-o fabulă de La Fontaine**. Doi prieteni au vândut unui blănar **blana ursului pe care îl vor vâna a doua zi**. Pornesc ei la vânătoare, se întâlnesc cu ursul, dar, cuprinşi de groază, unul se urcă într-un copac iar celălalt face pe mortul. Ursul nu mănâncă stârvuri, şi după ce l-a mirosit pe cel de jos a plecat. Prietenul din pom coboară şi-l întreabă pe cel de jos ce i-a spus ursul la ureche. „Mi-a spus **să nu-i mai vând pielea până nu-l vânez"**. Sau în alte fabule i-ar fi spus să-şi aleagă cu grijă prietenii. Folosim expresia pentru a stabili că **numai ce este în mână nu e minciună**, sau se mai foloseşte atunci când un prieten ne dezamăgeşte.

11. Dacă tăceai, filozof rămâneai

Maxima este extrasă din lucrarea „Mângâierile filozofiei" care **aparţine filozofului antic Boethius**. Acesta se afla în închisoare pentru nişte declaraţii care n-au plăcut regelui. Maxima trebuie folosită cu discernământ în împrejurarea când **tăcerea poate fi mai inteligentă decât cuvântul.**

12. Vorbe de clacă

Cu înţelesul de **„vorbe fără miez, de flecăreală"**. Expresia este legată de mica **adunare de vecini de la sat, numită clacă.** Vecinii se adunau şi ajutau la muncă pe unul dintre ei. **Acolo se spuneau tot felul de snoave, de ghicitori şi de bârfe din sat.**

DIVERSE

EXPRESII SI EXPLICATIA LOR

Când freci menta, n-ai de ce să bagi mâna-n foc

Folosim zi de zi o mulţime de expresii din limba română, fără a acorda prea multă atenţie sensului acestora. Chiar dacă multe dintre ele sună ciudat la o analiză sumară, toate aceste expresii încep să capete sens atunci când examinăm trecutul şi descoperim originea acestora.

1. Spre exemplu, **„A freca menta" însemnă să leneveşti, să stai degeaba, să te fereşti de muncă**. Pe vremuri, **mesele erau frecate cu mentă, pentru a oferi un miros proaspăt în timpul cinei**. Aceasta era una dintre cele mai simple sarcini, iar majoritatea oamenilor prefera să frece mesele cu mentă, decât să facă alte activităţi obositoare. Prin urmare, **cei care voiau doar să pretindă că muncesc, frecau menta.**

2. „A sta de şase", o altă expresie cunoscută, **înseamnă să păzeşti ceva, să stai la pândă.** Expresia îşi are originea din aviaţie, mai precis, din Primul Război Mondial. Pentru a comunica rapid şi eficient, piloţii foloseau metoda ceasului. Avionul era înconjurat de un ceas imaginar, iar **piloţii se atenţionau între ei, în cazul eventualelor pericole, folosind orele de pe acest ceas imaginar**. Spre exemplu, **atenţie la 3** sau **atenţie la 9**, însemna că pericolul vine **din dreapta, respectiv stânga**. Atenţie **la 6 însemna să fii atent la spatele tău**. De aici cifra 6 a început să fie folosită în alte contexte, **cu înţelesul de a-ţi proteja spatele**.

3. „A fi prins cu mâţa-n sac" înseamnă **să fii prins cu o minciună.** Chiar dacă la prima vedere am crede că pur şi simplu cineva a furat o pisică şi a fost prins cu ea în sac, **expresia se referă, de fapt, la vânzarea porcilor în târg.** În trecut, în târguri, **purceii se vindeau în saci legaţi**. Oamenii nu puteau să vadă ce se află în sac, astfel că vânzătorii profitau de situaţie, iar **în loc de purcel puneau o pisică** în sac. Cei care erau prinşi cu această înşelăciune erau, la propriu, prinşi cu mâţa-n sac.

4. „A face capul calendar" înseamnă să stresezi pe cineva, oferindu-i prea multe informaţii. Expresia a apărut odată cu invenţia tipografiei. Printre primele lucruri printate şi vândute în masă, au fost calendarele, iar pentru a încuraja cumpărarea lor, producătorii adăugau diferite informaţii, precum proverbe, sărbători, sfaturi, horoscop, meteo şi multe altele. Astfel, **calendarele deveneau nişte reviste, cu o mulţime de informaţii.** Iar pentru că hârtia era scumpă, scrisul era mic şi informaţia extrem de înghesuită pe pagină, de aici şi expresia a face capul calendar, **adică a copleşi cu prea multă informaţie.**

5. „Colac peste pupăză" este o zicală care se referă la momentul în care există deja un necaz şi apare o altă problemă (ex. Ca şi când n-ar fi fost de-ajuns povara ei peste mine, îmi mai trebuia şi tu, colac peste pupăză). **Colacul este un simbol al înmormântării, iar pupăza nu se referă la o pasăre, ci la un tip de pâine tradiţională de nuntă.** Deci, expresia **„colac peste pupăză" se referă la o înmormântare care vine imediat după o nuntă.**

6. „A băga mâna în foc" pentru ceva sau cineva **înseamnă a susţine cu tărie acel lucru, a garanta.** Expresia face referire la **un ritual vechi de judecată**. Pentru a descoperi nevinovăţia unei persoane, aceasta era silită să bage mâna în foc după un **fier încins, să îl ţină în mână ceva timp, iar apoi în funcţie de cât de repede se vindeca rana, se determina dacă persoana este sau nu vinovată**.

7. „A scoate din pepeni" pe cineva înseamnă să scoţi din sărite pe cineva, **să îl enervezi foarte tare.** Pepenele în această expresie se referă de fapt la o plantaţie de harbuji şi **expresia face referinţă la modul în care se furau pepenii**. Pentru **ca hoţii să poată fura pepeni, aceşti erau nevoiţi să scape de paznic**. Astfel, unul dintre hoţi încerca să îl stârnească pe cel care păzea plantaţia, prefăcându-se că fură un pepene sau jignindu-l, în speranţa că îl **va face pe paznic să se enerveze şi să fugă după el, scoţându-l dintre pepeni.**

8. „A călca pe bec" înseamnă să greşeşti, iar expresia datează din **secolul al XIX – lea. Pe vremea aceea, străzile erau luminate cu gaz, iar arzătoarele din felinarele stradale erau numite becuri cu gaz.** De asemenea, umbra difuză a luminii stradale semăna cu silueta unui jandarm. În felul acesta, în lumea interlopă, **jandarmii au început să fie porecliţi becuri**, iar atunci **când un hoţ era prins că face o nelegiuire, se spunea că acesta a picat peste un bec**.

Ioan POCAN

Revista „Literatură şi artă” – o caleidoscopie a pământului natal – un reper în devenirea omului

Motto:
„Copiii mei, își toarce steaua firul
Cu poezia nu aduni avere
Vă las ca moștenire trandafirul
Lumina lui de pace și durere.”
(Nicolae Dabija - Testament)

Cu ochii minții privesc munții spătoși, care odinioară se ascundeau în doine ca sufletul în polen, iar pașii dorului se așterneau în cântecul etern, gândind la locurile noastre, la oamenii valoroși care ne-au oferit o gândire valoroasă de-a lungul timpului, atât de ancorată în COTIDIAN, și care ne vorbesc prin scrierile lor din paginile revistei „Literatură și artă” – Chișinău, Republica Moldova, redactor-șef fondator Nicolae Dabija – poetul cu dor de pământ, care a înscris pe harta sufletului limba acestui pământ, nemărginite întinderi luminând și dor de cuvânt.

Drumul revistei a continuat prin fiica poetului, doamna Doina Dabija, personalitate emblematică ale cărei scrieri, cuprind cuvinte ce se topesc în nimbul plaiului părintesc, în inima acestui pământ, sub semnul rodirii credinței în cuvânt, valorificând roadele învățăturii în revista „Literatură și artă” al cărei redactor șef este. Asemeni unui lan de floarea-soarelui, unduindu-și sufletul de grea iubire, doamna Doina Dabija, coordonează și realizează prin idei și structură sufletească, un spațiu special pentru frații de la PRUT, din BASARABIA noastră, asigurând continuitatea neamului nostru prin redactori deosebiți și colaboratori – oameni devotați care au un ideal trecut prin testament, din generație în generație; activitatea revistei este înnobilată de personalitatea domnului academician Mihai Cimpoi. Astfel de oamnei, promovează teme și momente din viața cultural-literară, cinstind pământul strămoșesc din care își hrănesc speranțele de azi și de mâine, amintindu-ne de EPOPEEA dorurilor și durerilor noastre, de oameni a căror figuri se profilează în cartea trecutului. Doamna Doina Dabija ne oferă un exemplu frumos și luminos, al unui om față de artă și istoria propriului popor. Pe drumul vieții, omul fiind ca o cetate, trebuie să reziste la IUREȘUL atâtor asalturi, folosind mijloace statice de apărare cât mai variate și eficace – roadele învățăturii sale, folosind drept arme, generațiilor tinere care vin din urmă. Am reținut aceste scrieri, din care merită să amintesc: Aleea salcâmilor înfloriți, Șefia, Rătăciții secolului XXI, Aspirație de libertate, Noi, Moldovenii, Creația lui Eminescu în lumina distincției dintre suflet și spirit, Calvarul Basarabiei, Rătăcit prin frumusețile lumii, Cetățenie de vânzare, Ciprian Porumbescu – 170 de ani de eternitate – fiul Bucovinei și al României, Iertarea, Poporul român și credința sa strămoșească, Eugen Simion și sfidarea CONTINGENTULUI, Ecou de gând, Lumea așteaptă triumful păcii, Omul e ca pomul, Învățăturile cuiva către fiica sa de ziua nunții, Aria limbii române, Urmele, etc. Aceste scrieri conferă o puternică vibrație timpurilor. Sub lumina blândă, potolită și mângâietoare a doamnei Doinei Dabija, mocnește un foc dulce și statornic, transmițând gânduri, pe care eu le cuprind în versurile mele, în poemul STATORNIC PĂMÂNT din vol. ”Mugur în floare” apărut la Editura „Primus” Oradea, sept. 2023.

Iată aceste versuri:

„Statornic pământ
Te învelesc în cânt,
Și în gând sfânt;

Tainică suflare
Blândă ca o floare,
Din suflet răsare;

Curge râul vieții
Din zorii dimineții
Din floarea tinereții;

Te încinge ca un brâu
Al vieții râu
Și lanul de grâu;

Pe plaiuri părintești
Urme mai găsești,
Și-atâtea povești;

Pe firul baladelor
Găsești semnul strămoșilor
Și lacrimile lor de dor;

Privirea stelelor
Sufletul brăzdează,
Izvorul oftează;

Gândul bun BRODÂND
Peste statornicul pământ,
Preamărind pe Domnul Sfânt!

Revista „Literatura și arta" ne amintește cultul trecutului - exemplificare: Strămoșii - poem publicat în Revista Dacoromania, nr.110 din 2023: „Au rămas urme neuitate/ În fiecare cătun/Din vremuri zbuciumate/ Pe pământ străbun/ Frați uniți au fost odinioară/ În a noastră ȚARĂ/ Ne cheamă strămoșii în cor/ De acest pământ duc dor./ Să păstrăm ființa UNIRII/ Frați creștini să fim/ Virtutea iubirii/ Veac de veac s-o prețuim!/ S-adunăm soare în cuvinte/ Lângă strămoși mereu/ Și lângă a lor morminte/ Să-l preamărim Pe Dumnezeu!/

Dabija, frate cu sufletul curat/ În suferință crescut/ Iubirea de TARĂ ne-a lăsat/ Și dor de „Țara mea de dincolo de Prut"!/ Să presărăm polen în amintiri cu dor și iubire/ Sub raza cerească/ Limba română sfântă să domnească. (Paraschiva Cărbunar – Poem dedicat poetului Dabija - La comemorare -15 iulie 2023 în Revista Dacoromânia nr.110-2023 –„fundația Alba Iulia 1918 pentru unitatea și integritatea României).

Revista Literatură și artă este un reper în devenirea omului, promovând educația omului prin sine însuși, omul, fiind o ființă făuritoare de idealuri, care realizează proiecte pe coordonatele viitorului. Trebuie să conștientizăm că trăim într-o lume „în care am fost chemați doar pentru o clipă, și din care vom dispărea uitați precum fumul". Să nu uităm că trăim pe pământ, dar cu dorul de cer, cu sufletul înnobilat de credință – fereastra prin care soarele pătrunde, topindu-și razele de aur în sufletul omenesc. Și acesta este sensul afirmației la care ne oprim ades: „Omul este ODRASLA faptelor sale" – spune Cervantes – adică omul devine în mare măsură ceea ce face el din sine prin faptele de fiecare zi.

Revista reprezintă un îndemn de a valorifica efectele pozitive ale acțiunilor umane. Filosoful polonez TADEUSZ KOTARBINSKI dă exemplul unei cerințe acceptate: „Ne exprimăm sincera simpatie față de cei cărora le repugnă marasmul, lenea, lucrul făcut de mântuială, treaba făcută doar ca să scapi de ea, cârpăceala conștient tolerată și altele asemănătoare."

Filosoful antic EPICTET potențează acest îndemn și în zilele noastre. Omul să dorească numai ceea ce poate să facă, spune SENECA. Examenul de conștiință se înscrie în liniile de forță ale educației contemporane, necesită schimbarea omului, când însăși viața pe planeta noastră este în PERICOL.

Raportarea la o altă problemă a zilelor noastre, evitarea unui CATACLISM mondial, ne obligă să acceptăm, că așa cum ne arată în debutul CONSTITUȚIEI UNESCO „războaiele se nasc în conștiința oamenilor, în conștiința oamenilor trebuie dusă lupta pentru stoparea lor".

Cu mult timp în urmă, filosoful român, D.D.Roșca atrăgea atenția: „în timp ce progresul exterior pare a nu avea limite, îndreptându-ne spre INFINIT, cel sufletesc, cel interior tinde să coboare la zero".

În vremuri tulburi, pline de contradicții, cu TABLE de VALORI răsturnate, cu privarea unor oameni dornici de realizarea binelui autentic. Este vorba de privarea unor oameni de drepturi care li se cuvin! Gândirea marilor filozofi vine în sprijinul acestor oameni care se confruntă cu împrejurări nefavorabile.

Atitudinea de rezistență la frustare este o trăsătură a unui comportament, prin exersarea căruia se promovează educația omului prin sine însuși – spun filosofii. Acest exemplu ne obligă să ne întoarcem la EPICTET: „Când în jocul vieții îți vin cărți proaste nu există alt remediu decât să câștigi cea mai bună partidă cu cele pe care le ai".

Poetul academician N. Dabija a pregătit oameni în lumina unei table de valori AUTENTICE. Neamul nostru se pare că a acceptat suferința în schimbul unei bucurii trăite în perspectivă: suferința credinței care se convertește în progres moral – acțiune

constructivă de încercare a suferinței, să „dobândim morală de valori .... fiindcă faptele omului sunt purtătoare de viitor și au efecte mult dincolo de momentul în care se produc”. Activitatea educativă a Revistei „Literatură și artă” – Chișinău condusă de doamna Dabija, creează în fiecare colaborator, un prieten care se simte fericit să contribuie cu munca sa la progresul cultural-spiritual al neamului nostru. Caut cuvinte potrivite prin care să pot sublinia calitățile și valoarea acestei reviste, precum și originalitatea ei, fiindcă e construită pe ideea de noblețe și demnitate, dragostea de pământ ca forță spirituală a neamului nostru, dragostea de sat – comunitatea spirituală a tuturor, „sâmburele din care s-a născut ȚARA”, respectul pentru cultul muncii, cultul trecutului, pe lacrima de iubire a țăranului care și-a câștigat pâinea , arând cu plugul – unealtă atât de prețuită de importanță mare economică: „Câtu-i pământu de lat / Și mare și desfătat/ Câți pe pământ locuiesc/ Toți după plug se HRĂNESC.”/

Pe cât de originală, pe atât de pasionantă este tematica acestei reviste, cuprinzând prefacerile timpului, prefaceri consacrate limbii și culturii, arătând influența literaturii populare și a modelelor livrești, precum și potențialul creativ al oamenilor de pe pământul natal. Admir oamenii care se străduiesc să dea publicului cititor, opere ale adevărului și frumosului. Felicitări doamnei Doina Dabija, colectivului redacțional și colaboratorilor acestei reviste. Cum măsurăm trecutul și viitorul, se întreabă cercetătorii și răspund: „Trebuie să privim în trecut ca să ghidăm prezentul și trecutul spre moduri originale de înțelegere a asimilării trecutului de sinteze ale clasicității, de europenizare autentică”. Numai prin legătura cu strămoșii putem dăinui! Din „Țara mea de dincolo de Prut” se aude glasul poetului academician Nicolae Dabija, care ne amintește: „Există noțiuni care sunt sfinte la fiecare popor: DUMNEZEU, PATRIE, ȚARĂ, LIMBĂ, NEAM, STRĂMOȘI”.... (Nicolae Dabija – Literatură și artă, Chișinău, Republica Moldova).

Legătura strămoșilor cu pământul mă determină să mă opresc deseori în fața lanurilor de grâu sau de floarea-soarelui, găsindu-mi liniștea precum țăranul în întinderea verde a pământului sau precum poetul într-un vers.

Lanurile acestea bogate se întorc mereu spre chipul țării, cu iubire și recunoștință, aducând omagiu înaintașilor, pentru valorile lăsate moștenire, îndemnându-ne să înălțăm în inimile noastre un trainic monument și să perpetuăm amintirea lor:

„O, atunci când prin lumine
Voi sui la Dumnezeu,
Veți gândi și voi la mine
Cum am fost în lume eu.” (Mihai Eminescu – Cântecul lăutarului)

Mulțumiri doamnei Doina Dabija, colectivului redacțional, colaboratorilor, cititorilor tineri și vâstnici, domnului academician Mihai Cimpoi, care mobilizează resursele de talent și vocație al națiunii, oferind o identitate aparte prin APORTUL lor la opera cultural-artistică a poporului nostru, sporind rândurile oamenilor care au lăsat în această revistă, urme asemenea soarelui, care răsărind ne acoperă de lumină.

Doresc viață lungă revistei „Literatură și artă” – condusă de doamna Doina Dabija, alături de colectivul redacțional, cititori, d-lui academician Mihai Cimpoi, fraților de la Prut. Să aveți ocrotire divină!

Vă scriu din Bihor:
Pe firul versului plânge dorul meu
Și amintirea părinților în suflet o port mereu;
Pe firul versului inima suspină
Pe cărarea vieții rămâne, o urmă, un cuvânt, o lumină
O lacrimă pentru frații de la Prut înstrăinați,
Rămași dincolo de Carpați!
De lacrima poetului Dabija nu uitați,
Iubiții mei frați! Și de cuvinte sfinte
Din inima Basarabiei fierbinte:
„Când adie zefirul, vă las ca moștenire trandafirul
Iar când ninsorile cădea-vor pe colnic
Rostiți o rugăciune
Într-un vers cât de mic!”

Prof. Paraschiva CĂRBUNAR

Membră în Liga Scriitorilor din România - filiala Cluj

Poetul Miron Blaga aduce aprecieri doamnei Paraschiva Cărbunar: *Paraschiva Cărbunar este indiscutabil una dintre personalitățile remarcabile ale culturii* și învățământului *din* Ținutul *Bihorului, cu o activitate prodigioasă, totuși prea puțin remarcată* și *pusă* în *valoare, care merită,* însă *o atenție mai aparte, ea constituind din multe puncte de vedere, un model pentru mai tinerii slujitori ai* școlii, *ai literelor* și în *primul rând ai cântecului din* Țara *Crișurilor!*

POESIS

La Alba Iulia

Din deal și din vale
Sunete domoale,
Se-aud, se-aud în memorie
Cu ecou de istorie.
Măreț oraș ne ceri iară,
Uniți să fim, ca odinioară,
Cu inimi înălțăm spre astre
Hora devenirii noastre!
În Cetatea Albei, clopotele bat,
În toată țara, în fiecare sat,
Deschideți porțile cu dor
Ne cheamă strămoșii în cor.
Oraș cu trecut milenar
De strămoși cinstit,
Prin dorul de Unire, Centenar,
În veci să fii slăvit!

Dor de Luceafăr

Cum cad pe nisip petale albe
Și lacrimile mele șirag de salbe;
În roua zorilor de diamant
Gându-mi călătoresc prin înalt.
Luceafăru-mi trimite raze vii
Să mă-nvelesc în nopțile târzii;
Iar glasul său, muzică astrală,
Vine din lumea siderală.
Cuvintele lui le-aud pe-a codrului cărare,
Mi-aduc în suflet alinare;
Și-mi dau fiori … îmi dau fiori
Stau să-l ascult până în zori!
Se-aude CÂNTECUL NEMURIRII
Al sufletului HOTAR BRĂZDÂND;
Pe ALTARUL iubirii,
Doruri dragi înfrunzind!

Dor de Eminescu

Îmi scald sufletul, în licărul izvorului azuriu
Și scriu …. și scriu, la ceas târziu,
Potopită, de dor, de hoinăreală.
Dă vălurire de culori, de dorul teiului
Ce-și lăcrimează a sa petală,
De dorul ochilor fermecători,
Ca roua de pe flori
Care, în minte-mi vin de-atâtea ori !
De razele ce le-mpletește luna
Să-mi amintesc de Eminescu întotdeauna !
De dorul Luceafărului și versul care-a înflorit
Sufletul unui neam necăjit.
În Rugăciunea Maicii Sfinte ocrotit !

Dau gândurilor mele glas ades
De doina codrului legănată
Din raze colorate și rămurele-i țes
O doină suspinată, o doină suspinată,
Din frunzișul ce se scutură, în semn de-alint
Peste sufletul pământului sfânt,
Peste gâturile ierburilor mătăsoase,
Sub zările luminoase :
Peste seva anilor de mult apuși, în inimă purtați,
De lumină sfântă, binecuvântați !
Trimite-ne Luceafăr blând.
Gând de lumină, să luminăm acest pământ,
Din floarea inimii, să crească lujer sfânt !

Gândind la Eminescu

În Împărăția Cuvântului ne-adăpostești
Luceafăr blând, din înalte sfere cerești
Înălțând rostirea românească în universalitate
Prin doinele codrului tremolate,
Prin vise generoase, plăsmuite ca albele petale
Pe coarda titanică a firii tale,
Și setea de cunoaștere înnăscută
Pe cărarea vieții străbătută,
Cu exuberanța naturistă, dar și iubire
Pentru a limbii mărire, a noastră moștenire;
Înțelegând al lumii sens divin
Lăsând pentru cei care din urmă vin,
O fărâmă din raza de lumină și dor,
Și iubire, din al vieții nesecat și sfânt izvor!

Deși constrâns neîncetat
Idealuri înalte ai cultivat
Vrednice de admirat:
„C-așa cum este nu poate a fi bine
Că nu poate nedreptul etern ca să domine”
În sonoritatea limbajului tău, căutând mereu, mereu
Urma frumuseții, între imperioasele „îndemnuri ale vieții”
Prin calda seninătate, momente de luminozitate,
Și voință fără asemănare,
De desăvârșire artistică fără egal
Pentru ALTARUL LIMBII, sfânt ideal
Idealuri ce însemnau pentru cei ce știu
„A vorbi într-un pustiu”.
În cârjele vremii înșelătoare, ai lăsat pe-a vieții cărare
Florile inimii tale,
Care, lângă florile de tei se-așternt
În prezentul ETERN!

Prof. Paraschiva CĂRBUNAR

Medicina ca vocaţie

Cuvânt despre dr. Cornean Corina Iulia, medic primar O.R.L., doctor în medicină

Medicul primar O.R.L., Cornean Corina Iulia s-a născut la Satu Mare , într-o familie de intelectuali (mama: medic primar ORL, doctor în medicină, tatăl: licenţiat inginer IT, licenţiat în ştiinţe economice, master în economie), având şi un frate geamăn, (licenţiat inginer IT).

A urmat cursurile primare I - IV la Liceul D-na Stanca Satu Mare. Apoi, cursurile gimnaziale şi cele liceale la Colegiul Naţional Mihai Eminescu, la profilul ştiinţele naturii bilingv- engleză, absolvind clasa a XII-a cu rezultate deosebite. Tot în perioada anilor de liceu obţine diploma Cambridge (University of Cambridge Certificate in English ESOL examinations – Certificate in advanced english).

Încă din liceu a fost atrasă de medicină şi de dorinţa de a putea ajuta oamenii. Având un model în familie (pe mama sa, tot medic primar O.R.L., doctor in medicină) şi-a dorit să urmeze aceeaşi profesie, considerând medicina o ramura de activitate deosebit de importantă şi atractivă.

În acest sens a început pregătirea având rezultate deosebite, recunoscute printr-un Premiu Special pentru: “ Rezultatele deosebite în activitatea grupei de excelenţă- Biologie”.

În 2007 a intrat la Universitatea de Medicină şi Farmacie “Iuliu Haţieganu” Cluj Napoca, unde la examenul de admitere s-a situat pe primele locuri, motiv pentru care conducerea Universităţii de Medicină și Farmacie Cluj-Napoca adresează o scrisoare către Colegiul Naţional Mihai Eminescu Satu Mare, în care apreciază în mod deosebit performanţa absolventei lor, recunoscând prin aceasta valoarea instituţiei sătmarene.

A finalizat cursurile facultăţii de Medicină și Farmacie Cluj-Napoca în anul 2013 cu rezultate deosebite obţinute la examenului de licenţă. În cadrul examenului de licenţă a realizat și prezentat lucrarea: “Consideraţii clinice și statistice asupra laringitelor cronice “. Această lucrare efectuată în cadrul disciplinei ORL din cadrul Universităţii de Medicină și Farmacie Cluj-Napoca arată interesul deosebit și timpuriu, manifestat pentru specialitatea ORL încă din perioada anilor de studenţie. Tot atunci debutează în activitatea ştiinţifică prin numeroase prezentări în cadrul unor sesiuni ştiinţifice, precum și prin publicaţii (studii, prezentări de cazuri), în reviste de specialitate.

În același an , în urma examenului de rezidenţiat susţinut, alege specialitatea O.R.L. pe care o finalizează în anul 2018 în urma susţinerii examenului de medic specialist. Înainte încă de a finaliza specialitatea ,în anul 2017 susţine examenul de intrare în Şcoala Doctorală din

cadrul Universităţii de Medicină și Farmacie Iuliu Haţieganu Cluj-Napoca.

Din anul 2018, își desfașoară activitatea ca medic specialist ORL în cadrul Spitalului Judeţean de Urgenţă Satu Mare

În sesiunea de examene din iulie a anului 2023 devine medic primar ORL având rezultate deosebite.

În timpul rezidenţiatului, precum și pe parcursul anilor în care deja a lucrat ca medic specialist a continuat și consolidat activitatea ştiinţifică concretizată în numeroase studii prezentate în cadrul sesiunilor ştiinţifice medicale, cât și a numeroaselor articole publicate în reviste medicale atât ca autor principal, cât și ca și co-autor.

Înclinaţia spre studii aprofundate și cercetare de vârf au făcut-o să aleagă pentru studiul realizat în cadrul tezei sale de doctorat o temă deosebită, într-un domeniu neabordat încă în cercetarea din România, un concept absolut original și inovativ, concretizat în titlul tezei sale: „Polimorfisme genetice în cancerul laringian”. Un subiect cu totul nou în România, de mare interes ştiinţific și cu mare potenţial de aplicabilitate clinică, indicând posibilitatea de a utiliza anumiţi parametri genetici ce pot indica şi pot ajuta la o mai bună detectare precoce a probabilităţii de apariţie a cancerului laringian (predispoziţie genetică, risc genetic sau diagnosticare precoce).

În urma unei munci extrem de laborioase, cu numeroase studii, cu publicarea a numeroase articole în cele mai bine cotate reviste de specialitate interne și din străinătate, a finalizat lucrarea de doctorat în anul 2023. Dintre publicaţii citǎm:

Romanian Journal of Morphology and Embryology, Revista Română de Medicină de Laborator, Acta Medica Transilvanica, Jornal of Medicine an Life, Medicina (Kaunas)- revistă în domeniul cercetarii medicale, din Elvetia.

A susţinut teza de doctorat în octombrie 2023 obţinând calificativul Magna Cum Laude.

Pe toată durata desfăşurării muncii de concepere a tezei de doctorat a dovedit o capacitate mare de efort şi implicare, deoarece volumul de date, prelucrarea acestora şi prezentarea rezultatelor atât în articolele publicate cât şi în teza propriu-zisă dovedesc acest fapt.

Calitatea lucrării de doctorat este cel mai bine reliefată de referatele profesorilor universitari din comisia de evaluare. Spicuim câteva referiri.

„Sumarizând toate argumentele expuse mai sus în domeniul oncologiei, studiul de faţă este primul de acest fel din ţara noastră, ne mai existând o astfel de bază de date în cadrul populaţiei din România în ceea ce priveşte frecvenţa şi modul de distribuţie a variaţiilor genotipici implicaţi, cu referiri nu numai strict la specialitatea ORL dar și cu implicații interdisciplinare polivalente.”

„Subliniez faptul că această tez se remarcă prin concluzii care sunt coerente, cuprinzând rezultate importante ale cercetării efectuate asupra expunerii populaţiei la factorii de risc și a factorilor de risc asociaţi. Această cercetare este prima de aceastănatură în ceea ce privește populaţia din România, fapt deosebit de important constituindu-se într-un deschizător de viitoare cercetări ale acestui domeniu.”

Sumarizând, lucrarea în sine este un bun prilej de a crea o stare de emulaţie asupra subiectului cercetării genetice legate de patologia oncologică din cadrul specialităţii ORL și nu numai.

Pe lângă activitatea de cercetare ştiinţifică în care a excelat, activitatea clinică medicală desfașurată cu pasiune și implicare la patul bolnavului, reprezintă prioritatea numărul unu a acestui tânăr medic, care vede în aplicarea cunoștinţelor sale și în obţinerea de rezultate pozitive în munca directă cu pacientul suferind, principala sa vocaţie.

Ca un crez al misiunii sale pe care și-a asumat-o în totalitate, rămâne această pasiune a actului de vindecare pe care orice medic de-a lungul carierei sale îl consideră suprema recompensă și far călăuzitor.

Redacția Dacoromania

Centenar fabulos Radu Theodoru

La 17 ianuarie 2024, domnul general a sunat adunarea prietenilor și camarazilor, la Cercul Militar, să dea de băut la zi aniversară: se împlineau 100 - una sută ani - dedicați Patriei și Neamului de marele aviator, scriitor și om de atitudine publică Radu Theodoru.

Somptuoasa sală de la Casa Centrală a Armatei.a răsunat de omagii, urări și cântece de petrecere până târziu în noapte, iar minunea a fost să-l vedem în mijlocul nostru pe năzdrăvanul centenar însuflețind el însuși toată petrecerea, de la un capăt la altul, inclusiv pe ringul de dans, în frumoasa tradiție a aviatorilor români!

Mereu în discuții pătimașe cu cei ce s-au întrecut să-l asalteze pe sărbătorit cu dovezile lor de dragoste și prețuire fără egal. Au fost zeci de invitați care au ținut să-i spună domnului general ce moment unic, fără egal, a știut să organizeze și să-i dea o strălucire de neuitat. S-au mai văzut persoane centenare, dar Domnul general Radu Theodor, la aniversarea centenarului său pare că trăiește o nouă tinerețe !

Ceva fără pereche!

„Comanda la mine!" a fost cuvîntul de ordine impus de neînfricatul general, iar noi toți cei prezenți în linia întâi ne-am simțit purtați spre izbândă de pilda generalului care ne este și „Căpitan"!

Am asistat la o demonstrație de vitalitate care ne umple inimile de cele mai îndreptățite speranțe!

O Țară, un Neam care dă naștere unor exemplare umane de calibrul domnului general Radu Theodoru are dreptul la un viitor pe măsură. Aceasta este concluzia unui centenar fabulos cu care Radu Theodoru se înscrie în Pantheonul nemuritorilor Neamului!

Să ne trăiți ani mulți și frumoși, Domnule General!

Ion COJA

P.S. *Redacţia ART-EMIS se alătură urării!*

Preluare din https://www.art-emis.ro/art-emis/centenar-fabulos

Ardeleanul IOAN TODERICIU şi „Obeliscu Timişoarei” de la Eger

Ioan Todericiu s-a născut la 3 mai 1930 în comuna Cricău, situată la 18 kilometri de Alba Iulia. La 1 decembrie 1918, mare parte din locuitorii comunei natale, inclusiv Carolina, mama sa, îmbrăcați în costume populare și purtând steaguri tricolore confecționate în gospodăriile lor, au participat la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia. Poveștile mamei, ale bunicilor și bătrânilor satului despre acest eveniment au găsit un puternic ecou în sufletul copilului și adolescentului Ioan Todericiu.

În decembrie 1951, după absolvirea Școlii Militare și avansarea la gradul de locotenent, Ioan Todericiu, plin de mândrie, s-a întors în comuna natală, ocazie cu care, unchiul său, Șandru Darie l-a sfătuit:”Să nu ne dezamăgești niciodată în calitatea pe care o ai, să nu ai încredere în străini și în special în unguri. Tot ce ți-am spus când erai copil, precum și întâlnirea de acuma să fie o lecție care să te călăuzească în întreaga carieră militară”.

Cariera sa militară, întinsă pe parcursul a 39 de ani, poate fi împărțită în două perioade:

- 1951-1965, când a îndeplinit funcții în diferite unități militare
- 1965-1990, când a activat în cadrul Direcției Informații Militare.

Timp de 11 ani, în perioada 1979-1990, colonelul Ioan Todericiu a îndeplinit funcția de atașat militar al României în Ungaria.

Ioan Todericiu, vorbea foarte bine limbile maghiară, engleză și rusă, fiind apreciat de membrii corpului Diplomatic din Budapesta, în special cu atașații militari acreditați în Ungaria. În perioada 1986-1990, a îndeplinit funcția de “decan” al Corpului diplomatic militar. În întreaga perioadă cât a activat la Budapesta, colonelul Ioan Todericiu a dovedit că nu a uitat recomandare primită de la unchiul său la începutul carierei militare,. întocmind și transmițând în timp util lucrări de analiză și sinteză privind situația din Ungaria. Informațiile sale transmise M.St.M au constituit o documentație completă, deosebit de prețioasă asupra Ungariei, dovedind înțelegera corectă a situației politico-militară din această țară, a țărilor aliate și dușmane din Europa Centrală și de Est. Rapoartele sale,au cuprins informații prețioase, bine documentate, care ar fi permis orientarea corectă a M.St.M. dar și a organelor de decizie ale statului român.

Pe parcursul anilor, Ioan Todericiu a informat, despre accentuarea politicii naționaliste a părții ungare (presă, istoriografie, declarații ale unor politicieni) vizând Transilvania și minoritatea maghiară din România, urmărind discreditarea imaginii țării noastre. Colonelul Ioan Todericiu a informat Bucureștiul despre pregătirea și desfășurarea vizitele efectuate la Budapesta de către liderii europeni: cancelarul Germaniei, primului ministru britanic, Margaret Thatcher,

președintelui Franței, Francois Mitterand și președintele american George Bush.

Deosebit de activ, colonelul Ioan Todericiu a informat Ministerul Apărării Naționale, în scopul preveniri surprinderii, despre:

- restructurarea și dislocarea unităților militare din zona de vest a Ungariei în zona de est;

- desfășurarea de aplicații cu noile structuri militare dislocate în zona Tisei, tema aplicațiilor fiind; eliberarea teritoriului vremelnic ocupat și instalarea administrației ungare pe teritoriul eliberat. Ioan Todericiu a prezentat personal conducerii Armatei Române faptul că la o astfel de aplicație au participat și trupe speciale franceze dislocate în Ungaria;

- pregătirea sub aspect politic și militar pentru o posibilă intervenție militară în România, justificată de necesitatea apărării minorității maghiare din Transilvania, dacă situația din România ar fi degenerate către un război civil.

Toate aceste informații referitoare la reformele adoptate de țările socialiste, precum și cele despre posibile modificări ale frontierelor europene, din păcate nu au fost utilizate corespunzător de conducătorii României.

În perioada evenimentelor din decembrie 1989, Ioan Todericiu nu a primit nicio informație despre ce se întâmpla în țară. În aceste condiții, și-a continuat activitatea, acționând în toate cazurile, conform intereselor României, fiind preocupat de depășirea cu bine a situației dificile prin care trecea țara. A fost călăuzit în această perioadă de simțământul de bun român. Probabil că cel mai dificil moment al misiunii de atașat militar la Budapesta s-a petrecut în februarie 1990.

Cu mult înainte ca în România să se realizeze un monument dedicat eroilor martiri din decembrie 1989, în Ungaria a fost inaugurat un monument dedicat participanților la revoluția română din Timișoara. Ziarul maghiar central de mare tiraj „Nepszabadsag" din 28 februarie1990, publică articolul „Obeliscul Timișoarei", care descrie ceremonialul inaugurării monumentului: „Tinerii Liceului Militar Lekey Vanos din Eger au ridicat ieri (27 februarie 1990), un obelisc în memoria eroilor morți în revoluția română. Sărbătoarea comemorativă care a avut loc în curtea colegiului a cuprins cuvântarea religioasă ținută de preotul reformat Kadar Zsolt care a binecuvântat prietenia dintre tineretul maghiar și cel român și a inaugurat obeliscul. La invitația ministrului apărării, Karpati Ferecic, la ceremonie a participat și colonelul Ioan Todericiu atașatul militar și aero la ambasada României la Budapesta, care, în cuvântarea rostită în limba maghiară, a mulțumit poporului maghiar pentru sprijinul moral, politic și material primit sperând în idealul de prietenie între cele două popoare".

Am discutat în mai multe rânduri cu Ioan Todericiu despre participarea la acest eveniment, reproșându-i în mod deosebit conținutul cuvântării ținută cu această ocazie. Cu amărăciune, mi-a relatat că a participat la eveniment, doar după ce a obținut aprobarea șefilor de la București. Mai mult a recunoscut că discursul său a fost întocmit la București, lui revenindu-i doar sarcina să îl citească. Find militar, Ioan Todericiu, deși conștient de rolul important jucat de Ungaria pentru înlăturarea regimului comunist condus de Nicolae Ceaușescu, a trebuit să accepte acest compromis. În memoriile sale, Ioan Toderociu notează cu năduf : „Nu puteam vorbi altfel. Eram diplomat și nu puteam să mă apuc acolo să fac niște comentarii de genul: Au fost luptătorii voștri, sau...".

Din păcate comisiile parlamentare, istoricii români, civili și militari, care au analizat desfășurarea evenimentelor din decembrie 1989, nu au manifestat nici cea mai mică intenție de a lămuri misterul acesti monument ridicat în curtea unei unități militare din Eger, în cinstea victimelor din perioada menționată.

Col. (rtg) Remus MACOVEI

Notă - *În elaborarea articolului am utilizat lucrarea „România în contextual schimbărilor politice, economice și sociale din Europa Centrală și de Est din anul 1989", publicată de colonelul Ioan Todericiu, în anul 2019, la editura bucureșteană Stefadina, precum și documente puse la dispoziție din arhiva persoanală a acestuia.*

Preluare din https://www.art-emis.ro/art-emis/centenar-fabulos

col.(rtg) Ioan TODERICIU

preşedinte de onoare al Asociaţiei Naţionale Cultul Eroilor „Regina Maria”

NOTĂ: *Prezentul articol, a fost întocmit şi trimis de col.(rtg) Ioan Todericiu, președinte de onoare al Asociației Naționale Cultul Eroilor - Regina Maria, Fundației „Alba Iulia 1918 pentru Unitatea și Integritatea României” - redacția revistei Dacoromania.*

Articolul a fost trimis în anul 2021 (cuprinzând evenimente importante (mai puțin cunoscute) de la Budapesta când col.(rtg) Ioan Todericiu, în perioada anilor 1979-1990, a fost atașat militar al României, fiind un mare patriot român de pe meleagurile Albei (com. Cricău) și un bun colaborator al fundației noastre. (ec. Ioan Străjan)

M-am născut la 3 mai 1930 în legendarele plaiuri transilvănene, unde s-au păstrat din cele mai vechi timpuri tradițiile, obiceiurile și limba noastră strămbună. Am copilărit în comuna natală Cricău, situată la 18 km de Alba Iulia, acolo unde se întâlnește Câmpia Mureșului cu Munții Tarcăului.

Părinții, bunicii și dascălii școlii ne povesteau și ne aduceau în atenție istoricul eveniment de la Întâi Decembrie 1918 și bucuria întregului popor că în sfârșit s-a făcut dreptate și toți trăiesc într-o țară cu aceleași sentimente românești. Pe vremea aceea (perioada de după 1918) oamenii în vârstă povesteau celor mai tineri întâmplări și evenimente din viața lor, în serile lungi de iarnă. Noi copiii ascultam cu mult interes povestirile despre evenimentele și întâmplările din viața rudelor noastre mai vârstnice.

Unchiul meu Șandru Darie povestea nepoților, între care eram și eu, despre viața lui de militar în armata Austro Ungară. Fără voia lui a fost încorporat într-o unitate militară din Budapesta. Ne povestea cât de greu i-a venit instrucția militară ungurească la care era supus. Spunea cu mare bucurie că Întâi Decembrie 1918 a făcut ca cei din Ardeal să trăiască într-o țară în care toți aveau aceleași drepturi, libertăți și un mod de viață corespunzător tradițiilor și obiceiurilor. Precizez

cu mândrie că mama, pe numele ei Crișsn Carolina, în vîrstă de 17ani, împreună cu un grup de tineri din comuna Cricău, îmbrăcați în costume populare speifice locului, cu steaguri tricolore făcute în gospodăriiile lor, s-au deplasat la Alba Iulia pentru a participa la Marea Adunare Națională de la Întâi Decembrie 1918. Locuitorii comunei I-au așteptat și întâmpinat cu bucurie că în sfârșit și-au văzut împlinit visul lor de veacuri.

Școala la care am învățat era la trei kilometri de casă, nu avea lumină electrică, încălzirea se făcea cu lemne și despre grupuri sanitare nici vorbă să existe. Dascălii școlii ne predau lecții la ora de istorie despre evenimentele care au avut loc la Întâi Decembrie 1918 exprimând bucuria ardelenilor din acel moment. A urmat sfârșitul celui de al Doilea Război Mondial cu consecințe dezastruase pentru țara noastră. Fără ca populația să fie întrebată a fost introdus în România comunismul cu toate relele lui economice, sociale și de orice altă natură. Liceele din învățământul românesc au fost desființate în locul lor funcționând acele școli medii. În aceste condiții pătinții m-au înscris la o școală medie unde aveam internat.

La întâi octombrie 1950 am fost încorporat într-o școală de ofițeri de rezervă. Era prima promoție de ofițeri de rezervă care se pregăteau.

Înainte de absolvirea acestei școli, printr-un ordin al ministrului Apărării Naționale, toți absolvenții acestei promoții au fost declarați ofițeri activi pentru a putea umple golurile apărute în urma epurărilor care au avut loc în armată.

Îmi amintesc cu multă emoție despre întoarcerea mea în comuna natală îmbrăcat în uniformă de ofițer, prilej cu care l-am vizitat pe unchiul Șandru Darie, care stătea la masă și când m-a văzut s-a ridicat în picioare și a spus ”Nu pot sta jos în fața unui ofițer al Armatei Române”. A continuat spunând că o persoană din familia noastră s-a întors cu grad de ofițer și cu emoție în glas mi-a spus ”Să nu ne dezamăgești niciodată în calitatea pe care o ai, să nu ai încredere în străini și în special în unguri. Tot ce ți-am spus când erai copil, precum și întâlnirea de acuma să fie o lecție care să te călăuzească în întreaga ta carieră militară”.

După absolvire la 30 decembrie 1951 până în octombrie 1962 am fost încadrat în funcții de răspundere în conducerea unităților Ministerului Apărării Naționale.

În 1962 am intrat în Academia Militară Secția Rachete pe care am absolvit-o în 1965. După absolvire am fost repartizat la Direcția Informații Militare

După ce am urmat pregătirea specifică acestei structuri, am îndeplinit următoarele funcții:

-șef sector analiză state din Zona Mediteraneană;

-analist state membre NATO;

-component al grupelor operative de analiști militari, organizate pe timpul conflictelor militare (Vietnam, Pakistan, Orientul Apropiat, Grecia, Cipru, Cehoslovacia etc.);

-analist în grupul de informare operativă al DIM;

- șef de compartiment analiză - sinteză a zonelor de instabilitate, războaie locale, lovituri de stat etc.;

Am crescut într-o zonă în care se vorbea curent limba maghiară, pe care am învățat-o alături de colegii mei de joacă. În școală am învățat limba engleză și limba rusă. În vederea pregătirii pentru misiunea de atașat militar mi-am perfecționat cunoștințele de limba maghiară.

Am fost atașatul militar al României la Budapesta timp de 11 ani, din 1979 până în 1990. Prin natura poziției mele, ca diplomat al Armatei Române am fost martor direct la accentuarea tensiunilor bilaterale româno-maghiare pe întreaga perioadă a deceniului respectiv.

Ungaria a început cu aproximativ trei-patru ani înainte să pregătească un moment favorabil în politica sa raportată la România și care a apărut în decembrie 1989 cu efect lucrativ. Îmi amintec că primii pași au fost făcuți prin pregătirea populației sale. În acest sens s-au editat foarte multe cărți cu tentă privind

apartenența Transilvaniei, lipsa de drepturi a minorității maghiare din România și injustețea ce li s-a făcut la Trianon. În piețele și stațiile de metrou se vindeau hărți ale Ungariei Mari, cu frontierele lor până la Carpați și până în Cehoslovacia și fosta Iugoslavie. În pregătirile inițiate de Ungaria intrau și inițiative de ordin economic. Ungaria dorea schimburi economice privilegiate cu județele din Transilvania, lucruri neacceptate la București.

Ceea ce se întâmpla în planul activităților diplomatice între cele două țări nu mai era diplomație, era o hărțuială în toată regula. Dacă ambasadorul român mergea la Ministerul lor de Externe să protesteze față de aparițiile în presă privind ideea de nedreptate ce li s-ar fi făcut la Trianon, diplomații maghiari susțineau că nu au ce face, că presa lor e liberă. Activitatea diplomatică aproape că se redusese la proteste și de-o parte și de alta, verbale sau în scris, referitoare la nerespectarea acordului bilateral și drepturile omului. Și mai grav, s-a ajuns la expulzarea reciprocă a diplomaților din cele două țări, o premieră în relațiile dintre două state membre ale Tratatului de la Varșovia".

În presa maghiară apăreau tot felul de lucruri despre România, unele adevărate, altele exagerate, altele neadevărate. Ca să fim drepți, ei speculau tot ce nu era în regulă în România. De pildă, la televiziunea maghiară apăreau imagini cum se vindeau în măcelării operele lui Ceaușescu sau imensele cozi la benzină. Unul dintre diplomații români de la Budapesta chiar a spus în glumă care era soluția pentru ca ziariștii unguri să nu mai scrie defavorabil despre România. A spus: «Tovarăși, să fie benzină, iar la alimentare să se găsească produse». Pentru acest haz de necaz, diplomatul era să-și piardă postul.

Încă din anii '85-'86 corpul diplomatic al României, deși avertiza față de evenimentele care se prefigurau, a fost atenționat să nu mai trimită la București toate aceste informații, sub acuzația că diplomații români au căzut în plasa dezinformării. Menționez condițiile de lucru tot mai grele la ambasada României de la Budapesta și care s-au acutizat în anul 1989.

Eram amenințați la telefon de către persoane anonime despre oprirea surselor de apă și a energiei electrice, cu incendierea, cu plasarea de bombe, se transmiteau insulte grosolane la adresa diplomaților români.

La Budapesta au fost încercări de manifestații și mitinguri de sprijin pentru minoritatea maghiară din România încă din anii '86-'87. La aceste demonstrații participau și grupuri de refugiați români, care erau bine organizate din punct de vedere logistic. Purtau pe timpul demonstrațiilor, la care se adunau fără exagerare mii de oameni, pancarte mari și aveau și aparatură de amplificare a vocii. Grupurile respective purtau denumirea "Organizația România liberă".

Dacă până în 1988 majoritatea refugiaților din România erau de etnie maghiară, în anul 1989 a început să crească numărul etnicilor români. Tocmai acest lucru a provocat o întâlnire la nivel înalt în august 1989, la Arad, între Nicolae Ceaușescu și omologul maghiar Grósz Károly. În această întâlnire, partea maghiară întâmpină greutăți în cazarea și hrănirea refugiaților. Îmi amintesc replica lui Nicolae Ceaușescu: "Avem tratate, să ni-i returnați, trimiteți-i înapoi!".

În deceniul anilor ‹80, Budapesta a primit înalte vizite de stat din partea RFG, a primului-ministru britanic, Margaret Thatcher, a președintelui francez FranÎois Mitterrand și a altor lideri din țările occidentale, și a culminat cu vizita președintelui american, George Bush, din iulie 1989. Primirea acestuia era planificată să aibă loc pe platoul din fața Parlamentului.

Eram la acea vreme decanul de vârstă al atașaților militari acreditați la Budapesta și înaintea sosirii președintelui american partea maghiară m-a hărțuit tot timpul, din motive diverse, precum întârzierea unui atașat militar etc. Pe o laterală a zonei de primire se afla un grup de români și maghiari, mai degrabă maghiari, cu pancarte destul de mari și steaguri ale Ungariei și care se refereau la nedreptatea ce i s-a făcut Ungariei la Trianon și speranța că președintele Bush va întreprinde ceva pentru a se repara această nedreptate. Văzând grupul respectiv, am

înțeles de ce oficialii maghiari voiau să-mi distragă atenția.

I-am spus atunci ambasadorului Traian Pop că nu putem participa la o activitate în care România era blamată. Mai întâi ne-am dus la cel care organiza protocolul de stat și i-am spus că plecăm, pentru că nu participăm la o manifestație antiromânească. Răspunsul oficialului ungur a fost că în Ungaria este dreptul de a manifesta liber. După aceea, am contactat membrii Ambasadei SUA aflați pe platoul oficial și i-am informat și pe ei că plecăm și care este motivul. Ajuns în fața Parlamentului, președintele Bush nu a mai ținut discursul care era programat și a rupt textul său. Trebuie spus că, potrivit uzanțelor diplomatice, discursul este pregătit de ambele părți. După știința mea, partea ungară a cerut introducerea în discurs a angajamentului SUA de a rezolva problemele cu vecinii legate de minorități. Sigur, președintele Bush a avut o motivație elegantă: ”nu a citit discursul din cauza vremii nefavorabile”.

Sunt convins că tot ceea ce s-a întâmplat în 1989 a fost posibil dintr-un interes al marilor puteri. Situația din 1989 a avut ca izvor faptul că marile puteri au permis țărilor din lagărul socialist să-și aleagă sistemul și s-au înțeles între ele să nu intervină în acest proces, ci doar să observe.

Diversiunea legată de evenimentele din România în favoarea unor țări a fost bine pregătit. Am rezerve, dar o spun, Ungaria ar fi dorit un război civil în România și ar fi dorit o confruntare între puterile statului, Armata și forțele Ministerului de Interne. Acest război l-ar fi folosit pentru intervenția în Transilvania, cu scopul declarat de a-și proteja minoritatea. Fără îndoială că odată intrate pe teritoriul României aceste forțe era greu de prevăzut cum ar fi evoluat lucrurile. Războiul civil ar fi făcut posibilă încălcarea acordului dintre președinții Bush și Gorbaciov de neamestec. Or, intervenția străinilor în România nu putea avea loc dacă acest război civil nu se producea.

Îmi aduc aminte de faptul că Ungaria și-a restructurat Armata în ‘87, renunțând la organizarea greoaie, specifică Tratatului de la Varșovia, și trecând la o structură mobilă, prin înființarea de brigăzi modulare. Efortul militar al Ungariei a fost redirecționat spre România, făcând chiar exerciții de mobilizare cu noile structuri. Ungaria și-a prezentat planurile în cadrul Tratatului de la Varșovia după ce restructurările începuseră.

După declanșarea evenimentelor din România, în decembrie 1989, Ungaria a trimis mesageri speciali în mai multe capitale importante ale lumii cu mesaje în care se vorbea despre pericolul în care se află minoritatea maghiară din România. Toate aceste acțiuni ale Budapestei nu puteau să nu fie cel puțin cunoscute de către Uniunea Sovietică, importante forțe ale acesteia găsindu-se la acel moment pe teritoriul Ungariei.

Este momentul să menționez faptul că toți diplomații români aflați la posturi în majoritatea capitalelor europene au avertizat organele de decizie din România, cu doi - trei ani înainte de decembrie 1989, despre posibila restructurare a frontierelor europene. În mesajele lor se avertiza cu argumente despre pericolele care amenințau țara noastră și ideea ca și la noi o să aibă loc o liberalizare și o respectare a drepturilor omului pentru că schimbările pe plan european nu ne puteau ocoli. Numai că instituțiile abilitate pentru a lua decizii nu doreau libertăți în țara noastră, așa cum erau preconizate și cum erau deja în celelalte țări socialiste.

În perioada evenimentelor din decembrie 1989, Direcția Informații Militare nu a informat ofițerii aflați la post despre ce se întâmplă în România. Afirm fără să greșesc faptul că noi, atașații militari, am fost neglijați în acele condiții de mare cotitură din România, dar prin pregătirea pe care am avut-o, prin simțămintele noastre ne-am continuat activitatea de buni români pentru a depăși momentul greu cu care se confrunta România.

Am ieșit la pensie cu tăcerea pe buze, deoarece teoreticienii construiau o altă revoluție decât cea reală, în toate circumstanțele ei, și nici embargoul profesional impus pentru toată viața nu-mi permitea să spun ceva. Cât

am spus a fost cu fereală și auto-cenzură. Dar am vrut să fac în continuare ceva pentru țara mea. Și am aderat la Asociația Națională Cultul Eroilor „Regina Maria", unde am devenit colaboratorul cel mai apropiat al președintelui Petre Stoica. Prin el s-a încheiat primul protocol de colaborare dintre Asociație și Ministerul Educației și Cercetării. Așa s-au născut cercurile Cultul Eroilor din învățământul preuniversitar și regulamentul de funcționare a acestora. După eclipsa indiferenței, în sfârșit imaginea eroilor căzuți pentru patrie intra în școli, fără inhibiții ideologice și omiteri părtinitoare. Am rămas într-o relație excelentă cu acest minister, cu care se lucra când mai greu, când mai profitabil, în funcție de miniștri și politicile de „modernizare". Am susținut numeroase emisiuni la Radio România Actualități, veritabile lecții de patriotism și onestitate, răspunzând prompt la toate solicitările și acum când am o vârstă onorabilă, folosind toate oportunitățile pentru a promova organizația și mai ales obiectivul ei central – eroii locului, eroii neamului. Acum sunt președinte de onoare al asociației, resimt cu acuitate personală orice exces iredentist și inițiez proteste în numele Cultului Eroilor, pentru a atrage atenția asupra acestor acumulări periculoase, pe care autoritățile din diverse motive le trec cu vederea. Am fost unul dintre cei mai aprigi susținători ai ridicării unui monument al Unirii la Alba Iulia. Pentru aceasta am făcut zeci de drumuri la Alba, am vorbit la radio și în interviuri, la simpozioane și alte manifestări. Proiectul inițiat imediat după revoluție cu machetă aprobată de Ministerul Culturii condus de Răzvan Theodorescu a suscitat atâtea discuții și retractări încât părea că nu va fi făcut niciodată. Cea mai mare mâhnire și nedumerire mi-a pricinuit-o respingerea monumentului de către arhiepiscopul de Alba Iulia, IPS Andrei Andreicuț, care însă are un înțeles ascuns. Monumentul s-a ridicat în 2018, după proiectul inițial și este o imensă cruce romană (catolică) închisă între patru gratii. Ierarhul înțelesese simbolistica polivalentă și nu tocmai onestă a proiectului și, fiindcă nu o putea spune pe față, a respins ideea de monument. Pentru mine nu a fost un succes – monumentul s-a înălțat în cele din urmă, nu în cetatea veche ce cuprinde Catedrala Încoronării, ci pe Câmpul lui Horea, în fața ei. Și este totodată o înfrângere că proiectul n-a putut fi modificat pentru a sugera fără dubii ideea Marii Uniri. Dar în 2018 am întocmit un mesaj emoționant al generației care a sărbătorit Centenarul către generațiile care vor sărbători Marea Unire în 2068. Într-o ceremonie festivă i-am înmânat, în numele Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria", elevului Mihai Ioan Lupșan, de la Școala Gimnazială „Vasile Goldiș", din Alba Iulia, împreună cu Medalia „Centenarul Marii Uniri.

În prezent fiind în al 92-lea an al vieții sunt mulțumit că mi-am făcut cu cinste, onoare și demnitate datoria față de patria noastră România.

În toată activitatea mea m-am bucurat de sprijin și încredere din partea autorităților cât și din partea soției cu care m-am căsătorit la 21 mai 1952.

În toată cariera mea militară soția a fost alături de mine atât în momentele grele cât și atunci când aveam bucuria reușitelor.

Cei doi fii ai mei Petru născut în 1955 și Tudorel născut în 1957 au îmbrățișat cariera militară îndeplinind cu responsabilitate sarcinile avute în funcțiile lor de răspundere.

Nutresc speranța că și cei de astăzi vor duce la îndeplinire îndatoririle lor față de țară și vor fi exemple demne de urmat pentru cei din viitor.

Consemnat de

Luminița Cornelia ZUGRAVU

Chemat pentru ... a fi ucis!!!

Anul 1989 a fost un an foarte frământat din punct de vedere politic, economic și social. Sistemul socialist în formare (impropriu spus comunist) se zvârcolea din toate mădularele. Era un fenomen întins parțial pe întreaga planetă, iar în România „ca la noi la nimeni"; acest proverb se ridica la cotele cele mai înalte.

Se apropia sfârșitul anului și – credeam noi- lucrurile se vor liniști. Nici vorbă însă de așa ceva!

Zvonistica își făcea și ea simțită prezența. A început timid, cu vorbe șoptite, spuse pe la colțuri de stradă, apoi din ce în ce mai tare: VIN TERORIȘTII!

Aparatul de Apărare al Țării în totalitatea sa a intrat în alertă. Indicativul „Radu cel Frumos" se aplica la toți cei cu epoleți pe umeri de la Ministerul Apărării Naționale și de la Ministerul de Interne. Nu mai părăseam unitățile decât în cazuri excepționale.

Dând clepsidra timpului înapoi, ne întoarcem la ziua de 24 decembrie 1989.

După primirea apelului telefonic cu indicativul de rigoare de la ofițerii de serviciu din toate unitățile militare, străzile municipiului Alba Iulia s-au umplut de uniforme militare în mișcare. Zeci de ofițeri și subofițeri de toate armele și gradele, alarmați de acasă prin curier sau telefonic, se îndreptau în fugă spre unitățile din care făceau parte.

Termenul „în fugă" este exprimat în sens generic, pentru că posesorii de autovehicule proprietate personală puneau totul pe seama motoarelor auto pe care le posedau.

Fiecare familie de ofițer sau subofițer de la nivel de țară, trăia febra plecării militarului (militarilor) să-și facă datoria profesională, fiecare în felul său.

Noi ne vom cantona atenția în cartierul Tolstoi din municipiul Alba Iulia.

Pătrundem într-un bloc, la un apartament locuit de o tânără familie. „Pater familias" este maiorul de miliție RADU IOAN cunoscut de colegi cu diminutivul „IONICĂ RADU" în vârstă de numai 41 ani, cu o soție economistă – EMILIA de 39 ani, având o fetiță – IOANA de 10 ani. Ba mai aveau și un minuscul băiețel care încă nici nu vorbea bine, repetând tot mereu un nume „inventat" de el – „Done".

E o zi specifică iernii, orele 8-9 dimineața fiind considerate devreme când, o mașină militară de teren străbătea străzile orașului „cea de-a doua capitală a României" (cum apare în unele înscrisuri!) și prin portavoce chema la unități militarii de toate armele, gradele și funcțiile, potrivit indicativului codificat, așa cum am detaliat mai sus.

Maiorul Radu Ioan își părăsea familia în grabă, având asupra sa „bagajul" cerut de regulamentele militare. Nu bănuia nici el și nici cei care rămâneau acasă că despărțirea era ... definitivă(!)

La intrarea în bloc îl așteptau, ajunși mai devreme, cpt. Iuonaș Virgil, cpt. Iancu Gheorghe și subofițerul Hărăguș Ioan. Cu autoturismul proprietatea cpt. Iuonaș au plecat către sediul Miliției Județene. Maiorul Radu s-a așezat în față lângă șofer. Deloc întâmplător acestui loc i se spune „scaunul mortului".

În tot orașul se auzeau împușcături care nu mai conteneau. „Legenda" teroriștilor funcționa perfect. Ba devenise și mai categorică. Se vehicula minciuna bine tecluită că ofițeri de securitate și miliție sunt cei care comit acte de terorism, ei fiind acum „botezați" – „forțe speciale ale Ministerului de Interne"! Împotriva lor acționau ca trupe fidele Țării și Națiunii, efectivele Ministerului Apărării Naționale și Gărzilor Patriotice, toate acestea dotate cu întreaga tehnică de luptă necesară și pretabilă. Scenariul, sinistrul scenariu era

bine regizat! Cine se găsea în spatele regiei? – Răspunsul nu se poate da în acest simplu articol!

Atât doar că de la unitățile economice din oraș care aveau depozite de armament pentru dotarea gărzilor patriotice proprii s-a dat armament (pe ce bază și aprobări?! – Nimeni n-a răspuns vreodată) la tot felul de civili; unii nu aveau nici măcar stagiul militar satisfăcut! Se cunoștea cazul unui infractor din Alba Iulia, cu „diplomă" de recidivist, care purta prin oraș două pistoale mitralieră așezate cruciș peste piept, care spunea:

- Eu sunt Che Guevara! (cu referire la cunoscutul revoluționar sud-american).

În acest haos creat intenționat a pornit din cartierul Tolstoi și mașina cu personajele noastre.

Ofițerul Iuonaș Virgil, ca fiind cel mai îndepărtat de sediul Miliției Județene, relata la timpul respectiv că au venit din cartierul Tolstoi prin spatele Casei Armatei, urmând apoi sediul vechii Autogări, str. Mihai Viteazu, magazinul lacto-vegetarian și barul „Intim", iar în final str. Primăverii.

Fără nicio atenționare prealabilă, ajunși aici au fost secerați de rafale de armament automat trase dinspre parc, cu intenția de a ucide ocupanții (care erau „teroriști"?)! Păi cum altfel, din moment ce 7 gloanțe au penetrat caroseria și geamurile autoturismului. Doi ocupanți au fost răniți de gloanțe la umăr și respectiv coloana vertebrală, iar mr. Radu Ioan a decedat pe loc împușcat în cap și torace.

Răniții au primit îngrijiri medicale acordate cu multă reținere și circumspecție (doar erau „teroriști"!?). Mai cumplit și revoltător a fost etichetat mr. Radu Ioan, care nu se mai putea apăra nici prin vorbe (morții nu mai vorbesc!). Inițial, trupul i-a fost aruncat pe scările hotelului „Parc", apoi pe sol, printre buruieni, în curtea Spitalului Județean.

Alertată de subconștient, în jurul orelor 10, Emilia a sunat la Miliția Județeană, la ofițerul de serviciu, dar i s-a răspuns laconic:

- Noi nu știm nimic (deși împușcături se auzeau în continuare de peste tot orașul!).

***

Să facem un paralelism.

Psihoza teroriștilor atinsese proporții îngrijorătoare. Orice mașină, în afara celor inscripționate, care circula în mare viteză, era imediat oprită de semnalele milițienilor cu caschetă albă și controlată, pentru că trezea suspiciuni prin însăși comportarea ei, respectiv viteza.

A intervenit la un moment dat o situație de suprapunere. Se dăduse alarma cadrelor militare, iar acestea se deplasau spre unități cu mașinile proprietate personală (cei care aveau!) în mare viteză.

Într-un asemenea context nefericit venea din cartierul Tolstoi spre sediul Miliției Județene, cu mașina, ofițerii noștri.

Aceștia nici nu bănuiau că se transformaseră involuntar într-o țintă virtuală. S-a întâmplat ceea ce am consemnat deja.

Să n-o părăsim însă pe Emilia Radu.

În jurul orelor 15 și-a sunat o prietenă de la Direcția Sanitară și întrebând-o ceea ce o interesa a primit confirmarea că în jurul amiezii la spital a sosit Salvarea cu Ionică Radu dezbrăcat și aruncat printre tufișurile din curte.

Au trecut minute necronometrate până când Emilia împreună cu Ioana de mânuță au sosit să-și vadă soțul și respectiv tatăl. Ceea ce au văzut însă (de la distanță, pentru că nu li s-a dat voie să se apropie) a îngrozit-o realmente! Pe Ioana, aș ijderea!

De jur împrejur era o masă enormă de oameni. Se auzeau înjurături, se vedeau chipuri schimonosite de furie și ură, se scuipa și .... „Banditule! Teroristule! Să-i dăm foc! Să-l spânzurăm așa mort cum este! etc...etc". Vocabularul le era împănat cu tot felul de expresii scabroase.

Ce era în sufletul celor două: soție și fiică?!

O sumară analiză de ordin psihologic se impune a fi efectuată de către fiecare cititor în parte și să tragă concluziile care se impun, inclusiv răspunsul stânjenitor la întrebarea: **Ce fel de revoluție a fost asta?**

Col.(rtg). Dorin OAIDĂ

Un strigăt de durere. Răni redeschise. Realitatea

Prin Dictatul de la Viena din septembrie 1940 s-a decis cedarea nordului Transilvaniei hortyştilor. Tot aşa, Tratatul de la Craiova din acelaşi an, a dat peste cap soarta a zeci de mii de familii de români. Aceste decizii dramatice ale autorităţilor române au pecetluit cu durere soarta a sute de mii de familii de români din nordul şi sudul ţării.

Drama părinţilor şi bunicilor noştri transilvăneni, stigmatizaţi şi batjocoriţi în anii 1940-1945 marchează de 80 de ani încoace viaţa a zeci de mii de familii de români din Transilvania. În anul 2024, urmaşii refugiaţilor şi ai celor ucişi de trupele hortyste care au ocupat nordul Transilvaniei- îşi trăiesc încă în tăcere trauma moştenită de la strămoşii lor umiliţi, schingiuiţi şi goniţi din casele lor, maghiarizaţi forţat în anii 1940-1945.

Nu poate mintea omenească să îşi imagineze azi atrocităţile aplicate românilor de ocupantul hortyst. Părinţii de atunci au fost surghiuniţi, călcaţi sub copitele cailor, fugind cu câte 5-6 copii, disperaţi şi îngroziţi, unde au văzut cu ochii, nevoiţi să îşi părăsească casele şi rostul, sperînd să îşi salveze viaţa. Sau, dându-şi viaţa.

Cunoaşteţi monumentul comemorativ de la Moisei, Maramureş ? El aminteşte trecătorilor de crima atroce de la Moisei, unde 200 de localnici au fost duşi cu forţa de trupele hortyse şi închişi într-o casă, căreia i s-a dat foc. Au murit arse de vii 200 de suflete nevinovate, vinovate doar pentru culpa de a fi români. Cruzime şi batjocură.

De aceste atrocităţi au fugit bunicii, cu cîte 5-6 copii după ei, copiii aceia fiind părinţii noştri.

Au murit într-un târziu, dezamăgiţi şi purtând pe viaţă stigmatul traumelor suferite.

După 80 de ani, în anul 2021, Parlamentul României democratice, dă Legea 154/2021, prin care îi recunoaşte pe urmaşii acelor români năpăstuiţi din anii 1940, alocându-le modeste indemnizaţii lunare, târzie despăgubire morală pentru suferinţele părinţilor lor. Indemnizaţiile stabilite pentru români sunt în sumă de 300 până la 760 de lei/persoană.

Aceeaşi lege dă drepturi compensatorii şi urmaşilor minoritarilor ce au fost persecutaţi după 6 martie 1945.

Indemnizaţiile acestora se ridică însă la sume între 2000-3500 de lei/persoană!!!!

Observaţie pertinentă: indemnizaţiile minoritarilor sunt în plată din prima zi, românilor li se refuză dreptul la indemnizaţiile câştigate prin lege , deşi ele sunt de 4-5 ori mai mici decât ale minoritarilor.

Pentru români, statul nu are fonduri

Românii ies în stradă în iarna 2023-2024 ca să îşi ceară drepturile pe care le conferă Legea 154/2021 şi să reclame că documentele ce le-au acordat recunoaşterea statutului lor, nu sunt băgate în seamă. De la Satu Mare până la Constanţa, de la Arad până la Tulcea, ţara freamătă de revoltă şi de umilinţa unei discriminări la cote uriaşe.

Întrebare: de unde discriminarea de sumă între minoritari şi români?! Cum de pentru minoritari statul are fondurile consistente necesare iar românii sunt amânati pentru al 3-lea an consecutiv de la plata drepturilor lor modeste??

Nu este Guvernul României şi guvernul românilor?!

Trebuie să te naşti minoritar ca să ţi se respecte drepturile în ţara ta???

E vreo altă unitate de măsură a legalităţii pentru cetăţeanul român decât pentru cetăţeanul minoritar?

Guvernele României din ultimii 3 ani amână (prorogă) fără motiv DOAR PLATA DREPTURILOR ROMÂNILOR.

Discriminarea aceasta e umilitoare şi dureroasă şi ne pune pe noi, fiii şi fiicele persecutaţilor şi refugiaţilor din anii 1940-1945 în aceeaşi postură în care au fost părinţii nostri. Doar că atunci ocupantul crud şi nemilors era străin, pe când în anul 2024, discriminatorul este statul român, pe care fiecare dintre noi îl respectăm, îl slujim şi îl servim împreună cu familiile noastre de zeci de ani.

Au murit dreptatea şi legea în ţara românească???? Ori ea se acordă discreţionar? Unde este egalitatea în drepturi garantată de Constituţia României ???

Opinia publică trebuie să cunoască motivul pentru care noi ieşim în ger, paşnici , dar hotărăţi, în toate reşedinţele de judeţ şi nu numai, cerînd Guvernului României să înceteze atitudinea discriminatorie faţă de români.

Cerem ca Guvernul să acorde respectul datorat fiecărui cetăţean român şi să aplice nemijlocit şi în regim de urgenţă Legea 154/2021, punctele c) şi g), singurele pe care le discriminează de ani de zile.

În spatele literelor c) şi g) din lege stau zeci de mii de cetăţeni români, urmaşi ai refugiaţilor persecutaţi, care au dreptul la respect şi demnitate.

Şi care au adevărul şi legea de partea lor.

În ce limbă să ne adresăm Guvernului român, pentru ca el să înţeleagă ce ne datorează????

Asociația Românilor Refugiați
și Expulzați în 1940 Carei

Poezia ca resurecție mistică, în spiritul abatelui Bremond

Maria D'Alba şi „Vămile" poeziei sale

1.Poeta a debutat în volumul colectiv „ALPHA '87" – (Editura „Dacia", Cluj-Napoca) și a editat de-a lungul vremii mai multe volume de poezii, într-o ritmică și distinctă modulație lirică:

Am scris în mai multe rânduri, începând din 2010, despre poezia **MARIEI D'ALBA** (n. 13 mai 1958, Apuseni, Alba), - pseudonim literar al profesoarei de violoncel Maria Mărginean din Alba Iulia, soție a cunoscutului poet Ioan Mărginean, - relevând că de la debutul în plachetă colectivă („Debut 87", Ed. Dacia, Cluj-Napoca), poezia d-sale a evoluat către o formulă lirică originală, de reale şi surprinzătoare resurse expresive. Această poezie, deși în rostiri de evidente prospețimi, se raporta la tradiția viguroasă a liricii transilvane, cu atotprezente reverberații ale chtonicului şi pulsații ale transcendentului, altfel zis, pământul, tradiția şi credința deveneau registre de referință ale eului expresiv: „*La marginea tăcerii*" (Editura „Dacia", Cluj-Napoca, 1992), „*Flori de gheață*" (Editura „Altip", Alba Iulia, 1994), „*Cenuşa viselor*" (Editura „Dacia", 1997), „*Lacrimi de Marie*" (Editura „Unirea", Alba Iulia, 2002), „*Chiriaş al cuvântului*" (Editura „Unirea", 2003), „*Lacrimi fisurate*" (Editura „Altip", 2007), „*Eclipsă de dor*" (Editura „Unirea", 2008). Volumul „*Iubiri enarmonice*" (Editura „Reîntregirea", Alba Iulia, 2010) venea să realizeze o chintesență a acestei poezii, atât pe latura tematică cât mai ales pe claviatura unui lirism egal cu sine, de orchestrație „enarmonică", cuceritor prin sensibilitate şi sinceră atitudine existențială.

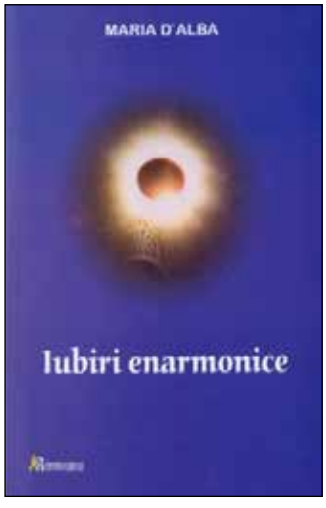

Dintru început erau de remarcat sacralitatea acestei poezii şi imperioasa nevoie de redempțiune, de mântuire sufletească. Poeta cultivă, cu o virtuozitate impresionantă, veneraţia, imprecaţia, rugăciunea către o Divinitate care, ca la Arghezi sau Blaga, pare a se fi retras din lumea păcătoasă, din contingent, lăsând loc ispitelor spornice şi, desigur, Morții care macină neîncetat existențele.

Toată această simțire urcă în registrul dolorific al lirismului, conturând poeme de reală emoție şi de o sensibilitate care îşi dezvăluie, astfel, imaculate opțiuni, nestinse doruri, irevocabile năzuințe. Melodicitatea litanică este atotprezentă şi ea reverberează o folcloricitate gravă, în care se regăsesc, laolaltă, opțiunea mistică şi ideea de redempțiune spirituală: „Doamne, Dumnezeul meu,/ Nu mă-ngădui la rău,/ Lecuieşte-mi lacrima/ Să nu fie dor în ea, că mă arde cu pustiu / Pe care să-l sting nu ştiu…/ Doamne, Dumnezeul meu,/ Nu mă-ngădui la rău!"

Tatăl ceresc, îngerii păzitori, icoanele ca medium de esențializări şi transfigurări sufleteşti, fapta încărcată de resentimentul adamic, *Cuvântul* exorcizat cu smerenie şi credință, „*spinele*" şi „*vrejurile*" condiției existențiale, interogațiile din împovăratele nelinişti, câteva identități cultural-istorice şi biografist-etnografice (*Blajul, Eminescu, Horea, Avram Iancu, Râmeţul, Alba Iulia, Dorna, numele de fată, violoncelul…*) sunt temele de referință, la care se adaugă, cu titlu votiv şi rezonant, imaginea *Maicii Domnului*, acea Marie eponimă și,

evident, *Domnul* către care se îndreaptă „lacrima", „smerenia", „credinţa" în mântuire.

Regăsindu-se în spiritualitatea marianică (vezi, mai întâi, volumul „*Lacrimi de Marie*"), Maria D'Alba dedica un ciclu de 40 de poeme acestui profund şi structurant sentiment al fiinţei sale, poeme ce stau sub un grăitor motto: „într-o lume / a orbilor, / lacrimile – / singurii ochelari / prin care / Te mai putem vedea, / Doamne!? (?)"… Opţiunea este una care conjugă rugăciunea cu ideea tămăduirii spirituale: „După-asemănarea Ta/ Sufletu-mi să-mi fie,/ Ajută-mi să pot purta/ Lacrimi de Marie!"

Se regăseau, acolo, în acele poeme ale vârstei mature, puse sub genericul ***Lacrimi de Marie***, toate sentimentele de nelinişte şi împăcare, de refuz şi regăsire, de alienări şi certitudini, de ispite şi depăşire, ale unui „bulgăr de păcat/ rostogolit în Cuvânt". Aşa că motto-ul volumului este nu numai lămuritor şi uşor dubitativ, dar şi conţinutistic în deplina lui metaforizare: „Aşa cum melcul / îşi duce cochilia/ şi eu/ Lacrima." Constituindu-se ca o „Rugăciune", dar şi ca ascultare a „Cuvântului" pantocratic, poezia „*roabei Tale, Maria*" sună ca o veneraţie continuă şi fierbinte a unui suflet încercat, mereu în veghe şi în căutare de certitudini redempţionale.

Este atât de imperioasă această nevoie de mântuire încât poeta mărturiseşte, odată cu sine, o mai generală nevoie de regăsire şi mântuire a lumii, rătăcite în beznele păcatului şi în bolgiile profanului atotprezent.

În paralel cu registrul *enarmoniilor* metaforice se desfăşoară şi o poezie mai liberă, în vers alb, surprinzătoare prin lapidaritate expresivă: „Toamna/ s-a sinucis/ tăindu-şi venele/ într-un ciob/ de lună." (*La reanimare*). Sau: „Vârstele – / cărări ce se-ntretaie./ Abia pe urmele/ Rugăciunii/ putem ieşi/ din hăţişul/ cuvintelor!/ Blajul -/ lumina din desagă!" (Pergament recuperat).Ori prea bine aceste versuri dintr-un Inventar rezumativ: „Lacrima -/ moară de dor/ la răscruce/ de gânduri.// Visele -/ tărâţe pe care/ nu mai am unde/ le depozita!"

La fel de lapidar, lirismul acesta de notaţie – desfăşurat întreţesut de aceleaşi enarmonii metaforice – poate fi regăsit în piese precum: *Pergament la Blaj, Horia, Vedere netimbrată, Colecţie irecuperabilă, Tablou neterminat, Epidemie de tăcere, Pasageri ai cuvântului*...

Coborâtoare din Munții Apuseni, dintr-o „coastă a Albacului" („cu mireasmă de trudă şi sărăcie, de istorie şi legende, de jertfe pentru neamul românesc, din freamătul statornic al doinei şi dorului purtate de Arieş"), mai pe scurt zis „chiar cu seva obârşiilor aşezate-n cuvinte pe ramificaţiile unei adânci sensibilităţi", poeta Maria D'Alba este, cum se vede limpede, un nume predestinat pentru aceste „exorcizări" de lirism sacru, apropiindu-se, printr-o experiență proprie de viață, de acel „transcendent care coboară" (L. Blaga) în lumea satului românesc, cantabilitatea poeziei sale rezonând cu spiritul unui acut creştinism cosmic şi popular, în general, cu mytho-sophianismul tradiţiei populare româneşti.

Acest lirism curat, nepervertit la sofisticări postmoderniste ne sugerează, în caligrafia unei simplități de trăiri acute, *arta iconarilor pe sticlă*, ba chiar acele imemoriale colinde transilvane, în care se simt la un loc omul haric, lumea în care trăiește și Dumnezeu. Este vorba de un „demers" liric întru slăvirea și invocarea tanscendenței divine, asumat cu luciditate și credință mărturisită, dincolo de vreo ezitare fatalistă, de unde mesajul încrezător în voința omului de a se salva. Am cita în acest sens poemul *Suflete*, cu spiritul morigerator de artă poetică, dezvăluind totodată o fermă năzuință angelologică: „Ţi-ai inventat/ o închisoare / şi e păcat / că n-are soare ! // Numai plângând / nu scapi de vină: / deschide-un gând / înspre lumină ! // În ajutor/ îngeru-l cheamă / să-ţi fie zbor / fără de teamă!"

*

2. Înzestrată cu o astfel de sensibilitate „enarmonică" de trăiri și viziuni rezonând cu aspirații transmundane, engramate de semnele sacralității, Maria D'Alba și-a simțit chemarea și către *universul copilăriei*, al sufletelor curate, gingașe, pline de candoarea anilor în care încearcă a descifra marele „alfabel" al lumii. Este vorba de câteva cărți, nu multe, adresate copiilor, de la cele două ediții ale unor *Flori de gheață* (1994, ed. a II-a: 2003), până la mai recenta apariție: *Ghicitori de colorat și Alfabet de învățat* (Ediția a doua, Editura Unirea, Alba Iulia, 2021), cu „desene și muzică de Maria D'Alba". Copilărirea aceasta, pe care au experimentat-o liric cu reale succese și unii din marii noștri poeți (de la Arghezi la Marin Sorescu, Ana Blandiana ș.a.), cu rol deosebit în dezvoltarea cognitivă și emoțională a preșcolarilor și chiar a școlarilor, având în vedere principiul particularităților de vârstă, cucerește chiar și alte vârste (așa cum poveștile și basmele au o adresabilitate mai generală), prin ingeniozitatea amuzantă a versurilor, prin spiritul jucăuș, de o intuitivitate ludică, mai ales că aceste mici poezii pentru copii au ca pandant, fiecare în parte, ilustrația picturală (desene de colorat) și muzicală (portative

de interpretat). Este vorba așadar de acel sincretism al artelor pe care se construiește acest admirabil volumaș de poezii pentru cei mici. Subiectele abordate sunt din lumea animalelor și micilor vietăți, știindu-se cât de îndrăgite sunt aceste „figuri" ale alfabetului din lumea necuvântătoarelor pe care copiii îl au „de învățat", „de recitat", dar și „de cântat" și „de colorat", pe scurt zis, o activitate de instructiv-educativă interactivitate.

Ca om al școlii, cu prestație îndelungată la catedră, constatam că, dincolo de gratuitatea estetic-literară, cărticica în discuție era o vibrantă mărturisire de suflet curat și gingaș, evadat într-o „copilărire" ca vârstă a inocenței, simulată deopotrivă cu maturitate și semnificații aparte, așa după cum sună autograful autoarei: „Pentru că atunci când ne atingem de suflet, uneori, cuvintele se copilăresc, această evadare v-o dăruiesc spre bucurie, de la o Marie".

3. „***SPOVEDANIE AMÂNATĂ"*** (Editura Unirea, Alba Iulia, 2023, livre de poche: 14,5 x 10,5 cm, 104 p.) are ca motto o zicere din Sfântul Ioan Scărarul: *„Când dispare nădejdea, Iubirea piere!"*

Prima parte (pp. 5-40) este o mărturisire în nota titlului anunțat, iar a doua parte cuprinde alte noi „*Lacrimi de Marie*" (pp. 41-103), în totul fiind vorba, conform colofonului, de „un pelerinaj duhovnicesc", desfășurat „pe o lungă porțiune de timp, când abruptă și primejdioasă, când domoală și întremătoare", fiindu-i autoarei „alături în parcurgerea distanței dintre *minte* și *inimă*". Este vorba, cu alte cuvinte, de o experiență proprie transcrisă acum ca „un pârâiaș de lacrimi" sub invocata providență. Faptul se întâmpla după 1989 când în cultura noastră și-au făcut apariția fel de fel de cărți de inițiere spirituală, chiar ezoterice, cu consecințe asupra sănătății spirituale și trupești a oamenilor. Printr-o astfel de exersare energetică, cu invocarea unei mantre anume în ideea dobândirii unui copil, tânăra femeie trăiește mai întâi o stare de armonie, harică, atingătoare de energia pură a unui „ocean ceresc", după ce, epuizată de-o hemoragie cronică incontrolabilă, căzuse ca secerată într-un leșin total, zărindu-și, mai apoi trupul, ca și cum l-ar fi privit de sus, din tavan, prăbușit pe jos, ca o haină lepădată ce-i semăna. în tot acest timp, fiind atrasă de-o energie binefăcătoare, printr-un tunel de lumină în culori însuflețitoare, simțind nevoia să ajungă cât mai repede la capătul lui și să se contopească cu îmbietoarele-i, atrăgătoarele-i culori, care parcă „o hrăneau", de care parcă-i era „foame". nu știe cât „a locuit" în acea lume harică a șoaptelor binefăcătoare, ce alcătuiau acel ocean de energie pură în care plonjase, propulsată din acel tunel însuflețitor dar revenirea în trup a fost brutală, am simțit dureri foarte mari, fără a mă putea mișca", „inertă, necooperantă, neputincioasă", o transfigurare cadaverică imobilă, secătuită de energii vitale. Au urmat tratamente, transfuzii de sânge, intervenții chirurgicale în spitale din Cluj-Napoca, fără rezultate. Până când a citit în „Formula AS" un interviu luat părintelui Dionisie de la Mănăstirea de Maici „Sf. Prooroc Ilie" de la Albac-Rogoz (la Albac, în satul natal, copilărise până la vârsta de 10 ani, fiind înfiată de o familie din Cluj-Napoca, la 7 ani rămânând orfană de mamă, tatăl recăsătorindu-se). În interviul respectiv, părintele Dionisie relata cum îl cunoscuse pe marele duhovnic Arsenie Boca la Mănăstirea Sâmbăta de Sus, schimbându-i „în bine tot restul vieții", chiar și după ce „sfântul Ardealului" a murit... Astfel, a început să-i vorbească în gând marelui duhovnic Arsenie Boca, rugându-se pentru însănătoșire. Rugăciunea a avut efect, trezindu-se veselă și ușoară dintr-un somn adânc, drept care pe 19 iulie 2002 a putut merge la noaptea de priveghere la Mănăstirea Sf. Proroc Ilie de la Albac-Rogoz, unde s-a spovedit îndelung la blândul părinte Rafail. Ziua următoare a participat la Sf. Liturghie și la slujba de sfințire a mănăstirii, convinsă că vindecarea i-a venit din rugăciunea adresată părintelui Arsenie Boca. În deplină tăcere, în anii viitori „cărarea spre biserică a devenit tot mai bătătorită, participam la Sfintele Liturghii de duminică, la cele de sărbători, uneori și la slujbele de seară (vecernii) și cele de dimineață (utrenii), mai ales în posturile de peste an, simțeam nevoia să mă spovedesc și să mă împărtășesc cât mai des". Și cu găsirea timpului de a citi din cărțile sfinte. În următorii 20 de ani, pe profesoara de violoncel, treptat au copleșit-o treburile familiale și profesionale, catedra de la Alba Iulia și Cluj, boala mamei, neglijând a mai merge la slujbe, în pelerinaje, rărindu-și milosteniile și spovedaniile. Drept urmare a acestui trai încordat și devălmaș, i-au apărut pe mâini niște pete roșii dureroase și cu mâncărimi, necesitând din nou internări. Salvarea a venit tot de la o poză a

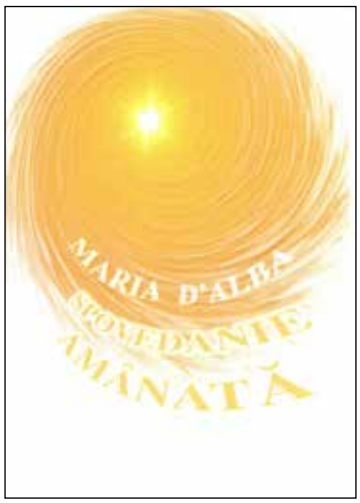

duhovnicul Arsenie Boca, la care se roagă din nou s-o vindece, ceea ce se va întâmpla în zilele de 19-20 iulie 2020, exact la hramul Mănăstirii „Sf. Proroc Ilie" din Albac, unde cu 20 de ani în urmă se mai vindecase. Convinsă că nu este deloc o „coincidență", ci „este mai mult decât atât", autoarea se simte încurajată „să relatez cele două «întâlniri» vindecătoare pe care le-am avut cu părintele Arsenie, care mi-a «răspuns» nesperat de repede rugăminților disperate, salvându-mă." De unde ideea că, în experiența noastră de aici, pe pământ, trebuie să ne preocupăm de „șlefuirea sufletului", care, asemeni unui „diamant brut" este supus „retușărilor", „intervenții adeseori dureroase, până-și recapătă puritatea zămislirii atât de stringentă parcurgerii unei alte „drumeții" celeste." Este vorba, așadar, de o „trezvie a sufletului" ca o ucenicie bucuroasă și conștientă întru „redobândirea Duhului Sânt"...

Partea a doua, „***Lacrimi de Marie"*** este, la rândul ei, o mărturisitoare „respirație lirică a sentimentelor mele recuperate după revenirea sufletului în Cuvânt", amintind de motto-ul unui alt volum : „*Așa cum melcul/ își duce cochilia/ eu lacrima"*. Poeziile, atât primele 16 „lacrimi" cât și alte 32 de poeme (cărora li se adaugă un „colofon" mărturisitor) intră în rezonanță perfectă cu spiritul transfigurat marianic al liricii de acum. Poezia este, în cantabilitatea ei de litanie mult râvnitoare, o „dalbă rugăciune" adresată „Părintelui Bun" întru „iertare" și „milostivire", într-o perseverentă nevoință pe „Scara către Cer": „Tu, Cel care nu greșești/ și Totu-n Tine e pur,/ suferințele lumești/ ajută-mă să le-ndur!/ Tu Cel care nu greșești/ și Totu-n Tine e pur!" (*Rugăciune*). Laitmotivul, de un dolorism redemptiv, este „lacrima", exprimând confruntarea sufletului cu impasuri existențiale asumate, dincolo de „orgoliu" și „rețineri", drept ispășire: „Rând pe rând mi s-au închis/ toate ușile din vis,/ ferecându-mă-n Cuvânt/ ca sicriul în mormânt!" (*Lacrima a evadat*). Dar cum „înspre Dumnezeu/ urcușul e greu" iar „frica apune/ în Rugăciune", rugăciunea este „lacrimă de stea/ care-n vis s-a spart -/ bulgăr de păcat!" (*Lacrima-i bulgăr de păcat?*). Desigur, nu știm dacă poeta este o practicianăcredincioasă, dar frecventarea mănăstirilor și locurilor sfinte este o realitate după cum rezultă limpede din paginile cărții, precum în evocarea sprinten ritmată „*La Râmeț*" (imagine a vechiului așezământ monahal din Apuseni, „Grădina Raiului") sau din distihurile „*Adu-ne harul înapoi!",* în care conștiința trăirii „bolii" și „blestemului" este exprimată fără ocolișuri: „Suntem bolnavi fără să știm/ de moarte cum ne lecuim!// Doamne cât este de amar/ Cuvântul părăsit de Har!// Te rog, îndură-Te de noi/ și-aduni-L, Sfinte, înapoi!"... Adresate Mântuitorului, majoritatea poeziilor sunt implorări în contextul unei existențiale „căințe amare" la ideea „dezmoștenirii" de Harul ceresc. De unde starea unei tristeți deconcertante vecină cu anumite trăiri depresive: „Umbra lacrimilor mele/ pare roasă pe la stele!/ (...)/ Doamne-ajută-mi să pot duce/ lacrimi în formă de cruce/ și când vezi că mi-s prea grele/ răstignește-mi doru-n ele!/ Doamne-ajută-mi să pot duce/ Lacrimi în formă de cruce!" (*Doamne-ajută-mi!*). Laitmotivul lacrimilor „fracturate" (ca în volumul eponim „Lacrimi fisurate" din 2007) este asemenea unui prelung dangăt de clopot, în care „sufletu-mi de tină" se spală: „Ajută-mi să-l spele/ lacrimile mele/ până va rămâne/ dalbă rugăciune/ care-i va aduce/ lacrimă de cruce!/ Mi-e atât de bine/ în Dorul de Tine!" (*Sufletul, dalbă rugăciune*). Pe scurt zis, poezia tinde la o transfigurare a identității biografice în Cuvântul plin de Harul divin: „Simt, Doamne, că nu mai sânt/ doar dezordine-n Cuvânt,/ am și eu un loc ales/ de Tine, Tată Ceresc!/ Botezându-mă „C-O STEA"/ sunt O LITERĂ de-a Ta/ dintr-un alfabet secret/ pe-al Cerului pergament!" (*Maria Costea*).

Într-o mai veche cronică la volumul „Iubiri enarmonice" (2010) constatam că poezia Mariei D'Alba readuce în discuţie mai vechea şi celebra reflecţie pe tema poeziei ca *rugăciune*, între *poezie* şi *rugăciune* existând relaţionări onto-gnoseologice, direcţie în care, potrivit abatelui Bremond, se tinde la contemplarea cathartică, la purificarea sufletească şi regăsirea păcii interioare. Şi cu cât mai imperioasă este această aspiraţie cu atât mai exorcizată este şi chietudinea pacificatoare a spiritului, între *poezie*, *rugăciune* şi *transfigurarea* contemplativ-iluminatorie realizându-se o emergentă nevoie de idealitate. Sub acest aspect, poezia devine *exerciţiu metapoetic* şi *mistică a ideaţiei*, eliberatoare de presiunea contingenţială.

În totul, engramată de un *marianism* cu limpezi trimiteri de trăiri și impasuri biografice, poezia Mariei D'Alba se adresează unei eminențe divine pantocratoare și atotmântuitoare, într-un stăruitor „pelerinaj duhovnicesc" și o nedezmințită credință în Harul revărsător. De unde fiorul liturgic exorcizant-pacificator și muzicalizarea unei stări de spirit cu reverberații de boltă eclezială...

Zenovie CÂRLUGEA

Clasa ţărănească şi cooperativizarea agriculturii româneşti

Nu e uşor să lupţi pentru o idee
Ba e chiar mai uşor să mori pentru ea
Atâta timp cât mai ai încă o ţară
Trebuie sa lupţi să stârpeşti răul din patria ta!

În urma cu câtva timp, după ce ziarul Unirea mi-a publicat articolul "Basarabia de Sud cu basarabenii ei de demult şi cu cei de azi", am primit multe telefoane şi mesaje de apreciere şi solidaritate cu fraţii noştri de peste Prut, rupţi mişeleşte din trupul ţării de către marile puteri ale lumii. M-am bucurat sincer adăugând la mulţumirea mea respectul şi gratitudinea ce o datorez locuitorilor din Galda de Jos,pe care ii port în cuget şi gând, asigurandu-I de loialitatea mea, de preţuirea ce le-o port, însufleţite de frumoasele aduceri aminte din cei peste 30 de ani, când muncind împreună, am învins greutăţi, am valorificat oportunităţi, făcând din pământurile comunei o adevărată gradina binecuvântată de Dumnezeu.

Când scriu aceste rânduri las nostalgia să-mi inunde sufletul, nu şi gândirea, care cu rigoarea profesiei îmi porunceşte să preţuiesc măreţia lanurilor de grâu cu soiurile romanesti, precum şi celelalte culture: cu porumb, floarea soarelui etc care, prin rodnicia lor trebuie sa constituie un izvor de energie sănătoasă şi spiritual, de laudă a ţăranului şi slujitorilor ştiinţei agricole, care cu demnitate şi înţelepciune n-au acceptat ca pământul străbun sa fie vândut străinilor. Firește, aceasta este cea mai mare laudă adusa ţăranilor, despre care poetul naţional Mihai Eminescu atrăgea atenţia ca, lăsaţi fără sprijin, riscam sa se prăbuşească însăşi edificiul statului roman. Cat de actuala este aceasta maxima ... şi cum sa nu ne amintim de ea, când preşedintele României, domnul Klaus Johannis, cu aceiaşi aroganta a făcut cunoscut faptul ca statul roman a eşuat. De fapt, eşuarea lui a început mai de multişor, iar dumneavoastră domnule preşedinte, în aceşti aproape 10 ani de domnie, aţi reuşit să desăvârşiţi aceasta operă a decăderii, care a început după 1990, când nimic nu a mai fost bine în ţara asta, când totul trebuia demolat, distrus sau vândut la preţ de fier vechi, care dădea ocazia oportunistilor sa se înfrupte din fosta Românie socialista, ajutând sa ajungă la conducerea tarii indivizi fără carte şi corupţi. În articolul de fata, o continuare de fapt a tristei povesti cu Basarabia de Sud, ma voi referi la satul romanesc cu ţăranii lui de demult şi cu cei de azi. Ţăranii care după ce au primit dreptul de proprietate al pământului de dinainte de cooperativizare, au fost lăsaţi de izbelişte sa se descurce singuri cu inteligenta lor nativa, deşi nu mai aveau în curtea casei nici măcar o cormana de plug.

În atmosfera apăsătoare produsa de revoluţia agrara în vederea cooperativizarii agriculturii am păşit din facultăţi generaţii de agronomi cu sarcina de a potoli durerea ţăranului deposedat de ce avea mai scump - bucata lui de pământ şi vaca de lapte şi de jug.... Ca absolvenţi ai Facultăţii de gricultura generala a Universităţii de ştiinţă Cluj, după un stagiu efectuat la Staţiunea de cercetări Turda, atât eu cât şi sotul meu Alexandru, am fost repartizaţi de către Ministerul Agriculturii la Centrul experimental de omologarea soiurilor de plante. Grea misiune pentru tinerii agronomi trimişi în ţară pentru a vindeca răni vechi şi noi din viata satului. Pentru mine şi Alexandru era ceva mai uşor, deoarece unitatea era încadrată într-un program unic pe ţară, cu toate instituţiile de cercetare şi ştiam bine ce avem de făcut. Totuşi, simţeam atmosfera lăsată de o cooperativizare adesea forţată de cei care aveau pâinea şi cuţitul, si care cu siguranţă nu făceau parte din pătura ţărănească din viata satului. Ne dădeam seama ca aceasta etapa nu trebuia sa dispară din istorie pentru ca unii o considerau trecut. Ori trecut nu exista pentru ca el este viata trăită , este o realitate vie. El chiar dacă exista în mintea noastră exista convenţional şi atât. Am citat din primul şi cel mai mare istoric al lumii, Herodot. De aceea, ma străduiesc ca în lumina acestui adevăr, articolul de faţă sa însemne un cuvânt de învăţătură profesionala, dar şi o alinare sufleteasca pentru cei ce vin după noi. Cu tot haosul şi confuzia în care trăi, cu frica războiului în suflet, avem datoria sa depunem mărturie despre trecut... ca doar cine sa facă acest lucru, dacă nu noi cei care l-am trăit şi care nu am ţinut umbra degeaba pământului. Şi fac aceasta mărturisire fără teama de a greşi... in acord cu conştiinţa mea libera de orice prejudecata.

Lucrând la centrul experimental Galda de Jos, asa cum am relatat mai sus, am reuşit sa obţinem rezultate notabile mai ales la soiurile de grâu şi porumb în ceea ce priveşte productivitatea, rezistenta la boli şi dăunători, precum şi rezistenta la seceta, motiv pentru care foarte multe soiuri au fost omologate şi promovate pentru cultivare în unităţile de producţie din jumătatea de sud a Ardealului. Dar sa revin: locuitorii satului, chiar dacă si-au dat adeziunea pentru înscrierea în CAP, nu participau la muncile pământului pe care, pe mari suprafeţe, creşteau ciulini şi iarba vântului. Acest aspect negativ era agravat şi de plecarea multor ţărani la oraş pentru a intra în malaxorul industriei care avea prioritate pe masa de lucru a guvernului.

Chiar dacă lucram în cercetare, trăind în sat alături de oameni simţeam, chemarea pământului şi durerea lui, alături de ţăranul care si-a sărutat, ca pe copilul lui, viţica când si-a dus-o în turma CAP-ului. Pe de alta parte, centrul experimental devenea tot mai pregnant, o şcoală vie pentru tineretul satului, o unitate de prestigiu vizitata de oameni de ştiinţă din agricultura, de conducători din alte unităţi agricole şi de specialişti agricoli din tarile vecine, chiar şi din Statele Unite şi Franţa. Si în sat norii negri de pe cer s-au mai destrămat, iar înţelepciunea ţăranului l-a determinat sa fie demn în resemnarea lui, chiar dacă a fost îngenuncheat, el nu a fost învins. Femeile tarance, scrutand viitorul au început sa lucreze la gospodăria de stat agricola, la centrul experimental pentru a câştiga banii necesari în casa, dar sa şi tragă concluzii pentru ce au de făcut în viata lor.

Nici viaţa de familie şi profesionala nu ne-a rămas neschimbată, căci eu, din ordinul ministrului am fost detasata pentru o perioada nedeterminata la CAP Galda, ca specialist agricol. Pentru ca aveam deja şi un copil, soţul meu a solicitat sa fie el transferat, pentru a-mi uşura mie responsabilităţile. Nu a fost admisa solicitarea - fără nicio

motivație, asa ca eu m-am prezentat la noul loc de munca. Nu a fost ușor, căci prin desființarea proprietății țărănești s-a creat un vacuum spiritual aproape toxic, care devenea o problema greu de rezolvat. Întâlnirea mea cu conducerea CAP a fost fireasca, ceea ce mi-a dat încredere în parcursul meu professional, asa ca am trecut la cunoașterea pământului în suprafață de peste 2500 ha și a efectivelor de animale formate din mai multe rase. Mărturisesc ca atât pământul cât și animalele nu arătau bine. După ce am organizat munca pe brigăzi, de fapt niște ferme mai mici, am insistat ca șefii de ferma, pentru ca nu erau specialiști agricoli suficienți, sa fie alesi dintre cei mai buni gospodari, înțelepți și cu stiinta de carte. Totuși, am fost nevoita sa organizez un învățământ agro-zootehnic, pentru instruirea și formarea lor profesională. Odată cu organizarea muncii pe brigăzi sau ferme, odată cu organizarea învățământului de care am amintit, chiar dacă purtam în suflet durerea țăranului roman deposedat de pământul lui, eu aveam datoria profesională să le explic și să le demonstrez ca asocierea pământului în cooperative agricole era o necessitate, numai ca a fost făcută brutal de către cei care aveau pâinea și cuțitul în mână. Pentru aceasta convingere m-am folosit de scrierile marilor nostrii învățați, începând cu Ion Ionescu de la Brad, primul agronom al tarii, de Marin Chirițescu Arva și Gheorghe Ionescu Sisești, academicieni și mari profesori în învățământul agronomic, care în măsura egala au fost și mari sociologi și vizionari în transformări sociale, prilej pentru îmbunătățirea vieții țăranilor și îmbunătățirea fertilității pământului. Am insistat conform acestor învățăminte la mecanizarea lucrărilor agricole, a chimizarii lui științifice și a combaterii bolilor și dăunătorilor. Am avut în vedere aceste învățăminte la care am adăugat și învățămintele desprinse din înțelepciunea și experienta milenara a țăranului roman, mai ales ca mulți aveau o intuiție extraordinara în ceea ce trebuie sa fie real și folositor. Iar aceasta convingere m-a determinat să insist ca în fruntea cooperativei trebuie sa fie un astfel de om și asta s-a întâmplat. Președintele ales sau impus era unul dintre cei mai săraci oameni din sat, deși om cinstit și onest, dar la cererea mea a fost ales un bun gospodar stimat și cunoscut de cetățeni. Se numea Vasile Teberean. Asa am reușit ca în trei patru ani sa transformam răul în bine, suprafețele de teren lăsate parloaga au dispărut, iar acum terenul arăta că o priveliște binecuvântată de Dumnezeu și de munca oamenilor. Acum pământul era fericit ca nu mai era părăsit asa cum scria marele nostru filozof, Lucian Blaga. Soiurile de grâu și porumb provenite din sămânță din verigi superioare, elita și chiar super elita, garantau producții foarte mari.

În fata acestei realități, unitatea ne era vizitată de oameni de știință din minister, de oameni de cultura, scriitori și poeți precum Romulus Vulpescu, Dan Fruntelata, Octavian Paler și mulți, mulți alții. O importanta vizita a fost cea a secretarului general al PCR, Nicolae Ceaușescu în toamna anului 1966, însoțit de oameni politici și presă. Mie mi-a revenit sarcina de a prezenta istoricul și geografia comunei precum și starea la zi a agriculturii cooperativizata. În acest scop am pregătit o expoziție cu soiurile de grâu, porumb si cartofi cultivate în unitate precum și la centrul experimental și gospodăria agricola de stat. Diversitatea și frumusețea lor le-au plăcut, fapt pentru care au pus întrebări și referitoare la viata locuitorilor din comună și a specialiștilor agricoli. Apoi, primarul comunei a invitat oaspeții sa servească din bucatele romanesti tradiționale locului expuse pe mesele pe care erau așternute frumoasele ștergare românești. Era pâine țărănească de casa, caș de oaie, branza telemea și nelipsitele pupuri cu varza, cartofi, branza, iar plăcintele cu urdă și mărar convingeau sa fie gustate. Nu lipseau nici vestitele vinuri ale IAS-ului Galda, din podgoriile de la Țelna și Șard. Insotindu-i și la aceasta expoziție și asigurandu-i ca toate bucatele sunt bune și gustoase i-am invitat să servească. Au servit pâine și caș, iar Ilie Verdeț ce era aproape, l-a asigurat ca pupurile și plăcintele sunt foarte foarte bune. A servit puțin din toate acestea pe când ceilalți mâncau de zor. La un moment dat se ridica zicând "destul, Virgil Trofim, mai lăsați și la alții ".

De aici vizita a continuat la ferma zootehnica din apropiere a gospodăriei de stat, o ferma bine organizata și dotată care i-a fost prezentata de directorul unității, Augustin Mocanu și șefa de ferma, inginer Dăian Silvia. A fost mulțumit, i-a felicitat făcând și unele propuneri pentru fermă.

În lumina clara și calda de Octombrie, pe colina de deasupra satului, se vedea castelul impunător al foștilor grofi a familiei Kemeny, ce au stăpânit întinderile mari de pământ și de sate, începând de la Aiud și pana în Alba Iulia. Îmi pune întrebări despre istoricul castelului., eu insist în expunerea mea ca, aici în temnițele afunde și sinistre erau închiși iobagii din sat precum și din împrejurimi pentru nesupunere și răzvrătire. Ca aici, de trei ori la porunca lui Horea, a venit Cloșca să scoată din închisoare pe Ion Todea, iobag din sat, și încă patru iobagi ținuți în lanțuri pentru ca făceau parte din capii răscoalei populare de la 1784. Nu a reușit motiv pentru care s-a hotărât sa dea foc castelului "Tragedie ce a zguduit întreaga Europa pe care o știm cu totii" ma completează Nicolae Ceaușescu. Dar bisericuta aceasta a cui este ? ma întreabă. A satului , a fost închisă deoarece tanguirea clopotului din timpul slujbelor precum și în miezul zilei deranja familia nobiliara. În schimb s-a construit în centrul satului biserica de astăzi. Ma întreabă, de ce e lăsată în paragină? În care timp o mioară alba jucăușă țâșnește de langa bisericuță, venind spre mașină... Chiar nu știam ce sa ii răspund... Atunci intervine Ilie Verdeț, o sa avem noi grija și situația se v-a schimba în bine. Asa a și fost ...deoarece la puțin timp a sosit în sat academicianul Ștefan Pascu, apoi istoricul David Prodan și alți istorici. A trecut însă destul timp pana când bisericuta de pe deal, renovata și îngrijită, își primea și își primește și azi la anumite sărbători sătenii satului pentru a asculta slujba oficiată. Iar la Paște, în jurul bisericuței mulțimea de oameni se salută ciocnind ouă roșii, zicând Hristos a Înviat. Jos în sat, mulțimea de oameni aștepta ca la reîntoarcere, cel ce urma sa devina președintele României, se va adresa de la tribuna multumindu-le pentru primirea călduroasă, dar sa și jaloneze calea de urmat pentru viitor. Pentru mine viitorul făcea parte din activitatea mea asa cum gândeam eu, nu numai pentru familia mea dar și cu conștiința și credința in suflet, ca taranimea, in aceasta noua etapa sociala si economica, trebuie sa devina o taranime luminata și disciplinata, conștientă de prestigiul de care se bucură și sa fie cu adevărat fauritoare de țară. Iar rolul important în aceasta etapa trebuie sa revină inginerului agronom din sat, nu numai învățătorului și preotului. Acest crez m-a determinat sa nu ma mai întorc la vechiul meu loc de munca în cercetare și sa rămân alături de oamenii comunei și sa lupt pentru acest crez, cu argumente clare în fața organelor alese, din care deja făceam și eu parte.

Am fost sprijinita în acest sens de contestatul politician de rang înalt Dumitru Popescu, care vizitandu-ne de trei ori CAP-ul și participând la o adunare generala a membrilor cooperatori mi-a prilejuit ocazia de a-mi expune acest crez președintelui tarii de mai multe ori. Nu a fost ușor, a fost chiar greu sa lupți pe doua fronturi paralele dar aceasta lupta într-un viitor articol.

Ing. Maria OARGĂ SUCHOV

COLABORĂRI PUBLICISTICE

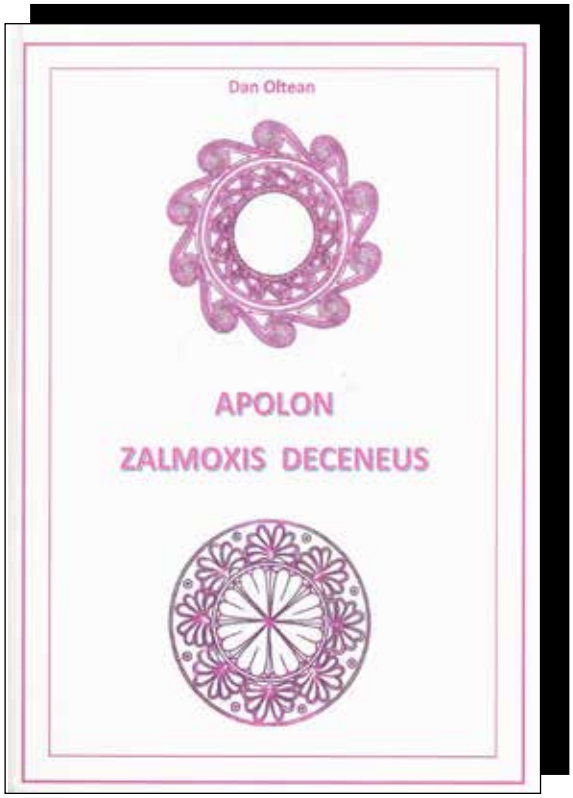

APOLON ZALMOXIS DECENEUS
Dan Oltean, Deva, 2023

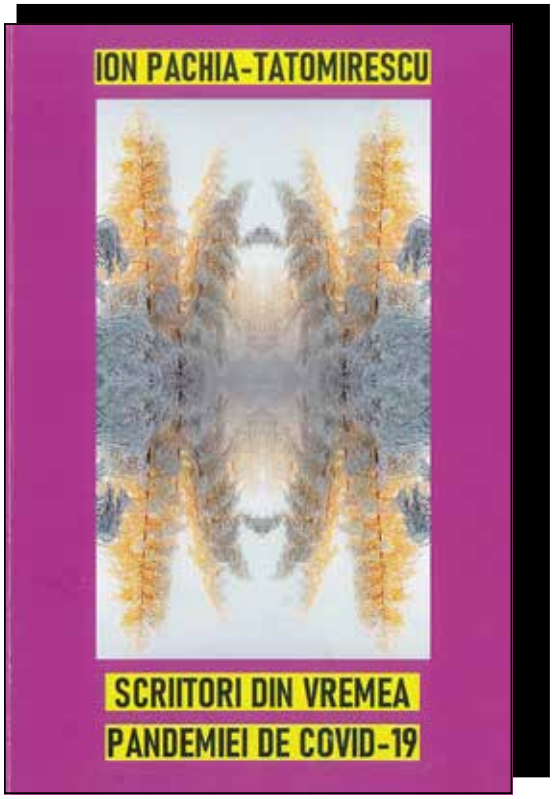

SCRIITORI DIN VREMEA PANDEMIEI DE COVID-19,
Ion Pachia-Tatomirescu, Editura Waldpress,
Timișoara, 2023

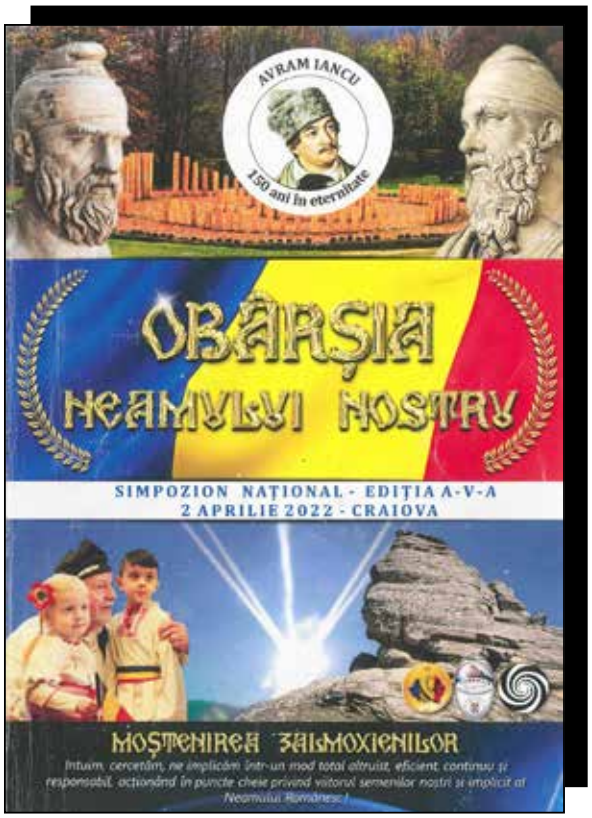

OBÂRȘIA NEAMULUI NOSTRU,
Editura Cornul Abundenței,
Craiova

FOAIE DE CUCIULATA,
Gazetă de informare, culturală și opinie etică a fiilor satului
Cuciulata

Cuprins

Pastorala Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române la prima Duminică a Postului Nașterii Domnului din anul 2023 1
Redactia ART-EMIS -Și nu uita când ești voios, Creștine, să fii bun! 5
Din an în an 5
Moș Crăciun cu plete dalbe 5
Florile Dalbe 5
Astăzi s-a născut Hristos 5
Istina SIMA - Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918 6
Aurel SÂNTIMBREAN - Samoilă Mârza (1886-1967) fotograful Unirii de la 1 Decembrie 1918 de la Alba Iulia 8
Istina SIMA - Ziua de 1 Decembrie 1918 văzută de cei care au trăit măreția acelei zile 13
Ioan STRĂJAN - Domnitorului Mihai Viteazul din Mitropolia Ortodoxă a Bălgradului și Arhiepiscopia Ardealului, la Mănăstirea „Sfântul Mihail" de la Plăviceni din Țara Românească 17
Marian SAVA - Cloșca, Preotul Martir 23
Dragomir VLONGA - Manifestări dedicate omagierii poetului Mihai Eminescu la 174 de ani de la naștere și a Zilei Culturii Naționale 33
Manifestări dedicate lui Mihai Eminescu și a Zilei Culturii Naționale 35
Mihai Eminescu - NETREBNICII CARE NE CONDUC 36
Ioan STRĂJAN - MIHAI EMINESCU - Contemporanul nostru - 38
George V GRIGORE - Casa memorială „I.L.Caragiale " din fostul sat Haimanale vă așteaptă 40
Ion PACHIA-TATOMIRESCU - Pelasgii > Valàhii − „marii anonimi" prin imperii și prin istorii (partea a doua) 42
Simona CONDURĂȚEANU - Restituiri - Orfeu/ Orpheus, un geniu și un zeu al Daciei Mari 52
Arhitectul Cristofi P. Cherchez (1872-1955) – promotor al stilului național românesc în artă 58
Zeno MILLEA - Preziceri ce se adeveresc 60
Ioan POCAN - EXPRESII în limba română și ORIGINEA lor 62
Paraschiva CĂRBUNAR - Revista „Literatură și artă" – o caleidoscopie a pământului natal – un reper în devenirea omului 64
La Alba Iulia 67
Dor de Eminescu 67
Dor de Luceafăr 67
Gândind la Eminescu 67
Redacția Dacoromania - Medicina ca vocație 68
Ion COJA - Centenar fabulos Radu Theodoru 70
Remus MACOVEI - Ardeleanul IOAN TODERICIU și „Obeliscu Timișoarei" de la Eger 71
Luminița Cornelia ZUGRAVU - col.(rtg) Ioan TODERICIU președinte de onoare al Asociației Naționale Cultul Eroilor „Regina Maria" 73
Dorin OAIDĂ - Chemat pentru ... a fi ucis!!! 78
Asociația Românilor Refugiați și Expulzați în 1940 Carei - Un strigăt de durere. Răni redeschise. Realitatea 80
Zenovie CÂRLUGEA - Maria D'Alba și „Vămile" poeziei sale 81
Maria OARGĂ SUCHOV - Clasa țărănească și cooperativizarea agriculturii românești 85
Colaborări publicistice 87

ISSN 1222-8753